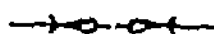
नोटीस

પ્રસિદ્ધ કર્તાએ આ પુસ્તકને છાપવા છપાવવા સંબંધી સર્વ પ્રકારના હક " સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ મુજબ સરકારમા નોંધાવી-રજીસ્ટર કરાવી " પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે, માટે માલીકની રજા શિવાય કોઇએ છાપવું છપાવવું નહી

શા. ત્રી રૂ

जाहेर खबर

આપવામા આવે છે કે, મ્હારા " જૈન પુસ્તકાલય " મા વેચાણથી મળતા પુસ્તકોનું સવિસ્તર લીસ્ટ જુદુ છપાએલ છે, જોઇએ તેમણે મંગાવી લેવા તસ્દી લેવી

શા ત્રી રૂ

प्रस्तावना

આ અસાર સંસાર સમુદ્રનેવિષે સતત પર્યટન કરનારા પ્રાણીઓને, જન્મ મરણાદિક અત્યુગ્ર દુ:ખોમાથી મુક્ત કરે એવો તો માત્ર એક ધર્મજ છે અને એમજ સર્વ દર્શનીના શાસ્ત્રમા પણ કહેલું છે, એવો જે ધર્મ તેનું મૂળ તો સર્વાંશ મુખ્ય દયાજ છે કહેલું છે કે " अहिंसापरमोधर्म " દયાવડે ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે, અને પરિપૂર્ણ ધર્મ પ્રાપ્ત થયા પછી જીવ મોક્ષ ગામી થાય છે, માટે દયા સર્વોત્કૃષ્ટ પદાર્થ છે સર્વ દર્શનીઓ દયાનો ઉપયોગ કરે છે ખરા, પરંતુ સર્વાંશે કરતા નથી. એટલાજ માટે તેઓને ધર્મ પદાર્થના જેવો જોઈએ તેવો લાભ થતો નથી. દયાનો સર્વાંશે ઉપયોગ તો, માત્ર જૈનદર્શનમા સ્વીકાર્યો છે, તેથીજ જૈનદર્શન ધર્મ ધુરીધર કહેવાય છે, માટે દયાનો સર્વાંશે ઉપયોગ કરવાની અગત્ય છે, જેમ કોઈ ભોજનાર્થે પક્વાન્ન કરવું હોય તો તેમા ઘૃત, પિષ્ટ, શર્કરાદિક, અગત્ય વસ્તુનું એકત્રપણું યથાવિધી થાય, ત્યારેજ તે પક્વાન્ન સ્વાદિષ્ટ કહેવાય, પણ જો ઉપર કહેલી વસ્તુઓમાથી, એક પણ વસ્તુનું ઓછાપણું હોય તો તે પક્વાન્ન સ્વાદ રહિત બને. માટે દયા પદાર્થ સર્વાંશે પળાય તોજ તેથી ધર્મોપલબ્ધિ થાય, તે વિના તો કદી પણ થાયજ નહીં સર્વ દર્શનીઓને દયા માન્ય છે ખરી, તથાપી તેઓની સમજમા ફેર હોવાથી, તેઓ મેરતા પૂર્વક દયાનો ઉપયોગ સર્વાંશે કરી શકતા નથી તથાપિ તેઓ સ્વદયા, પરદયા, દ્રવ્ય દયા, ભાવ દયા, નિશ્ચય દયા વ્યવહાર દયા, સ્વરૂપ દયા, અનુબંધ દયા, ઇત્યાદિ દયાના અનેક પ્રકાર, જૈનશાસ્ત્રમા સવિસ્તર વર્ણન કરેલાં છે, તે પ્રમાણે વર્તી દયાનું સ્વરૂપ નથ

શૈલી પૂર્વક સમજતા નથી. આ સંસાર સમુદ્રમાંથી ભવ્ય જીવોને તરવાને, માત્ર એક જૈનસિદ્ધાંત તોજ આધાર છે અને તે સિદ્ધાંતો મૂળ માગધિ ભાષામાં હોવાથી, દરેક જૈનબંધુઓ તેનો પૂરે પૂરો લાભ લઈ શકતા નથી, અને સિદ્ધાંતનો રહેસ સમજ્યા શિવાય આત્મસાધન પૂરી રીતે બની શકતું નથી, વળી કેટલેક સ્થળે મુની માહારાજનો જોગ નહીં હોવાથી, ધર્મી વર્ગને સિદ્ધાંત વાણીના પાન વગર તેમનું હૃદય કમળરૂપી ઝાડ સૂકાય છે તેઓનું સંકટ દૂર કરવા, તેમજ સર્વેને વાંચવાનો સરખો લાભ મળી શકે એવા હેતુથી, આ શ્રી સૂયગડાંગસૂત્ર પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ અર્થરૂપે ભાષાંતર છપાવી બહાર પાડ્યું છે. આ પુસ્તકમાં સર્વ જગતને પ્રમોદ ઉપજાવનારી શ્રી વીતરાગની વાણી છે તે કેવી છે તો કે, ભવરૂપ વેલની કૃપાણી, સંસારરૂપ સમુદ્રથી તારવાવાળી, મહા મોહરૂપ અંધકારનો નાશ કરવાને દિનકરના કિરણો જેવી પ્રકાશવાળી, ક્રોધરૂપ દાવાનળનો ઉપશમ કરનારી, મુક્તિના માર્ગને દર્શાવનારી, કલિમલનો પ્રલય કરનારી, મિથ્યાત્વને છેદન કરનારી, ત્રિભુવનનું પાલન કરનારી, અમૃતરસનું આસ્વાદન કરાવનારી, એવા અનેક વિશેષણરૂપ યુક્ત એવી જે શ્રી જીનવાણી, તે સર્વ સજ્જનોને માન્ય થાઓ. કદાપિ નિવિડ કર્મની શૃંખલાએ પ્રતિબંધ પામેલા, એવા અભવ્ય દુર્ભવ્યને બોધ કરવા માટે એ વાણી સમર્થ નથી થતી, તે માટે એ વાણીનું અસામર્થ્ય સમજવું નહીં કેમકે સૂર્યના કિરણો જેમ ઘુવડ પક્ષીના નેત્રને પ્રકાશ કરી શકતા નથી, તોપણ તે જગતમાં નિંદાના અધિષ્ઠાન થતા નથી વળી જગની વૃદ્ધિ કરનારો મેઘ, તે પણ ઉપર ક્ષેત્રને વિષે તૃણાદિક ઉત્પન્ન કરવા માટે અસમર્થ છે, તે છતાં તે, લોકોને વિષે નિંદાને પાત્ર થતા નથી. તેમજ જે પુરૂષને એ વાણી ગમતી

નથી, તે તેનું પોતાનુંજ દૌર્ભાગ્ય સમજવું માટે કુશલ બુદ્ધિ વાળા સજ્જનોને આ જીનવાણીરૂપ પ્રાધાન્યગ્રંથ, મહોત્સવરૂપ આનંદ આપનારો થાઓ. અને તેમના ચિત્તરૂપ સરોવરને વિષે, પ્રેમરૂપ જળ ભરાઓ, તથા તેને પામે તેઓને મોક્ષરૂપ મહા સુંદર કમળની પ્રાપ્તિ થાઓ. આ ગ્રંથની અંદર કાનો, માત્રા, મીંડી વિગેરે જે કાંઇ જિનાજ્ઞા વિરુદ્ધ લખાણ લખાયું હોય અથવા પ્રુફ સુધારતાં દ્રષ્ટિ દોષથી જે કોઇ ભૂલ રહી ગઇ હોય, તેને માટે ચતુર્વિધ શ્રી સંઘની સાખે હું મિચ્છા દુષ્કૃત માગુછું વળી આ ગ્રંથને ઊંચે આસને મૂકી સુખે વાંચના રાખીને વાંચવા મ્હારી ખાસ ભલામણ છે

લિ શા ભીભાવનદાસ રૂગનાથદાસ

अनुक्रमणिका

ॐ श्री गौतमस्वामिने नमः

श्री

सूयगडांग सूत्र भाषांतर.

भाग १ लो

પ્રથમ શ્રી આચારાંગ કહીને પછી સુયગડાંગ કહ્યું તેનો સંબંધ મેળવે છે જે કારણ શ્રી આચારાંગ માંહે, (जीवो छकाय पद, प्रणाय त सि वहण संघोति) ॥ ઇત્યાદિ કહ્યું છે તે સર્વ પરમાર્થને જાણવું જોઇએ. એમ આચારાંગ સાથે આ સુયગડાંગનો સંબંધ જાણવો. એ અધીકારે બીજું અંગ સુયગડાં । પ્રારંભીએ છીએ. અહીંયા કેટલાએક વાદી જ્ઞાને કરીનેજ મુક્તિ થાય છે એમ કહે છે, અને કેટલાએક ક્રિયાએ કરી મુક્તિ કહે છે અને જૈન તો એમ કહે છે કે જ્ઞાન અને ક્રિયા એ બંને થકી મુક્તિ છે, એ અર્થ એ શ્લોક માંહે દેખાડે છે તે અમુક બંધનનું સ્વરૂપ જાણે એટલે જ્ઞાન કહ્યું, અને જ્ઞાનપૂર્વક ક્રિયા કરવી તે સફળ છે તે કારણ માટે આગળ (तिउट्टिज्जा) એવો સુત્ર પાઠ કહ્યો, તે ત્રોડે તે શું જાણીને? શું ત્રોડે તે કહે છે આચાર્યે જે જીવને પ્રદેશે કરી તે બંધન જ્ઞાનાવરણાદિ આઠ પ્રકાર કર્મ રૂપ ઇત્યર્થ તે કર્મના હેતુ મિથ્યાત્વ, અવિરત કષાય અને યોગ અથવા પરિગ્રહ આરંભએ બંધનના કારણો જાણે. પણ એકલા જાણપણાથકી વાદીનાથ સિદ્ધિ દુર્લભ છે

તે માટે ક્રિયા દેખાડે છે તે બંધન જ્ઞપરિજ્ઞાએ કરી જાણીને પછી પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞા જે સંયમાનુષ્ઠાન તેણે કરી બંધનને ત્રોડે એટલે આત્માથકી કર્મ દૂર કરે, એવું વચન શ્રી સુધર્મા સ્વામિ ભાષિત સાંભળીને જંબુ સ્વામિ પ્રમુખ શિષ્ય પૂછે છે કે, શ્રી મહાવીર દેવે બંધન કેવું કહ્યું છે ? અથવા શું જાણીને તે બંધન ત્રોડે ! ઇતિ પ્રથમ શ્લોકાર્થ ॥ ૧ ॥

હવે બંધનનું કારણ કહે છે, એ જગત માંહે જ્ઞાનાવરણી યાદિક જે કર્મ તે બંધન જાણવું, તે કર્મ બાંધવાના કારણ આરંભ અને પરિગ્રહ છે તેમાં પહેલું પરિગ્રહ દેખાડે છે, સચિત્ત તે દ્વિપદ ચતુષ્પદાદિક અને અચિત્ત તે સુવર્ણ રૂપાદિક એ બે પ્રકારે પરિગ્રહ છે, તે થોડા વળી તૃણાદિક પોતાની પાસે પરિગ્રહીને અનેરા બીજા પાસે પરિગ્રહાવે તથા પરિગ્રહ કરતાંને અનુમોદે એવો જીવ, એ રીતે દુઃખથકી ન મુકાયે ॥ ૨ ॥

હવે જ્યાં પરિગ્રહ ત્યાં આરંભ હોય, અને જ્યાં આરંભ ત્યાં પ્રાણાતિપાત હોય એવું દેખાડે છે તે પરિગ્રહવંત પુરૂષ અસંતોષી છતો તે પરિગ્રહ ઉપાર્જવાને અર્થે, અને ઉપાર્જન કરેલો પરિગ્રહ રાખવાને અર્થે પોતે, પ્રાણીઓનો નિપાત એટલે વિનાશ કરે, અથવા અનેરા પાસે પ્રાણીઓની ઘાત કરાવે, અથવા જે પ્રાણીઓને હણતો હોય અર્થાત પ્રાણીઓનો વિનાશ કરતો હોય તેને અનુમોદવે કરી, પ્રાણીઓની ઘાત કરતોથકો અથવા કરાવતોથકો આત્માને વૈરની વૃદ્ધી કરે છે. તેથી જે દુઃખ પરંપરારૂપ બંધન તે થકી છૂટે નહીં ॥ ૩ ॥

વળી પણ બંધન આ શ્રી કહે છે રાઠોડાદિક જે કુળમાં ઉત્પન થયો, અથવા જેની સાથે વાસ વસે, એટલે પાંસુક્રીડા દિક કરે, એવા મનુષ્ય જે માતા, પિતા, ભાઇ, બેન, ભાર્યા, અને મિત્રાદિક તેને વિષે મમત્વનો કરનાર એટલે માતા પિતા

દિકની સાથે સ્નેહ કરતો એવો અજ્ઞાની જીવ તે કર્મ સંસાર ચક્રમાંહે ભમતો થકો પીડાય છે, તે મનુષ્ય કેવો છે તો કે અન્ય અન્ય એટલે પ્રથમ માતા પિતા, તદનતર ભાઇને વિષે, તદનંતર પુત્ર પૌત્રાદિક, એમ અન્ય અન્યને વિષે મુર્ચ્છિત એટલે મુર્છા પામતો થકો સ્નેહ કરી પીડાય છે ॥ ૪ ॥

હવે જે પ્રથમ કહ્યું હતુ કે, કેવુ જાણતો થકો બંધન ત્રોડે તે કહે છે ધન ધાન્યાદિક સચિત તથા અચિત વસ્તુ અને ભાઇ પ્રમુખ કૌટુંબિક સ્વજનાદિક વળી એ સર્વ જે કુટુંબાદિક સ્નેહવંત છે, તે શરીરી અને માનસી વેદના ભોગવતાં થકા એ જીવને ત્રાણ શરણ ન થાય. એવું જાણીને જે પ્રાણીઓનુ જીવ તવ્ય અલ્પ છે. એમ જાણીને, જીવિતવ્ય પ્રાણીઓને એટલે પરિગ્રહ પ્રાણીઘાત અને સ્વજન સ્નેહાદિક બંધનના સ્થાનક જ્ઞપરિજ્ઞાએ જાણીને, પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાએ છાંડીને કર્મ થકી છૂટે અર્થાત કર્મ થકી વેગળો થાય. ॥ ૫ ॥

હવે સ્વસમયનો અધિકાર કહી પર સમયનો અધિકાર કહે છે. એ અરિહંતના ભાષિત ગ્રંથ જે કહ્યા સ્વસમય છે તને છાંડીને સ્વેચ્છાએ રચિત ગ્રંથોને વિષે આસક્ત થતા, એક શાક્યાદિકના શ્રમણ, બીજા બ્રહસ્પતિ મતાનુસારી એવા બ્રાહ્મણ એ પરમાર્થના અજાણ થકા વિવિધ પ્રકારે ઉત્પ્રબલપણે પોતાના ગ્રંથનેવિષે સત્તા એટલે બંધાણા એ તાવતા આપણા મતના કદાગ્રહી એવા છતા પુરૂષ જે છે, તે પોતે પોતાના મતના અનુક્રમે કરી, ઇચ્છામદનાદિક તેને વિષે આસક્ત અટલે પોતાનો મા । લોકામાંહે પ્રસિદ્ધપણે સારો કરી દેખાડે છે ॥ ૬ ॥

હવે ગ્રંથકાર પ્રથમ ચાર્વાકનું મત દેખાડે છે તે ચાર્વાક એમ કહે છે કે જગતમા સર્વલોકવ્યાપી પંચમહાભૂત છે.

। આ લોક માંહે કોઇક એક ભૂતવાદી તેના મતને વિષે કહ્યા છે

તે કોણ તો કે ? પૃથ્વી કઠિણરૂપ છે, અપ્પતે દ્રવ્ય લક્ષણ છે, તેજ ઉષ્ણરૂપ, વાયુ ચલન લક્ષણ અને પાચમું આકાશ અવકાશ લક્ષણ છે ॥ ૭ ॥

હવે એનુંજ વિવેચન કહે છે એ પૂર્વે કહ્યા તે જે પંચમહાભૂત તે થકીજ કોઇ એક ચિદ્રૂપ તે ભૂતથકી અવ્યતિરિક્ત એવો આત્મા હોયછે, પરંતુ એમ એ પાચ ભૂતથકી પૃથક ભૂત એવો અન્ય કોઇ બીજો આત્મા છે, એવી રીતે જે બીજા દર્શની કલ્પના કરેછે તેમ નથી કેમકે એ પરલોકનો જનાર, સુખ દુઃખનો ભોગવનાર જીવ એવો પદાર્થ કોઇ બીજો નથી, એમ તે ચાર્વાક કહે છે તેમને કોઇ પરવાદી એમ પૂછે કે, અહો ચાર્વાકો ! એ તમારે મત પંચમહાભૂત થકી અન્ય કોઇ આત્મા એવો પદાર્થ નથી, તો મરણ પામ્યો એમ કેમ કહેવાય ? હવે એનો ઉત્તર ચાર્વાક દર્શનીઓ કહે છે અમ હવે એટલે એ પંચમહાભૂત જે છે તેના વિનાશ થકી, જીવનો પણ વીનાશ હોય છે પરંતુ જે એવું કહેછે કે આત્મા ચવીને અન્યત્ર સ્થાન જાય છે કર્મના વશ થકી સુખી દુઃખી થાય છે, તે સર્વ મુગ્ધ રંજન જાણવું ॥ ૮ ॥

એમ પંચભૂતીયાજતા એટલે પંચ ભૂતિક વાદીનો મત કહ્યું હવે આત્મદ્વૈત વાદીનો મત દ્રષ્ટાંતે કરી દેખિયે છેપ એમ પૃથ્વી રૂપસ્તૂપ એક છતા નદી, સમુદ્ર, પર્વત, નગર અને ગ્રામ ઇત્યાદિ રૂપ નાના પ્રકારે દેખાય છે પરંતુ વીચાર્યે પૃથ્વીનું અંતર કાંઇ દેખાતું નથી એટલે પૃથ્વી એકજ છે. એ ન્યાયે સો એ વચન પદને બોલાવવાને અર્થે છે એટલે અહો ! દર્શનીઓ એ સમસ્ત લોક ચરાચર સ્વરૂપ એકજ છે, એટલે આત્મારૂપ છે પરંતુ વીદ્વાન તે ચરાચર રૂપ આત્મા નાના પ્રકારે દીપક ઘટ પટ બહુ પદાર્થ રૂપ દેખાય છે પરંતુ જે એમ કહેછે, શરીર

શરીરને વિષે આત્મા જુદો જુદો છે તે મીથ્યા છે

(यदुक्त एकएवहि भूतात्मा, भूते भूते व्यवस्थितः ॥
एकधा बहुधा चैव, दृश्यते जलचन्द्रवत) " ઇત્યાદિ ॥ ૯ ॥

હવે જૈન એને ઉત્તર આપે છે એ પૂર્વોક્ત ન્યાયે એક એટલે કોઇ એકપક્ષવાદી, પોતાના છંદને બળાત્કારે એમ બોલે છે તે કેવા છે, તો કે મંદ છે એટલે સમ્યક્ જ્ઞાન વિકલ છે કેમકે જો સર્વત્ર આત્મા એકજ છે, બીજો નથી તો જગત્ માંહે એકેક જીવ કરમની પ્રમુખ જીવ હિંસાત્મક આરંભને વિષે નિસ્તિથા એટલે આસક્તપણા પોતે પાપને કરીને તીવ્ર દુઃખને પામે છે પણ અનેરા નથી પામતા, તથા જે જીવ જગત્મા કાંઇ અસમંજસ ચોરાદિક કર્મ કરેછે, તે છેદન ભેદનાદિક અનેક વિટંબનાઓ પામેછે અને જે ભલો સમાચરે છે તે સાતા પામે છે માટે જો સર્વ જીવનો આત્મા એકજ હોય તો સર્વ જીવને વિટંબના અથવા સાતા કેમ ન થવી જોઇએ ? માટે એ તમારૂં વચન મિથ્યા છે, કેમકે સર્વ જીવ પોત પોતાની કરણીએ સુખ દુઃખને પામે છે એ સર્વ ગતવાદીનો મત કહ્યો ॥ ૧૦ ॥

હવે તજ્જીવતચ્છરીર વાદિનો મત કહે છે—તે તજ્જીવતચ્છરીરવાદી એમ કહે છે કે, જેમ પંચભૂત મળી કાયાને આકારે પરિણામી ચેતના ઉપજાવે છે તો તે કારણે શરીર શરીર પ્રત્યે આત્મા જુદો જુદો છે જગતમા જે બાળ અજ્ઞાની તથા જે પંડિત એટલે વિવેકી છે, તે સર્વ જુદા જુદા છે પરંતુ એક આત્મા સર્વ વ્યાપી ન જાણવો એટલે જૈન મત અને તેમનો મત એકજ થયો. હવે ગાથાના ઉત્તરાર્ધવડે તેમનો ભેદ દેખાડે છે તે પક્ષવાદી એમ કહે છે કે, આત્મા ઘણા છે, પરંતુ જ્યાં સુધી શરીર છે ત્યા સુધી છે પણ જે વારે શરીર નહીં, તે વારે

આત્મા પણ નહીં એટલે અતેતર ગામી આત્માઓ નથી. એ પ્રકારે કરી ભેદ દેખાડયો. વળી તેહિજ કહે છે તે આત્માઓ પરલોકને વિષે ન જાય એ તાવતા શરીરથકી ભિન્ન આપણા કર્મના ભોગવનાર એવો આત્મા નથી. તથાપિ સત્વ જે પ્રાણીઓ તે ઉપપાતિક નથી એટલે ભવાંતરમા જઇ ઉપજે નહીં અર્થાત ગતાગતિ પણ નથી. અહીં શિષ્ય પૂછે છે કે, પૂર્વે જે ભૂતવાદિ કહ્યા અને એ તજ્જીવતચ્છરીરવાદી એ બેહુને માહી માહી શું વિશેષ છે? તે વારે ગુરૂ કહે છે કે, ભૂતવાદીને મતે જે પંચ મહાભૂત તેહિજ કાયાને આકારે પરિણમીને ધાવનવ ળનાદિક ક્રિયા કરે અને એમને મતે પંચભૂત કાયાને આકારે પરિણમી ચૈતન્ય સ્વરૂપ આત્મા ઉપજાવે પરંતુ ભૂતથકી આત્મા જુદો નથી એટલું વિશેષ છે ॥ ૧૧ ॥

હવે તેની વકતવ્યતા કહે છે, તજ્જીવતચ્છરીરવાદી એમ કહે છે કે, પુણ્ય નથી, પાપ પણ નથી, અને આ ઉપરાંત લોક પણ નથી એટલું દ્રષ્ટિગોચર આવે છે તેટલોજ લોક છે વળી બીજો પ્રકાર એનું કારણ કહે છે કે, શરીરને વિનાશે કરી આત્માનો પણ વિનાશ થાય. એ કારણ માટે આત્માને અભાવે પુણ્ય પાપ તથા લોકની સંભાવના ક્યાં થકી થાય? ॥ ૧૨ ॥

"તજ્જીવતચ્છરીરવાદિ મતા" એટલે તજ્જીવતચ્છરીરવાદીનું એ પ્રમાણે મત કહ્યો. હવે અક્રિયાવાદિનો મત કહે છે તે અકર્મવાદી એમ કહે છે કે, આત્મા અમૂર્ત છે, નિત્ય છે, તથા સર્વ વ્યાપી છે તે કારણે ક્રિયાનો કર્તા નથી તથા અનેરા પાસે કરાવનાર પણ નથી, એટલે આત્મા પોતે ક્રીયાને વિષે ન પ્રવર્તે, તથા અનેરાને પણ પ્રવર્તાવે નહીં પુર્વે મકાર આવ્યો છે તે અતીત અનાગતના કર્તાને નીષેધવાને અર્થે છે. યદપિ સ્થિતિ ક્રિયા અને મુદ્રા પ્રતિબિંબોધ્ય ન્યાયે સીઝ્ન ક્રિયા પણ કરે

તથાપિ સમસ્ત ક્રિયા કારક પણ નથી. એહિજ ભાવ દેખાડે છે સર્વ ક્રિયાને એટલે દેશ થકી દેશાંતર ગમનરૂપ ક્રિયાને આત્મા કરતો નથી. એ રીતે આત્મા અકારક છે, એ પ્રકારે તે સાંખ્ય વાદી ધૃષ્ટપણું કરતા થકા, પ્રકૃતિ કરે, પુરૂષ ભોગવે, ઇત્યાદિક અયોગ્ય વચન બોલે એટલે અક્રિયાવાદિનું મત કહ્યું ॥ ૧૩ ॥

હવે જૈન એના મતનુ નીરાકરણ કરે છે જે આત્મા શરીરથકી જુદો નથી તથા આત્મા અકર્તા છે એમ કહે છે તો ચતુર્ગતિક સંસારરૂપ લોક ક્યા થકી હોય ? નિ કેવળ તે લોકમાંહે વાચાલપણું દેખાડે છે એવા છતા તે અજ્ઞાનરૂપ તમ એટલે અંધકાર તે માંહેથકી નિકળીને અનેરાતમ એટલે અંધકાર માંહે જાતિ એટલે જાય છે, એટલે જ્ઞાના વર્ણાદિક કર્મ ઉપાર્જન કરે છે અથવા તમને વિષે દીઅર્થે નરક પૃથ્વી એવો અર્થ થાય છે માટે ત્યા પણ જાય છે તે નરક પૃથ્વીયે કેમ જાય, તનું કારણ કહે છે તે લોક મંદ એટલે મૂર્ખ છે, વળી આરંભ નિશ્ચિતએટલે આરંભ જે પ્રાણઘાત તેના વ્યાપારે નિશ્ચિત છે, એકાંતે તેમા આશક્ત છે, જે કારણ માટે તેમના મતે આત્માનો અભાવ છે, તે કારણ પુણ્ય પાપ પણ નથી, એવું જાણીને તે નાસ્તિકવાદી આરંભ કરતા થકા શંકા પામતા નથી તથા જે એવું કહે છે કે આત્મા ક્રિયા કરે નહીં, તે પણ એમની પેરેજ આરંભી જાણવા ॥ ૧૪ ॥

અ ક્રિરિયા વાદમતા એટલે સાંખ્યનુ મત એ પ્રમાણે કહ્યું

હવે આત્મ ષષ્ટવાદિનો મત કહે છે. ત વાદિ એમ કહેછે કે, આ સંસારને વિષે એક આત્મ ષષ્ટવાદિઓના મને એમ કહ્યુ કે પાંચ મહાભૂત છે. વળી તે વાદી એમ કહે છે કે, જેમ પંચમહાભૂત તેમ આત્મા છઠો છે વળી અનેરાને મને આત્મા અને પંચ

મહાભૂત અશાશ્વતા છે તેમ એને મતે નથી, તે કહે છે કે, આત્મા અને પૃથ્વિ આદિક રૂપ જે લોક તે એને મતે શાશ્વતા સર્વ વ્યાપિ છે માટે અવિનાશી રૂપ છે ॥ ૧૫ ॥

વળી તેનું નિત્યપણું દેખાડે છે તે આત્મષષ્ઠ પૃથ્વિઆદિક પદાર્થ, નિ:કારણ વિનાશ અથવા સકારણ વિનાશ, બન્ને વિનાશે કરી, વિનાશ પામે નહીં પૃથ્વી, અપ્પ, તેજ, વાયુ, અને આકાશ એ કદાપિ પોતાનું સ્વરૂપ છોડે નહીં, તે કારણે શાશ્વતા છે તથા કોઇએ એના આકાર કર્યા નથી, તે કારણ માટે આત્મા શાશ્વત છે

યદુક્તં । નૈનંછિન્દંતિ શસ્ત્રાણિ, નૈનં દહતિ પાવકઃ ॥ નચૈનં ક્લેદયન્ત્યાપો, નશોષયતિ મારુત ॥ ૧ ॥ અચ્છેદ્યોયમભેદ્યોયં, મવિકારી સઉચ્યતે, ॥ નિત્યઃ સર્વગતઃ સ્થાણુરચલોયં સનાતન ॥ ૨ ॥ ઇત્યાદિ વચનાત્ તથા જે અસત એટલે અવિદ્યમાન હોય તે ઉપજે નહિ કેમકે અવિદ્યમાન પદાર્થને વિષે કરનાર નો વ્યાપાર સ્ફુરે નહીં જો અછતી વસ્તુ ઉપજે તો આકાશ કુસુમ ગર્દભ શૃંગાદિક પદાર્થ પણ ઉપજવાનો સંભવ છે એ કારણે સર્વ કાળે પણ પૃથ્વિ આદિક સર્વે પદાર્થો નિત્ય ભાવે પરિણામ પામ્યા છે ॥ ૧૬ ॥

"આત્મ ષષ્ટવાદિમત" એટલે આત્મ ષષ્ઠવાદીનું મત એ પ્રમાણે કહ્યું

હવે અફળાવદીનો મત કહે છે કોઇ એક વાદી એટલે બાધ તે પંચખંધ બોલે છે તેના નામ કહે છે પ્રથમ વિજ્ઞાન ને રસનું, વિજ્ઞાન સુખ દુઃખ વેદે તે વેદના, સંજ્ઞા તે ધર્મ મ પ્રાદાયને, પૃથ્વી આદિકને સંસ્કાર, અને ધાતુરૂપાદિક તે રૂપ એ પાંચ પદાર્થ જગતમાં છે, પણ એ થકી અન્ય આત્માદિક

પદાર્થ જગતમાંહિ કોઇ નથી. એમ તે બાળ એટલે અજ્ઞાની કહે છે વળી તે સ્કંધ કેવા છે ક્ષણયોગી છે એટલે એક ક્ષણ માત્ર રહે. ઉપરાંત રહે નહીં એ રીતના બોલનારા તે ક્ષણિક વાદિ જાણવા હવે અનેરા દર્શનીઓ થકી એમનો ભેદ જે છે તે, ગાથાના ઉત્તરાર્ધવડે દેખાડે છે તે જેમ આત્માષષ્ઠવાદી સાંખ્યાદિક ભૂત થકી આત્મા અન્ય છે, એમ કહે છે તથા જેમ ચાર્વાક મતિ ભૂત થકી આત્મા અનેરો નથી એટલે જે ભૂત તેહીજ આત્મા એમ કહે છે તેમ બૌધમતિ કહેતા નથી તથા હેતુ એટલે આત્મા કોઇયે નીપજાવ્યો એમ પણ કહેતા નથી અને અહેતુક એટલે અનાદિ અનંત શાશ્વત આત્મા છે એમ પણ બૌધ કહેતા નથી. ॥ ૧૭ ॥

તથા અનેરા બૌધ દર્શની ચતુર્ધાતુક જગત કહે છે, તે દેખાડે છે પૃથ્વી તે પાષાણ પર્વત અને સ્પર્શાદિક એમ પ્રથમ ધાતુ તથા અપ્પતે પાણી એ બીજી ધાતુ તેજ તે અગ્ની એ ત્રીજી ધાતુ તથા વાયુ એ ચોથી ધાતુ જે કારણે એ ચારે પદાર્થ જગતને ધારે એટલે પોષે તે કારણે એને ધાતુ કહીએ, એ કહેવા છે ? તો કે એ ચારે એકાકારપણે પરિણમે, ચારે એકાકાર છે તેથી એ ચારે ધાતુ રૂપ જાણવા એટલે એ શરીર ચતુર્ધાતુરૂપ છે તે થકી અનેરો આત્મા એવો પદાર્થ કોઇ નથી એમ બૌધ કહે છે તે કેવા જાણવા ? તો કે પોતાને લોક માંહિ જાણ કહેવરાવીએ એવું અભીમાન ધરે છે પરંતુ એ સર્વે ક્ષણિકવાદી પણાથકી ક્રિયાના ફળને સંબંધ મળે નહીં તે કારણે એને અફલવાદી કહીએ. ॥ ૧૮ ॥

હવે એ પૂર્વોક્ત દર્શની પોત પોતાના દર્શનને વિષે મુક્તિનું કારણ જે કહે છે તે દેખાડે છે તે ઉપર કહે છે કે તે સર્વે દર્શની ઘર તેને વિષે નિવાસ કરનારા એટલે ગ્રહસ્થ અથવા

અરણ્યવાસી તાપસ આદિક અથવા પ્રવ્રજિત સાંખ્યાદિક તે એમ ભાવના કરે છે કે અમારા દર્શનને આવ્યા એટલે આ વ્યા જે કોઇ અમે કહીએ તેને માને તો, તે સર્વ દુઃખથકી મુક્ત થાય. એવી રીતે પોત પોતાના દર્શનને વિષે સર્વે કોઇ મુક્તિ દેખાડે છે ॥ ૧૯ ॥

હવે ગ્રંથકાર કહે છે તે પંચભૂતવાદિ પ્રમુખ દર્શનીઓ તેને નથી છિદ્ર એટલે જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મ તેનો વિપર્યાય ભાવ તે સંધિ જાણવી તે અહીં જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મના વિવરણ તેને અજાણતાથકા બાપડા દુઃખથકી મુકવાને અર્થે સાવધાન થયા છે તે કારણે તે જન એટલે લોક ક્ષાંત્યાદિક દશ પ્રકારનો જે યતિ ધર્મ તેના જાણ નથી તે વાદિ જે નાસ્તિક મતિ પ્રમુખ પૂર્વે કહ્યા, તે અસમંજસ વચનના બોલનાર છે માટે તે સંસારરૂપ ઓઘ એટલે પ્રવાહ અર્થાત્ સંસાર સમુદ્રના તારનાર તે નથી એમ શ્રી તીર્થંકરે તથા ગણધરે કહ્યું છે ॥ ૨૦ ॥

તે પંચભૂત વાદિ પ્રમુખ કર્મ આવવાના સ્થાનક જાણતા નથી વળી તે લોક ક્ષાંત્યાદિક દશ વિધ યતિ ધર્મને જાણતા નથી એવા તે પૂર્વે કહ્યા જે નાસ્તિક પ્રમુખવાદિ તે સંસારના પારગામી ન હોય. એ ગાથાના ત્રણ પદનો અર્થ પ્રથમ કહ્યો તે પ્રમાણેજ છે ॥ ૨૧ ॥

જે એમ બોલે તે ગર્ભના પારગામી નહીં એટલે અનંતા ગર્ભના દુઃખ સહન કરે ॥ ૨૨ ॥

વળી જે એમ બોલે તે જ ન્મના પારગામી નથી અર્થાત અનંતા જન્મના દુઃખ સહન કરે ॥ ૨૩ ॥

તથા જે એમ બોલે તે દુઃખના પારગામી ન હોય, અનંતો કાલ ચતુર્ગતિ રૂપ સંસારના દુઃખ સહન કરે ॥ ૨૪ ॥

તથા જે એમ બોલે તે મરણના પારગામી ન સમજવા

અર્થાત અનંતિવાર મરણ પામે. ॥ ૨૫ ॥

વળી તે જે સ્થિતિને પામે તે કહે છે નાના વિધ પ્રકારે છેદન ભેદન તાડનાદિક દુઃખને વળી વળી અનુભવે છે તે દુઃખ ક્યાં પામે? તો કે સંસાર ચક્રવાળને વિષે પામે તે સંસાર કેવો દુસ્તર છે તો કે મૃત્યુ, વ્યાધિ, અને જરા તેને કરી વ્યાકુળ વ્યાકુળ છે એવા સંસારમાંહિ પરિભ્રમના કરતા અનંતો કાલ દુઃખી થાય. ॥ ૨૬ ॥

તે દર્શનીયો વળી અસમ જસ થકા-સૂત્ર વિરોધના બોલ નારા ઉંચે નીચે સ્થાનકે પરિભ્રમના કરતા થકા આગમિકકાળે અનંતા ગર્ભના દુઃખ પામશે. એવું વચન, જ્ઞાતપુત્ર, શ્રી મહાવીરદેવ જીનોત્તમ તેણે કહ્યું તેમ અમે પણ કહીએ છીએ.

ઇતિ પ્રથમા ધ્યયન પ્રથમોદ્દેશક સમાપ્ત

એ પ્રથમ ઉદેશકમા ભૂતવાદિ પ્રમુખ પરવાદિના મત કહ્યા

(અથ શ્રી પ્રથમાધ્યન દ્વિતિયો ઉદેશક પ્રારભ્યતે.)

વળી એક નીયતવાદીના મતે એમ કહ્યું છે એટલે તેનો જે અભિપ્રાય છે તે કહે છે પૃથક પૃથક નરકાદિક ભવે જે જીવ છે, તે પોત પોતાના દેહ સ્થિત થકા સુખ દુઃખને વેદે છે અથવા તે પ્રાણિયો સુખ દુઃખ અનુભવતા તે સ્થાનકથી પોતાનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને સ્થાનાંતરે સંક્રમે એમ નિયતવાદિ કહે છે ॥૧॥

વળી પણ બે ગાથાએ નિયતવાદિના મતનો અભિપ્રાય કહે છે જે તે પ્રાણી સુખ દુઃખ અનુભવે છે, એક સ્થાનકથકી બીજે સ્થાનકે ઉપજે છે, તે દુઃખાદિક તે જીવનું પોતાનું કીધેલું નથી તેમ અનેરા કાળ ઈશ્વર સ્વભાવાદિકનું કરેલું ક્યાથી હોય

જો સ્વયંકૃત સુખ દુઃખ છે તો સર્વે જીવ વ્યેપારાદિક સરીખો વ્યેપાર કરતા સર્વે સરખાજ કેમ નથી થતા માટે પુરૂષાકારે કાંઇજ ન થાય, અને જો કાળ ઇશ્વરાદિકના કરેલા સુખ દુખ હોય તો જગતની વિચિત્રતા કેમ થાય?

તે માટે કાળ ઇશ્વરાદિકનું કરેલું પણ સુખ દુઃખ થતું નથી એટલે જીવને સુખ અથવા દુઃખ જે છે તે કેવા છે, તો કે સૈદ્ધિક અથવા અસૈદ્ધિક છે તેમા સ્રગ્ ચંદન વિનિતાદિક તેથકી ઉપનું જે સુખ તેને સૈદ્ધિક કહીએ અને અંતરંગ આનંદ રૂપ જે સુખ તેને અસૈદ્ધિક કહીએ એવી રીતે બે પ્રકારે દુઃખ પણ જાણવું, તેમા એક વધ, બંધન, તાડનાદિક ક્રિયાના કરવાથી કરી અને બીજુ શુળ જ્વરાદિક રૂપ જાણવું, એટલે એક કારણે નિષ્પન્ન અને બીજુ સ્વભાવિક નિષ્પન્ન છે ॥ ૨ ॥

એ સુખ દુઃખ જો કોઇએ કર્યા નથી, તો એ જીવ સુખી દુઃખી કેમ થાય છે તે કહે છે સયં એટલે પોતાનું કરેલું અથવા અનેરાનું કરેલું જે સુખ દુઃખ તે જીવ વેદતો નથી કિંતુ બનિત્વતાનું કરેલુ તેહિજ જીવને સુખ દુઃખ ઉપજે છે એ પ્રમાણે નિયતવાદિના મતનો અભિપ્રાય દર્શાવ્યો ॥ ૩ ॥

હવે ગ્રંથકાર એને ઉત્તર આપે છે એવ પૂર્વોક્ત વચન નિયત વાદમિત બોલતા એહવા તે બાળ અજ્ઞાની છતા પોતાને પંડિત કરી માનતા શા માટે માને છે તે કહે છે? તે અજ્ઞાની નિયતિકૃત સુખ દુઃખ અથવા અનિયત્તિ કૃત પુરૂષકારાદિકનું કરેલું એવુ સુખ દુઃખ તે એકાંતે બનિત્વતાએજ કર્યું અમ માને છે તે કારણે તેને સુખ દુઃખાદિ કારણના અજાણ, બુદ્ધિ રહિત કહીએ. અને જૈન તો નિયતિ કૃતપણે તથા અનિયત્તિકૃત પણે એ બન્ને પ્રકાર સુખ દુઃખ માને છે એટલે સ્યાદવાદિ કહીએ. ॥ ૪ ॥

હવે તેને એવી પરૂપ્યાનું વિપાક દેખાડે છે એ રીતે કોઈ એક નિયતવાદને વિષે આશ્રિત પરવાદિ છે તે કેવા છે, તો કે પાશ્વસ્થ એટલે ન્યાયપક્ષ થકી બાહેર અથવા પાસથ્થા એ ટલે કર્મનું બંધન તેને વિષે સ્થિત એટલે વળી વળી વિવિધ પ્રગલ્ભીત એટલે અત્યંત ધિઠાઇથકા મુક્તિ માર્ગને વિષે પ્રવર્તે, વળી એવુ કહે છે કે અમે એવી ક્રિયા કરતા થકા મુક્તિ પામીશુ ! પરંતુ એ પ્રકારે તે ઉથ્થીત એટલે પોતાની ક્રિયા ન વિષે પ્રવર્તતા છતા પોતાને દુઃખથકી મુકાવના ન હો ય એટલે મુક્તિ પામે નહીં એ નિયતવાદિ કહ્યા. ॥ ૫ ॥

હવે અજ્ઞાન વાદિના મત ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે જેમ મૃ (એટલે અરણ્યના પશુ વેગવંત છતા તે કેવા છે, તો કે પરિત્રાણ એટલે શરણે કરી ગ્રજિત અર્થાત તેમનો કોઇ રાખનાર નથી. એવા તે ભય વિહ્વળ ભૂત વિવેક રહિત થકા અશંકિત સ્થાનક જે કૂટ પાશાદિક રહિત તેને શંકાનું સ્થાનક જાણે તથા જે શંકિત સ્થાનક જે વધનુ કારણ તે સ્થાનકથકી શંકા પામે નહીં ॥૬॥

વળી એહિજ કહેછે કે, તે મૃગાદિક જીવ પરિત્રાણ જે રક્ષાનું સ્થાનક જે તેથી શંકાતા અને પાસના સ્થાનકથકી અણ શંકા તા, અજાણપણે અથવા ભયે કરી, વ્યાકુળ થકા તેહીજ તેહીજ સ્થાનકે જાય જ્યા ત્યા પાશાદિક માંહિજ પડે ॥ ૭ ॥

વળી એજ દ્રષ્ટાંત દીપાવે છે અથ એટલે હવે તે મૃગા દિક જીવ તે વાગુરાદિકનો જે બંધ પાશાદિકના સ્થાનકને નિચે અથવા ઉપર આક્રમિને જાય. જો એમ કરે તો તે પગ ના પાશથકી મુકાય એટલે છૂટો થાય પરંતુ તે અનર્થ પરિહર- વાનો ઉપાય તે મંદ અજ્ઞાની ન દેખે. ॥ ૮ ॥

હવે તે ઉપાય અણ દેખતો થકો જે અવસ્થાને પામે તે કહે છે તે મૃગ આત્માને અહિત, તથા અહિત જેનું જાણપણું

છે, એવા છતા વિષમકૂટ પાસાદિક પ્રદેશે, આવે એટલે તે પાશ માંહે પડે તે ત્યા પડથા છતા બંધન પામે. તથા ત્યા તે વિનાશને દુઃખી થતા પામે. ॥ ૯ ॥

હવે એ દ્રષ્ટાંત પરવાદિ સાથે મેળવે છે એ રીતે જેમ તે મૃગ અજાણતા થકા પાશમાંહે પડે છે, તેમ કોઇ એક શ્રમણ શાક્યાદિક દર્શની તે કેવા છે તો કે મિથ્યા દ્રષ્ટી તથા અનાર્ય અજ્ઞાનપણે અનાચારના સેવનારા તે અશંકિત એવા જે રૂડા ધર્મના અનુષ્ઠાન છે, તેને વિષે અધર્મની શંકા આણે અને જે હિંસાદિક શંકિત સ્થાનક છે, તે થકી ન શંકાય ॥ ૧૦ ॥

વળી તે દર્શનીઓની જે વિપરીત મતિ છે તે દેખાડે છે ક્ષાંત્યાદિક દશવિધ ધર્મસહિત પરૂપણા જેની છે તે થકી તે અજ્ઞાની શંકાય અને કહે કે એ અધર્મની પરૂપણા છે, તથા જે આરંભાદિક પાપના કારણ છે તે થકી ન શંકાય અને તેનેજ ધર્મ કરી દેખાડે માટે તે કેવા છે અવ્યક્ત, મુગ્ધ, વિવેક, વિકલ તથા અકોવિદ એટલે અપંડિત છે ॥ ૧૧ ॥

હવે તેને ફળ દેખાડે છે સર્વાત્મક તે લોભ, માન સમસ્ત, માયા, તથા ક્રોધ, એ ચાર કષાય ખપાવીને જીવ અકર્માંશ થાય, એટલે કર્મરહિત થાય. એવો અર્થ તે મૃગની પેરે અજ્ઞાન પણવાદિ દર્શની જાણે છે ચારારા જે થકી જીવ મુક્તિ પામે તે અર્થ જાણતા નથી ॥ ૧૨ ॥

વળી એનોજ દોષ દેખાડે છે જે અજ્ઞાનવાદિ એ કર્મ ખપાવવાનો ઉપાય નથી જાણતા, તે કેવા છે, મિથ્યા દ્રષ્ટી અનાર્ય એવા મૃગલાની પેઠે પાશમા બંધાણા છે આગામિક કાળે અનંતા ઘાત એટલે મરણ પામશે, એટલે મૃગ તો એકવાર મરણ પામીનેજ છૂટે છે પરંતુ તે અજ્ઞાની અનંતે મરણે પણ છૂટશે નહી ॥ ૧૩ ॥

હવે જે પોતે એકવાર કહ્યું એવું જે પોતાનું કદાગ્રહ તને

કોઇ વારે મૂકે નહીં તે ઉપર વિશેષ કહે છે

એક બ્રાહ્મણ તથા એક શ્રમણ પરિવ્રાજક વિશેષ એ સરવે પોત પોતાનું જાણપણું રૂડું છે એમ વદે એટલે કહે છે વળી તે જુદા જુદા જ્ઞાન પરસ્પર આઘા આઘા વિરૂદ્ધ અર્થને ઉપજાવે છે, તે માટે અજાણપણુંજ ભલુ છે જાણપણાનું કાંઇ કામ નથી એ રીતે અજ્ઞાનવાદી કહે છે તે માટે સર્વ લોક માંહે જે પ્રાણીઓ છે તે કાંઇ જાણતા નથી, એટલે સર્વ સમ્યક્જ્ઞાન રહિત જાણવા યદ્યપિ તેને કાંઇ ગુરૂ પરંપરાગત જાણપણું હોય તથાપિ તે કાંઇ પરમાર્થ જાણતા નથી, માટે તે અજ્ઞાનીજ જાણવા ॥ ૧૪ ॥

હવે તે ઉપર દ્રષ્ટાંત કહેછે જેમ મ્લેચ્છ આર્ય ભાષાનો અજાણ થકો અમ્લેચ્છ જે આર્ય ભાષા તેને જેમ ભાષતાની પરે બોલે પરંતુ તે હેતુ એટલે પરમાર્થ કાંઇ જાણે નહીં, નિ કેવલ પરમાર્થે કરી શુન્ય ભાષાને કેડે ભાષે ॥ ૧૫ ॥

હવે એ દ્રષ્ટાંત અજ્ઞાનવાદી સાથે મેળવે છે એ રીતે અજ્ઞાની સમ્યક્જ્ઞાન રહિત એવા શ્રમણ બ્રાહ્મણાદિક પોતપોતાના મતનું જ્ઞાન પ્રમાણ કરીને પોતપોતાનો માર્ગ કહેછે પણ તે નિશ્ચયાર્થ નથી જાણતા તે મ્લેચ્છવત એટલે મ્લેચ્છની પરે અબોધિક એટલે જ્ઞાન રહીત છે ॥ ૧૬ ॥

હવે એને દોષ દેખાડે છે જે એમ કહે કે, અજ્ઞાનજ ભલું છે, તેને અજ્ઞાનવાદી કહીએ. તેની જે જાણવાની ઇચ્છા, તે જ્ઞાનને વિષે પોહોચે નહીં કારણ તે એમ વીચાર કરે છે કે અજ્ઞાનવડે અપરાધ કરનારાનો દોષ સ્વલ્પ છે, અને જાણનારને દોષ ઘણો લાગે છે જેમ કોઇક મનુષ્ય માર્ગે જતા જાણતો થકોજ કોઇકના મસ્તકને પગે કરીને ફરશે તો તે મહા અપરાધનો પાત્ર થાય છે પરંતુ જો અજાણતા ફરશે તો તે સ્વલ્પ અપરાધી છે એ કારણ માટે અજ્ઞાન પણજ રૂડું છે, એવી

જેનામા વિચારવા છે તે અજ્ઞાનવાદી જાણવા તે અજ્ઞાન વાદી પોતાનો આત્મા સમજવાનેજ અસમર્થ છે તો બીજાને મુતો એટલે બીજા અજ્ઞાની જનોને સમજાવવાને ક્યાથી સમર્થ થાય? અર્થાત નજ થાય. ॥ ૧૭ ॥

હવે એજ અર્થ દ્રષ્ટાંતે કરી દીપાવે છે વન એટલે અટ વીને વિષે, જેમ કોઇક દિશિમૂઢ જીવ તે દિશિને જાણવા અસમર્થ થકો અનેરા દિશિમૂઢને આગેવાન કરીને તેની પા છળ ચાલે તે સમયે તે બન્ને જણ, તે માર્ગના અજાણ થકા તીવ્ર ગહનમાહે પડે અર્થાત મહાદુઃખ પામે. ॥ ૧૮ ॥

વળી બીજું દ્રષ્ટાત કહેછે જેમ કોઇ એક પોતે અંધ છતા અનેરા અંધને માર્ગે લેઇ જતો થકો પણ દુર જઇને તે અંધ ઉ માર્ગે પડે, અથવા અનેરે પંથે જાય પણ વાંછિત માર્ગે ન જાય એટલે પોતે ઉન્માર્ગે પડતા પાછલાને પણ ઉન્માર્ગે પાડે ॥ ૧૯ ॥

હવે એ દ્રષ્ટાત અજ્ઞાનવાદી સાથે મેળવે છે એ અજાણતા અંધની પેઠે ભાવમૂઢ એવા કોઇ એક પરદર્શની મોક્ષના અર્થી અમે ધર્મના આરાધક છૈયે એમ કહી પ્રવજ્યાને લઇને અનેક છકાયનું મર્દન કરતા થકા, અથવા અનેરાને છકાયના આરંભની ઉપદેશ કરતા થકા, અધર્મજ આચરે પરંતુ તે સર્વ પ્રકારે રજુ એટલે સરળ એવો માર્ગ ન પામે. એટલે તે મોક્ષને અર્થે યત્ન કરે પરંતુ મોક્ષનો માર્ગ ન પામે. ॥ ૨૦ ॥

વળી સૂત્રકાર કહે છે એ રીતે કોઇ એક અજ્ઞાની પરવા દી વિતર્કે કરી, પોતાની કલ્પિત કલ્પનાએ અસત્યને સત્ય કરી માનતાથકા અનેરા સાચા હોય તો પણ તેને પર્યુપાસે નહીં એટલે સેવે નહીં કિંતુ પોતાના વિતર્કે કરી એવું કહેછે એ અ મારો માર્ગજ રૂજુ એટલે સરલ અકુટીલ છે, ઇત્યાદિક કહે છે

તે માટે તે દુર્મતી વિપરીત બુદ્ધિવાળા છે કેમકે તે સ માર્ગથી ઉપરાંઠા વર્તે છે અને વિપરીત માર્ગને સ મુખ છે તેથી તે વિપરીત બુદ્ધિવાળા જાણવા ॥ ૨૧ ॥

હવે જ્ઞાનવાદી તે, અજ્ઞાનવાદીનો અનર્થ પ્રગટ દેખાડેછે એ પૂર્વોક્ત ન્યાયેંતર્કે કરી એટલે પોતાની કલ્પનાયેં મોક્ષમાર્ગને કહેતાથકા આઠ પ્રકારે જે કર્મના બંધ તેને ત્રોડી ન શકે, તે કેવા છે તોકે ધર્મજે ક્ષાંત્યાદિક દશવિધ અને અધર્મ જે હિંસાદિક પાંચ આશ્રવ તેને વિષે અકોવિદ એટલે અજાણછે પ્રવીણ નથી તે ધર્મ અધર્મને જાણતા નથી તે પોતાના દુઃખને શી રીતે ત્રોડે? તે ઉપર દ્રષ્ટાંત કહે છે તે જેમ શકુની એટલે પક્ષી તે પાંજરમાહે પડ્યું થકું પાંજરાને તોડીને પોતાને મુકાવી શકે નહી. તેમ એ અજ્ઞાનવાદી પણ પોતાને સંસાર પંજર થકી મુકાવી શકે નહી, એમ જાણવું ॥ ૨૨ ॥

હવે સામાન્યાકારે એકાંત મતિને દૂષણ કરે છે સર્વ દર્શની પોત પોતાનું દર્શન પ્રશંસતા અને પારકા વચનને નિંદતા જે ત્યાં એ રીતે પોતાનું વિદ્વાસ એટલે પંડિતપણું દેખાડે છે તે એવા વચનના બોલનાર ચતુર્ગતિ સંસાર માંહે વિશેષ બાધ્યા છતા અનંતો કાળ ત્યાંજ રહે. ॥ ૨૩ ॥

એ અજ્ઞાનવાદી કહ્યા. હવે ક્રિયાવાદીનો મત કહે છે અથ એટલે હવે અપર એટલે અજ્ઞાનવાદીના મતથકી અનંતર પૂર્વે કહ્યું એવું ક્રિયાવાદીનું દર્શન તે, ક્રિયાવાદી કેવા છે, કર્મ ચિંતા પ્રનષ્ટ એટલે કર્મ જે જ્ઞાના વરણીયાદિક તેને વિષે ચિંતા એટલે આલોચવું તેથકી પ્રનષ્ટ થએલા એટલે તે કર્મબંધનો પરમાર્થ જાણ્યું નહીં તેથી તેનું દર્શન નિ કેવલ સંસારનું વધારનાર જાણવું ॥ ૨૪ ॥

જે કારણે તે કર્મ ચિંતા થકી પ્રનષ્ટ છે, તે ઉપર દેખાડે

છે જે પુરૂષ જાણતોથકો પ્રાણીઓને હણે એટલે જે પુરૂષ કોપે ચડયો થકો મનને વ્યાપારે પ્રાણીનો ઘાત કરે પરંતુ કાયાએ કરી અનાકુટી એટલે કાયાએ કરી પ્રાણીના અવયવના છેદન ભેદનના વ્યાપારે પ્રવર્તે નહીં તેને કર્મ બંધ ન લાગે તથા જે પુરૂષ અણજાણતોથકો એકલી કાયાના વ્યાપારેજ, પ્રાણીયાની હિંસા કરે તેને પણ કર્મ લાગે નહીં, તથા એવા એકલા મનના વ્યાપારે અથવા એકલા કાયાના વ્યાપારે જો કર્મ લાગે તો સ્પર્શમાત્ર ફરસ્યોથકો સ્પર્શ રૂપેજ કર્મ ભોગવે, પરંતુ એનો અધિક વિપાક નથી. કેમકે નિશ્ચે તે સાવધ્ય એટલે પાપ તે કેવું છે, તો કે અવ્યક્ત માત્ર છે એટલે અસ્પષ્ટ છે સિક્તા મુષ્ટિવત્ છે એટલે જેમ વેળુની મુઠી ભીંતને સન્મુખ નાખી છતા સ્પર્શ માત્ર કરી પાછી પડે, પણ તે ભીંતને કાંઇ લાગી શકે નહીં તેમ એ કર્મનો બંધ જાણવો, એમ ક્રિયાવાદી કહેછે ॥ ૨૫ ॥

હવે કર્મનો બંધ પ્રકાર કેમ થાય એટલે કર્મનો ઉપચય કેમ થાય તે કહેછે એ ત્રણ આદાન એટલે કર્મ બંધનના કારણ છે જેણે કરી પાપ કરીયેં તે દેખાડે છે અભિમુખ ચિત્તમાંહિ જાણીને જે સ્વયમેવ એટલે પોતે જીવને હણે તથા તેને હણવાનું મન કરે કે, હું એનો વિનાશ કરૂં એ પહેલું કર્મ બંધનનું કારણ જાણવું તથા તે જીવનો વિનાશ કરવાને અર્થે અન્યને આદેશ આપી તેનો વિનાશ કરાવે, એ બીજું કર્મ બંધનું કારણ જાણવું અને બીજો કોઇ જીવનો વિનાશ કરતો હોય તેને મને કરી અનુમોદે, એ ત્રીજું કર્મબંધનું કારણ જાણવું. ॥ ૨૬ ॥

હવે એ ત્રણ કારણે કરી ઉપાર્જ્યું કર્મ અધિક બંધાય તે કહે છે નિશ્ચે પૂર્વોક્ત એ ત્રણ કર્મ બંધના કારણ છે, એ ત્રણ એકઠા મળે તો નિવડ કર્મ બંધાય એ રીતે જે રૂદ્ર અધ્યવસાયે કરી પાપ ઉપચય રૂપ કરે એ રીતે એ ત્રણ પ્રકારે પ્રાણી પા

તને વિષે પ્રવર્ત્તે નહીં અને ભાવની વિશુદ્ધિ હોય. એતાવતા ઃ દ્વેષ વિના યદ્યપિ કાય મને કરી તથા કાયાયે કરી પ્રાણિઘાત થાય. તોપણ તેને ભાવની વિશુદ્ધિયેં કર્મ બંધ ન લાગે તે કર્મ બંધને અભાવે નિર્વાણપદ પહોંચે એટલે મુક્તિ પામે એમ પરવાદી કહે છે ॥ ૨૭ ॥

એ ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે બાપ દીકરાનો વિનાશ કરી તેનો માસ આહારને અર્થે કોઇ એક આપત્કાલને વિષે, અસંયત જે ગૃહસ્થ તે રાગદ્વેષ રહિત થકો પુત્રના માસને આહારે તથા પંડિતપણ એટલે સંયતી દીક્ષિત તે પણ તે માસનો આહાર કરતો થકો જે શુદ્ધ અધ્ય વસાય છે તો કર્મે લેપાતો નથી તેમ બીજો પ્રાણીપણ રાગદ્વેષ રહિત કર્તો થકો કર્મે કરી બંધાતો નથી ॥ ૨૮ ॥

હવે એને ઉત્તર કહે છે જે કાઇ પુરૂષ કોઇક કારણ ઉપજ થયા થકી મને કરી દ્વેષ કરે, તેનું ચિત્ત શુદ્ધ કેવી રીતે થશે? અર્થાત નહીં થશે, કારણ કે તે દર્શનીયે એમ કહ્યું કે, એકલા મનના વ્યાપારે થકી કર્મ ન લાગે. તે એવું તેનું બોલવું મિથ્યા છે જે માટે તે એકલે મનને અશુદ્ધપણે તે સંવૃતચારી નહીં એટલે સંવૃતચારી થકો સંવરમા પ્રવર્ત્તનાર નથી. કેમકે કર્મ બંધની વેળાયે મુખ્ય કારણ તો મનજ છે માટે જો તેને વ્યાપારેજ કર્મ બંધન થાય, તો પછી બીજા કયા કારણે કર્મ બંધ થાય? તે માટે પુત્રપિતા નો દૃષ્ટાંત યોગ્ય નથી ॥ ૨૯ ॥

હવે એ ક્રિયાવાદીને અનર્થ પરંપરા દેખાડે છે ઇત્યાદિક એ પૂર્વોક્ત એવી જ્ઞાનદૃષ્ટીના અંગીકારે કરીને તે વાદી સાતા ગારવે નિશ્ચિત એટલે આસક્ત અર્થાત્ સુખ શીલીયા એવા થકા, તે ક્રિયાના કરનાર જેવો સંસાર નિસ્તાર આહાર પામે તેના ભોગવનાર એવા છતા તે પોતાનુંજ દર્શન અંગાર થકી

ઉદ્ધરવા સમર્થ છે એવું માનતા થકા, તે વિપરીત અનુષ્ઠાન કરી હિંસાદીક પાપજ સેવે છે તે માટે યદ્યપિ તે વ્રત ધારી છે તથાપિ તે અનેરા પામર લોક તેના સરખા જાણવા. ॥ ૩૦ ॥

એહિજ અર્થ દ્રષ્ટાંતે કહે છે જેમ છિદ્ર સહિત નાવ તેને વિષે જાતિ અંધ એટલે જન્માંધ પુરૂષ ચઢીને પાર પામવા વાંછે પરંતુ પાર પામે નહી, કિંતુ અંતરાળે એટલે વચમાંહિજ બુડી જાય. ॥ ૩૧ ॥

હવે એ દ્રષ્ટાંત દર્શનીઓ સાથે મેળવે છે જેમ સચ્છિદ્ર નાવે ચઢ્યો થકો અંધપુરૂષ પાર પોહોચે નહીં, તેની પેરે કોઇએક શાક્યાદિક શ્રમણ તે મિથ્યા દ્રષ્ટી એટલે જીન પ્રણીત ધર્મ થકી વિપરીત દ્રષ્ટિ તથા અનારિયા એટલે અનાચારી તે પોતાના દર્શનને અનુરાગે સંસારનો પાર પામવાને વાંછે પરંતુ તે સંસાર માંહિજ પરાવર્તન ભ્રમન પોહોન ઇત્યાદિક અનંતકાળ સુધી પામે. ॥ ૩૨ ॥

એમ શ્રી મહાવીર દેવે કહ્યું તેમ હું પણ તુજને કહું છું એ રીતે શ્રી સુધર્મા સ્વામીએ પોતાના શિષ્ય જંબુ સ્વામિ પ્રત્યે કહ્યું

प्रथम अध्ययन बीजो उद्देसो समाप्तः

ઇતી પ્રથમ અધ્યાને ત્રીજો ઉદેશો પ્રારંભીએ છૈએ

પાછળના ઉદેશે સ્વસમય પરસમય પ્રરૂપણા કરી, અને અહીં પણ તેહિજ કહે છે જે કાંઇ અલ્પ અથવા ઘણો આહાર પાણી પુતીકર્મ એટલે આધાકર્મીના એક કણ સહિત એવો આહાર પાણી શ્રદ્ધાવંત ગ્રહસ્થે ભક્તિએ કરી અનેરા આવનારના ઉદેશે કરી નીપજાવ્યો છે તેજ આહાર કદાચિત (સહસ્રાતરિત) એટલે એકે બીજાને દીધો, બીજે ત્રીજાને દીધો, ત્રીજે ચોથાને દીધો, એવી રીતે સહસ્રાતરિતપણે તે સદોષ આહાર જે અ

ક્ષણ કરેતે, નિશ્ચે દ્વિપક્ષ એટલે ગૃહસ્થ અને પ્રવ્રજીતનો પક્ષ સેવે એટલે તે લિંગિતો પ્રવ્રજિત દેખાય છે, પણ સદોષ આહાર ના લેવા થકી ગૃહસ્થ સરખો જાણવો.

यत्कं अहाकम्म भुंजमाण, समण कइकम्म पयडिओ बंधइ? गोयमा ! अट्ठकम्म पयडिओ बंधइ सिढिल बंधण बद्धाओ धणिय बंधण बद्धाओ करेइ ॥

ઇત્યાદિ વચનાત્ એ કારણે પરતીર્થી અથવા સ્વતીર્થી આધાકર્માદિક આહાર લેતા થકા દ્વિપક્ષના સેવનાર જાણવા. ॥ ૧ ॥

હવે એને એવો આહાર લેતા થકાં જે વિપાક ઉપજે તે દેખાડે છે તે દર્શની તે આધાકર્મી આહારનો દોષ અજાણતા તથા વિભ્રમ જે અષ્ટ પ્રકારના કર્મનો બંધ અથવા ચતુર્ગતિક સંસારને વિષે અધીન છે એટલે તે એમ નથી જાણતા કે જીવને કર્મનો બંધ અથવા મોક્ષ કેમ થાય? અથવા કેવા ઉપાય થકી સંસાર સમુદ્ર તરે એવા પરમાર્થ તે જાણતા નથી એવા છતા ગમારમાદિ કર્મપાશે બંધાણા થકા દુઃખી થાય છે અહિંયા દૃષ્ટાંત કહે છે જેમ માછના સમુદ્રના ઉપના, અથવા વિશાલ જાતના ઉપના, અથવા વિશાલ એટલે પૃથુકાય એટલે મોટા ગાત્રવાળાએ વા મહામચ્છ તે પાણીના આગમે એટલે સમુદ્રની વેલ, પ્રસાર પામી છતે. ॥ ૨ ॥

ઉદકને પ્રભાવે એટલે પાણીને પૂરે, સમુદ્ર થકી નીકળીને નદીના મુખમા આવી પડે ત્યારપછી તે પાણી સુકે છતે, તે મચ્છ શરીરને ગુરૂપણે કાદવમાંહે ખુંતા થકા મરણ પામે. તે કેવી રીતે, તો કે ઢંક અને કંક એ જાતિના પક્ષી વિશેષ અને બીજાપણ માંસના લોલુપી એવા મચ્છીમારોએ વિલુપ્યમાન

એવા તે દુઃખ પામે છે એટલે તે જીવતા મચ્છાને વિખુરી નાખે, છેદી નાખે, કીં બહુના પ્રાણથકી મુકાવે. એ રીતે દુઃખ પામે ॥૩॥

એ પ્રત્યક્ષ દર્શનીઓ સાથે મળવે છે એ પૂર્વોક્ત ન્યાયે માછલાની પેરે એક શાક્યાદિ શ્રમણ અથવા સ્વતીર્થી દ્રવ્ય લિંગી તે કેવા છે, તો કે વરતમાન સુખ જે આધાકર્મિક આહાર ભોજન સુખ તેના ગવેષણહાર પરલોકના સુખથી પરાઙ્મુખ વૈશાલિક મચ્છની પેરે આગામીક કાલે અરહટ ઘટીકાને ન્યાયે સંસારમાંહે અનંતા ઉં મજન નિમજન સરખા જ મ મરણ પામે સંસારના પારગામી ન થાય ॥ ૪ ॥

હવે અનેરા અજ્ઞાનીનું મત દેખાડે છે એ પુર્વે કહ્યો જે સદોષ આહાર લઇને સુખ માને તેનાથી વળી અન્ય અજ્ઞાની નું મત દેખાડે છે અહીંઆ કોઇ એકને મતે પણ સર્વેને મતે નહીં એટલે કોઇક અજ્ઞાની એમ કહે છે કે આ લોક જે ચરા ચર સંસાર છે તે દેવે નીપજાવેલો છે જેમ કરસણી બીજ વા વીને કરસણ નીપજાવે છે તે સરખો જાણવો. તથા વળી બીજા એમ કહે છે કે, એ લોક બ્રહ્મદેવે નીપજાવ્યો છે (બ્રહ્મા જગત્પિતા મહ) ઇતિ વચનાત્. ॥ ૫ ॥

વળી કોઇકએક એમ કહેછે કે, એ લોક ઇશ્વરે કરેલો છે તથા બનવે એટલે બીજા વળી એમ કહેછે કે, પ્રધાન એટલે સત્વ, રજો અને તમોગુણની જે સમ અવસ્થા તે પ્રકૃતિ કહીએ. તેણે એ લોક કરેલો છે બીજા એમ કહે છે કે મોરનિ પાંખ કોણે ચીતરી? મેલડી મિષ્ટ કોણે કીધી? વળી કાંટા તીખા કોણે કીધા? લીંબ કડવો કોણે કર્યો તથા લસન દુર્ગંધમય, કમલ સુગંધમય એ સર્વ સ્વભાવેજ નીપના છે તેમ લોક પણ સ્વભાવે નિષ્પન્ન છે તે લોક કેવા છે તો કે જીવ અજીવ સહિત તથા સુખ દુઃખ સહિત છે ॥ ૬ ॥

એક કહેછે કે, એ લોક સ્વયંભુ એટલે વિષ્ણુ તેણે નીપજાવ્યો. અથવા તે વિષ્ણુ પહેલો એકજ હતો તેણે જગતની પજાવવાની ચિંતા કરી ત્યારે બીજી શક્તિ નીપની, ત્યાર પછી જગતની સૃષ્ટી નિષ્પન્ન થઇ એવું મહર્ષિએ કહ્યું છે ત્યા પછ સ્વયંભુએ લોક નીપજાવીને એવું ચિંતવ્યું જે એટલે, જગત સૃષ્ટીનો સમાસ ક્યા થશે? તે વારે માર એટલે યમ નીપજાવ્યો પછી તેણે મારે માયા નીપજાવી તે થકી એ લોક મરે છે તે કારણ માટે એ લોક અશાશ્વતો છે ॥ ૭ ॥

વળી તેહિજ કહે છે એક બ્રાહ્મણ તથા એક શ્રમણ જે ત્રિદંડી પ્રમુખ તે એમ કહેછે કે, એ સચરાચર જગત તે અંડથકી નિપનું છે, તે એમ કહેછે કે જે વારે જગતમા કાંઇ વસ્તુ ન હતી સર્વ પદાર્થ સુન્ય સંસાર હતો તે વારે બ્રહ્માએ પાણીમાહે ઇંડું સરજ્યું, પછી તે ઇંડું વધ્યું તે વારે તે ભાગીને બે ખંડ થયા, તે માંહે થકી અધોલોક અને ઉર્ધ્વલોક નીપન્યા તેમા સમસ્ત પ્રજા ઉત્પન્ન થઇ એવા અનુક્રમે પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, આકાશ, સમુદ્ર, નદી, પર્વત, ગામ આગર, નગર, ઇત્યાદિક સર્વ સ્થિતિ ઉત્પન્ન થઇ, એ કારણે એ બ્રહ્માએ એ સર્વ તત્વ એટલે પદાર્થ તે કીધા એ રીતે તે બ્રાહ્મણાદિક પરમાર્થને અજાણતા થકા મૃષા બોલે છે. ॥ ૮ ॥

હવે ગ્રંથકાર એનો ઉત્તર કહે છે એ રીતે પૂર્વે જે દર્શની કહ્યા તે, પોત પોતાના યથાર્થ કરી એટલે પોત પોતાની કલ્પનાએ એમ કહેછે, એ લોક અમુક અમુક પ્રકારે કીધા છે પણ તે તત્વ કાંઇ જાણતા નથી. એ લોકતો કદાપિ કાલે વિનાશ પામે નહીં, એની આદિપણ નથી અને અંત પણ નથી, તથી એનો કર્તા કોઈ નથી, એવો પરમાર્થ તે જાણતા નથી, પણ અજાણ થકા ફાવે તેમ બોલે છે ॥ ૯ ॥

હવે એવા વચનના બોલનારને ફલ દેખાડે છે તે દર્શની વિરૂઓ અનુષ્ઠાન અનાચાર તેથી એની ઉત્પત્તિ છે તે કેવું તો કે, હિંસાદિક વિરૂઓ અનુષ્ઠાન તેમાં જે પ્રવર્તશે તે દુઃખી થાશે એવું જાણવું જોઇએ. તે એવા દુઃખની ઉત્પત્તિના કારણોને ન જાણે પરંતુ તે અજાણ બાપડા સ્વયંપણ જે દુઃખ નિવારણનું કારણ છે, તેને કેવી રીતે જાણી શકશે? એતાવતા અતિ યત્ન કરતા પણ દુઃખનો ઉચ્છેદ ન પામે કિંતુ સંસાર માંહે અનંતા કાળ રહેશે. ॥ ૧૦ ॥

હવે પ્રકારાંતરે દર્શનીનું મત દેખાડે છે વળી કોઇક, ત્રૈરાશીક ગોશાલા મતાનુસારી તે એમ કહે છે કે, આત્મા તે મનુષ્યને ભવેજ શુદ્ધ થાય. પાપરહિત થાય એટલે સર્વ કર્મ ક્ષય કરિ મોક્ષે જાય, વળી તેહજ આત્મા ત્યાં મોક્ષને વિષે છતો ક્રીડા પ્રદોષે કરી એટલે રાગ દ્વેષને વશે કરી અપરાધ કરે એટલે કર્મ બન્ધે કરી અશુદ્ધ થાય એટલે શું કહ્યું? કે તે મુક્તિ જતા જીવને પોતાના સાસનની પુજા જાણી, અને અન્ય સાસનનો પરાભવ જાણી, પોતાને રાગ ઉપજાવે તથા પોતાના સાસનનો વ્યાઘાત દેખી દ્વેષ ઉપજે એ કારણ માટે આત્મા નિર્મલ છતો ઉજવલ વસ્ત્રની પેરેશને શને. મલીન થાય. એ પ્રકારે તે આત્મા વળી સંસારમાંહે અવતરે એવું જે ત્રૈરાશિક કહે છે, તે જીવની ત્રણ રાશી સ્થાપેછે પ્રથમ આત્મા સકર્મક, પછી વળી અકર્મક થઇને મુક્તિમા જાય, એ બીજી રાશી અને ત્યાં મુક્તિને વિષે વળી કર્મ ઉપાર્જી સંસારમાંહે આવે એ ત્રીજી રાશી ॥ ૧૧ ॥

અહીં મુક્તિ થકી આવી મનુષ્યના ભવમા ઉપજીને મુની એટલે યમ નિયમ આદરી, સંવુડે એટલે સંવર આદરી, પછી પાપ રહિત નિર્મળ થાય. એના ઉપર દ્રષ્ટાંત કહે છે, જેમ

વિકરાણુ એટલે પાણી તેહની પેરે જાણવું જેમ નિર્મળ પાણી હોય તે રજાદિકને સંયોગે રજસહિત એટલે મલીન થાય, ફરી તે પાણી નિર્મળ પણ થાય, તેમ એ આત્મા પણ જાણીલેવો ॥૧૨॥

હવે એ મતને દુષવે છે એ પૂર્વોક્ત વાદિયોના વચન અસમંજસ ચિંતવી આલોચીને, પંડિત જે હોય તે મનમા એવી રીતે અવધારે તે કહે છે એ ત્રૈરાશિક તથા અનેરા દર્શની બ્રહ્મચારીને વિષે ન વસે અટલે સૂધો સંયમ ન પાળે, જે કારણ માટે તે સમ્યક્ જ્ઞાન રહિત થકા અકર્મકને સકર્મક કહે છે, તે માટે તે અજ્ઞાની છે તથા એ સર્વે જુદા જુદા પ્રાદુક એટલે પ્રદર્શની પોત પોતાનું દર્શન રૂડું કરી વખાણે છે ॥ ૧૩ ॥

વળી તેહીજ દર્શનીનું મત કહે છે તે પોત પોતાના દર્શનને વિષે પોત પોતાનુ અનુષ્ઠાન જે દિક્ષા, ગુરૂસરણ, શુશ્રુષાદિક તેહીજ સિદ્ધીનુ કારણ છે, પણ અનેરા દર્શન થકી, અનેરા અનુષ્ઠાન થકી મુક્તિ ન પામીયે તે એમ કહે છે કે, હમારા દર્શન થકી એહીજ જ ભમા યાવત આત્મવર્તી થકો એટલે સમસ્ત ઇંદ્રિનો જીપનાર એવો થકો સર્વ કામ એટલે જે જે કામભોગની પ્રાર્થના તથા વાછના કરે તે પામે ॥ ૧૪ ॥

હવે પરભવે જે ગતિ થાય તે કહે છે તે જીવ અમારા દર્શનેપ્રવર્ત્તતા શરીર ત્યાગ કરી, વિશિષ્ટ સમાધિને યોગ સિદ્ધ થાય. તે સિદ્ધ કેવા ? તોકે, રાગ રહિત એટલે શરીરના દુઃખ થકી રહિત છે એ રીતે એહિજ લોકને વિષે એટેક કોઈ શિવને મતે એમ ભાખ્યું એટલે કહ્યું તે દર્શનની પોત પોતાને અનુષ્ઠાને સિદ્ધીનેજ આગળ કરી આપણા અભિપ્રાયને વિષે બંધ છતા અનેક હેતુ યુક્તિ કહે, ત કોની પરેં ? તોકે, પામર નરની પેરે જેમ તે અજાણ મનુષ્ય પોતાના મતનુ કદાગ્રહ ન ત્યાજે, તેમ તે દર્શનીઓ પણ જે કાંઈ પોતાના મતનુ અનુષ્ઠાન તે સર્વ મુ

ક્રિતવ્ કારણ છે એમ કહે ॥ ૧૫ ॥

હવે એવું કહેનારને ફળ દેખાડે છે તે પાખંડી દર્શની સંવર રહિત, અસંયમસહિત, એવી રીતે મુગ્ધ લોકને વિપ્ર તારણ હાર અનાદિ સંસાર માંહે પરિભ્રમણ કરતા, વળી વળી નરકાદિની પીડા પામશે. કદાચિત તે બાલતપને પ્રભાવે સ્વર્ગાદિક ગતિ પામે, તોપણ દેવી પામે તો કે, ઘણા કાળ સુધી સ્થાનક જે અસુર કુમારાદિકના સ્થાનક તેને વિષે અથવા કિલ્બીષીયાદિક અધમ સ્થાનક ત્યાં ઉત્પન્ન થયા છતા દુ:ખજ પામે.તીએમી ॥૧૬॥

પૂર્વત ઇતિ પ્રથમાધ્યનસ્ય તૃતીયોદ્દેશક, સમાપ્ત.

॥ અથ પ્રથમાધ્યયને ચતુર્થ ઉદ્દેશક પ્રારભ્યતે ॥

હવે ચોથા ઉદ્દેશક પ્રારંભિયે છીયે ત્રીજે ઉદ્દેશે પરતિર્થીની વક્તવ્યતા કહી હવે અહીં પણ તેહિજ કહે છે તે દર્શની જે પૂર્વે કહ્યા તે પંચભૂતિક તજ્જીવતચ્છરીરવાદી તથા ગોશાલક મતાનુ સારી ત્રૈરાશિક એ સર્વને કેણે જીત્યા ? તે કહે છે — રાગ, દ્વેષ, પરિગ્રહ, ઉપસર્ગ તથા શબ્દાદિક વિષય પ્રબળ એ રૂપ વેરીએ જીત્યા, તે કારણે શિષ્યને આમંત્રણે અહો શિષ્યો એ વચન તું સત્ય કરીને સાંહે. એ પરતીર્થિક કોઈ જીવને શરણ ન થાય, એટલે સંસારમાંહે પડતા પ્રાણીયે ઉદ્ધરી ન શકે કેમકે, જે કારણે તે બાલ અજ્ઞાની છતા આત્માને પંડિત કરી માનતા અજ્ઞાને લાગ્યા સદાય. પોતે ઉ માર્ગે પડતા બીજાને ઉ માર્ગે પાડે છે, કેમકે તેની આચરણાદિરૂપ વિરૂદ્ધ દેખાય છે, ત ાથાના ઉત્તરાર્ધવડે દેખાય છે, પૂર્વ સંયોગ એટલે પૂર્વે ધન્ય ધાન્ય અને સ્વજનાદિક સંયોગ છાંડીને "અમે નિર્ગ્રં। પ્રવ્રજિત છેયે, એમ કહે, પરન્તુ તે વળી બંધાણા એટલે પરિગ્રહ આરંભને વિષે આસક્ત એવા છતા ગૃહસ્થજ છે.

કેમકે તે ગૃહસ્થના કૃત્ય જે પચન તથા પાચનાદિક છકાય હિંસાનો વ્યાપાર તેનો જે ઉપદેશ તેને વિષે પ્રવર્ત્ત. તે કારણે પ્રવર્જિત છતા ગૃહસ્થોના કરતવ્ય થકી વેગળા નથી. અર્થાત " જેવા ગૃહી તેવા દર્શની " એ કારણે કોઇનો ઉદ્ધાર ન કરી શકે ॥૧॥

એવા દર્શનીઓ દેખીને ચારિત્રિયાએ જે કરવું તે દેખાડે છે તે પાખંડી લોક વિપરીત ઉપદેશ દેવાને પ્રવર્તતા તેને સમ્યક્ પ્રકારે જાણીને જેમ એ દર્શની આપ । મિથ્યાત્વ વ્યાપારે વિવેકશૂન્ય, પોતે પોતાનેજ અહિતકારી કીધે છે તો અ મ ઉ-પને હિતકર્ત્તા કયાથી થશે ? એવું આલોચીને ભિક્ષુ જે ચારિત્રીઓ પરમાર્થના જાણ તે દર્શનીઓને વિષે મૂર્છાભાવ નહીં અથ ત પ્રત્યે સંબંધ પણ ન કરે ત્યારે શું કરે, તે અર્થ ગાથાના ઉતરાર્ધવડે દેખાડે છે તે ઉત્કર્ષ રહિત આઠ મદનો ટાળનાર, અપ્રલીન એટલે અસંબંધ ગૃહસ્થ તથા પાસથાદિકને વિષે સંસર્ગ અણ કરતો તે જાણી, મધ્યમ ભાવે વા । દ્વેષ રહિત છતા મુની એટલે જે સાધુ ત પોતાને પ્રવર્તાવે, એટલે શું કહ્યું ? તો કે, કદાચિત પરતીર્થિક અથવા પાસથ્થાદિક સંઘાતે સબંધ મળે તો મદ ન કરવો ને તેની પ્રશંસા તથા નિંદા અણકરતો રાગ દ્વેષ રહિત વર્તે, એ પ્રકારે કરી સંયમ જે પાળે તેજ સાધુ જાણવો ॥ ૨ ॥

હવે જે કારણ પરતીર્થિક મિથ્યાચારી કહ્યાને કારણ દેખાડે છે—— ધ ધાન્યાદિક દ્વિ દ મનુષ્યાદિક સહિત તન અભાવે ગરીબ રીપકરવાદીકને વીષે મૂઢા થાય છે નહીંજ પ ખિત કીધે અને જીવ ધાતને વીષે પ્રવર્તમાન, તેહને અભાવ ઉદ્દેશાદિકના ભોગવનાર છે માટે આ બી કદિવ એવા છતા માસ મામ સાર્ધ ન દેખાડે છે તે ૧૮ પદ્ધોકને વિનવે. ઘેર

દર્શનીને મતે એમ કહ્યું, કે, એ તપસ્યાદિક તથા મું મુંડના દિક ક્રિયા કરે તે વ્યર્થ છે કિંતુ જે ગુરૂ ભક્તીને પ્રસાદે એક પરમ અક્ષર સાંભળે તથી જીવને મોક્ષ થાય. બીજો જે કાઇ કાય કલેશ કર તે સર્વ અપ્રમાણ છે એમ જે કહે તે સાધુ પદવી ન પામે તે તારવાને સમર્થ નહીં હોવાને લીધેજ જે તારવાને સમર્થ એવો સાધુ હોય, તે આ ગાળ અર્દ્ધ ગાથાએ દેખાડે છે જે કિંચિત્ માત્ર પરિગ્રહ રહિત હોય એક ધર્માપકરણ રાખી અને તેના ઉપર પણ મમતાને અભાવે પરિગ્રહ ઉપર સ્વલ્પ માત્રે ન રાખે. તથા સર્વથા પ્રકારે છકાયના આરંભરહિત એવા ભિક્ષુ પોતાને અને બીજાને ત્રણ શરણ હોય. એટલે સંસાર સમુદ્ર માહેથી પોતે પણ પ્રવહણનીપરે તરે અને બીજા પણ સંસારસમુદ્રમા બુડતા જીવને પ્રવહણની પેઠે તારનાર હોય એ રીતે સાધુ ઉદ્દેશાદિક આહાર વર્જતો સંયમ પાળે. ॥ ૩ ॥

હવે ચારિત્રિઓ આરંભને પરિગ્રહ રાખી કેમ પ્રવર્તે તે કહે છે તે ગ્રહસ્થે પોતાને અર્થે જે ભાત પાણી કીધા છે તેને વિષે સોળ જાતના ઉદ્ગમ દોષ રહિત આહાર ગવેષે તે પણ નિ કેવલ નિર્જરા નિમિત્તે જે આહાર દાતારે કીધો તેના ધાત્રાદિક સોલે ઉત્પાદન દોષ તેની એષણાને વિષે વિચાર અને સંકિતાદિ દશ એષણાના દોષ જાણવા. અર્થાત્ બેતાલીશ દોષ વિશુદ્ધ આહાર લે એમ કહ્યું તથા તે અમૂર્છિત થકો આહારે અટલે પાંચ માંડલિના દોષ ટાળે આહારને વિષે રાગ દ્વેષ રહિત, એવો છતો બીજાનું અપમાન વર્જે, એટલે અનેરાનો કહેલો પરાભવ અહિયાસે ॥ ૪ ॥

હવે વલી પરવાદી મિશ્રિત વચન કહે છે -પાખંડી લોકનો વાદ પોતપોતાને મતે કલ્પિત જે સ્વરૂપતે સાંભળે, સાંભળીને હૈયામાં ધરે જિનમતિથી કહ્યું ખોટું જાણી પરહરે તે

લોક વાદ દેખાડે છે તે એ જગતને વિષે, એકેક વાદીને મતે, કહ્યું છે તે કેવું તો કે, વિપરીત પ્રજ્ઞાતત્વ થકી ઉપરાત બુદ્ધિ, તેહ થકી ઉપજે તથા તે અનેરા અવિવેકીનું જે ભાખ્યું તેને અનુસારે વળી તેવુંજ પ્રવર્તવું એવો લોક વાદ સાંભળી દેખાડે છે ॥ ૫ ॥

હવે તે વિપરિત બુદ્ધિ રચિત લોકવાદ દેખાડે છે—તે લોક અનંત તથા નિત્ય છે એટલે શું કહ્યું ? કે જે આ ભવમા પુરૂષ છે અથવા સ્ત્રી છે, તે આગમિક ભવે પણ તેવોજ પુરૂષ તથા સ્ત્રીને રૂપે છે એટલે સ્ત્રી તે સ્ત્રી ને પુરૂષ તે પુરૂષ છે તે માટે લોક નિત્ય છે વળી એ લોક સાસ્વતો છે તે વણસે નહિ તે અંત રહિત છે, એટલે સપ્તદ્વીપ તથા સપ્ત સમુદ્ર સહિત એટલા લોક છે એથી પુન અધિક નથી, એ કારણે લોકનો અંત છે અને લોક નિત્ય છે સ્ત્રી તે સ્ત્રી અને પુરૂષ તે પુરૂષ રૂપજ છે તે માટે એ રીતે, પ્રમાણ જે વ્યાસાદિક ધીરપુરૂષ અનેક ગુણવંત તે દેખ છે ॥ ૬ ॥

વળી તેહિજ કહે છે,—જેનું ક્ષેત્ર થકી તથા કાળ થકી પ્રમાણ નથી, તેહવુંજ માત્ર જાણ પણ સવજ્ઞ નથી એ લોકને વિષે કાઇએક દર્શનીને મતે એમ કહ્યું છે, કે જે અમારા તીર્થનો સ્વામી અપરિમાણ જાણે જગતમા સવજ્ઞ કોઇ નથી, કિંતુ સવત્ર પ્રમાણ સહીત છે સવજ્ઞ અપન્હવવાદી તે એમ કહે છે. એમ ધીર પુરૂષ દેખે છે તે એમ કહે છે કે દેવતા સબંધી સહસ્ત્ર વર્ષ પ્રમાણ સુએ તે પ્રસ્તાવે, તે કાંઈ ન દેખે, વળી એટલોજ કાળ પ્રમાણ જાગૃત થાય ત્યારે દેખે, એ કારણે, સપરિમાણ વસ્તુ જાણે તથા દેખે, એ પ્રમાણે કોઇએક કહે છે ॥ ૭ ॥

હવે ગ્રંથકાર તેને ઉત્તર કહે છે જગતમાંહે જે કોઈ

ત્રસ બે ઇંદ્રિયાદિક પ્રાણીજીવ તે તિર્યંતિ એટલે રહે છે અથવા બીજા સ્થાવર પૃથિવ્યાદિક એવા બંને સ્વભાવ જગતમાં દીઠા છે અને અન્ય દર્શની એમ કહે કે "જે જેવો તે તેવોજ હોય" પરંતુ અન્યથા પરાવર્ત ન થાય. જો એ વચન સાચું હોય તો દાન, અધ્યયન, જપ, નિયમ, તપ, તથા અનુષ્ઠાનાદિક ક્રિયા સરવે નિર્થક થાય એ કારણે તેનું બોલવું પ્રમાણ જાણવું નહીં અને જૈન કહે છે કે, જગતમાં ત્રસ અને સ્થાવર છે તેને પોત પોતાના કર્મના પરિણામે જુજુ પરિયાય છે એટલે શું કહ્યું? તો કે પોત પોતાના કર્મના ઉપાર્જે પર્યાયને પામે ત પર્યાયે કરી જે કારણે તે ત્રસ જીવ તે થાવર થાય. એટલે ત્રસ ફીટી થાવર થાય અને થાવર ફીટી ત્રસ થાય પરંતુ "જે જેહવો તે તહવો" એ નિશ્ચય થકી નથી. ॥ ૮ ॥

હવે એ ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે એ જીવ ઔદારિક એટલે અતિ સ્થૂલ એહવા જગતનો યોગ જીવનો, વ્યાપાર ચેષ્ટા વિશેષ, તે વિપરિત જુદા જુદા પામે. અત્રે ગર્ભનું દૃષ્ટાંત કહે છે. જેમ ગર્ભ માંહે રહ્યો થકો જીવ અર્બુદ, કલલ, પેશી, ઇત્યાદિક જુદી જુદી અવસ્થા પામે તથા જન્મ પામ્યા પછી, બાલ, કુમાર, તરુણ, અને વૃદ્ધ, એવી જુદી જુદી અવસ્થા પામે. એ કારણે તેનું વચન સાચું નથી જણાતું. તો જૈન કહે છે કે, સર્વે જીવ એકેંદ્રિયાદિકથી માંડીને પંચેંદ્રિય પર્યંત જે છે, તેને શારીરી તથા માનસી દુઃખ તે વલ્લભ નથી એ કારણે સઘળા જીવ હણાય નહીં તેમ કરવું ॥ ૯ ॥

એવં એ શબ્દ અવધારણે છે જ્ઞાની એટલે જે જાણ પુરૂષ તેહનો એહજ સાર એટલે ન્યાય છે જે કોઇ ત્રસ અને સ્થાવર જીવને કિંચિત માત્ર હણે નહીં ઉપલક્ષણ થકી મરષા બોલે નહીં, અદત્ત, મૈથુન, તથા પરિગ્રહ એ આશ્રવ ન સેવે, રાત્રી

ભોજન ન કરે, એજ જ્ઞાનીનો સાર જે આશ્રવ ન સેવે, જીવ ની દયા તે સમતા સર્વત્ર સમ પરિણામ રાખે એટલુંજ જાણવું એટલે બીજું ઘણું પઠાણ ભાર સરખું જાણવા થકી શું ફળ છે ! જેમ મુજને મરણ તે દુ:ખ તેમ બીજા જીવને પણ મરણ તે દુ:ખ એમ જાણે, એટલે મૂળ ગુણ કહ્યા ॥ ૧૦ ॥

એ મૂળ ગુણ કહ્યા હવે ઉત્તર ગુણ કહેછે દશવિધ સમાચારીને વિષવિવિધ નાના પ્રકારે વરત્યા, તથા જેમા આહારાદિકની લોલુપતા નથી, એવા સાધુ તે આ દર્શન, જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્ર એ રત્ન ત્રયને સમ્યક્ પ્રકારે રાખે એટલે જે પ્રકારે એ રત્ન ત્રયની વૃદ્ધિ થાય તેમ કરે તેજ કહેછે ચાલવું એટલે ચારિત્રવંત પુરૂષને કોઇ પ્રયોજન કાર્યે ઉપના થકા ચાલવું પડે તો ધૂસર પ્રમાણ દ્રષ્ટિ જોતો થકો ચાલે, તથા પ્રતિલેખિત, પ્રમાર્જિત એહવા આસન ઉપર બેસે, તથા સુપ્રતિલેખિત, સુપ્રમાર્જિત એહવા ઉપાશ્રય અથવા સંથારાને વિષે રહે, અથવા શયન કરે તથા ભાત પાણીને વિષે સમ્યક પ્રકારે ઉપયોગ કરે એટલે નિર્દોષ આહાર ની ગવેષણા કરે ॥ ૧૧ ॥

પછી પણ ઉત્તરગુણ આશ્રયીજ કહે છે એ પૂર્વ કહ્યા જે ત્રણ સ્થાનક એટલે, એક ઈર્યા, બીજું આસન સજ્જા અને ત્રીજું ભાતપાણી. એ ત્રણ સ્થાનક રૂડી પેરે જાણવા એટલે ચાલવામા ઈર્યાસુમતિ એ એક સ્થાનક, અને આસન નજ્જા એટલે આદાન ભાંડ માત્ર નિક્ષેપણા સુમતિ કહી એ બીજું સ્થાનક તથા ભતપાણ એટલે એષણા સુમતિ કહી, અને ભા તપાણીની યાચના કરતા ભાષા નિરવદ્ય બોલે, એટલે ભાષા સુમતિ પણ આવી તથા આહાર લીધાથી ઉચ્ચાર પ્રસ્રવણના સદ્ભાવ થાય, તેને રૂડી પેરે પરઠવતા પારિષ્ઠાપનિ કાસમતિ પણ કહી એ ત્રીજું સ્થાનક જાણવું એ ત્રણ સ્થાનકને વિષે

સંવૃત છતો સતત એટલે નિરંતર આશ્રિત્રવાન તે ઉત્કર્ષ એટલે ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભ, એ ચારે કષાયને આત્મા થકી જુદા કરે ॥ ૧૨ ॥

હવે અધ્યન ઉપસંહરતો કહે છે પાંચ સમિતે સમીતો તથા સર્વ કાળને વિષે સાધુ કેવો છે ? તે કહે છે પંચસંવર પાંચ મહાવ્રતનો પાલનાર તથા પાંચ પ્રકારના સંવરે કરી સંવર્યો છતો તથા જે ગૃહસ્થ પાસથ્થાદિકને વિષે બંધાણા તેવા ગૃહસ્થને વિષે અણ બંધાયો થકો એટલે તેને વિષે મૂર્ચ્છા ન કરે જેમ કર્દમ થકી કમલ ઊંચુ રહે તેમ સાધુ તે આરંભ પરિગ્રહ થકી દૂર રહે પણ તેની સાથે બંધાય નહીં, એવો છતો જ્યાં સુધી મોક્ષ ન થાય ત્યાં સુધી સંયમ પાળે તે ઇતિબ્રેમીનો અર્થ પૂર્વવત્. ॥ ૧૩ ॥

इति प्रथम अध्यन चोथो उदेशाक समाप्तं मेन्टले प्रथम अध्यन संपुरण

॥ અથ દ્વિતિયાધ્યનસ્ય પ્રથમો દ્દેશક પ્રારંભઃ ॥

પહેલુ સમય નામે અધ્યયન કહ્યું હવે બીજુ વૈતાલી નામક અધ્યન કહે છે તેનો એ સંબંધ પહેલા અધ્યયનને વિષે પર સમયના દોષ કહ્યા તથા સ્વસમયના ગુણ કહ્યા તે સર્વે જાણીને જેમ કર્મ વિદારીએ તેમ યત્ન કરવો, એ ભાવ કહે છે તે શ્રી આદીશ્વર દેવે ભરતે તિરસ્કાર કર્યા. સંવેગ ઉપન્યા થકી રૂષભ દેવના અઠાણુ પુત્ર રૂષભદેવની પાસે આવ્યા તે સ્વપુત્ર પ્રતે ઉપદેશ કહે છે અથવા શ્રી મહાવીર દેવ પરખદા પ્રતેં કહે છે અહો ભવ્યો ? તમે સમજો જ્ઞાન, દર્શન, તથા ચારિત્ર રૂપ ધર્મને વિષે ઉદ્યમ કરો, કેમકે આ અવસર મળવો ફરી ફરી દુર્લભ છે, તો એવો અવસર પામીને કેમ નથી સમજતા

જે આ ભવને વિષે ધર્મ નહીં કરશે તેને પરભવને વિષે નિશ્ચે થકી, બોધ બીજ તે દુર્લભ છે જેમ અતિક્રમેલી રાત્રી ફરીથી આવે નહીં તેમ યૌવનાદિક સર્વ પદાર્થ બધા તે પણ ફરી આવે નહીં ફરી ફરી જીવિત શબ્દે સંયમે કરી પ્રધાન જે જીવિતવ્યતે સુલભ નથી. ॥ ૧ ॥

હવે સર્વ સંસારી જીવને આયુષ્ય અનિત્ય કરી દેખાડે છે બાળક એટલે કોઈક જીવ બાલ્યાવસ્થામાં થકાજ વિનાશ પામે છે તથા કોઇ એક બુઢા (વૃદ્ધ) થઇને વિનાશ પામેછે તથા જુઓ કે, કોઈ એક મનુષ્ય જે છે, તે ગર્ભમાં રહ્યા થ કા પણ વિનાશને પામે છે એમ એ મૃત્યુ જે છે, તે જીવને સર્વ અવસ્થાએ આવી પોહોંચે છે તેના ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે જેમ શ્યેન એટલે સીંચાણો જે છે, તે વાટો એટલે તીતર પક્ષી તેને ઝડપીને હરણ કરી લીયે, એમ એ મનુષ્યનું આયુષ્ય પણ ક્ષણે ક્ષણે ત્રુટે છે એ પૂર્વે કહ્યું એવું જીવનું જીવિતવ્ય જાણવું ॥ ૨ ॥

કોઈ એક જીવ બાપડો માતા પિતાદિક સ્વજને સંસાર માંહે ભમાડ્યો થકો એટલે તેને મોહ્યો બાંધ્યો થકો, ધર્મને વિષે ઉદ્યમ કરે નહીં, તે જીવને પરભવને વિષે સદ્ગતિ જે મુક્તિ તે સુલભ નથી, કેમકે મોહરૂપ ક્લેશ તથા વિષમ દુઃખ થકી દુર્ગતિ પાવે, એવું જાણી એ મોહાદિક ભયને દેખીને જે આરંભ થકી વિરમે, નિવર્તે તે સુવ્રત થાય. એટલે શોભનીક વ્રત થાય. ॥ ૩ ॥

હવે જે કોઇ આરંભાદિક થકી નિવર્તે નહીં તેને દોષ કહે છે, જે કારણે અવ્રતિ જીવને આગળ જે કહેશે તે ઉત્પન્ન થાય. તે શું ઉત્પન્ન થાય? તો કે જગતમાંહે પૃથક પૃથક જુદા જુદા જીવના સ્થાનક જે નરકાદિક છે, તે સ્થાનકોમાંહે પ્રાણી પોતાના ઉપાર્જેલા કર્મોના જે દુઃખ તેણે કરી પીડાય. તે પ્રાણી

સ્વસેવ એટલે પોતે કીધાં જે કર્મો તેણે કરી અવગાઢે એટલે નરકાદિક સ્થાનક દુઃખના હેતુ ઉપધય કરે તે અશુભ વિપાક થકી ન મુકાય, અણફુટ્ટરસ્સા એટલે તે બાંધેલા કર્મ ભોગવ્યા વિના છુટે નહીં ॥ ૪ ॥

હવે સર્વ સ્થાનનું અનિત્યપણું દેખાડે છે દેવતા તે જ્યોતિષિ સૌધર્માદિક તથા ગાધર્વ રાક્ષસ એટલે વ્યંતર દેવો કહ્યા તથા દશ પ્રકારના ભુવનપતિ તથા ભુમિચરાદિક તે મનુષ્યાદિક જાણવા. અને સરિસૃપ એટલે સર્પાદિક તિર્યંચ જાણવા, તથા રાજા ચક્રવર્ત્યાદિક અને સામાન્ય મનુષ્ય, શ્રેષ્ઠિ નગરમાંહે મોહોટા, બ્રાહ્મણ એટલા સર્વ પોતપોતાના સ્થાનકને પોતે દુઃખિયા થયા થકા છાંડે છે એટલે સર્વ પ્રાણી માત્રને અંતકાળે દુઃખ ઉપજે છે ઇત્યર્થ ॥ ૫ ॥

વળી તેહિજ ભાવ કહે છે કામ તે વિષયાદિક ભોગ અને સંસ્તવતે માતાપિતાદિક તથા સ્વસુર વર્ગાદિક તેનો પરિચય, તેણે કરી આસક્ત છતો કાળે કર્મવિપાકે એટલે ભોગવવાને પ્રસ્તાવે જીવ કર્મનો સહન કરનાર થાય, એટલે વિષયાસક્ત મનુષ્યને આગમિક કાલે દુઃખજ થાય, પરંતુ તે જીવને કામ, ભોગ તથા સ્વજન એ સર્વ દુઃખ થકી રાખનાર નથી. જેમ તાલવૃક્ષનું ફળ તે બીટ થકી છુટે તે વારે અવશ્યે પડે એમ જીવ, જે છે તે આયુષ્યનો ક્ષય થકી જે વારે વિનાશ પામે તે વારે તેને કોઇ જીવાડી શકે નહીં ॥ ૬ ॥

જે કોઈ બહુશ્રુત એટલે શાસ્ત્રના પારંગામી હોય તથા ધાર્મિક એટલે ધર્મના કરનાર હોય તથા બ્રાહ્મણ અને ભિક્ષુક એટલે ભિક્ષા અટનશીલ એવા હોય, તે પણ માયાયેકરી કીધા એવા જે કર્મ તેને વિષે મૂર્છિત છતા તીવ્ર એટલે આકરા એવા કર્મ તણે કરી પીડાય, એટલે સારો અથવા નરસો કોઈપણ જીવ

કરેલા કર્મને ભોગવ્યા વિના છૂટે નહીં ॥ ૭ ॥

હવે જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રવિના અન્ય કોઈ મોક્ષમાર્ગ નથી એવું દેખાડે છે એવું દેખીને શિષ્ય પ્રતે ગુરૂ એમ કહે છે કે, કોઇએક દર્શની પરિગ્રહનો પરિત્યાગ કરી ઉઠયા અર્થાત પ્રવ્રજ્યાને વિષે સાવધાન થયા, પરંતુ સમ્યક્ પરિજ્ઞાનને અભાવે તિન્ન એટલે સંસાર સમુદ્ર થકી તરયા નહીં, એવા છતા વળી એમ ભાષે કે જે મોક્ષનો માર્ગ અથવા મોક્ષનો ઉપાય તે હમારાજ આચાર થકી છે એમ કહે, માટે હે શિષ્ય! તેના માર્ગે પ્રપન્ન છતો તું ક્યા થકી જાણીશ? ઇહલોક અને વળી ક્યા થકી પરલોકને જાણીશ. અથવા આઇ એટલે ગૃહસ્થાવાસ અને પર એટલે પ્રવ્રજ્યા, અથવા આઇ એટલે સંસાર અને પર એટલે મોક્ષ, તેને કેમ જાણીશ એટલે ઇહલોક પરલોક બન્ને થકી ભ્રષ્ટ એવો થકો અંતરાલે એટલે સંસાર માહેજ પોતાના કરેલા જે કર્મ તેણે કરી પીડાતા જઇશ. ॥ ૮ ॥

હવે શિષ્ય કહે છે કે, હે ભગવાન્? કેટલાએક દર્શની નિષ્પરિગ્રહી તથા તપસ્યાના કરનાર દેખાય છે, તો તેને મોક્ષ કેમ ન હોય? હવે ગુરૂ કહે છે કે, યદ્યપિ તે પરતીર્થિક તાપસાદિક અથવા આજ્ઞાથકી ભ્રષ્ટ સ્વયૂથિક નગ્ન સર્વ બાહ્ય પરિગ્રહ રહિત, (કૃશ) દુર્બળ કીધુ છે શરીર જેમને એવા છતા પોતપોતાની પ્રવ્રજ્યા આદરીને વિચરે છે વળી યદ્યપિ (ભુંજિય) માસ માસ ખમણ કરી માસને અંતે જમે તથાપિ, જે આ સંસારને વિષે માયા સહિત સંયોગ કરે, ઉપલક્ષણથી કપાયાદિકે કરી યુક્ત હોય, તે આગમિક કાળે અનંતા ગર્ભાદિક દુઃખ પામે, એટલે અનંતો સંસાર પરિભ્રમણ કરે ॥ ૯ ॥

હવે જે કારણે મિથ્યાદ્રષ્ટિને ઉપદેશે પરો કાય કલેશ, પણ મુક્તિ નથી તે કારણે નિગ્રંથ માર્ગ રહેવું એ ભાવ કહે છે આદ્ય

પુરૂષો! તમે પાપ કર્મ થકી નિવર્ત્તો. કેમકે મનુષ્યનું જીવિતવ્ય તે પલ્યોપમાત્ત છે, એટલે સંયમ રહિત જીવનું જો ઘણુંજ આયુષ્ય હોય તો ત્રણ પલ્યોપમ હોય અને સંયમ સહિત તો એક પલ્યોપમની અંદર જાણવું એટલે આઠ વર્ષે ઉણી એક પૂર્વ કોડી એટલુંજ મનુષ્યનું આયુષ્ય છે તે તો અલ્પજ જાણજો એવું જાણીને જેટલો કાળ જીવિયે તેટલો કાળ સમ્યક્ અનુષ્ઠાને કરી સફળ કરિયે વળી જે મનુષ્ય ભોગ સ્નેહ પંકને વિષે ખુતા અથવા કામ ભોગને વિષે મૂર્છિત છતા એવા જે મનુષ્ય તે પ્રાય અસંવરી છતા, મોહને વિષે પોહોચે એટલે હિતાહિત ન જાણે. ॥ ૧૦ ॥

હવે જો એમ છે તો શું કરવું તે કહે છે આયુષ્ય તુચ્છ જાણી અને વિષયને કલેશનું કારણ જાણી ગૃહપાશબંધ છેદીને ચારિત્રને વિષે યત્ન કરતો વિચરે, તે કહેવો છતો વિચરે? તો કે, સમિતી અને ગુપ્તિસહિત થકો વિચરે, કેમકે સુક્ષમજીવ જે પંથ એટલે માર્ગને વિષે છે તે પંથ ઇર્યાસમિતિ વિના દુસ્તર છે એટલે જતા રોહિલો છે એ રીતે બીજી સમિતિઓ પણ જુળાવવી તો એમ સદા સાવધાનપણું દીઠે જેમ શ્રી વીતરાગ દેવે સૂત્ર મધ્યે શીખામણ કહી છે, તેમ સુત્રને અનુસારે ચાલે, એમ શ્રી વીર તીર્થંકરે સાચું કહ્યું છે ॥ ૧૧ ॥

તે શ્રી વીર કેવા છે, તે કહે છે જે હિંસાદિક પાપથકી વિરત એટલે નિવર્ત્યા તે વીર કર્મના છેદનારા તથા સમ્યક આશ્રવને વિષે સાવધાન થયા, એવા છતા ક્રોધ અને કાતરી એટલે માયા તથા આદિ શબ્દ થકી માન અને લોભ પણ જાણી લેવા, તેના પીસનાર એટલે મર્દન કરનાર તે વીર સર્વસ્થાપી પ્રાણ હણે નહીં, પાપ જે સાવધ અનુષ્ઠાન તે થકી વિરત તથા ક્રોધાદિકના ઉપશમે કરી શીતળ થયા છે એવા શ્રી વીર જાણવા ॥૧૨॥

વળી ઉપદેશાંતર કહે છે જે ભાવનાયે પરીસહ અને ઉપસર્ગ સહન કરવા તે કહે છે નથી નીચે તે પ્રત્યે એ સિત, ઉસ્ન, ક્ષુધાતૃષાદિક પરિસહ તેણે કરી નથી પીડાતા શું ? લોકને વિષે ઘણા તિર્યંચ તથા મનુષ્યાદિક પ્રાણીઓ જે છે, તે શીત તાપાદિક કરે કરી પીડાય છે, પરન્તુ તેને સમ્યક્ વિવેકને અભાવે નિર્જરા કાંઇ પણ થતી નથી. તે માટે એ પ્રકારે જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્રે કરી સહિત છતા જે શીત તાપાદિક પૂર્વે કહ્યા તેને આશ્રીય તથા સ્નેહરહિત અથવા ક્રોધાદિકે રહિત છતો તે પરિસહે પીડયો થકો તેની વેદના સમ્યક્ પ્રકારે અહિયાસે ॥ ૧૩ ॥

વળી તેહિજ કહે છે દૂર કરી લેપસહિત ભીંતને એટલે શું કહ્યું કે, જેમ છાબર થકી લીંપેલી ભીંત તે અનુક્રમે તેનો લેપ અપે પડે દુર્બળ થાય. એ દ્રષ્ટાંતે કરી અનસનાદિક તપે કરીને દેહને કૃશ કરે તથા વળી એક અહિંસાજ આદરે એ અહિંસાદિ લક્ષણ જે ધર્મ છે, તે જીવને અનુકૂળ એટલે હિતકારી સર્વજ્ઞે કહ્યો છે ॥ ૧૪ ॥

હવે કહે છે કે, જેમ પક્ષિણી તે રજે કરી ભરતી છતી અંગ ધુણાવીને તે બધી રજ ખખેરીને દૂર કરે એ રીતે મોક્ષ જવાને યોગ્ય ભવ્ય જીવ તે ઉપધાનવંત છતો ઉપધાન એટલે તપવિશેષ તેનો કરનાર એવો તપસ્વી માહણ મહણો એવો જેનો ઉપદેશ છે, તેને પ્રાકૃત શૈલી માટે માહણ કહીએ, એટલે તપસ્વી બ્રહ્મચર્યનો પાળનાર તે કર્મ ખપાવીને પોતાથકી વેગળા કરે ॥ ૧૫ ॥

હવે અનુકૂળ ઉપસર્ગ કહે છે સાધુ તે સંયમને વિષે પ્રવર્ત્યો તથા એષણાનો પાળનાર તથા શ્રમણ અને તપસ્વી સ્થાનસ્થિત ઉત્તરોત્તર સંયમને સ્થાનકે પ્રવર્ત્યો તે તપસ્વી એવા

સાધુને કદાચિત્ બાળક પુત્ર પૌત્રાદિક તથા પિતા માતાદિક તેણે પ્રાર્થ્યો એટલે પ્રાર્થના કરી કહે કે, શું તમે અમારૂં પ્રતિપાલન કરવાને રાખોછો અમારૂં પાલણ પોષણ કરનાર તમારા વિના બીજો કોઇ નથી. ઇત્યાદિક વચન કહેતા તે પ્રતિક્રમ પામે, પરંતુ તે જન જે સ્વજનાદિક તે પરમાર્થના જાણ એવા સાધુને પોતાને વશ કરી શકે નહી ॥ ૧૬ ॥

યદ્યપિ તે માતા પિતા પુત્ર કલત્રાદિક જે છે, તે સાધુને સન્મુખ આવીને અનેક કરૂણા પ્રલાપ વચન બોલે. તથા પુત્રને નિમતે રૂદન કરે, તો પણ તે મુક્તિ ગમન યોગ્ય સાધુ રાગદ્વેષ રહિત એવો સમ્યક્ પ્રકારે સંયમને વિષે ઉદ્યમી છે, સાવધાન થયો છે, એવા સાધુને લોભાવી ન શકે પ્રવ્રજ્યા મુકાવી ગૃહ સ્થાવાસને વિષે સ્થાપિ ન શકે ॥ ૧૭ ॥

યદ્યપિ તે પોતાના સજ્જન તે સંયમ પાળતા સાધુને કામ ભોગ કરી લોભાવે એ અનુકૂળ ઉપસર્ગ અને જો તેને બાંધીને ઘેર લેઇ જાય એ પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગ છે, તો એવા અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગે પીડ્યો થકો પણ સાધુ યદિ અસંયમે જીવિતવ્ય ન વાંછે એટલે મરણ કબુલ કરે પણ અસંયમે જીવિતવ્ય ન વાંછે તો તેને તેના સ્વજન તે પોતાને વશ કરી ન શકે અર્થાત્ ગૃહવાસને વિષે સ્થાપી ન શકે ॥ ૧૮ ॥

તે માતા પિતાદિક તે સાધુને અહીં શીખવે તે સ્વજન કેવા છે? તોકે, અત્યંત સ્નેહ કરી તે માતા, પિતા, સુત એટલે છોકરા અને ભાર્યા એવા સજ્જન શું શીખવે તે કહે છે. કે અહો પુત્ર? અમે તાહરે વિયોગે અત્યંત દુઃખીયા છેએ, એવા અમને દેખીને તું અમારૂ પોષણ કર, કારણ કે તું અત્યંત સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિવાળો છે તે માટે તારા હૃદયમા સારીપેઠે વિચારીને અમારૂં પોષણ કર, અન્યથાતો ઇહલોક તથા પરલોક બેઉ પણ

અષ્ટ થયા તે માટે દુઃખી એવા માવિત્રનું પોષણ કરું તે મહાપુરુષનુ કામ છે ॥ ૧૯ ॥

હવે કોઇ એક કાયર પુરૂષ તે માતાપિતાદિકના વચનથી સોભાય તેને વિપાક કહે છે અનેરા કોઇ એક અલ્પસત્વવંત એવા મારિત્રિયા તે અન્ય જે માતાપિતાદિક તેને વિષે મોહે મૂર્છાથકી અસંવરી એટલે સંવર વિના મોહ પામે, એટલે રૂડા અનુષ્ઠાનકે કરવું મૂકી આપે અને મોહને વિષે પોહોચે, તથા તે અસંયતિનરોને ગૃહસ્થે અસંયમ તેને વિષે પોહોચાડ્યા છતા વળી તે પાપે કરી ધૃષ્ટ છતા પાપકર્મ કરતા લજ્જા પામે નહીં ॥૨૦॥

એ તેને એ વિપાક લાભે તો શું કરવું ? તે કહે છે તે કારણે મુક્તિગમન યોગ્ય ભવ્યજીવ રાગદ્વેષરહિત પંડિત વિવેકયુક્ત છતો સંસારવાસ સેવતા મહાક્લેશ છે એવું જાણી તેના વિપાકને ચિંતવે એવો તે પાપકર્મ થકી નિવર્તે, ક્રોધાદિકને પરિહાર કરી શીતળ થાય, તથા મહાવિનયવંત અને કર્મ વિદારવાને સામર્થ્યવાન જે મહાત એટલે જૈનમાર્ગે પ્રવર્તે, તે જૈન માર્ગ કેવો છે ? તો કે, સિદ્ધિપંથ જે મોક્ષનો માર્ગ તથા ન્યાય મા । તથા શાશ્વતો એવો માર્ગ જાણીને આદરજો. ॥ ૨૧ ॥

વળી તેહજ ઉપદેશ ઉપસંહાર કરતો કહે છે કર્મનો વિદારનાર એવો જે માર્ગ તેને વિષે આગત એટલે આવ્યો તથા વળી મન, વચન, અને કાયાએ કરી સંવરનો પાળનાર થઈને શું છાંડીને ? તો કે ધન, જ્ઞાતિ, સ્વજન તથા આરંભ એટલા વાના છાંડીને (મુંડ) એટલે ભલી પરે ઇંદ્રિયોને સંવરતો છતો સંયમને પાળે. એ રીતે પંચમ ગણધર શ્રી સુધર્માસ્વામી જંબુ પ્રત્યે કહે છે કે જેમ શ્રી મહાવીરદેવ પાસેથી સાંભળ્યું તેમ તુજને કહ્યું ॥ ૨૨ ॥

इतिश्री वैतालियाऽध्ययनस्य प्रथमोद्देश समाप्त

अथ वैतालीय अध्ययनस्य द्वितीयोद्देशक प्रारंभ ॥

प्रथम उद्देशामां प्राय द्रव्य, स्वजन तथा आरंभनो परित्याग कह्यो, हवे बीजे उद्देशे माननो परित्याग कहे छे

તે જેમ સર્પ પોતાની ત્વચા જે કાંચળી તે પરિહરવા યોગ્ય જાણીને છાંડે, તેમ એ સાધુ જે છે, તે રજની પેરે આઠ પ્રકારના કર્મને છાંડે એ તાવતા કષાય ન કરે કેમકે કષાયને અભાવે કર્મ પોતાની મેળે છંડાય. એવી રીતે જાણીને મહર્ષિઓ મદ એટલે અહંકાર કરે નહીં, તે મદનું કારણ દેખાડે છે કારણ વાદિક ગોત્રકરી અથવા અનેરા કુળરૂપાદિક મદ તેને પામીને ઉત્કર્ષમાન ન કરે એવો સાધુ તે જેમ પોતા થકો મદ ન કરે, તેમ અનેરાની પણ આક્રોશકારણી એવી જે નીંદા તે પણ ન કરે ॥ ૧ ॥

હવે પરનીંદાના દોષ કહે છે જે કોઇ અવિવેકી પુરૂષ અનેરા લોકને પરાભવ કરે એટલે અવહેલના કરે તે પુરૂષ સંસાર માંહે અત્યંત પરિભ્રમણ કરે, અથ જે કારણે પરનીંદા તે એવી પાપણી છે કે, જે સ્વસ્થાનક થકી અધોસ્થાનકે જીવને પાડે એવું જાણીને એટલે પરનીંદાને દોષરૂપ જાણીને મુનીશ્વર જે છે, તે જાતિકુળ શ્રુત તપાદિકને વિષે મદ ન કરે, એટલે હું ઉત્તમ છું એ અમુક મહારા થકી ઘણો હીન છે એવો પોતાનો ઉત્કર્ષ ન કરે ॥ ૨ ॥

હવે મદને અભાવે જે કાંઈ કર્તવ્ય છે તે દેખાડે છે જે કોઈ અનાયક એટલે નાયક રહીત હીંડુ સ્વયમેવ નાયક ચક્રવર્ત્યાદિક હોય તથા જે કોઇ અનેરો કર્મ કરનો કર્મકર, હોય, પરંતુ જે મૌન પદ એવું જે ચારિત્ર તેને વિષે ઉપસ્થિત એટલે સાવધાન થયો તે પણ લજ્જાને અણકરતો થકો એતાવતા અભિમાન છાંડીને

સર્વ ક્રિયા પરસ્પર વંદન પ્રતિવંદનાદિક કરે જો ચક્રવર્તિ ચારિત્ર આદરે તો પણ પૂર્વ દિક્ષિત પોતાના કર્મકરનાર, કર્મકરને વાંદે, પરંતુ ગર્વ ન કરે, લજ્જા પામે નહીં એ રીતે સદાય સમભાવને આદરે સંયમને વિષે સાવધાન થાય. ॥ ૩ ॥

હવે ક્યાં રહ્યો થકો લજ્જા તથા મદ ન કરે ? તે દેખાડે છે સામાયકાદિક અનેક સંયમને વિષે એટલે સામાયક છેદોપસ્થાપનીયાદિક સંયમને વિષે પ્રવર્તતો થકો સમ્યક્ પ્રકારે શુદ્ધ શ્રમણ જે તપસ્વી તે લજ્જા તથા મદને પરિત્યાગે સમભિત થકો પ્રવ્રજ્યા પાળે. તે કેટલો કાળ સુધી પાળે ? તે કહે છે જ્યા લગ તેની કાયા રહે ત્યા લગે પાળે એટલે જાવજીવ લગે મરણ સીમ સમાધિવંત અથવા આત્મજ્ઞાન સહિત અથવા રૂડા અધ્યવસાયે કરી યુક્ત તે મુનિ ગમન યોગ્ય અથવા રાગદ્વેષ રહિત એવો થકો જે કાળ કરે તે પંડિત કહેવાય. ॥ ૪ ॥

હવે શાત્ર અવલંબન કરીને સંયમ પાળે તે કહે છે જે કારણ દૂર વર્તે માટે તે દૂર શબ્દે મોક્ષ કહિયે, તેને આલોચીને એટલે સમ્યક્ધર્મવિના મોક્ષ ન થાય એવું વિમાશીને, તે ચારિત્રીઓ અતીત ધર્મ એટલે પાછલે કાલે જીવનું અનેક પ્રકારે ઊંચ નીચ ગતિને વિષે જે ભ્રમણ કર્યું તે રૂપ ધર્મ તથા અનાગત એટલે આગમિક કાળે જીવની ગતિરૂપ ધર્મનું સ્વરૂપ જાણીને લજ્જા તથા મદ કરે નહીં તથા કઠણ વચન અથવા દંડકશાદિક તેણે ફરસ્યો થકો બ્રહ્મચર્યનો પાળનાર ચારિત્રિઓ તે ક્રિ-ભદુના સર્વથાપિ મારયો થકો પણ ખંદકમુનિના શિષ્યની પેરે સિલાતના માર્જન ચાલે, એટલે તેના ઉપર કષાય ન કરે અથવા પાઠાંતરે સમતાયે કરિ સહિત થકો વિચરે ॥ ૫ ॥

વળી ઉપદેશાંતર કહે છે તે પ્રજ્ઞાયે કરી પૂર્ણ તત્વનો જાણ સર્વ કાળ કષાયાદિકને જીપે અથવા પ્રશ્ન પૂછ્યા થકાં પ્રત્યુત્તર

દેવાને સમર્થ હોય તો સમભાવે અહિંસાદિ લક્ષણ જે ધર્મ તે લોક પ્રત્યે કહે છે એવો ચારિત્રિઓ સૂક્ષ્મસંયમને વિષે સર્વ કાળ અવિરાધક તથા તે ચારિત્રિયાને કોઇએ હણ્યો થકો પણ ક્રોધ ન કરે અને કોઇએ પૂજ્યો થકો માન ન કરે એવો સાધુ જાણવો. ॥ ૬ ॥

ઘણા લોકને નમાડે એટલે જેને સર્વ લોક પોતપોતાનો કરીને પ્રશંસે તે માટે જે બહુ જન નમન તેને ધર્મ કહિયે તે ધર્મને વિષે(સંવૃત)એટલે સમાધિવંત એવો છતો(નર)એટલે મનુષ્ય તે સર્વ અર્થ એટલે બાહ્ય અને અભ્યંતર ધન ધા ય પુત્ર કલત્રાદિકે કરી (અનિશ્રિત) એટલે અપ્રતિબંધ છતો ધર્મ પ્રકાશે દ્રહની પેરે જેમ દ્રહ જે છે, તે સર્વકાળ સ્વચ્છ નિર્મળ પ્રાણીયેં ભર્યો થકો રહે છે અનેક જળચર જીવના ડોળવા થકી પણ ડોહળું ન થાય. તેમ ચારિત્રિઓ રાગ દ્વેષ રહિત છતો ધર્મ પ્રગટ કરે તે ધર્મ શ્રી તીર્થંકર સંબંધી એટલે શ્રી વર્ધમાનસ્વામિ નિર્દેશ જાણવો. ॥ ૭ ॥

હવે જેવો ધર્મ પ્રકાશે તેવો કહે છે અથવા ઉપદેશાંતરે કહે છે ઘણા પ્રાણી એટલે અનંતાજીવ તે પૃથક્ પૃથક્ જુદા જુદા સૂક્ષ્મ બાદર પર્યાપ્ત, અપર્યાપ્ત, નરક તિર્યંચ મનુષ્યાદિક ભેદ કરી સંસારમાંહે આશ્રિત છે તેને પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે સમતા એટલે સરખાપણું દેખવા કેમકે સર્વ જીવ સુખના અભિલાષી છે, પણ દુઃખના દ્વેષી છે, તે માટે પોતાના સરખા જાણી ધર્મ પ્રકાશે તથા જે મૌનપદ એટલે સંયમને વિષે (ઉપસ્થિત) એટલે સાવધાન એવો સાધુ છે, તે જીવઘાતને વિષે ત્રિવિધ ત્રિવિધ પ્રકારે જેણે વિરત્તિ કીધી છે; તે પંડિત જાણવો. ॥ ૮ ॥

વળી તેહિજ કહેછે ધર્મ શબ્દે શ્રુત ચારિત્રરૂપ તેના પારંગામી એટલે સંવેગી અને ગીતાર્થ એવો મુનીશ્વર તથા આરંભ જે

સાવધાનુષ્ઠાન તેનાથી અત્યંત દૂરરહ્યો છે અર્થાત સાવધાનુષ્ઠાનને અણ કરતો થકો પ્રવર્તે તે મુનિ કહેવાય. અને એ પૂર્વે કહ્યું એવો જે ધર્મ તેના અણકરનાર જે હોય તે મરણ આવે થકે શોચ પામે. પરંતુ તે કેવા જાણવા? તો કે, મમત્વના કરનાર તે પોતાનું જે નષ્ટ થયેલું સુવર્ણાદિક પરિગ્રહ અથવા સ્વજન નાશી ગયેલો અથવા મરણ પામ્યો એવો સ્વજન તેને ન પામે પણ તે શોચ કરતા થકાજ મરીને દુર્ગતિયે જાય. ॥ ૯ ॥

ધન્ય ધાન્ય અને સ્વજનાદિક જે પરિગ્રહ છે તે આ લોકને વિષે દુઃખનું કારણ જાણી. [यत. अर्थानाम र्जने दुःख मर्जितानाम रक्षणे आमे दुःखव्यये दुःखे धिगर्थान् दुःखभाजनान ॥ १ ॥] અને પરલોકે પણ દુઃખ તથાઅનેરા દુઃખનો કરનાર જાણીને તથા તેથી પરિગ્રહ જે છે, વિદ્યુત્ સમ ધર્મિ છે એટલે અશાશ્વત અનિત્ય છે એવું જાણતો થકો કોણ સકર્ણ મનુષ્ય ગૃહવાસને વિષે વસે [परिग्रहधारा बंधुजना बंधन विरे विषया कोर्व जनस्य मोहोपे रिपवस्तेषु सुह्रदाशा] ॥ १ ॥ इति वचनात ॥ ૧૦ ॥

વળી ઉપદેશ કહે છે મહા મોટા જીવને ઉતરતા દુર્લભ એવો શું? તો કે કર્દમ તે અંતરંગ કર્દમ જાણવો તે અહીં સાધુને રાજાદિકની કરેલી વંદના તથા પુજના એટલે વસ્ત્રાદિકની પ્રતિલાભના તેણે કરી ઉપજીજે પુજા તેને કર્મો પશમનું કારણ જાણીને ઉત્કર્ષ ન કરવો, જે જીવને ગર્વ ઉત્પન્ન થાય તદ્દિજ કર્દમ સરખો જાણવો કેમકે એ ગર્વ રૂપ જે શલ્ય છે તે સુક્ષ્મ છે, માટે (દુરોધર) એટલે અને ઉદ્ધરતા થકા દુર્લભ છે તે માટે વિદ્વાન વિવેકી પુરૂષ તે ખાંડે સસ્તવ પરિચિયાદિકનો ત્યાગ કરે ॥ ૧૧ ॥

વળી તદ્દિજ કહે છે સાધિમિત્રો એકાકી દ્રવ્ય થકી એકલવિહારી અને ભાવ થકી રાગદ્વેષરહિત એવો છતો વિચરે

તથા એકલો છતો કાઉસ્સગ્ગ કરે તથા આસનને વિષે પણ રા
ગદ્વેષરહિત થકો બેસે એ રીતે શયન જે પાટપ્રમુખ ત્યાં પણ
એકાકી રહે તે કેવો થકી રહે? તો કે (સમાહિત) એટલે જે જે
ક્રિયામાં પ્રવર્તે ત્યાં ત્યાં રાગદ્વેષ ટાળતો થકો પ્રવર્તમાન હોય
એવો આહારનો લેનાર તથા તપને વિષે બળવીર્યનો ફોરવનાર
તથા વચન ગુપ્તી એટલે વિચારીને બોલનાર તથા મન તેને વિષે
સંવૃત એટલે મનને સ્થિરતાનો કરનાર એવો સાધુ હોય ॥૧૨॥

વળી સાધુને ઉપદેશ કહે છે કોઇ એક શયનાદિક કારણે
શૂન્ય ઘરે રહ્યો થકો એવો જે સાધુ, તે ઘરના દ્વાર તેને ઢાંકે
પણ નહીં, તેમ ઉઘાડે પણ નહીં, વળી ત્યાં રહ્યો છતો અથવા
અન્યત્ર સ્થાનકે રહ્યો છતો કોઇ એકે ધર્મ પૂછ્યો થકો સાવદ્ય
વચન બોલે નહીં તથા ત્યાં રહેલા જે તૃણકચરાદિક તે પ્રમા
ર્જે નહીં, વળી તેને સંથરે એટલે પાથરે પણ નહીં એ આચાર
જિનકલ્પાદિક અભિગ્રહધારી પ્રમુખ સાધુનો કહ્યો છે ॥ ૧૩ ॥

વળી સાધિત્રિઓ જ્યાં સુર્ય અસ્ત થાય ત્યાંજ રહે અને
પરિસહ ઉપસર્ગે કરી આકુલ વ્યાકુલ ન થાય, ક્ષોભ પામે ન
હિ, અક્ષોભ થકો રહે તથા યથાવસ્થિત સંસારના સ્વરૂપનો જાણ
એવો મુનીશ્વરવે સમ એટલે અનુકૂલ શય્યાદિક તથા વિષમ એટલે
પ્રતિકૂલ શય્યાદિક તેને અહિયાસે તથા તેમજ તે સ્થાનકને વિષે
ડાંસ મસાદિક અથવા બિહામણા એવા ક્રૂર સિંહાદિક જીવ અ
થવા ત્યાં સુ ા ઘરને વિષે સરીસૃપ એટલે સર્પ, હોય તો તે
જીવોના કરેલા ઉપસર્ગને સહન કરે ॥ ૧૪ ॥

તથા તિર્યંચ સંબંધી, મનુષ્ય સંબંધી અને દેવતા સંબંધી
એ ત્રણ પ્રકારના ઉપસર્ગને સાધુ સહન કરે પણ તેના કરેલા
ઉપસર્ગથી વિકાર પામે નહીં, કિંબહુના તેને તે ભય થકી ત્રાસે
નહી, એ રીતે જે સુનાઘરને વિષે રહે તે મહામુની જીન કલ્પ

વાદિક જાણવા ॥ ૧૫ ॥

તથા તે ચારિત્રિઓ પૂર્વોક્ત ઉપસર્ગે પીડયા છતા જીવિત અને વાંછે નહીં કિંતુ મરણ આગમિને પરિસહને સહન કરે, તથા પરિસહ સહન કરવા થકી પૂજાના અભિલાષી ન થાય એ રીતે તે શૂન્યાગારગત ચારિત્રિયાને મહા રૌદ્ર ઉપસર્ગ તે સહન કરતા સુલભ હોય. ॥ ૧૬ ॥

વળી બીજો ઉપદેશ કહે છે (ઉપનીततर) એટલે જેણે પોતાના આત્માને જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રને વિષે પહોંચાડયો છે તથા (त्राइ) એટલે જેનો આત્મા અન્યને ઉપકારી હોય તેને ત્રાઇ કહિયે. તથા વિવિક્ત આશન એટલે સ્ત્રી તથા પશુ પંડકે કરી વિવર્જિત એવા ઉપાશ્રયનો સેવનાર તેને સામાયક ચારિત્ર જાણવો જે ચારિત્રિઓ પોતાના આત્માને પરિસહ ઉપસર્ગ ઉપના થકા ભયને દેખાડે નહીં, એટલે ઉપસર્ગ ઉત્પન્ન થવાથી બીહે નહીં ॥ ૧૭ ॥

વળી ઉષ્ણ ઉદક તથા તપ્તોદકનો ભોગવનાર એટલે ઉષ્ણ થકા શીતલ ન કરે, કિંતુ ઉષ્ણોદક છતાજ પાન કરે, શ્રુત અને ચારિત્ર ધર્મને વિષે સ્થિત મુનિરાજ એટલે તત્વનો જાણ લજ્જાવંત એટલે અસંયમે પ્રવર્ત્યો થકો લજ્જા પામે. એવા સાધુને પણ શબ્દાદિક ને સંસર્ગે અસમાધિજ થાય, તથા ગતસ્ય યથો ક્ત અનુષ્ઠાનના કરનાર એવા સાધુ પણ શબ્દાદિકના સંસર્ગે કરી સ્વાધ્યાય ધ્યાન થકી ચૂકે ॥ ૧૮ ॥

હવે ઉપદેશ આશ્રી કહે છે અધિકરણતે કલહ તેનો કરનાર એવો ચારિત્રિઓ વળી પ્રગટ દારુણ એટલે જીવને ભયનું કારણ એવી ભાષાનો બોલનાર એવા ચારિત્રિયાનો ઘણો એવો જે અર્થ જે મોક્ષ તનું કારણ જે સંયમ તે હીણો થાય. એટલે ઘણા કાળે ઉપાર્જિત જે દુષ્કર તપ સંયમ તેનો પણ કલહ કરતાં

પરોપઘાતીયા વચન બોલતા ક્ષય થાય. એવું જાણીને શું કરે! તે કહે છે જે પંડિત વિવેકી હોય તે અધિકરણ જે ક્રોધ તે સ્વલ્પ પણ ન કરે, એટલે પંડિત અલ્પ ક્રોધ પણ કરે નહીં ॥ ૧૯ ॥

જે શાશિત્રિઓ (શીતોદક) એટલે સચિતપાણી તેને ટાળનાર તથા (અપતિજ્ઞ) એટલે નિયાણું સર્વ થાપિ ન કરે તથા (લવ) એટલે કર્મ તે થકી શંકાતો રહે. એટલે કર્મબંધનું કારણ એવું જે અનુષ્ઠાન હોય તે ન કરે તે સાધુને સામાયક એટલે સમતા લક્ષણવંત કહિયે વળી જે સાધુ ગૃહસ્થસંબંધી જે ભાજન કાસ્ય પાત્રાદીક તેને વિષે ભોજન ન કરે તેને સામાયક વંત જા ણવો ॥ ૨૦ ॥

વળી પ્રકારાંતર કહે છે જીવિતવ્ય આયુષ્ય કાળ પર્યાયે કરી તૂટેલતા વધારી ન શકાય. એ રીતે પંડિતો કહે છે તો પણ બાળ અજ્ઞાની જન પાપ કરતો ધૃષ્ટપણું કરે એવો બાળ તે પાપકર્મે કરી ભરાય, સંસારમા દુઃખ પામે એવું જાણીને સા ધુ જે છે, તે મદ ન કરે એટલે પાપે કરી ધીઠો ન થાય.॥૨૧॥

વળી ઉપદેશ કહે છે પોતપોતાના અભિપ્રાયે કરી એ પ્રજા એટલે લોક જે છે તે તેવી તેવી નરકાદિક ગતિને વિષે પર્વતન કરે, તે કેવી રીતે? તો કે, એક દર્શની પોતાના અભિપ્રાયે કરી મૂઢને વિષે ગ્રસ્ત છતા અજાદિકના વધને પણ ધર્મનું કારણ કહે છે અન્ય વળી ધન્ય ધાન્યાદિક પરિગ્રહ પૃથિવ્યાદિકનો આરંભ એને પણ ધર્મ કહે છે, ઇત્યાદિક પ્રકારે એ પ્રજાલોક જે છે તે મુ ધજનરંજન નિમિતે કપટ પ્રધાન અનેક પ્રકારની કપટક્રિયા કરે, પરંતુ શ્રી વીતરાગનો માર્ગ સમ્યક્ પ્રકારે ન જાણે તેનું કા રણ કહે છે, કેમકે એ લોક જે છે, તે અજ્ઞાને કરી આવર્યા વિવેક રહિત છે, માટે ખોટા સાચાની વ્યક્તિને જાણતા નથી.

એવું જાણીને સાધુ તે વિકરણ એટલે મગર માયારહિત નિર્માય કર્મે કરી મોક્ષ તથા સંયમને વિષે પ્રવર્તે, એટલે શુભ ધ્યાને કરી યુક્ત હોય, (શીતઉષ્ણ) એટલે અનુકૂલ અને પ્રતિકૂલ ઉપસર્ગ તે વચન, કાયાએ અને મન એ ત્રિકરણ શુદ્ધે કરી (અહિયાસએ) એટલે પરીસહ આવે થકે દીનપણું આણે નહીં ॥ ૨૨ ॥

વળી ઉપદેશાંતર કહે છે, કુજયે કે કુત્સિત એટલે માઠો એવો જેનો જય તેને કુજય કહિયે એ જુગાર કહેવાય છે, કેમકે એમાં થયો જય થાય તો પણ નિંદા કરવા યોગ્ય છે માટે કુજય છે, તે કેવો ? તો કે, લબ્ધ લક્ષપણે ખેલતો (અપર) એટલે અન્ય કોઇથી જીત્યો જાય નહીં એવો જુગારી જેમ (અક્ષ) એટલે પાસા તેણે કરી કુશલ નિપુણ એવી રીતે ખેલતો છતો તે ચોતરો દાવ ગ્રહણ કરીને ખેલતા છતે તો તે ચોતરો દાવજ ગ્રહણ કરે, પણ એકનો દાવ ગ્રહણ કરે નહીં, તેમજ ત્રણનો દાવ ગ્રહણ ન કરે અને બેનો દાવ પણ ગ્રહણ ન કરે ॥ ૨૩ ॥

હવે એ દ્રષ્ટાંત સાધુ સાથે મેળવે છે જેમ જુગારને વિષે જય પામવાનો અભિલાષી એક ચોકાનો દાવજ ગ્રહણ કરી બીજા દાવનો ત્યાગ કરે એ રીતે એ મનુષ્ય લોક માહે છકાયનો રક્ષપાળ ચારિત્રિયે અહિંસા છે પ્રધાન જેમાં, એવો ધર્મ જે શ્રી વીતરાગ કહ્યો, એવો અન્યધર્મ જગત માંહે કોઇ નથી તે ધર્મને અહો શિષ્ય ! તું નિસંદેહ થઈને એકાંત હિતકારી જાણીને આદર એ સર્વોત્તમ માર્ગ છે તે તું ગ્રહણ કર કોની પેરે તો કે, તે જુગારીએ ગ્રહણ કરેલા ચોકાના દાવની પેઠે શેષ એકાદિકનો દાવ છાંડી દીધો તેમ પંડિત જે છે, તે શેષ અનેરા જે ગૃહસ્થ, કુલિંગી, દ્રવ્યલિંગી એવા ધર્મ છાંડીને એક સર્વજ્ઞોપદિષ્ટ ધર્મને ગ્રહણ કરે ॥ ૨૪ ॥

વળી અન્ય ઉપદેશ કહે છે, મનુષ્યને જીવના અતિ દુર્લભ

ભ કહ્યા એવા શું ? તો કે ગ્રામ ધર્મ તે શબ્દાદિક વિષય અથવા મૈથુન સેવન ઈત્યાદિકને ગ્રામધર્મ કહિએ એ રીતે મેં શ્રી વીરભગવંત પાસેથી સાંભળ્યું છે, એટલે શ્રી સુધર્મસ્વામિ શ્રી જમ્બુસ્વામી પ્રત્યે કહે છે કે, ગામધર્મ જે શબ્દાદિક વિષય છે તે મનુષ્યને ઘણા દુર્જય શ્રી વીતરાગે કહ્યા છે, એવું મેં ભગવંત પાસેથી સાંભળ્યું છે, તે રીતે હું તુજને કહું છું તો હવે એ ગ્રામધર્મ થકી જે વિરતિને વિષે સાવધાન થયા તે પુરૂષ (કાશ્યપ ગોત્રી) એટલે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામિ અથવા શ્રી મહાવીરસ્વામિ એમના ધર્મના અનુચારી જાણવા. ॥ ૨૫ ॥

વળી કહે છે જે પુરૂષ એ પૂર્વોક્ત ગ્રામધર્મને વિષે વિરતિલક્ષણ એવો જે ધર્મ તેને આચરે તે ધર્મ કોણે કહ્યો ? તો કે, મહોટા મહાઋષી એવા જ્ઞાનપુત્રે કહ્યો છે તે એવા ધર્મના કરનાર સંયમ પાળવાને ઉઠયા, સાવધાન થયા, તથા સમ્યક્ પ્રકારે કુમાર્ગ દેશનાને પરિત્યાગે કરી પણ સાવધાન થતા પ્રવર્તે. તે પરસ્પર માહોમાહે ધર્મથકી ચ્યવતા પ્રાણીને વળી ધર્મને વિષે સારતિ એટલે સ્થાપે ઈત્યર્થ ॥ ૨૬ ॥

હવે જે રીતે ધર્મ સ્થાપે તે રીત કહે છે (પણામ) એટલે સર્વ જીવને નમાડે એવા પ્રણામ તે શબ્દાદિક વિષયરૂપ પૂર્વે ભોગવ્યા ભોગ તેને ન ચિંતવે કેમકે તેનું ચિંતવવું પણ મહા અનર્થનું કારણ છે તો એ શબ્દાદિક વિષયને સેવવાનું શું કહેવું ! તથા આગમિક કાળે ઉપજનાર જે વિષય તેને પણ ન વાંછે તેની અભિલાષા ન કરે, તથા તેને દૂર કરવા વાંછે તો આત્માને જે ઉપધિ એટલે માયા અથવા આઠ પ્રકારે તેને પોતાથકી દૂર કરે તથા જે દુષ્ટ મનના કરનાર એવા જે શબ્દાદિક વિષય તેને વિષે નમ્યા નથી. અથવા દુષ્ટ ધર્મના કરનાર એવા જે કુતિર્થિક તેના

કહેલા જે અનુમાન તેના કરનાર થયા નથી એટલે તેને વળી અત થયા નથી તે પુરૂષ રાગ, દ્વેષ, પરિત્યાગરૂપ જે સમાધિ તદ્રૂપ ધર્મધ્યાન તેને (આહિય) એટલે આત્માને વિષે વ્યવસ્થિત જાણે એથકી જે અન્ય છે તેને વિષે સમાધિ જાણે નહીં, એવું જાણીને વિષયને છાંડે ॥ ૨૭ ॥

વળી ઉપદેશાંતર કહે છે ચારિત્રિઓ જે છે, તે સ્ત્રીને વિષે કથાનો કરનાર ન હોય એટલે વિકથા ન કરે અથવા વિરૂદ્ધરૂપ પૈશુન્ય વાર્તા એટલે સ્ત્રીયાદિકની કથા તે પણ ન કરે તથા પ્રશ્ન ।   ના અને પર્યે પૂછ્યા થકી નિમિત્તાદિક કહે નહીં તથા વાદ કાકારક કથાનો વિસ્તાર ન કરે કેમકે એ શ્રી વીતરાગ દેવનો જે ધર્મ તેને સર્વોત્તમ જાણીને વિકથાદિ ન કરે એટલે સમ્યક ધર્મ જાણવાનું એહીજ ફળ છે, જે વિકથા દિક નો ત્યાગ કરવો અને સમ્યક પ્રકાર ક્રિયા કરી તે ભાવ દેખા ડે ગ કીધી છે ક્રી પણ અત્યાગીને સંયમાનુષ્ઠાનરૂપ ક્રિયા જ છું એવો જનો ઉત્તમ સાધુ તે દેહાદિકને વિષે પણ મમત્વ ન કરે ॥ ૨૮ ॥

તથા ચારિત્રિઆ લેશ તે માયા અને લોભ ન કરે તથા ઉત્કર્ષ એટલે માન તથા પ્રકાશ એટલે ક્રોધ તે પણ સાધુ ન કરે તે ક્રોધાદિકનો પરિત્યાગ મહાનપુરૂષે કહ્યા તદ્હિજ ધર્મ ને વિષે સાવધાન થયા એવા જે મહામત્વવંત પુરૂષ તેણે સંયમાનુષ્ઠાન ગ્રહ્યું તે સાધુ જાણવા ॥ ૨૯ ॥

અનહ ગહિત તથા જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રે કરી સંયુક્ત અને ગુસંવૃત્ત એટલે સંવરે સહિત પ્રવર્તના તથા ધર્મનો અર્થિ તથા ઉપધાન એટલે તપ વિશેષ તેને વિષે બળ વીર્યનો ફો રવનાર તેમ પોતાના મનાદિક ઇંદ્રિઓ એટલે ઇંદ્રિઓ વશ કરી છે જેણે, એવા છતા વિચરે કેમકે સંસારમાંહે ભમતા

નિશ્ચે આત્મહિત જે છે, તે દુઃખે કરી લભ્યમાન થાય છે ॥૩૦॥
હવે એ જીવ ક્યારે જે નથી પામ્યો તે દેખાડે છે જે શ્રી વીતરાગે સંયમાનુષ્ઠાન કહ્યું, તે પૂર્વે એ જીવે નિશ્ચે થકી સાંભળ્યું પણ નથી અથવા તે ધર્મ કદાપિ રૂડી રીતે પાળ્યું પણ નથી મહર્ષિયે જ્ઞાત પુત્રે સામાયિકાદિક ઘણા દુર્લભ છે, એ રીતે કહ્યા તે જ્ઞાતપુત્ર જે શ્રી મહાવીર જગતમા સર્વદર્શી તેણે કહ્યું ॥ ૩૧ ॥

એવું જાણી જે કરવું તે કહે છે, એમ પૂર્વોક્ત પ્રકારે આત્મહિત દુર્લભ જાણીને તથા ધર્મનો એ મહાત આતરો એટલે ધર્મનું વિશેષ જાણીને જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્ર સહિત ઘણા. એવા હળવા કર્મિ લોક તે ગુરૂને કહે પ્રવર્તતા એટલે ગુરૂપ્રદિષ્ટ યથોક્ત સંયમને પાળતા પાપ થકી વિરત તે મહોટા જેનો પ્રવાહ છે એવા સંસાર સમુદ્ર થકી તર્યા. એ રીતે શ્રી તીર્થંકર ગણધરે કહ્યું તિબેમિ એટલે પૂર્વવત્ ॥ ૩૨ ॥

इति श्री वैतालिक पाध्ययनस्य द्वितियो उद्देशकः समाप्त

हवे त्रीजो उद्देशो प्रारंभिये छीए

બીજા ઉદ્દેશામા ચારિત્ર પાળવું કહ્યું તે ચારિત્ર પાળતા કદાચિત પરિસહ આવે તો સહન કરવા એવો ભાવ કહે છે. સંવર્યા છે મિથ્યાત્વાદિક કર્મ જેણે એવા સાધુને જે દુઃખ ભોગવતાં રહિતા અથવા તેનાં કારણ જે અષ્ટ પ્રકારના કર્મ અજ્ઞાનપણે બાંધ્યા છે, નિકાચિત કર્યા છે તે સત્તર પ્રકારના સંયમે કરી ક્ષણે ક્ષણે ખૂટે છે, જેમ તળાવનું પાણી સુર્યના કિરણે કરી સર્વદા ક્ષણે ક્ષણે ખૂટે છે, તેમ ચારિત્રિયાના કર્મ તે તપ અને સંયમે કરી ખૂટે છે તથા સંવૃતિ આત્મા તે પંડિત મરણ

એટલે જન્મ, જરા, મરણ અને શોકાદિક છાંડીને મોક્ષ પામ્યો, અથવા એ રીતે જે પંડીત વિવેક સરવજ્ઞ છે તે કહે છે ॥૨॥

હવે જે વિરતિ રૂપ અનુષ્ઠાનના કરનાર છે, તે તેહિજ ભવે મોક્ષ જાય. તે આશ્રી કહે છે જે મહાસત્વવંત પુરૂષ જે કામાર્થી પુરૂષે વિનતી કરાય તે કારણ માટે વિજ્ઞવણા શબ્દે સ્ત્રી કહિયે તેને ન સેવે, તથા રૂડે આચારે કરી સંતીર્ણ શબ્દે સંસાર થકી મુકાણા સરખા કહ્યા તે કારણે ઉર્ધ્વ એટલે જે મોક્ષ તેને જોયુ વળી જેણે કામ ભોગ જે છે તેને રોગની પરે દીઠાછે ॥૨॥

વળી ઉપદેશ આશ્રી કહે છે જેમ વણિકે આણ એટલે પ્રધાન એવા રત્ન વસ્ત્ર આભરણાદિક દેશાંતર થકી, આવ્યા તેને આ મનુષ્ય લોક માંહે રાજા અથવા મહોટા વ્યવહારવંત પુરૂષ જે હોય તેજ ધારણ કરે છે એટલે પહેરે છે એ પ્રકારે પ્રધાન રત્નતુલ્ય એવા જે પાંચ મહાવ્રત. અને છઠ્ઠા રાત્રી ભોજન વિરમણ સહિત છે તેને આચાર્યે આપ્યા તેને સાધુજ ધારણ કરે અને સારી રીતે પાળે. ॥૩॥

જે આ જગતને વિષે સુખશિલીયા ત્રણ ગારવ કરી (અધ્યુપપન્ન) એટલે સહિત તથા કામભોગને વિષે મૂર્છિત તે કૃપણ એટલે દીન, કાયર સરખા ધીઠા એટલે અલ્પદાયે અમારો નિર્મલ સંયમ શી રીતે મલિન થશે? એવી રીતે ધૃષ્ટપણું કરનાર જે હોય તે શ્રી વિતરાગનો કહ્યો એવો જે સમાધિનો માગ તેને ન જાણે. ॥૪॥

વળી ઉપદેશાંતર કહે છે, જેમ વ્યાધ એટલે આહેડી તે મૃગાદિક પશુને ત્રાસ દેતો છતો તે મૃગાદિક અબલે બલ રહિત થાય. ક્યાંએ જઇ શકે નહીં અથવા નાહાનો બાલક એટલે સાપડીઓ તેણે જેમ વિષમ માર્ગને વિષે બળદને પરાણે પ્રેરણા કરી પીડ્યો છતો બળ રહિત થાય. પછી તે બળદને મ-

જાત સુધી એ કઇ આપે તો પણ અલ્પ સામર્થ્યપણાને લીધે ચાલી ન શકે નિર્બળપણાથી તેહીજ કાદવમા વિરમ માંજે ખૂતા રહે. ॥ ૫ ॥

હવે એ દષ્ટાંત પુરૂષ સાથે મેળવે છે એ પૂર્વોક્ત ન્યાયે શબ્દાદિક વિષય તેની ગવેષણા એટલે પ્રાર્થના તને વિષે નિપુણ આસક્ત છતો તે પુરૂષ સિદાય પરંતુ કામભો ાને છાડી ન શકે કામભોગરૂપ કર્દમને વિષે ખુંચો એવો છતો આજ અથવા કાલે એ કામભો ાેા સંબધ છાડીશ એમ ચિંતવે, પણ નિર્બળ બળદની પેરે છાડી ન શકે એમ જાણી સંવે । આણીને કામિ પુરૂષ કામભોગ વાછવા નહીં વળી તે કામભોગને સાધા ન કા પણ અણસાધા એટલે અણપામ્યા સરખા કરે કોઇએક નિમિત્તે જુમ્પા છતો જમ્બુસ્વામિ તથા વેરસ્વામિને પેરે નિસ્પૃહી થાય. ॥ ૬ ॥

હવે શા વાસ્તે કામભોગનો ત્યાગ કરવો તે કહે છે પછી મરણ કાળે ભવાંતરને વિષે એ કામભોગની સેવાએ કરી અસાધુપણા થકી દુર્ગતિ ગમન રૂપ થાય. એવું જાણી પોતાનો આત્મા વિષયના સંગ થકી દૂર કરે તથા પોતાના આત્માને શીખવે કે, રે જીવ અસાધુ કર્મને પ્રમાણે તું દુર્ગતિયે ગયો થકો દુઃખી થઇશ તથા અત્યંત અસાધુ કર્મને પ્રમાણે શોચ કરીશ હે જીવ? વ્રજને પરમાધામીએ પીડયો થકો ગાઢા આક્રંશ શબ્દ કરીશ, તથા ઘણા વિલાપ કરીશ હે માય? હું મઇ છું આ વખત મને રાખનાર કોઈ નથી ઇત્યાદિક અનેક આક્રંદ કરીશ એવું કહીને આત્માને શીખામણ આપે ॥ ૭ ॥

વળી આ સંસારમાંહે ધન્યધાન્યાદિક પદાર્થ તો દૂર રહ્યા, પણ આ રહ્યું જીવિતપણજ રેખા ત એવુ તો અસાધ્યુ છે કે, ક્ષણે ક્ષણ વિનાશ થાય છે કોઇક તો તરૂણપણેજ વિનાશ

પામે ચાલતા સમયમાં પણ તો સો વર્ષનું આયુષ્ય છે, તે પણ ઉદ્દેશ ત્રુટે છે જે માટે તે આયુષ્ય સાગરોપમની અપેક્ષાએ તો મેષા માત્ર માપે ઇત્વર એટલે અલ્પ વર્ષ સરખું થાય એવું જાણીને હે જીવ ! બુઝો કે, એવી રીતે આયુષ્યનો ભરોસો છતાં પણ એકેક પુરૂષ વૃદ્ધ છતાં કામભોગને વિષે મૂર્છિત રહે છે ? તે નરકાદિક પીડાને પામે છે ! ॥ ૮ ॥

વળી જે આ મનુષ્ય લોક માંહે મહામોહાકુલિત પુરૂષ આરંભ હીંસાદિક સાવદ્યાનુષ્ઠાનને વિષે નિમત એટલે આસક્ત છે તે પુરૂષ આત્માને દંડનાર તથા એકાંત જીવના પ્રાણને લુંટનાર અથવા સદ્ અનુષ્ઠાનને લુંટનાર, એવા પુરૂષ પાપલોક એટલે જે ગતિમાં પાપ કર્મના કરનાર જાય, તે ગતિમાં જઈ ઘણા જુના ચિરકાળ સુધી નરકાદિકના દુઃખ પામશે. યદ્યપિ તે અજ્ઞાન કષ્ટને પ્રભાવે કદાચિત્ દેવગતિ પામે તોપણ અસુર ગતિ એટલે કિલ્બિષીયાદિકની ગતિ પામે ॥ ૯ ॥

વળી કહે છે સર્વજ્ઞ એમ કહ્યું છે કે, તારું આયુષ્ય સંધાય નહીં તોપણ બાળ અજ્ઞાની લોક તે નિર્વિવેકીપણે ધૃષ્ટપણું કરે છે, તે કહે છે, કોઈ એક પંડિત ધર્મને વિષે પ્રેર્યો છતો તે નિર્વિવેકી પુરૂષ એમ કહે કે અમારા પ્રત્યુત્પન્ન જે વર્તમાન સુખ તેની સાધેજ અમારો કાર્ય છે, કોણ જાણે પરલોક છે કિંવા નથી પરલોકને કોણ દેખી આવ્યો છે, જે દેખીને પરલોકથી આવ્યો તે અમોને કહેતો માન્ય કરીયે ઇત્યાદિક ધૃષ્ટપણાની વાતો કરે ॥ ૧૦ ॥

હવે એવું ધૃષ્ટપણું કરે તેને ઉપદેશ કહેછે, અહો અંધ સરખા પુરૂષો ! ત્રણ ભુવનનો દેખનાર એવો સર્વજ્ઞ જે શ્રી વીતરાગદેવ તેના કહેલા જે શ્રી સિદ્ધાંત તેને સદ્દહે, તું કેવો છે ? તો કે, અંધ જ્ઞાન નથી રહિત એવા જે છે, તેમના દર્શનને વિષે પ્રવ

તેનહાર છે માટે તેને ઓળખાવિયે છૈયે કે અહો ! તું શ્રી વીતરાગ પરમાત્માના ભાખ્યા જે સિદ્ધાંત તેના ઉપર શ્રદ્ધા કરીને તેને ગ્રહણ કર અને આ લોકના સુખ ગણીને પરલોક ઉપર કોણ ભરોંસો રાખે, પરલોક તો નથી ઇત્યાદિક જે તું બોલે છે તે તહારૂં બોલવું અયોગ્ય છે; કેમકે વર્તમાનકાળ ગણીને અતીત અનાગત નહીં માનીશ તો પિતામાતાદિક પુત્ર પૌત્રાદિક એ પણ નથી, એમ પણ કહેવું પડશે પરંતુ એવી રીતના તાહરા બોલવા થકી એમ જાણીએ છૈયે કે સુદૃષ્ટપણે તું નિરુદ્ધ દર્શન છે, એટલે સર્વજ્ઞ જ્ઞાનદૃષ્ટી રહિત છે, મોહની કર્મે કરી અથવા જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મે કરી તાહારો દર્શન ઢંકાણું છે તે માટે તું જૈન માર્ગ સદ્દહતો નથી, માટે એ તારો મત મૂકીને સુત્રના સત્ય માર્ગની સર્દહના કર ॥ ૧૧ ॥

વળી ઉપદેશ કહે છે એવા વચનનો બોલનાર દુઃખી જ તો વારંવાર મોહ પામે એટલે વળી તેહનેજ સમાચરે જે થકી સંસારમાંહિ અનંતો કાળ પરિભ્રમણ કરે એવું જાણી મોહ મુકીને જે સંયમને વિષે પ્રવર્ત્તે તે ઉત્તમ પુરૂષ જાણવો, તે આત્મશ્લાઘા સ્તુતી લોક પૂજા તથા વસ્ત્રાદિક લાભના ઉત્કર્ષને ન વાંછે, એટલે એ સર્વનો ત્યાગ કરે તે એમ કરતો જ્ઞાનાદિક સહિત થકો સંયતે સર્વે પ્રાણી માત્રને પોતાના આત્મા તુલ્ય કરી રખે. એ રીતે દયાપાળે. ॥ ૧૨ ॥

વળી ઉપદેશાંતર કહે છે ગ્રહવાસને વિષે વસતો એવો મનુષ્ય તે પણ અનુક્રમે ધર્મ સાંભળી, શ્રાવકના વ્રતાદિકને અંગીકાર કરી, જીવોને વિષે સમ્યક્ પ્રકારે યત્ન કરતો, તે સર્વત્ર સમતા પરિણામે વર્તતો એ રીતે ગ્રહસ્થ ધર્મને પાળતો થકો પણ દેવલોકમાં જાય. તો પછી યતિ ધર્મ પાળનારાને તો કહેવોજ શું ? ॥ ૧૩ ॥

વળી કહે છે તે શ્રી વીતરાગની આજ્ઞાપૂર્વક ધર્મ સાભળી ને તેના આગમને વિષે જેમ કહ્યું છે, તેમ સત્ય સંયમને વિષે ઉપક્રમ એટલે ઉદ્યમ કરે, સર્વત્ર મચ્છર રહિત એવો થકો સાધુ તે સાધુ કરી વર્તિયે શુદ્ધ એટલે બેંતાલીસ દોષ રહિત એવો આહાર લીયે ॥ ૧૪ ॥

વળી ઉપદેશ કહે છે તે સાધુ સર્વ હેય ઉપાદેય વસ્તુને જાણીને સર્વજ્ઞોક્ત સંવર રૂપ માર્ગને અધિતિષ્ઠેત્ એટલે આશ્રયે વળી ધર્માર્થી થકો ઉપધ્યાન એટલે તપને વિષે વિર્ય ફોરવે એટલે તેમાં બળવંત થાય પણ તેમા વિર્ય ગોપવે નહીં વળી મન, વચન અને કાયા ગુપ્તીએ ગુપ્ત અને શુભ જોગે યુક્ત થ વાનો સર્વકાળ પોતાને વિષે અને પરને વિષે યત્ન કરે તે સાધુ પરમાયત જે મોક્ષ તેનો અર્થી જાણવો ॥ ૧૫ ॥

ન કનકાદિક તથા પશુ ચતુષ્પદાદિક અને જ્ઞાતિતે સ્વજન માતાપિતાદિક તેનું જે બાળ અજ્ઞાની હોય તે શરણકરીમાને કેવી રીતે તોકે એ જે વિત્તાદિક છે તે આહારા છે હું એની ર ક્ષા કરનાર છું પણ એમ ન જાણે જે એ ધનાદિક જે છે તે રો ગાદિક ઉપને થકે અથવા દુ ઃતિમા પડતા થકા અને ત્રાણસર ણ નથિતે એટલે નથી થવાના ॥ ૧૬ ॥

વળી ઉપદેશ કહી દેખાડે છે પૂર્વોપાર્જિત અસાતા વેદ નીય કમના ઉદય થકી દુઃખ પ્રાપ્ત થયા છતા તે દુઃખ એકલો જ જીવ અનુભવે છે પણ જ્ઞાતિ, સ્વજન અથવા દ્રવ્ય તે દુઃખ થકી મુકાવી શકતા નથી અથવા મરણ આવેછતે પણ એ કલોજ દુઃખ ભોગવે તથા ભવાતરને વિષે પણ એકલોજ દુઃખ ભોગવે તથા અતિ આ જાતિ પણ એકલાનેજ હોય, પરન્તુ તે વખતે ધનાદિક જે છે તે કોય શરણ ન થાય, વિવેકી પંડિત જન એવી રીતે જાણતા થકા કોઇનું શરણ કરી માને નહીં ॥૧૭॥

સંસાર માંહે સર્વ જીવ પોતાના કરેલા કર્મ કરી એકેંદ્રિયાદિકની અવસ્થાએ કલ્પ્યા છતા અવ્યક્ત સંજ્ઞાએ અસ્પષ્ટ શિરશૂલાદિક દુઃખે કરી દુઃખીયા છતા એવા પ્રાણીઓ તે સર્વ દુર્ગતિક રૂપ સંસાર માંહે અરહટ ઘટીને ન્યાયે પરિભ્રમણ કરે છે, તેજ યોનીને વિષે ભયાકુલ બિહીતા થકા તથા શઠ એટલે અજ્ઞાની છતા વળીવળી જાય એટલે જાતિ અને જરા તથા મરણે કરી પીડ્યા થકા રહે છે ॥ ૧૮ ॥

એહીજ આર્ય ક્ષેત્ર સુકુમાલ જન્મ જિનધર્મની પ્રાપ્તી, એવો ક્ષણ એટલે અવસર જાણી યથોચિત ધર્મ કરવો બોધ બીજ પામવું સુલભ નથી, એ રીતે કહ્યું છે એવું જાણી ધર્મ અણ કરવા થકી ફરી ફરી બોધિ દુર્લભ છે એ રીતે જ્ઞાન દર્શને કરી સહિત સાધુ જાણે તથા ઉદય આવ્યા પરિસહને અહિયાસે એ વચન શ્રી આદિનાથ ભગવાને પ્રકાશ્યો તથા એ રીતેજ શેષ બીજા તીર્થંકર પણ પ્રકાશે છે ॥ ૧૯ ॥

હવે સર્વજ્ઞ પોતાના શિષ્યને બોલાવી કહે છે કે, અહો ભિક્ષુ ? એટલે યતિઓ પૂર્વે જે તીર્થંકર થયા, તથા આગમિક કાળે જે થશે તે કેવા થશે તો કે સુવ્રત એટલે પ્રધાન વ્રતધારી તેણે એ સર્વ ગુણ જે પાછળ કહ્યા તે અથવા આગળ કહેશે તે કહ્યા છે પરંતુ તે તીર્થંકરને મતે ભેદ નથી કારણ તે શ્રી આદીશ્વર તથા વર્ધમાન સ્વામી તેના ધર્મના અનુચારિ જે છે તે એમજ કહે છે કે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એહિજ મોક્ષ માર્ગ છે ॥ ૨૦ ॥

હવે તે ગુણ કહે છે મન, વચન, અને કાયાએ કરણ કરાવણ અનુમોદને કરી જીવના પ્રાણ હણે નહીં એ પ્રથમ મહાવ્રત એમ ઉપલક્ષણ થકી શેષ મહાવ્રત પણ જાણવા તેણે કરી આત્માને હેતુ તથા નિયાણા રહિત ઇંદ્રિયોને સંવરવે કરી

સંવૃતિ પણા એવા આચારે પ્રવર્ત । આગળ અનંતા જીવ સિદ્ધિ પામ્યા વળી સાંપ્રત એટલે વર્તમાન કાળે સિદ્ધ થાય છે અને અનાગત આગમિક કાળે અનેક સિદ્ધ થશે ॥ ૧ ॥

એ રીતે શ્રી આદીશ્વર ભગવાને પોતાના પુત્ર આશ્રી ઉદ્દેશીને મોક્ષ માર્ગનો ઉદ્દેશો કહ્યો તે ભગવંત કેવા છે' તો કે નિરૂપમ જ્ઞાન અને નિરૂપમ દર્શન એટલે સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શનના ધરનાર છે તથા કથંચિત્ જ્ઞાન દર્શનના આધાર છે એ રીતે અરિહંત જ્ઞાતપુત્ર શ્રી વર્દ્ધમાનસ્વામી ભગવંત તણું વિશાળા નગરીને વિષે એ માર્ગ અમોને કહ્યો એ રીતે પ્રથમ ગણધર શ્રી સુધર્મ સ્વામી જંબુપ્રભૃતિ પોતાના શિષ્યોને કહે છે કે અહો શિષ્યો' જેમ શ્રીવર્દ્ધમાનસ્વામી પાસેથી અમે સાંભળ્યું છે, તે રીતે તમોને કહું છું ॥ ૨ ॥

इतिश्री सूत्रकृतांग प्रथम श्रुतस्कंधे श्रीद्वितीय वैतालीयाध्ययनं समाप्त

अथ त्रीजुं अध्ययन प्रारभ्यते अथ त्रीजा

अध्ययन प्रारंभीए छीए

એનો એ સંબંધ છે કે પાછલા અધ્યયને સ્વસમય પરસમયના પ્રરૂપણા કહી અને પરસમયના દોષ અને સ્વસમયના ગુણ જાણીને સ્વસમયને વિષે પ્રવર્તવો તેને વિષે પ્રવર્તતા થકા જે અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગ । તેનો ન સહન કરવા એ અધિકાર । આવતા એ અધ્યયન ને પ્રારંભિયે છીએ. એ ભાગ મનુષ્ય અજ્ઞાની હતા પોતાના ગુણ થી કાંઈ માને છે આ જગત માંહે આપણ સમાન ગુણ કોઈ નથી પરંતુ જ્યાં સુધી તે અભિમાની પોતાને જીતનાર કોઈ ન દેખે ત્યાં સુધી અનર્થ

કોની પરે? જેમ શિશુપાળ રાજા પોતાની આત્માને શૂરવીર માનતો હતો પરન્તુ સંગ્રામને વિષે દૃઢધર્મી તથા મહારથી એવા નારાયણને જુંજતો દેખી, ક્ષોભ પામી, મદછાંડીને નિર્મદ થયો ॥ ૧ ॥

સાંપ્રત સામાન્યપણે દૃષ્ટાંત કહે છે, કોઈ એક પોતાને વિષે શૂરવીર પણું માનતા, સંગ્રામને મસ્તકે અગ્રેસર પણે આવ્યા, એવા તે સંગ્રામને વિષે ઉપસ્થિત એટલે પ્રાપ્ત થયે થકે ત્યાં પરસ્તને સુભટે સર્વજનને વ્યાકુળ ચીત કર્યા છે, તે સંગ્રામ એવો વર્તે છેકે, જા માતા પુત્રને ન જાણે, એટલે માતાને કેડે રહ્યો બાળક પડતો જાણે નહીં, એવા સંગ્રામને વિષે જે આગળે જીપણ હાર પુરૂષો તેણે શસ્ત્રાદિકે કરી છેદો થકો, હત પ્રહત કીધો છતો, કાયરપણે ભંગ પામે. ॥ ૨ ॥

હવે એ દૃષ્ટાંત સાધુ સાથે મેળવે છે એમ પૂર્વોક્ત સુભટની પેરે શીશુપાલવત્ નવ દીક્ષિત શિષ્ય પણ પરિસહને અણ ફરસ્યો થકો એમ કહેકે, દીક્ષા પાળવામા શું દુર્લભ છે? એટલે દીક્ષાનો માર્ગ સુલભજ છે એવો તે શિક્ષાબંધીને વિષે અકોવિદ, એટલે અજાણ, અનેરા આચારને વીષે અનિપુણ થકો નવ દીક્ષિત છે તે વચન માત્રે કરી પોતાના વિષે શૂર પણાનો માનનાર તે જ્યાં લગે સંયમને સેવે નહીં ત્યાં લગે એવું કહે કે, " એ સંયમમા શું દુષ્કર પણું છે? " પરન્તુ જે વારે સંયમ આદરે, તે વારે પરિસહનો ઉદય આવે થકે સિદાય. ॥ ૩ ॥

હવે સંયમનુ દુષ્કરપણું દેખાડે છે ત્યાં એકદા કાળે (હિમંત ઋતુ) પોષ અને માઘ માસમા સર્વાંગે પ્રાકાતરે વાયરા સહિત શીત ફરશે તે વારે મંદ બુદ્ધિ ભારી કર્મિ જીવ કાયર થકો ચારિત્રને વિષે સિદાય એટલે દીનપણું પામે. કોની પરે! તો કે, જેમ રાજ્ય હીણ ક્ષત્રી સિદાય તેની પરે તે સાધુ પણ જાણી

સેવે. ॥ ૪ ॥

હવે ઉષ્ણપરિસહ કહે છે શ્રી મકાળે ગ્રીષ્માદિક માસનો ઉપન્યો ઉષ્ણ આ તાપ, તેણે કરી ફરસ્યો એટલે વ્યાપ્યો છતો, વિમન એટલે આમણ દુમણો થયો થકો અત્યંત તૃષાયે કરી પરાભવ પામ્યો તે વારે ત્યાં પણ મંદ બાપડો કાયર શિદાય ભંગ પામે. જેમ માછલું (અલ્પોદકમાં) એટલે પાણીના વિષા ગથી શિદાય તેમ સત્વ રહિત ચારિત્રિયો સંયમ થકી ભ્રષ્ટ થા ય. જેમ માછલા જીવિતવ્ય થકી ભ્રષ્ટ થાય તેની પેરે જાણી લેવું ॥ ૫ ॥

હવે યાચના પરિસહ કહે છે સર્વ કાળ શિક્ષિમાત્ર પણ સાધુને દીધો અને એષણિય સેવો એ મહાદુઃખ છે (યાચના) એ ટલે માગવું તે અપાર દુર્લભ છે. તેમાં જે કાયર હોય તે સિ દાય. હવે પાછલે અર્થે આક્રોશ પરિસહ કહે છે પામર લોક હોય તે સાધુને એમ કહે કે, એ બાપડા પૂર્વ આશ્રિત કર્મ કરી આર્ત થકા પૂર્વકૃત કર્મના ફળ અનુભવે છે, અથવા એ બાપડા મલમલિન શરીર દુઃખાદિક વેદનાયે ગ્રસિત દરિદ્રી ક રસણાદિક કાર્ય કરવા અસમર્થ માટે ઉદ્વેગ પામ્યા થકા યતિ થયા છે એ પુત્ર કલત્રાદિકે કરી મૂકાયલા, દોર્ભાગી થકા પરિ વાર છાંડી પ્રવર્જ્યા આદરી રહે છે ॥ ૬ ॥

એવા પૂર્વોક્ત આક્રોશ સંબંધિ જે શબ્દ તેને સહન કરવાને અસમર્થ ગ્રામને વિષે અથવા નગરને વિષે ત્યાં એવા આક્રોશ ઉપને થકે તે મંદ અજ્ઞાની ચારિત્રિઓ શીદાય છે, કોની પેરે શિદાય છે? તે કહે છે જેમ બીકણ મનુષ્ય સંગ્રામને વિષે શસ્ત્ર દેખી શિદાયને ભાગી જાય, તેની પેરે તે મંદ ચારિત્રિયો ચા રિત્રથી ભંગ પામે છે ॥ ૭ ॥

હવે વધ પરિસહ કહે છે એક કોઈ એક લૂસક ધાનાદિક

તે ભિક્ષાએ ભમતો ભુખ્યો એવો જે સાધુ તેને દેખી તે ધાના દિક ટંખ મારે વઝુરે તથા ધાનાદિકે ખાધો છતો અજ્ઞાની સિદાય એટલે દીન થાય કોની પરે, તો કે જેમ, અગ્નિને સ્પર્શ કરી પ્રાણી એટલે જીવ પોતાનું શરીર સંકોચે તેમ મંદ ચારિત્રિઓ પણ પોતાનું ગાત્ર સંકોચે ॥ ૮ ॥

વળી પ્રાગ્નિન લોકનુ વચન પરિસહ કહે છે અપિ સંભવના પે કોઇ એક ધર્મના અજાણ સાધુના દ્વેષી સાધુની સાથે શત્રુ ભાવે પોહોતા થકા એવું કઠોર વચન સાધુ પ્રતે ભાખે, એટલે ખાસે શું બોલે? તો કે એ બાપડા, પાછલા ભવના કરેલા કર્મના ફળ ભોગવે છે જે એ યતિ તે એમ આ જીવિકાએ જીવે છે એટલે પર ઘરની ભિક્ષા માત્ર છે, તથા અંત પ્રાંત આહારના લેનારા છે એવો પૂર્વલે ભવે કાંઈ દીધું નથી, કાંઇ લાધુ નથી, તેથી મસ્તક મુંડ થઇ બીભત્સ રૂપે સર્વ ભોગ થકી વંચ્યા એવા એ બાપડા દુઃખી થકા, જીવે છે ॥ ૯ ॥

તથા વળી એહજ પરિસહ કહે છે અપિ સંભવનાએ, એક કોઈ અનાર્ય એવા વચન બોલે કે, એ નાગા સર્વકાળ પરપિંડના આશીઆળા અધમ દુગંછાના સ્થાનક મુંડીતકેશ, ખાજીએ કરી એમના શરીર વિણઠા છે અંગ જેના, એવા પ્રસર તથા મેલ પ્રસ્વેદ થકી ખરડ્યા છે સર્વકાળ (અસમાધિઆ) એટલે અથવા મનિક દેખનારાને અસમાધિના ઉપજાવનાર છે ॥ ૧૦ ॥

હવે જે સાધુને એવા દુર્વચન બોલે, તેને વિપાક દેખાડે છે એ પૂર્વલી રીતે કોઈ એક પુરુષ રહિત જીવ, (વિપ્રતિપન્ન) એટલે સાધુ માર્ગના દ્વેષી પોતે અજાણ છતા તું શબ્દ થકી અન્ય વિવેકી પુરૂષના વચન અણ માનતા એવા જીવ અંધકાર ગતિ થકી ફરી આકરી અંધકાર ગતિએ જાય. તે અજ્ઞાની કેવા છે? તો કે, મિથ્યાત્વ દર્શને કરી કલ્પ્યા આચર્યા કુમાર્ગને

ગેવે છે ॥ ૧૧ ॥

હવે દંસ મસકાદિક પરિષહ કહે છે (સિંધુ તામ્રલિપ્ત) કો કણાદિક દેશને વિષે પ્રાયેં દંસ મશકાદિક અધિક હોય છે તે દેશોને વિષે કોઈવાર સાધુ જયો થકો, દંશ મશકાદિક ડંખે તથી દંશ મસગાદિકે પીડ્યો તથા અકિંચન ભાવ છે, માટે તૃણાદિકને વિષે સંથારો કરે, તેથી તે તૃણાદિકના સ્પર્શ સહન કરવાને અશક્તિવંત છતો, કોઇ એક કાયર એમ ચિંતવન કરે કે એવું દુષ્કર અનુષ્ઠાન પરલોકને અર્થે કરિયેં છૈયે અને તે પરલોક તો અમે દીઠું નથી જે માટે એવા કલેશથી મરણતો પ્રત્યક્ષ દેખાય છે જે અવસ્ય મરણ પામીશું માટે, એવા કલેશથી સર્યું ॥ ૧૨ ॥

તથા વળી કેશના લોચે સતાપ્યા તથા બ્રહ્મચર્ય થકી ભાગ્યા એટલે લોચની પીડા છતની થકી કામવિકારના દીપવા થકી ત્યાં મંદ અજ્ઞાની બાપડા શિથિલ સંયમ થકી ભ્રષ્ટ થાય તે કોની પરે ? તો કે જેમ (કેતન) એટલે મત્સ બંધન તેને વિષે પ્રવેશ કરવા થકી માછલું ઉચિતત્વ થકી ચુકે છે તેની પેરે તે બાપડા સંયમ થકી ચુકે છે ॥ ૧૩ ॥

આત્મા જે થકી દંડાય એવો જેનો આચાર એટલે અનુષ્ઠાન છે તથા મિથ્યાદર્શન સંન્વિત એટલે મિથ્યાદર્શને ભાવિત જેનું ચિત્ત છે, તથા રાગદ્વેષે વ્યાકુળ એવા કોઇ એક અનાર્ય પુરૂષો તે ચારિત્રવંત સાધુને ક્રીડાયેં કરી હેષ કદર્થના કરે ॥ ૧૪ ॥

વળી કોઇ એક અનાર્ય, દેશ પર્યંત વિચરતા જે સાધુ તે સાધુને એમ કહે કે એ હેરૂ છે, (ચોર છે) બિહાળુ શીલ એમ કહી તે સુવ્રત જે અણગાર તેને દોરડી પ્રમુખે કરી, સાધુને બાંધે એવા બાળ અજ્ઞાની તથા કષાયના વચને કરી નિભ્રંસના કરે ॥ ૧૫ ॥

ત્યા અનાર્ય પુરૂષ સાધુને દંડે કરી તથા મુષ્ટિએ કરી અથવા ફલે કરી હણ્યો છતો એવા દુઃખોને તે બાળ અજ્ઞાની અણ સહેતો થકો જ્ઞાતી, મિત્રને સંભારે છે, માહારો સંબંધિ મિત્રી જો કોઇ અહિંયા હોત તો એ મને એવી કદર્થના ન કરત, એવી ચિંતવના કરે જેમ સ્ત્રી દીક્ષાણી થકી, પોતાના ઘરમાથી નીકળી રસ્તામા તેને ચોર લોકોએ ગ્રહણ કરી છતી પોતાના સંબંધિઓનુ સ્મરણ કરે, પશ્ચાતાપ કરે, તેની પરે જાણી લેવું ॥ ૧૬ ॥

હવે ઉપસંહાર કરતો કહેછે એ જે પૂર્વે દંસમશકાદિકના પરિસહ કહ્યા તે શ્રી સુધર્મ સ્વામી જંબુ પ્રમુખ શિષ્યોને બોલાવી કહેછે કે, હેશિષ્યો! જે પરિસહ કહ્યા તે સંપુર્ણ પ્રત્યે ફરસી ફરસ્યા જે કઠોર અહિયાસતા દુર્લભ છે એવા પરિસહને અણ સેહેતા એવા જે કિલીબ અસમર્થ પરવશ એટલે કર્મના વશ પડ્યા થકા વળી ગ્રહવાસે ગયા. કોનીપરે ? તો કે, જેમ હસ્તિ સંગ્રામને પામે, મસ્તકે શસ્ત્રસે વીંધ્યો થકો ત્યાથી નાશી પાછા ફરે તેમ કાયર સાધુ ચારિત્ર થકી પાછા ફરે તિ બેમિનો અર્થ પૂર્વવત્ જાણવો. ॥ ૧૭ ॥

इति तृतियाऽध्ययनस्य प्रथमोदेशक समाप्त ॥

अथ द्वितीयो द्देशकस्य प्रारंभः पहेला उद्देशामां प्रतिकूल उपसर्गना कारण कह्यां हवे बीजा उद्देशामां अनुकूल उपसर्गना कारण कहे छे

અથ હવે એ સૂક્ષ્મ એટલે ચિતને વિકાર ઉપજાવનાર એવા અંતરંગ પ્રતિકૂલ ઉપસર્ગના કારણ પણ બાહર એટલે

પ્રગટ દેખાય નહીં તેવા શરીરને વિકાર કરનાર ઉપસર્ગ ન જાણવા એવા માતાપિતાદિકનો સબંધ, તે સબંધી જે ચારિત્રિયાને દુર્દમનીય ઉપસર્ગ છે તેજ ઉપસર્ગ કહે છે જે ઉપસર્ગ આવે થકે કોઈ એક કાયર ચારિત્રિઓ સિદાય તે પોતાના આત્માએ સંયમનો નિર્વાહ કરી શકે નહીં ॥ ૧ ॥

કોઈ એક જ્ઞાતિજ્ઞ સાધુને દેખીને સાધુને વીંટીને રૂદન કરે એટલે વિલાપ કરે અને એમ કહેકે અમ્હે તારૂં બાળપણ થકી પાલણ પોષણ કર્યું, તે અમ્હે તારા તાત એટલે પિતા છૈયે. માટે એવું જાણ્યું જે અમારી વૃદ્ધાવસ્થામા, તું પણ અમારૂં પોષણ કરીશ, તે માટે હે પુત્ર ! તું અમારૂં પોષણ કર, તથા તે સાધુના પુત્રાદિક હોય તે એમ કહે કે, અહો ! તાત અહો પીતા તમે અમને શા કારણે છાંડો છો ? ॥ ૨ ॥

વળી કહે છે અહો તાત ! તાહરો જે પિતા છે તે (પિરઓ) એટલે રાંકડો છે અર્થાત વૃદ્ધ છે, તથા બેહેન તે ન્હાની છે, એ પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, તથા હે તાત તાહરા સગાભાઇ તે એક માતાના જન્મ્યા એવા સહોદર એક ઉદરના ઉપજ્યા, સ્નેહના પાત્ર, તેને કેમ છાંડીશ ! તે કારણ માટે તું અમને કાં છાંડો છો ॥ ૩ ॥

તથા માતા અને પિતા તેને પોષણ કર એ રીતે પરલોકની સિદ્ધી થશે તથા હે તાત આ લોકને વિષે પણ નિશ્ચય થકી એવો આચાર છે કે જે સંસાર માંહે પોતાના માતાપિતાનુ પાલણ પોષણ કરે, તેજ મેઇ મનુષ્ય કહેવાય છે (સતોગુરૂવેરવત્ર પૂર્ન્નતિર્ભનિ વચનાત્) ॥ ૪ ॥

એ રીતે પ્રધાન તથા ઉત્તરોત્તર મધુર જેનો આલાપ છે એટલે નરમ વચનના બોલનારા એવા કે અહો તાત ! તમારા પુત્ર ન્હાના છે, તથા તમારી ભાર્યા તે નવિન પરણેલી છે ને

લઘુવય વાળી છે, માટે રખે તે અન્યજન પાસે જશે તો આપણા કુળને તે કલંક લગાડશે ॥ ૫ ॥

માટે અહો તાત! તમે આવી ઘરમાં રહો અને ત્યાં રહ્યા થકા કાંઇ પણ કાર્ય કરશોમાં નવા કાર્ય ઉપજે થકે અમે તમોને સહાઈ થઇશું, તે માટે એકવાર ગૃહકાર્યથી તમે ભાગ્યા છો પરંતુ બીજી વખત હે તાત અથવા હે પુત્ર તમે જુઓ કે અમે સઘળા છતા લોકો જે તમારો શું બિગાડ થાય છે, તે માટે પાછા પોતાને ઘેર જઇએ, એટલું અમારૂ વચન માન્ય કરો ॥ ૬ ॥

તે માટે અહો તાત એકવાર ઘેર જઇને વળી ફરી આવીને વ્રત પાળજો એટલું કીધા થકી અશ્રમણપણું ન થાય, જો તમે ગૃહ વ્યાપારની ઇચ્છા રહિત પોતાનું મન માન્યું અનુષ્ઠાન કરશો તો તમને કોણ વારવાને સમર્થ છે, અથવા વૃદ્ધ અવસ્થાએ વિષયાભિલાષ નિવર્ત થકે સંયમાનુષ્ઠાનને વીર્ય પરાક્રમ કરજો, કેમકે તે વખત ધર્મ કરવાને યોગ્ય છે, તે વારે તમોને કોઇ પણ વારવા સમર્થ થશે નહીં ॥ ૭ ॥

વળી અહો તાત જે કાંઇ તમારા ઉપર (રૂણ) એટલે લેણું હતું તે સઘળું અમે સર્વે વેંચી સરખું કીધું એટલે, માગનારાઓનું સર્વે લેણું ચુકાવી દીધું છે, તથા જે વ્યવહારને કાજ અથવા અન્ય કોઇ યોગો પમોઅને અર્થ સુવર્ણ રૂપાદિક ખપમાં લાગશે તે પણ સર્વે અમે તમોને આપીશું ॥ ૮ ॥

એ રીતે વચને કરી, તે સર્વે પુત્રાદિક રૂડી રીતે શીખવે કરૂણાકારે એવા વચને પોતે તે પુત્રાદિક દીન પણાને ભાવે પાલોચ્યા છતા, એમ પૂર્વોક્ત રીતે કહે, તેથી તે જ્ઞાતિ સાથી જે પુત્રાદિક તેને સંગે કરી, બાંધ્યા છતો તે વારે તે અલ્પ સત્વ કાયર સાધુ, તેમના વચને પ્રતીત થયો છતો આ ॥ ભણી ધાવે, એટલે ઘરવાસ માંડીને સંયમને છાંડે ॥ ૯ ॥

પછી જેમ વનને વિષે ઉત્પન્ન થયું એવું જે વૃક્ષ તે વેલડીઓ તેણે કરી બંધાય, એટલે વેલડીયે કરી વીંટાય, તેમ જ્ઞાતિ સ્વજનાદિક જે છે તે સાધુને અસમાધિએ કરી બાંધી લીયે સંયમ થકી ભ્રષ્ટ કરે ઇત્યર્થ ॥ ૧૦ ॥

પછી તે જ્ઞાતિ મૈત્રીની સંગતે કરી વિવિધ પ્રકારે બંધાણો થકો પરવશ થયો, એટલે તેમના અનુકૂલ વચને કરી મનને વિષે ધૃતિ ઉપજે તેણે કરી બંધાણો જેમ નવા પકડ્યા કરેલા હસ્તિને જો, ઈક્ષુખંડાદિકનો આહાર કરાવિયે તો નવા બંધને કરી બંધાય અથવા મધુર વચને કરી ઉપચારિયે તે વારે તે બંધનનો અંગીકાર કરે તેમ અહીં પણ એ દ્રષ્ટાંતે તે જ્ઞાતિ મૈત્રિ જે પુત્રાદિક છે તે નવ પ્રસૂત ગાયનીપેરે, જેમ તે ગાય પોતાના બાળક થકી દૂર ન જાય, તેમ તે પુત્રાદિક તે સાધુને વ્યામોહમા પાડવાને અર્થે પછવાડે લાગ્યાજ ફરતા રહે. ॥ ૧૧ ॥

હવે સંગનો દોષ કહે છે, એ પૂર્વોક્ત માતા પિતા પુત્રાદિકનો જે સંગ્રામ છે તે મનુષ્યને પાતાળ, સમુદ્રની પેરે તરતા દુસ્તર જાણવો જે સંયમને વિષે મનુષ્ય (ક્લીબ) અસમર્થ છતા ક્લેશ પામે છે તે દેવાછતા ક્લેશપામે છે, તો કે જ્ઞાતિ સ્વજનને સંગે મહ મૂર્છિત છતા સંસારમાંહે ક્લેશ પામે છે ॥ ૧૨ ॥

તે માટે જે સાધુ હોય તે જ્ઞાતી સ્વજનાદિકના સમાગમને જ્ઞ પરિજ્ઞાયેં કરી સંસારનું કારણ જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાયેં પરિહરે કેમકે, એ સમસ્ત સમાગમો જે છે તે મહા શ્રવ મહોટા કર્માના સ્થાનકો જાણવા તે કારણ માટે અનુકૂલ ઉપસર્ગ આવે પડે પણ, અસંયમે જીવિતવ્ય વાંછે નહીં, એટલે ગૃહસ્થાવાસની વાંછા સાધુ કરે નહીં, શું કરીને તો કે, અનુત્તર એટલે પ્રધાન એવો શ્રીજિનધર્મ તેને સાંભળીને અસંયમ વાંછે

નહીં ॥ ૧૩ ॥

અથ એટલે હવે અથવા પાઠાંતરે અહો પ્રતિ વિસ્મયે એ પ્રત્યક્ષ સમસ્ત જન પ્રસિદ્ધ છે એવા આવર્ત એટલે જેમ નદી ને વિષે પાણીના આવર્ત હોય, તેમ અહીં ઉત્કૃષ્ટ મોહિનીયના ઉદય થકી ઉત્પન્ન થયા જે વિષયાભિલાષરૂપ આવર્ત, તે જીવને સંસારમાંહે બુડવાના સ્થાનક જાણવા એ કારણપણાથી શ્રી વર્દ્ધમાન સ્વામી તેણે પ્રવેદિતા એટલે કહ્યા છે, જે થકી પંડિત તત્વના જાણ તે દૂર થાય છે, અને અબુધ એટલે અજ્ઞાની લોક તે જે આ વર્તમાને વિષે સદાય બ્રમમાં પડીને બુડે છે ॥ ૧૪ ॥

હવે તે આવર્ત કહે છે રાજાના રાજા જે ચક્રવર્તિ પ્રમુખ તથા રાજાના (અમાત્ય) મંત્રીશ્વર પ્રમુખ તથા બ્રાહ્મણ તે પુરોહિત પ્રમુખ અથવા ક્ષત્રિતે ઇક્ષ્વાકુ કુલ પ્રમુખ વંશને વિષે ઉત્પન્ન થયેલા એવા પુરૂષો તે સાધુને આચારે પ્રવર્તતા એવા સાધુઓને ભોગે કરી આમંત્રે જેમ ચિત્ત સાધુને નિમંત્રણ કર્યું તેની પેરે નિમંત્રણ કરે ॥ ૧૫ ॥

હવે જે રીતે ભોગે કરી નિમંત્રે તે દેખાડે છે હસ્તી ઘોડા રથ પાલખી પ્રમુખ, એટલે કરી નિમંત્રણ કરે સોળવે ઉદ્યાના દિકને વિષે ક્રીડાદિક હેતુએ ગમન કરવાને અર્થે, તથા અન્ય ઇંદ્રિયોને અનુકુળ એવા વિષય સુખને અર્થે નિમંત્રણ કરે અને કહે કે આ પ્રત્યક્ષ સ્લાઘનીય ભોગ તે તમે ભોગવો, અહો મહર્ષિ! એટલે પ્રકારે કરીને અમો તમોને પૂજીએ છેએ. ॥ ૧૬ ॥

વળી વસ્ત્ર તે ચીન દેશના ઉપન્યા અને ગંધ તે કપુરાદિક તથા આભૂષણ તે નેપુરાદિક તથા સ્ત્રી તે નવ યૌવના અને સયન તે પર્યંકતુલિકાદિક ઇત્યાદિક એ પ્રત્યક્ષ ભોગ ભોગવો, અહો આયુષ્મન્! સાધુ એટલે પ્રકારે કરી અમે તમને પૂજીએ છીએ. ॥ ૧૭ ॥

અહો સાધુ! જો તમે પૂર્વે મહાવ્રતાદિક રૂપ નિયમ આચર્યા છે, તે ભિક્ષુને ભાવે સંયમને અવસરે આચર્યા છે, તે હે સુવ્રતિ તે (આગાર) ગૃહસ્થાવાસે વસતા પણ સઘળો તેમજ છે સુકૃત અથવા દુષ્કૃત જે કરવા તેનો નાશ નથી ॥ ૧૮ ॥

ઘણો કાળ સંયમાનુષ્ઠાને કરી વિચરતા તેમને હમણા દોષની પ્રાપ્તિ ક્યાથી થશે? એટલા દિવસ સુધી ઘણા વ્રત પાળ્યા છે, ઇત્યાદિક ભોગ ભોગ્ય પદાર્થોએ કરી તે સાધુને નિમંત્રણ કરે તે ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે, જેમ નીવાર એટલે ચોખાના કણ તેણે કરી સૂઅરને (ડુક્કર) બંધમા પાડે તેમ ચારિત્રિયાને સંયમ થકી ભ્રષ્ટ કરી સંસાર રૂપ પાશ બંધનમા નાખે. ॥ ૧૯ ॥

સંયમને વિષે વારંવાર પ્રેર્યા છતા પણ ચારિત્રિયા સાધુની સમાચારીને વિષે અસમર્થ સંયમરૂપ ભારનો નિર્વાહ કરવાને અશક્ત છતા તે મુક્તિ પથને વિષે કોઈ એક મંદ અજ્ઞાની કાયર ચારિત્રિઓ હોયતે સીદાય એટલે સીતલ વિહારી થાય તે ઉપર દૃષ્ટાંત કહે છે જેમ માર્ગને વિષે ઉંચે સ્થાનકે આવે થકે દુર્બળ બળદિયા આદલાને ભારે પીડયા થકા સીદાય ભાગ્ય નાખી નીચે પડે, તેમ સાધુ મંદ ચારિત્રિઓ મહાવ્રતનો ભાર નાખી સંસારમાહે પડે. ॥ ૨૦ ॥

એ રીતે સંયમને નિર્વાહ કરવા અશક્ત, તથા બાહ્ય અભ્યંતર તપે કરીને પીડયા છતા તે સંયમને વિષે, કોઇએક મંદ અજ્ઞાની સીદાય, કોની પેરે તોકે, જેમ ઉદ્યાન એટલે ઉર્ધ્વસ્થલ ભુમીને મસ્તકે આવે તે વારે ઘરડો ડોકરો વૃષભ સીદાય, અને ભારની પીડાએ પીડયો થકો તો તરુણ બળદ પણ સીદાય થવો (જરદગવ) એટલે ડોકરો બળદ સીદાયતેમા કેહુંજ્યું ॥ ૨૧ ॥

એ પૂર્વોક્ત રીતે કામ ભોગાદિકે કરી નિમંત્રણ લોકને તે કામ ભોગને વિષે મૂર્છિત છતા તથા સ્ત્રીને વિષે વૃદ્ધ એટલે અ

ત્યંત આસક્ત છતા તથા કામભોગને વિષે (અધ્યુપપન્ન) એટલે તેને વિષે રાગી હોય તેને વિવેકી પુરૂષે શિખામણ કરી છતે તે શિખામણ સહન કરી શકે નહીં એવા મંદ ચારિત્રિયા, તે સંયમ અંગીકાર કરીને ભાગ્યા પછી, ફરી ઘરવાસ અંગીકાર કરે ઇતિબ્રવીમિનો અર્થ પૂર્વવત. ॥ ૨૨ ॥

इतीश्री उपसर्गापरिज्ञाध्ययनेऽद्वितीयोद्देशः समाप्त

ह्वे त्रीजा अध्ययननो त्रीजो उद्देशो प्रारभियछैये

જેમ સંગ્રામનો કાળ આવે છતે, કોઇએક બીકણ પુરૂષ પાછો જુએ, એટલે બીકણ મનુષ્ય સંગ્રામને કાળે પ્રથમથીજ પ્રતિકાર કારણ દુર્ગ પ્રચ્છન્ન સ્થાનક નાસવાને અર્થે જુએ, તે સ્થાનક દેખાડે છે, વલયાકારે ઉદક રહિત એવી ગર્તાતે દુર્ગમ હોય અથવા જેમા પેસતાં, તથા નીકળતા ગહન હોય, એટલે ધૂમિ કરી વ્યાપ્ત હોય અને પ્રચ્છન્ન એવા જે ગિરિ ગુફાદિક તેનું અવલોકન નાસવાને અર્થે કરે તેનું કારણ મનમા આવી રીતે ચિંતવે જે, કોણ જાણે એવા સંગ્રામને વિષે કોનો જય પરાજય થશે, કાર્ય સિદ્ધ દૈવાયત છે, થોડા હોય તે ઘણાને પણ જીતી શકે છે ॥ ૧ ॥

મુહૂર્ત એટલામા કોઇ એક મુહૂર્ત અપર અન્ય મુહૂર્ત કાળ વિશેષ લક્ષણ તદ્ધુ હોય ત્યા એવો પ્રસ્તાવ આવે કે, જ્યા જીતને જયપણું થાય અથવા પરાજયપણું પણ થાય, તે વારે નાસી જાને, એ સ્થાનકો મને છુપી રેવાને કામ આવશે એવા સ્વરૂપે પરાજયને અવસરે કદાચિત સંગ્રામથકી નાસીને પાછા આવવું પડે તે વારે શી ગતિ થાય ? તે માટે બીકણ સુભટ તે નાસવાનું સ્થાનક પ્રથમથીજ મનમા ચિંતવી રાખે ॥ ૨ ॥

હવે એ પુર્વોક્ત દ્રષ્ટાંત, કાયર સાધુ સાથે મેલવિએ છૈએ. એ રીતે કોઇ એક શ્રમણ પ્રવજિત અલ્પ સત્વના ધણી તે પોતાને વિષે અભક્ષપણું એટલે સંયમ રૂપ ભાર વહેવાને જાવ જીવ સુધી પોતાને વિષે અસમર્થપણું જાણીને અનાગત એટલે આગમિક કાળનો ભય દેખીને, એટલે આગળ વૃદ્ધાવસ્થાએ તથા ગ્લાનાવસ્થાયેં તથા દુર્ભિક્ષને વિષે મને શું ત્રણ શરણ થશે એવી કલ્પના કરીને ઠેરાવ કરે કે મને વ્યાકર્ણ, જ્યોતિષ્ય વૈદકાદિક ત્રણ શરણ થશે માટે તેવા શાસ્ત્રો ભણું. ॥ ૩ ॥

કોણ જાણે મુજને કેવા કારણથકી સંયમનો ભ્રંસ થશે. સ્ત્રી થકી પશે કિંવા ઉદક, એટલે સચિત્ત પાણીના પરિભોગ થકી થશે, કેમકે કર્મની વિચિત્ર ગતિ છે પ્રકલ્પિત પૂર્વોપાર્જિત દ્રવ્ય નથી જે તે સમય મને કામ આવે, તો તે વખતે કોઇએ અમને પુછયાથકા વ્યાકર્ણાદિક કહીશું એ રીતે ચિંતવન કરી જ્યોતિષાદિકને વિષે યત્ન કરે ॥ ૪ ॥

હવે ઉપસંહાર કરતો કહે છે એ જેમ પૂર્વે કહ્યા એવા કાયર, સુભટ, જેમ બીક પામતાથકા વલયાદિક સ્થાનકના જોનારા થાય, તેમ પ્રમાદિ યાવિત્રિયા મંદ ભાગ્યને લીધે, અલ્પ સત્વના ધણી આજીવિકાના ભયથકી અનેક કુશાસ્ત્ર શીખે, તે કેવા છે તો કે, ચિતના અસ્થિરપણાને પોહોતાથકા, મનમા વિચાર કરે કે, શું જાણીએ, અમે જાવ જીવ સુધી સંયમ પાળી શકીશું, કિંવા નહિ પાળી શકીશું, કોની પેરે તોકે જેમ માર્ગને વિષે અનિપુણ એવા પુરૂષો માર્ગ દેખી સંદેહમા પડે, કે શું જાણીયે એ માર્ગ અમુક સ્થાનકે જશે કિંવા નહીં જાય. ॥ ૫ ॥

હવે મહાપુરૂષની સ્થિતિ કહે છે જે મહાસત્વવંત મોહોટા પુરૂષ જ્ઞાત લોકોમાંહિ પ્રસિદ્ધ અને શુરવીર પુરૂષોમા

અગ્રેસર, એટલે આગેવાન એ રીતે પ્રસિદ્ધ થએલા છે તે સંગ્રામકાળને અવસરે, પાછું ન જુવે, એટલે નાશી જવાનું સ્થાનક જુએ નહીં, તે એમ જાણે જે આપણને મરણ તો શાશ્વત છે એટલે ક્યારેપણ મરવું તો અવશ્ય છે, નાશી જઈશું તોપણ આમારો યશ જતો રહે, તે કારણ માટે આ સંગ્રામને વિષે અમે મરણ પામીશું પણ અમારો યશ અખંડિત રાખીશું ॥ ૬ ॥

એ રીતે સાધુ સંયમને વિષે સાવધાન થયો છતો, તથા ગૃહસ્થાવાસનું બંધન તેને છાંડીને, તથા આરંભ જે સાવદ્ય અનુષ્ઠાન તેને તિરસ્કાર કરીને એટલે, આરંભને દૂર કરીને એક મોક્ષને વિષે સાવધાન થાય, સંયમાનુષ્ઠાનને વિષે પ્રવર્તે. ॥ ૭ ॥

એ આત્મા થકી જે વિવાદ તે કહ્યો હવે બીજો અધિકાર પરવાદિના વચન આશ્રી કહે છે એક કોઇ પરને ઉપકાર રહિત એવા દર્શનને ગ્રહણ કરનારા ગોશાલીક મતના અનુસારી તથા દિગંબરાદિક, એવા અન્ય તિર્થિકના સાધુઓ તે પૂર્વોક્ત સાધુ એટલે રૂડી (આજીવવું) એટલે આજિવિકાએ પ્રવર્તનાર અન્યોન્યતિ પરને ઉપકાર કરનાર, રૂડા આચારે પ્રવર્ત્તમાન એવા સાધુને એવી રીતે કહે પ્રતિકોઈ તેની નિંદા કરે, તો જે ધર્મના અજાણ એમ પૂર્વે કહ્યું, તેમ સાધુના આચારની નિંદા કરે તે તેવા અન્યતિર્થિક સાધુઓ સમાધિ એટલે સમ્યક્ અનુષ્ઠાન થકી અથવા મોક્ષથકી વેગળા જાણવા. ॥ ૮ ॥

હવે તે ગોશાલાદિક મતાનુસારી જે કહે તે દેખાડે છે નિશ્ચય થકી ગૃહસ્થ સમાન તમારો કલ્પ એટલે આચાર છે, અર્થાત્ તમે મોહે કરી બંધાણા છો જેમ ગૃહસ્થ અન્યો અન્ય પરસ્પર માહોમાંહિ માતાપિતાદિકની સાર સંભાળ કરે તેમ તમે પણ માંહોમાંહે આચાર્યાદિક ઉપર મૂર્છિત થએલા છો, તે કેવી રીતે મૂર્છિત છો તે દેખાડે છે, પિંડ એટલે ભિક્ષા તે

ગિલાણ એટલે રોગીને અર્થે જે માટે અનેરો છો ભિક્ષા આ
ણી આપો છો. ચ શબ્દ થકી ગુર્વાદિકનો વૈયાવચ્ચ કરો છો
તે માટે તમે ગૃહસ્થ સરખા છો ॥ ૯ ॥

એ કારણ માટે તુમે ગૃહસ્થની પેરે સરાગપણે વર્ત્તો છો
માહોમાંહે વશવર્ત્તી સાધુ કોઇના આધીન ન થાય તે કારણ
માટે તમે સદ્પથ એટલે રૂડો માર્ગ તેના સદ્ભાવને નષ્ટ કીધો
એટલે સન્માર્ગને ભૂષ્ટ કીધો તેથી તમે સંસારના પારગામી ન
થી, એવા રોષ અન્ય તિર્થિઓ બોલે. ॥ ૧૦ ॥

હવે તે અન્ય તિર્થિઓને સાધુ ઉત્તર આપે છે અથ એ
વું કથાનતર તે અસાધુ પ્રત્યે સાધુ એવી રીતે બોલે પરંતુ તે
બોલનાર સાધુ કેવા છે, તોકે, મોક્ષમાર્ગના વિશારદ એટલે જાણ
તે અસાધુ પ્રત્યે કહે છે કે, એમ પૂર્વોક્ત ન્યાયે અહો ! તુમે એમ
બોલતાથકા નિશ્ચે થકી બે પક્ષને સેવોછો એટલે રાગ દ્વેષ રૂપ
બન્ને પક્ષને સેવોછો કારણકે એટલા પોતે અનાચારીછો. સદોષ
પક્ષીછો, માટે અને બીજા નિર્દોષી સાધુના નિંદકછો, માટે બેહુ
પક્ષના સેવનારછો અથવા બીજ ઉદક ઉદ્દેશિકાદિક ભોગવતાં
ગૃહસ્થ સમાનછો અને લિંગ ગ્રહણ કર્યું માટે યતિ સમાન દે
ખવા માત્રછો, એમ બન્ને પક્ષને સેવોછો ॥ ૧૧ ॥

હવે આજીવિકાદિક પરતીર્થિકોનો આચાર કહી દેખાડે છે
તમે એમ કહોછો કે, અમે નિષ્કંચન છૈયે અને તમે જે ભોગવો
છો તે પણ કાંશાદિક ધાતુના જે ગૃહસ્થના પાત્ર તેને વિષે ભો
જન કરો છો. તે માટે તમે સપરિગ્રહીછો તથા આહારાદિકની
મૂર્છા કરોછો માટે નિષ્પરિગ્રહી શી રીતે થયો ? વળી ગિલાણને
અર્થે ભિક્ષા આનને વિષે અસમર્થ છતા ગૃહસ્થને હાથે આ
ણી દેવાડોછો તેહિજ દોષ દેખાડે છે જે ગૃહસ્થે બીજ અને
ઉદકનું મર્દન કરીને તે ગ્લાનને અર્થે ઉદ્દેશીને જે આહાર ની

પજાવ્યો તેને ભોગવવાથકી તમને દોષ લાગે છે ॥ ૧૨ ॥

તમે છકાય જીવની વિરાધના તથા સાધુની નિંદા રૂપ તિવ્ર તાપે એટલે સંતાપે કરી લિપ્તછો, તથા વિવેક રહિતછો વળી અસમાધિયા એટલે શુભધ્યાન રહિતછો માટે જેમ કંડૂ એટલે ખુજલી તેને અત્યંત ખણવી શ્રેયકારી નથી કિંતુ ગુંબડાને ખણ્યુંથકું અપરાધિવેં ઘણા દોષની વૃદ્ધિ કરે તેમ તમને સાધુ સાથે દ્વેષપણું કરવું શ્રેય નથી ॥ ૧૩ ॥

જે ખરાને ખોટું ઠેરાવવું અને ખોટાને ખરું ઠેરાવવું એવી જેની પ્રતિજ્ઞા નથી તે અપ્રતિજ્ઞ રાગદ્વેષ રહિત તથા જાણવે એવે સંયત તત્વે સહિત તેને હેયોપાદેય પરમાર્થ જાણ્યા વિના પરમાર્થે કરીને તે અસાધુ છે એમ તેના માર્ગને દોષ દેખાડવું તમને કોણે શિખવ્યું ? માટે અહો તમારો ઉપમાર્ગ તે નિશ્ચય મળતો નથી, જે કારણે ભિક્ષાનને અશનાદિક આપે તે ગૃહસ્થ સમાન જાણવા એવો તમે કહોછો પરંતુ એ અણ આલોચ્યાના બોલનારનું જે કર્તવ્ય અનુષ્ઠાન તે પણ અણ આલોચ્યોજ દેખાડે છે ॥ ૧૪ ॥

સો એટલે આમંત્રણે કરીને તમારી એવી વાણી જે ગ્લાનને આહાર લાવી ન આપવો તે દેશના અગ્નિ સરખી અત્યંત સુક્ષ્મ એટલે કોઇપણ યુક્તિને ખમે નહીં એવી તમારી વાણી કહી તે કહે છે, તમે કહ્યું જે ગૃહસ્થનો આણેલો આહાર શ્રેય છે તે ભોગવવો પરંતુ યતિનો આણેલો આહાર યતિને લેવો અયોગ્ય છે, એ તમારૂ વચન રૂડું નથી અમે એમ કહિયે છૈએ કે ગૃહસ્થનો આણ્યો આહાર સદોષ છે, અને યતિનો આણ્યો આહાર નિર્દોષ છે ॥ ૧૫ ॥

વળી સાધુ તેને કહે છે કે જે તમારી ધર્મ પ્રજ્ઞામાં એટલે ધર્મ દેશના જે યતિને દાનનો દેવો નથી કેમકે દાન જે છે તે

તે આરંભ જે હસ્ત તેની વિશુદ્ધિનો કરનાર જાણવો કારણકે યતિઓ પોતાના અનુષ્ઠાને શુદ્ધિ પામે છે યતિને દાન દેવાનો અધિકાર નથી એમ તમારી પ્રક્રિયા જે આવે છે, પરંતુ એ પ્રકારે જે પૂર્વે તીર્થંકર થયા તેણે નથી પ્રરૂપ્યા એટલે જે રીતે તમે ધર્મ કહો છો તે રીતનો ધર્મ સર્વજ્ઞે કહ્યો નથી ॥ ૧૬ ॥

તે આજીવકાદિક મતાનુસારી અન્ય, સમસ્ત અન્યયુક્તિ એટલે હેતુ દ્રષ્ટાંતે કરી પોતાનો પક્ષ સ્થાપન કરવાને અસમર્થ છતા, તે વારે વાદ મૂકીને તે ફરીફરી વિશેષ ધૃષ્ટપણું કરે એટલે એમ કહે કે અમારે જેમ પર પરાગત છે તેજ એક છે, અન્યથી અમારે કાંઈ કામ નથી ઇત્યાદિક કહીને ધૃષ્ટપણું અંગીકાર કરે પણ યુક્તિ પૂર્વક જૈનમતાનુસારીને ઉત્તર આપી શકે નહી. ॥ ૧૭ ॥

તે રાગ અને દ્વેષે પરાભવ્યા થકા, સાચી યુક્તિયે કરી પ્રત્યુત્તર આપવાને અસમર્થ એવા મિથ્યા દ્રષ્ટિયે કરીને વ્યાસ છતા તે અનાર્ય અનેક આક્રોશ એટલે અસભ્ય વચને કરી મુષ્ટ્યાદિક હણવાનો જે વ્યાપાર તેનું શરણ ગ્રહણ કરે, જેમ રણ એટલે મલેચ્છાદિક લોકો જે છે તે શસ્ત્રાદિક કરી યુદ્ધ કરવાને અસમર્થ છતા, પર્વતનો શરણ ગ્રહણ કરે તેમ પુર્વોક્ત કુતીર્થિકો પણ યુક્તિ પૂર્વક ઉત્તર દેવાને અસમર્થ છતા ક્રોધનો શરણ અંગીકાર કરે ॥ ૧૮ ॥

પરંતુ જે સાધુ છે તે તેમની સાથે આ ક્રોધાદિક કરે નહી, કિંતુ જ્યાં ઘણા ગુણ છે એટલે પ્રતિજ્ઞા હેતુ દ્રષ્ટાંત ઉપનય નૈગમ નય ઇત્યાદિક પ્રકારરૂપ એવા મધ્યસ્થપણાના કારણને કરે વળી જે થકી આત્મા સમાધિવંત રહે એવા અનુષ્ઠાન કરે જે અનુષ્ઠાન કરવાથી, અથવા જે વચન બોલવાથકી અન્ય પુરૂષ વિરોધ ન પામે તેવું કામ કરે તે માટે તે વિધિ સમાચરે ॥ ૧૯ ॥

એ રીતે પરમત નિરાકરણ કરી ઉપસંહારે સ્વમત સ્થાપન કરતા કહે છે, એ પૂર્વોક્ત વચન રૂપ ધર્મને ગ્રહણ કરીને તે ધર્મ કાશ્યપ એટલે શ્રી મહાવીર દેવે પ્રવેદ્યો—એ શબ્દ થકી અન્ય મતિનું નિરાકરણ કરીને પ્રવેદ્યો એટલે કહ્યો. તે કેવી રીતે તોકે, સાધુ જે છે તે, ગ્લાનની વૈયાવચ્ચ કરે પરંતુ અગ્લાનપણે કરે જેમ પોતાને તથા ગ્લાનને સમાધિ ઉત્પન્ન થાય તેવી રીતે વૈયાવચ્ચ કરે ॥ ૨૦ ॥

તે પેસલ એટલે મનોહર એવા સર્વજ્ઞ પ્રણીત શ્રુત ચા રિત્ર રૂપ ધર્મને સમ્યક્ પ્રકારે જાણીને દ્રષ્ટીમંત સાચા તત્વનો જાણ પરિનિવૃત એટલે ક્રોધના ઉપશમ થકી શીતળભૂત થયે લો એવો સાધુ તેને ઉપસર્ગ ઉદય આવ્યા છતા તેને સહન ક રીને મોક્ષ પ્રાપ્તિ સુધી, શુદ્ધ સંયમ પાળતો થકો પ્રવર્તે. તિબે મિનો અર્થ પૂર્વવત્ જાણવો ॥ ૨૧ ॥

ત્રિજાઅધ્યયને બીજો ઉદ્દેશો સમાપ્તઃ

—————

અથતૃતીયાધ્યયન ચતુર્થો દ્દેશક પ્રારંભઃ

હવે તે પરમાર્થના અજાણ એમ કહે છે કે, મહાપુરૂષ પ્ર ધાન પુરૂષ, તારાગણ રૂષિ પ્રમુખ તેણે એવી રીતે આદિ એટલે કહ્યું છે, શું કહ્યું છે? તોકે પૂર્વકાળને વિષે તપસ્યાના કરનાર તપરૂપ ધનના ધણી એવા અનેક રૂષીશ્વર તે ઉદક એટલે શી- તળ પાણીની પરિભોગ કરતા થકા સિદ્ધિને પામ્યા તે શીતળ જળ તીર્થિનું વચન સાંભળીને મંદ અજ્ઞાની બાપડા તથા એ રસે તેહિજ શીતલોદકને વિષે રાચે, પણ પ્રાશુક ઉદકનો ભોગ ન કરે, એ રીતે સંયમાનુષ્ઠાનને વિષે સીદાય. ॥ ૧ ॥

હવે કોઈક કુતીર્થિ હાથ તે ધાતુને વિષે તારવાને અર્થે

આવી રીતે કહે કે, અશનાદિકને અણ ભોગવતો એવો નમિ રાજા વિદેહ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલો હતો, તે મુક્તિ પોહોતો, તથા અન્ય તીર્થિ કહે છે કે, રામગુપ્ત રાજ રૂષીશ્વર આહાર ભોગવતો થકો મુક્તિ પોહોતો, તથા બાહુક રૂષીશ્વર તેમજ તારા ગણનામા રૂષીશ્વર એ બન્ને શીતળ પાણીના પરિભોગ થકી સિદ્ધિને પામ્યા ॥ ૨ ॥

વળી આસિલ તથા દેવલ એમજ દ્વીપાયન મહા રૂષીશ્વર અને પારાશર એ સર્વ રૂષીઓ શીતળ પાણીને ભોગવી તથા બીજકાય હરિકાયના પરિભોગ થકી સિદ્ધ થયા ॥ ૩ ॥

એ નમીરાજ રૂષી પ્રમુખ પૂર્વ કાળને વિષે મહા પુરૂષ કહ્યા છે તે આ લોકને વિષે પ્રસિધ છે તે કુતીર્થિક અથવા આતાશીલ સ્વયૂથિક એમ કહે કે, એ સર્વ બીજ સચેત પાણી ને ભોગવીને સિદ્ધ થયા એમ એ અમે મહાભારતાદિક તથા પુરાણોમાથી સાભળ્યું છે માટે અમે પણ એવીજ રીતે મુક્તિ સાધશું ॥ ૪ ॥

ત્યા કુશાસ્ત્ર જે ભારત પુરાણાદિક તેને સાભળવે કરી તથા પરિસહ ઉપનેથકે કોઇક મંદ અજ્ઞાની ચારિત્ર થકી સીદાય, કોની પેરે તોકે, જેમ ભારથકી ભાગ્યા એવા જે ગર્દભ તે માર્ગ માજ ભાર નાંખી દેઇને નાસી જાય અથવા પૃષ્ટ સર્પ એટલે જાણ અતિ પુરૂષ સંભ્રમી પણ અગન્યાદિક ઉપદ્રવ ઉપનેથકે નાશી જનાર મનુષ્યની પછવાડે દોડતો જાય પરંતુ અગ્રગામિ ન થાય આગી માંહેજ વિનાશ પામે તેમ જે શીતળ વિહારી છે તે પણ મુક્તિના અગ્રગામી નથાય, અનંતો કાળ સંસાર માંહેજ ભમે. ॥ ૫ ॥

એ મોક્ષમાર્ગ વિચારવાને પ્રસ્તાવે કોઇક સાખ્યાદિક અથવા સ્વતીર્થિ લોચ પ્રમુખ કરે પીડાયકા, એમ કહે કે ત જે

મુક્તિના સુખ છતે સુખેજ કરીજ થાય પરંતુ દુઃખથકી સુખ ન થાય. (યથાશક્તિ બીજા છાસ્યાં કુરો, માયવે નપર્યાંકુર ઇતિ વચમામ્) માટે લોચાદિક કષ્ટ થકી મુક્તિ શી રીતે થશે ! એવી રીતે બોલીને જે કોઇક શાકયાદિક ત્યાં મોક્ષ વિચાર પ્રાન પ્રસ્તાવે શ્રી તીર્થંકર દેવ તેના પ્રરૂપ્યો એવો જે મોક્ષ માર્ગ તેને મૂકી આપે છે, તે પરમ સમાધિના કારણ જે જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર રૂપ છે તેને ત્યાં ગીને ઘણા સંસારમાંહિ પરિભ્રમણ કરે છે તેહિજ દેખાડે છે ॥ ૬ ॥

અહો દર્શનીઓ ! તમે સુખ થકી સુખ થાય એવા વચને કરી શ્રીજીનેંદ્રના માર્ગને અવહિલતા થકા અલ્પ વિષયને અર્થે ઘણા એવાજે મોક્ષના સુખ તેને ગમાવોછો, એવા અસત્ય પક્ષને ન મૂકવે કરીને લોહવણિકની પેરે ઝુરશો, જેમ કોઇક બે જણ હતા તેણે લોહનો ભાર ઉપાડયો હતો, પછી માર્ગે જતા સુવર્ણ દીઠું તે વાર એક જણે લોહના ભારને નાખી દેઇને અમુલક સુવર્ણ વસ્તુ ગ્રહણ કરી અત્યંત ધનવંત થયો અને બીજાયે લોહનો ભાર નાખી દીધો નહી, તે પછી ઝુરવા લાગ્યો તેમ તમે પણ ઝુરશો એ કથા સવિસ્તર શ્રી રાયપ્રશ્નિ સૂત્રમા છે ત્યા થકી જોઇ લેવી ॥ ૭ ॥

પ્રાણાતિ પાતને વિષે વર્તતા મૃષાવાદને વિષે વર્તતા અદત્તાદાન તથા મૈથુન પરિગ્રહ એટલાને વિષે વર્તતા થકા તમે અસંયતિછો અલ્પ વિષય સુખમા પડયા થકા પણ એવું જે મોક્ષ સુખ તેના વિનાશ કરો છો ॥ ૮ ॥

વળી પરમતનો ભાવ દોષ કહી દેખાડે છે એ રીતે કોઇક એક પરતીર્થિક અથવા સ્વતીર્થિક પાસથ્થાદિક તે કેવા છે તોકે અનાર્ય કર્મના કરનાર અજ્ઞાનાદિ વળી સ્ત્રીને વશે પડયા,

એટલે સ્ત્રીનો પરિસહ જીતવાને અસમર્થ તથા અજ્ઞાની વળી જીનમાર્ગ થકી ઉપરાઠા તે એમ કહે છે કે ॥ ૯ ॥

જેમ ગુમડું પાકું થયું તેને ત્વાજ પીલીને તેમાથી પરૂ અથવા રૂધીર કાઢી નાખવા થકી મુહૂર્તમાત્રમા સુખ થાય પરંતુ પીડા કાંઇ પણ ન થાય, એ રીતે અહીં પણ પ્રાર્થના કરતી એવી સ્ત્રીની સાથે સંબંધ કરવાથી ત્યાંપણ ક્યા થકી દોષ આવશે, અપિતુ કાંઇજ દોષ નથી. ॥ ૧૦ ॥

વળી દ્રષ્ટાંત કહે છે જેમ મેંઢો એવેનામે જનાવર તે જે રીતે પાણી ડોળાય નહીં એ રીતે ઉદકનું પાન કરે પરંતુ પાણીને પણ બાધા ન થાય અને પોતાને પણ બાધા ન કરે એ રીતે પ્રાર્થના કરતી સ્ત્રી સાથે સંબંધ કરવા થકી ત્યાંપણ દોષ ક્યા થકી થાય ? અપિતુ નજ થાય. ॥ ૧૧ ॥

જેમ કપિંજલ એવે નામે પંખણી આકાશે ઉડતી થકીજ નિર્મળ પાણીનું પાન કરે એ રીતે અહીં પણ અલીતર કરણ પૂર્વક પુત્રાદિકને અર્થે રાગ, દ્વેષ રહિત પાર્થતિ એવી સ્ત્રીની સાથે સંગ કરતા થકા દોષ ક્યા થકી થાય ? ॥ ૧૨ ॥

હવે સૂત્રકર્તા તે વાદીઓના દોષ પ્રગટ કરતો કહે છે તે પૂર્વોક્ત ગુમડાદિકના દ્રષ્ટાંતે કરી મૈથુનને નિર્દોષ માનતા એવા કોઇ એક પરતીર્થિક તથા (સ્વયૂથિક) પાસથ્થાદિક જેણે સ્ત્રી પરિસહ જીત્યાં નથી. તે સિપક્ષ વિહારી કેવા છે, તો કે મિથ્યા દ્રષ્ટી અનાર્ય કર્મના કરનાર અનાચારી કામ ભોગને વિષે મૂઢ છતા પ્રવર્તે કોનીપેરે તો કે, પુતના એટલે ડાકણની પેરે જેમ ડાકણ ન્હાના બાળકને દેખી ગૃદ્ધ થાય અથવા પુતના એટલે બાકીની પેરે જેમ બાકરી પોતાના તરૂણ બાળકને વિષે ગૃદ્ધ થાય, એટલે સમસ્ત જીવો માંહે સંતાનને વિષે ગાડરીનો સ્નેહ આકરો દીસેછે તે માટે એ દ્રષ્ટાંત કહ્યું તેમ પૂર્વોક્ત અના

મારી પાસેઆદિક પણ કામ ભોગને વિષે સુખ થાયછે ॥૧૩॥

હવે તે કામ ગૃદ્ધના દોષ કહેછે તે કામ ભોગ થકી જે નિવૃત્યા નથી તેને આગમિક કાલે નરકાદિક દુઃખ ઉત્પન્ન થાય એવું અણ દેખતા થકા અને (પ્રત્યુ પન્ન) જે વર્તમાન વિષય સુખ તેને વિષતા એનેજ રૂડું કરી માનતા થકા રહેછે, તે પછી જે વારે આયુષ્ય ક્ષીણ થાય, અને યૌવન જતું રહે તે વારે તે પશ્ચાતાપ કરે, અને કહે કે અમે એવા અનાચાર શા વાસ્તે કર્યા ? ॥ ૧૪ ॥

જે મહાન પુરૂષે કાળ પ્રસ્તાવે ધર્મને વિષે પરાક્રમ કર્યું તે મહાન પુરૂષ પછી વૃદ્ધાવસ્થાયે તથા મરણાવસરે પશ્ચાતાપ કરે નહીં, તે ધૈર્યવંત પુરૂષ બંધન થકી મૂકાણા અસંયમે જીવિતવ્યની આકાંક્ષા કરતા નથી અથવા જીવિતવ્ય મરણને વિષે નિસ્પૃહિ થકા વર્તે છે ॥ ૧૫ ॥

વળી જેમ નદી વૈતરણી જે છે તે સર્વે નદીઓમાં તરવી દુર્લભ છે એ વાત લોક પ્રસિદ્ધ છે એ રીતે લોક માંહે સ્ત્રીઓ જે છે તે પણ અમતિવંત નિર વિવેકી પુરૂષને અપાર દુસ્તર દુર્લંઘનીય જાણવી ॥ ૧૬ ॥

એવું જાણીને જે હિતકારી વાત છે તે કહે છે જે પુરૂષે સ્ત્રી સંબંધી સંયોગના જે વિપાક તેને કડવા જાણીને સ્ત્રીના સંયોગ છાંડી દીધા વળી તે સ્ત્રીના સંયોગને અર્થે જે પોતાના શરીરની પૂજા વિભૂષાદે પણ જેણે ઉપરાંઠી કીધી એટલે મૂકી દીધી, તે પુરૂષ એ સર્વ સ્ત્રી સંગાદિક તથા ક્ષુધા તૃષાદિક અનુકૂલ પ્રતિકૂલ ઉપસર્ગના ભણી એટલે સમૂહ તેને નિરાકરીને જે મહાનુભાવ સંસેવિત માર્ગે પ્રવર્તે તે પુરૂષ સંવરરૂપ સમાધિને વિષે સ્થિત જાણવા. ॥ ૧૭ ॥

એ પૂર્વોક્ત પરિસહના ઉપજણહાર તે ઓઘ સંસારને તરસે

સમુદ્રવત, એટલે જેમ વ્યવહારિ આ સમુદ્રને નાવવડે તરે છે તેની પેરે જાણી લેવું જે સંસાર સમુદ્રને વિષે પ્રાણી એટલે જીવ તે ખુતા થકા પોતાના કરેલા પાપ કર્મેકરી અશાતાવેદનીય રૂપ પીડાય છે ॥ ૧૮ ॥

હવે ઉપદેશ કહે છે તે પૂર્વોક્ત ચારિત્રિયો હેય ઉપાદેય સ્વરૂપ જાણીને ભલાવ્રતનો પાલક પાંચ સમિતે સમિતો એવો થકો વિચરે, અને મૃષાવાદને વર્જે તથા અદત્તાદાન એટલે ચોરી થકી વોસિરે એટલે ચોરીનું ત્યાગ કરે, એમ અનુક્રમે મૈથુન તથા પરિગ્રહને પણ છાંડે ॥ ૧૯ ॥

હવે બીજા સર્વવ્રત દયાની વાડ રૂપ છે તે કારણે અહિંસાને વિશેષ દીપાવે છે ઉર્ધ્વ અધો એટલે નીચા તીર્છા એટલે સર્વ લોકમાંહે ક્ષેત્રથી પ્રાણાતિપાત કહ્યું હવે દ્રવ્ય પ્રાણાતિપાત કહે છે એ સર્વ લોકમાંહે જે કાંઈ ત્રસ અને સ્થાવર જીવ છે તેને વિષે સર્વ પ્રકારે એટલે કરણ કરાવણ અને અનુમતિયે કરી સર્વત્રકાલે વિરતિપણું કરે એટલે સર્વજીવોની દયાનું પાળવું તેને, તે શાંતિ એટલે કર્મ દાહની ઉપશમ કરનાર કહિયે, તથા એનેજ નીર્વાન એટલે મોક્ષપદમાં પણ આદિતે એટલે કહ્યું છે ॥૨૦॥

હવે અધ્યયનનો અર્થ ઉપસંહરતો કહે છે એમ શ્રુત ચારિત્ર રૂપ ધર્મને ગ્રહણ કરીને તે ધર્મ શ્રી મહાવીર સ્વામિએં પ્રકાશ્યો તે માર્ગ આદરીને સાધુ તે ભિક્ષાનને વિષે વૈયાવચ્ચને કરે તે કેવો થકો વૈયાવચ્ચ કરે તોકે, અગિલાણપણે આત્માને સમાધિમાન થકો જે સાધુ વૈયાવચ્ચ કરે છે તેને ધન્ય છે, એવી સમાધિ ધારણ કરતો થકો વૈયાવૃત કરે ॥ ૨૧ ॥

સમ્યક્ પ્રકારે જાણીને એટલે જાતિ સ્મરણાદિક અથવા અન્ય પાસેથી સાંભળીને રૂડો એવો કેવલીનું ભાખ્યો જે ધર્મ તેને સમ્યક્ રીતે જીવ કષાયને ઉપશમાવી શીતળી ભૂત થકો

અનુકૂળ પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગોને અધિઆસીને જ્યાં સુધી મોક્ષ જાય ત્યાં સુધી મુનિ સંયમ પાળે. તિમ બીજાનો અર્થ પૂર્વવત જાણવો ॥ ૨૨ ॥

ए उपसर्ग परिज्ञानाम त्रीजु अध्ययन समाप्त थयु

हवे प्रथम श्रुतस्कंधने विषे चोथुं अध्ययन प्रारंभाय छे

ત્રીજા અધ્યયનને વિષે જે ઉપસર્ગ કહ્યા તે માંહે અનુકૂળ ઉપસર્ગ સહન કરવા દુર્લભ છે એમ કહ્યું હતું, તે માટે સ્ત્રીના કરેલા અનુકૂળ ઉપસર્ગ સહન કરવાને અર્થે ચોથું અધ્યયન કહે છે. જે ઉત્તમ સાધુ માતા પિતા અને ભાઈ પ્રમુખનો (પૂર્વનો સંયોગ એટલે આગલો સંબંધ તથા શ્વસુરાદિકનો પશ્ચાત્ સંબંધ એટલે પાછળથી થયેલો સંબંધ તેને છાંડીને એકલો રાગદ્વેષ રહિત અને જ્ઞાન દર્શન તથા ચારિત્રે કરીને સહિત એવો છતો, હું સંયમ પાળીશ એવી પ્રતિજ્ઞા કરે, વળી મૈથુનથકી નિવર્ત્યો છે સ્ત્રી પશુ પંડગ રહિત એવા ઉપાશ્રયનો સેવણહાર એવા સાધુને પણ કોઈ એક સ્ત્રી વિઘ્ન કરે છે તે કહે છે ॥ ૧ ॥

કોઈએક કાર્યને મિષે તે સાધુને સમીપ આવીને છાને શબ્દે, હળવે હળવે, અનેક ગુહ્ય પદ કરી એટલે મર્મના વચને કરી, કોઈક સ્ત્રીમંદ એટલે વિવેકરહિત એવી જાતિ પુરુષને વશ કરવાના ઉપાયને તે સ્ત્રી જાણે જે ઉપાયે કરીને કોઈક ચારિત્રિઆ મોહનીય કર્મના ઉદયથકી તેને વશ થઈ જાય અને સંયમ થકી પડી જાય ॥ ૨ ॥

હવે જે ઉપાયે કરી તે સ્ત્રી સાધુને નિમંત્રે તે ઉપાય કહે છે તે સ્ત્રી સાધુની પાસે ઢૂકડી એટલે નજીક આવી બેસીને

પાર્શ્વાર જે રીતે કામવિકાર પોપાય તે રીતે વસ્ત્ર પહેરે નીચ લું શરીર જે જંઘાદિક તે દેખાડે અને બાહુ ઊંચી ઉપાડીને કાખ દેખાડતી છતી સાધુને સન્મુખ જાય અથવા સાધુને સ ન્મુ ખ નજર રાખે. ॥ ૩ ॥

વળી કોઇ એક સ્ત્રી એકદા પ્રસ્તાવે સાધુને સેવા યોગ્ય એવા સયનાસન એટલે પાટ પાટલાદિકે કરી નિર્બંજન વેળા યે સ્નેહના વચને કરી નિમંત્રણા કરે તે વારે (વિરૂવરૂવાણિ) વિરૂપ એવા એ પૂર્વોક્ત નાના પ્રકારના જે પાટ પાટલાદિક તે સુજને બંધનના કરનારા છે એ રીતે તે સાધુ જાણીને ત્યા ગેમે નહીં ॥ ૪ ॥

વળી તે સ્ત્રીની દ્રષ્ટી સાધુ પોતાની દ્રષ્ટી મેળવે નહીં, તથા મૈથુનાદિક અકાર્યનુ કરવું કરે નહીં, અને તે સ્ત્રીનું કહેલું જે વિષયની પ્રાર્થના રૂપ વચન તેને અનુમોદે નહીં, વળી તે સ્ત્રી ની સાથે ગ્રામાદિકને વિષે વિચરે નહીં, એ રીતે રહેતા થકા પોતાના આત્માનુ રક્ષણ રૂડી રીતે થાય. ॥ ૫ ॥

સ્ત્રી સ્વભાવે અકાર્ય કરવાને સાવધાન હોયછે, તે માટે સા ધુને આમંત્રીને કહે કે હું અમુકવખતે આવીશ એમ સંકેત કહીને વિશ્વાસ ઉપજાવે પોતે પોતાના આત્માને મૈથુન સેવવાને અર્થે એકદા પ્રસ્તાવે સાધુને નિમંત્રણ કરે, અથવા સાધુને નિવારવા જાણી તે સ્ત્રી એમ કહે કે, માહરા ભરતારના આદેશથી હું તમારા પાસે આવી છુ એવી રીતે પોતાને વશ કરવાના વચન કહે એ પૂર્વોક્ત વચને કરી અહીંયા પાપૂર્ણાય છે એમ તે સાધુ જ્ઞ પરિજ્ઞાએ કરી સ્ત્રીનુ સ્વરૂપ જેવું છે તેવું જાણે મુંજાણે ? તો કે, વિષય સંબંધિયા નાના પ્રકારના હાવ ભાવાદિકરૂપ જે સ્રીના શબ્દ તેને સાધુ બંધપાસના કારણ જાણે ॥ ૬ ॥

વળી મનને બંધણ કર એવા અનેક પ્રપંચ કરતી જે થકી

પુરૂષને દયા ઉપજે તેવા કરૂણાના વચને વિનય પૂર્વક સાધુની પાસે આવીને અથવા નિરંતર મધુર સ્નેહ સહિત મનોહર વચન બોલે તથા ભિન્ન કથા એટલે રહસ્યવાર્તા જે મૈથુન સંબંધી છાના વચન તેણે કરી સેવકની પેરે સાધુને તે સ્ત્રી પોતાની આજ્ઞા કરાવે, અથવા મૈથુન સંબંધિયા વચને કરી તે સ્ત્રી સાધુનું ચિત્ત મૈથુન સેવવા ભણી પ્રવર્તે તેમ મૈથુન સેવવાની આજ્ઞા આપી પોતાની આજ્ઞાએ સાધુને પ્રવર્તાવે. ॥ ૭ ॥

હવે દ્રષ્ટાંતે કરી દેખાડે છે જેમ સિંહ ને માંસે કરી લોભવીને નિર્ભય કરીને એકલો થકો વિચરે તેમ કરી પછી તેને અનેક બંધને બાંધીને કદર્થે એમ સ્ત્રી પણ જેણે મન વચન અને કાયાને સંવર્યા છે એવા કોઇ એક સુવ્રતી અણગારને સ્નેહરૂપ બંધને કરી બાંધે ધર્મ થકી પાડે તો બીજા સામાન્ય સાધુનુ કેવુંજ શું! ॥ ૮ ॥

હવે સાધુને પોતાને વશ કરીને પછી ત્યા તે સ્ત્રી પોતાના કાર્યને વિષે તે સાધુને વળી નમાડે એટલે સેવકની પેરે કાર્ય કરાવે જેમ (રથકાર) સૂત્રધાર અનુક્રમે પઇડાનો બાહેરલો પ્રદેશ ન માડે તેમ સાધુને તે સ્ત્રી પોતાના કાર્ય કરવાને વિષે ન માડે પ્રવર્તાવે, તે વારે તે સાધુ, મૃગની પેરે સ્ત્રી રૂપ પાસે કરી બંધાણો થકો, જેમ મૃગ પાસે કરી બંધાણો થકો આરતો પરતો હાલે ચાલે પણ તે પાસ થકી મૂકાય નહીં તેમ સાધુ પણ સ્ત્રી રૂપીઆ પાસ થકી મૂકાય નહીં ॥ ૯ ॥

હવે સ્ત્રી રૂપીઆ પાસમાં પડયા પછી, તે સાધુ પશ્ચાતાપ કરે પછી સંયમ છાંડીને ગ્રહવાસ આદરે, તે વારે જેમ, વિષમિશ્રીત એવો દૂધ તેને જમીને પછી પશ્ચાતાપ કરે કે એ અન્ન મેં શાવાસ્તે આસેવ્યો એમ ચિંતવે તેની પેરે તે સાધુ પણ પશ્ચાતાપ કરે એવો વિવેક ગ્રહણ કરીને મુનિ મ

મન મોહ એવા સાધુને સંયમની દ્વેષણી એવી જે સ્ત્રી તેની સાથે સંવાસ સંસર્ગ કરવો ન કલ્પે. ॥ ૧૦ ॥

જે કારણ માટે સ્ત્રીના સમાગમ થકી કડવા વિપાક પ્રાપ્ત થાય, તે કારણે સ્ત્રીને વર્જે તુ સાવ્યથકી સ્ત્રીની સાથે આલાપ સંલાપ પણ કરે નહિ, જેમ વિષ કરી લિપ્ત એટલે વિષ કરી ખરડયો એવો કાંટો જાણીને તેને દૂરથકી ટાળિયે, તેમ સાધુ હોયતે સ્ત્રીને વિષ કરી ખરડ્યા કાંટાની પેરે દૂર થકી ટાળે, તથા એકલો થકો તે ગૃહસ્થને કુલે જઈ તેનો વશવર્તી થકો જે સાધુ ધર્મ કથા કહે તે દ્રવ્યલિંગી સાધુ પણ નિર્ગ્રંથ નહીં, (નિષિદ્ધાચરણ સેવના દિત્યર્થઃ) ॥ ૧૧ ॥

જે ચારિત્રિયા એ સ્ત્રી સંબંધિયા નિંદનીક, તેને વિષે ગૃદ્ધ એટલે મૂર્ચ્છા થકા હોય તે અન્ય પાસથ્થા, ઉસન્ના, કુશીલિયા, પ્રમુખ જે સ્ત્રીની પાસે કથાના કરનાર હોય તે માંહેલા કુશીલિયા જાણવા, તે કારણે રૂડો તપસ્વી જે હોય તે સાધુનો (વિહરેસહણ) સ્ત્રી સહિત વિચરે નહીં, તથા સ્ત્રીનો સમાગમ આલાપ સંલાપાદિક પણ કરે નહીં અને સ્ત્રીને અંગારા સરખી જાણી દૂર છાંડી આપે. ॥ ૧૨ ॥

હવે કદાચિત પુત્રી પ્રમુખનો સંસર્ગ થઈ જાય, તો તે પણ સાધુયેં ટાળવો તે આગળથી કહે છે અપિ સંભાવનાયે ધૂઆ એટલે બેટી સાથે પણ સાધુ વિચરે નહીં, તથા (સુણ્હા) એટલે વહુ સાથે અને ધાવ, તે માતા સમાન છે તે સાથે પણ, અથવા દાસી સાથે, તથા મ્હોટી સ્ત્રી સાથે, અથવા કુમારિકા જે ન્હાની સ્ત્રી તેની સાથે, પણ સંસ્તવ પરિચય તે સાધુ ન કરે તે અણુસાર જાણવો ॥ ૧૩ ॥

હવે એ પૂર્વોક્ત સ્ત્રીઓના સમાગમ થકી જે દોષ ઉપજે તે કહે છે હવે કદાપિ એકદા પ્રસ્તાવે એકાંતે સ્ત્રીની સાથે સા

જુનો સંસર્ગ તેને જ્ઞાતિ ગોત્રિ અથવા મિત્ર સંબંધિ વર્ગ ત્યાં હોય તે દેખે તે વારે તેઓને અપ્રીતિ એટલે દ્વેષ ઉપજે અને તેઓ જાણે કે જુવો એ પુરૂષ એવા ગૃદ્ધ છે કામભોગને વિષે આસક્ત દેખાય છે એમ ચિંતવી ક્રોધ વચન બોલે કે, અરે તું એનો પુરૂષ છે કે શું? જે તું અહીં પણો પણો બેસે છે, રાખવે પોષવે આદર કરે છે, તેનો શું કારણ છે એવા કઠોર વચન તે બોલે. ॥ ૧૪ ॥

જે તપસ્વી ઉદાસીન મધ્યસ્થ રાગ દ્વેષ રહિત એવો સાધુ પણ સ્ત્રી સાથે આલાપ કરતો થકો દેખીને તે વારે ત્યાં પણ કોઈ એક ક્રોધ કરે અથવા અનેક પ્રકારના ભોજન તે સાધુને અર્થે થાપ્યા દેખીને એમ જાણે જે એ યતિ આહારનો લુબ્ધ સદૈવ અહીં આવે છે, તે વારે તેને સ્ત્રીના દોષની શંકા મન માંહે ઉપજે, અને એમ જાણે કે એ સ્ત્રી પણ ભલી નથી ॥ ૧૫ ॥

તે માટે જે પ્રકર્ષે કરી ધર્મ રૂપ સમાધિ જે મન વચન કાયાના શુભ યોગ રૂપ વ્યાપાર, તે થકી ભ્રષ્ટ થયા હોય. તેવા દ્રવ્ય લિંગીઓ સ્ત્રીની સાથે સંસ્તવ પરિચય કરે તે માટે એવું જાણીને સાધુ સ્ત્રીની સાથે ન જાય, આત્માના હિતને અર્થે સ્ત્રી જે સ્થાનકે રહેતી હોય તે સ્થાનકે સાધુ નિમિત્તે અશનાદિક પરિચય કરે નહીં ॥ ૧૬ ॥

ઘણા મનુષ્ય ઘર છાંડી સંયમ આદરીને વળી મોહનીય કર્મના ઉદય થકી અજ્ઞાનપણે, મિશ્રભાવે પહોતા એવા કોઈ એક મનુષ્ય તે ગૃહસ્થ પણ નહીં, અને યતિ પણ નહીં, એટલે દ્રવ્યલિંગી થાય, એવા છતા પણ મોક્ષ માર્ગજ એટલે અમારો મોક્ષનો માર્ગ સત્ય છે, એમ મધ્યમ માર્ગને એટ કહી બોલે એ કારણે અહો! તે કુશીલીયાના વચનનું બોલવા માત્ર, જે

બાળ વીર્ય છે તે જુવો કેવું છે ! ! ॥ ૧૭ ॥

એ રીતે પરખદા મધ્યે તે કુશીલિયા પોતાની આત્માને શુદ્ધ નિર્દોષ બોલે અથ હવે પરખદા માંહેથી ઉઠ્યા પછી, એકાંત છાનો દુષ્કૃત એટલે અનાચાર કરે, એ રીતે તે મુર્ખ પોતાનો અનાચાર ગોપવે, તોપણ તેના અંગ ચિહ્નના જાણ હોય તે જાણે. તથા સર્વજ્ઞ તો જાણે છેજ કે, એ સાધુ થઇ માયાવી છે, તથા મહા ધૂર્ત મૃષાવાદી છે એ રીતે તો બીજા જાણે કિંવા ન જાણે પરન્તુ સર્વજ્ઞતો જાણેજ છે ! ! ॥ ૧૮ ॥

વળી જે દ્રવ્યલિંગી હોય, તે પોતાનો કરેલો અનાચાર તેને યશઃબ્ધ થકી આચાર્યાદિકે પૂછયો થકો, ન કહે એટલે પોતાનો અનાચાર પ્રકાશે નહી, તથા આદિષ્ટ એટલે ચોયણા કર્યો છતો, એટલે કે વચ્છ આજ પછી એમ ન કરવું, એ રીતે પ્રેર્યો થકો, પણ તે બાળ અજ્ઞાની પોતાના આત્માને શ્લાઘનીય માનતો થકો એમ કહે કે, આજ પછી તમે કહોછો તેમ કરીશ, તથા પુરૂષ વેદનો ઉદય તેથી થયો જે મૈથુન સેવવાનો અભિલાષ તે મકરીશ, એ રીતે પ્રેર્યો થકો વિલાનપણું પામે. એમ તે દ્રવ્યલિંગી સાધુ વળી વળી સાભળ્યું અણ સાભળ્યુ કરે ॥૧૯॥

અનેક પ્રકારના કામ ભો ગને વિષે ઉચિત એટલે યુક્ત લોભી થઇને તે મનુષ્ય સ્ત્રીને પોષવાને વિષે પ્રવર્તે તથા સ્ત્રી વેદ ખરાબ છે, એટલે સ્ત્રી સંસાર ભ્રમણનું કારણ છે, એમ જાણતા છતા પણ પ્રજ્ઞાસમન્વિત એટલે બુદ્ધિમંત એવા કોઈ એક પુરૂષ મોહને ઉદયે કરી તેહિજ સ્ત્રીને વશવર્તિપે રહે અને તે સ્ત્રી જે કાંઇ કહે તે કિંકરની પેરે કરે પ્રત્યક્ષ. ॥ ૨૦ ॥

હવે ઇહલોકે પણ સ્ત્રીને સંબધે જે વિપાક થાય તે દેખાડે છે અપિ એવી સંભવના છે જે કુશિલિયા પુરૂષ હોય તે હસ્તપાદાદિકનું છેદ પામે, અથવા ચર્મ અને માંસનું ઉપાડવું

પામે, અગ્નીનો તાપ પામે એટલે રાજ પુરૂષ શીયાળા થકા પરસ્ત્રી ગમન કરનાર પુરૂષના અગ્ની સહિત તેના શરીરના અવયુવા કરે વાંશલા સાથે તેના શરીર ત્રાછીને તેવાર પછી ખારનું સીચવું કરે, એટલે ઉપક્ષેપ પામે. ॥ ૨૧ ॥

અથવા કાન અને નાશિકાનું છેદન પામે કંઠનું છેદન પોતાના કર્મના ઉદયે સહન કરે એ રીતે અહીં મનુષ્ય લોકને વિષે પણ પાપ કરી એવી વિટંબના પામે, તથાપિ એમ ન કહે જે હવે વળી હું એવો અનાચાર નહીં કરૂં એમ વિચારી વિરતિપણું અંગીકાર કરે નહીં ॥ ૨૨ ॥

શ્રી સુધર્મ સ્વામિ કહે છે કે, એ જે પૂર્વે સ્ત્રીના સંબંધનું ફળ કહ્યું તે ભગવંત પાસેથી મેં સાંભળ્યું છે એવી રીતે કોઈ એકને કડવા વિપાક હોય સ્ત્રી વેદ થકી નિશ્ચે દુઃખજ પામે. એ સઘળું કહ્યું એ રીતે લોક પરંપરાએ પણ સાંભળ્યું છે જે, સ્ત્રીના સંબંધ થકી કડવા વિપાક પામીએ, એમ સાંભળીને તે અકાર્યનો કરનાર એમ કહે જે હવે હું એ અકાર્ય નહીં કરૂં તથાપિ એટલે તોપણ માઠા કર્મને કરવે કરી તેહિજ અકાર્યનું આચરણ કરે ॥ ૨૩ ॥

હવે સ્ત્રી ઉપર વિરક્ત થવાને અર્થે સ્ત્રીના દોષ કહે છે સ્ત્રી જે છે તે મને કરી અન્ય ચિંતવે, અને વચને કરી અન્ય બોલે, વળી કાયાએ કરી અન્ય કરે તે માટે સ્ત્રીના વચન માયા સહિત હોય તેને પરમાર્થનો જાણ શાધુ શાહે નહીં. અત્યંત માયા સહિત એવી સ્ત્રીને જાણીને સાધુ જે હોય તે સ્ત્રીનો વિશ્વાસ કરે નહીં ॥ ૨૪ ॥

વળી વિચિત્ર પ્રકારના આભૂષણ અને વસ્ત્ર પેહેરી વિભૂષિત શરીર કરી કોઈક નવ યૌવના સ્ત્રી અભિરામ માયા કરી સાધુ પ્રત્યે બોલે કે હે સાધુ ! હું ઘરના પાશ થકી વિરક્ત થઇ

થું માહારો ભર્તાર મારી સાથે ભલો નથી અથવા એ ભર્તાર મને રૂચતો નથી અથવા એ ભર્તારે મને મૂકી દીધી છે તે કારણે હું સંયમ આચરીશ, તે માટે અહો ! ભય થકી રાખનાર તમે અમને ધર્મ કહો. ॥ ૨૫ ॥

અથવા અન્ય પ્રકારે હું તમારી શ્રાવીકાછું એવું બલ પાખંડ તેણે કરી તે સ્ત્રી સાધુને સમીપ આવે, હું શ્રમણ મહાત્માની સાધર્મિણી છું, એવા પ્રપંચ કરી સાધુને ધર્મ થકી ભ્રષ્ટ કરે, તેના ઉપર દ્રષ્ટાંત કહે છે જેમ લાખનો ઘડો તે અગ્નિ સમીપે ગળીને પાણી રૂપ થાય, તેમ પંડિત હોય તે પણ સ્ત્રીને સંવાસે સંસર્ગ કરી સીદાય સીતળ વહારી થાય, તો અન્ય જનનું કેહુંજ શું ? ॥ ૨૬ ॥

જેમ લાખનો ઘડો અગ્નિએ આલિંગ્યો છતો શીઘ્ર તેના તાપે કરી વિનાશ પામે, એટલે લાખ બધી ગળી જાય. એ રીત સ્ત્રીને સંવાસે કરીને સાધુ પણ તે લાખની પેરે સંયમ થકી વિનાશ પામે. ॥ ૨૭ ॥

કોઇએક સાધુ અનાચારી મોહના ઉદય થકી ભ્રષ્ટ થકો મૈથુન સેવાદિરૂપ પાપ કર્મ કરે, તેને કોઇ એક આચાર્યાદિકે પૂછયો થકો એમ કહે, જે હું એવું પાપકર્મ ન કરૂં એ સ્ત્રીતો મારે દીકરી સમાન છે, એ જે વારે ન્હાની હતી તે વારે માહરે ખોળે શયન કરતી, તે અભ્યાસે હમણા પણ માહરા ખોળામા બેઠી છે શયન કરેછે, પરંતુ હું પ્રાણાંતે પણ વ્રત ભંગ કરૂ નહીં ॥ ૨૮ ॥

જુવો અજ્ઞાનીની એ બીજી મૂર્ખતા કેમકે એકતો અબ્રહ્મ કરવા થકી ચોથા વ્રતનો ભંગ થાય છે ને બીજો જે અનાચાર કીધો તેને ઓલવવે કરી મૃષાવાદ બોલે તે થકી બીજા વ્રતનો ભંગ થાય, તે માટે વળી તે પુરૂષ બમણું પાપ કરે, તે, આ

વાસ્તે કરે, તેનું કારણ કહે છે પૂજા સત્કારનો અભિલાષી અસંયમનું અવેષણ હાર થકો મનમાં એમ જાણે જે માહારો લોકામાં અવર્ણવાદ થશે તે માટે અનાચારને છાના રાખે. ॥૨૯॥

સંલોકનીય એટલે સુંદરાકાર એવા સાધુને દેખીને, આત્મગત જાણી કોઈ એક સ્ત્રી નિમંત્રણા પૂર્વક એમ કહે કે અહો' છકાયના રક્ષપાળ વસ્ત્ર વળી પાત્ર અથવા અન્ન પાણી જે કાંઈ આપને ખપ હોય તે અમારે ઘેર આવીને લેજો ॥૩૦॥ તો જે ઉત્તમ સાધુ હોય તે, એ પૂર્વોક્ત આમંત્રણને ગ્રીહીના કણ સમાન જાણીને, એવા ઘરને વિષે જવું આવવું વાંછે નહીં એ કદાપિ કોઈ એક સાધુ તેવા ઘરે જાય તો તે વિરામ રૂપ પાશે કરીં બંધાયો છતો વળી વળી મોહને આવર્તે પડે એટલે મોહને વશ થકો ચિત્તનું આકુલ વ્યાકુલપણું પામે, તે મુર્ખ સ્નેહ રૂપ પાશ તોડવાને અસમર્થ હોય માટે દુઃખી થાય. તિર્યંચિનો અર્થ પૂર્વવત જાણવો. ॥ ૩૧ ॥

इति चतुर्थाध्ययन प्रथमो देशक समाप्त

हवे चोथा अध्ययननो बीजो उद्देशो प्रारंभिए छैये

पहेला उद्देशामां स्त्रीना परिचय थकी चारित्रनो विनाश थाय छे एम कह्युं, हवे बीजा उद्देशामां जे साधु स्त्रीवशथकी पद थने जे विटंबना थाय ते कहे छे

જે ચારિત્રિઓ એકાકી રાગ દ્વેષ રહિત હોય તે સાધુઓને વિષે સદાકાળ ન રાખે, કદાપિ કર્મોદય થકી ભોગપરિણામી થાય. તો વળી વિરુદ્ધ, કેમકે ગૃહસ્થને પણ જે ભોગ છે તે વિટંબનામાત્ર છે તેથી તે પણ વિરુદ્ધ છે, તો સાધુને ભોગની વિટંબનાનું કેહેવુંજ શું ' તે કારણ માટે સાધુના ભોગ કેવા

વિડંબનામાત્ર છે તે સાંભળો, જેમ ધર્મના જાણ એવા કોઇક સાધુ શીખવે તે આગળ કહે છે ॥ ૧ ॥

હવે તે સાધુ વિશેષ કરી સ્ત્રીના પરિચયથકી, શીલના વિનાશને પામ્યો છતો, સ્ત્રીને વિષે મૂર્છિત એવો યતિ તથા કામભોગ ઉપરે મતિ અભિલાષનું પ્રવર્તાવવું છે જેમને એવા સાધુને તે, સ્ત્રી એમ કહે કે, મેં, માહારા કુલ શીલની મર્યાદા અતિક્રમીને માહારો આત્મા તુજને દીધો છે, ઇત્યાદિક વચન કહીને તે યતિને પોતાને વશ કરે તે વાર પછી કોઇએક પ્રકારે તે સ્ત્રીને રીશાણી જાણીને તે બાપડો તે સ્ત્રીને પગ પોતાનુ મસ્તક લગાડે, તેવારે તે પુરુષને એવો વશ થયો દેખીને તે સ્ત્રી પોતાનો પગ ઉંચો ઉપાડીને ડાબા પગે કરી તે દ્રવ્યલિંગી યતિના મસ્તકને વિષે પ્રહાર કરે, તોપણ જે કામભોગને વિષે ગૃદ્ધ હોય, તે મુખ સ્ત્રી થકી વિરમે નહીં ॥ ૨ ॥

વળી કોઇક સ્ત્રી એવી ભાષા કરે કે, જો તમે મહારા સહિત વિહાર કરતા થકા શંકા પામતા હો તો અહો સાધુ' તમે કેશવાળી સ્ત્રીની સાથે વિહાર કરશો નહીં કેશને પણ હુ લોચ કરીને દૂર કરીશ અપિ શબ્દ થકી અન્ય જે કાંઇ તમે કહેશો તે સર્વ હું કરીશ પણ, માહારા વિના તમે અન્ય સ્થાનકે વિચરશો નહીં એટલી વિનતિ કરું તે માન્ય કરો હું પણ તમારા આદેશે પ્રવર્તિશ ઇત્યાદિક વચને કરી વિશ્વાસ ઉપજાવીને તે સ્ત્રી જે કરે તે કહે છે ॥ ૩ ॥

અથ એટલે હવે તે સાધુ સ્ત્રીને વશ થાય એમ તે સ્ત્રી પોતાને વશ થયો જાણીને તે વાર પછી તેને તથા ભૂત એટલે તેવાજ અનેક કર્મ કરના કાર્ય કરવા એટલે દાસની પેઠે કાર્ય કરવાની આજ્ઞા આપે, તે કાર્ય કેવા તે દેખાડે છે તુંબ' છેદવાને અથ શસ્ત્ર જે એ તે લાવો, કે જે શસ્ત્રે કરી તુંબિપા

ત્રાદિક સમાધિર્વે તથા ફૂલ નાલિયેરાદિકના ફળ લઇ આવો ॥૪॥

વળી દારૂ એટલે કાષ્ઠ શાક પત્ર એટલે વથુલાદિક રાંધવાને અર્થે લાવો અથવા પ્રદ્યોત એટલે અજવાળું રાત્રીને વિષે થાય તે વાસ્તે તેલાદિક લાવો તથા માહરા પાત્રને રંગી આપો, કે જેણે કરી હું સુખે ભિક્ષા માગી આહારાદિક લાઉં અથવા માહરા પગ રંગવાને અર્થે રંગ લઇ આવો તથા અહીં આવો માહરા અંગ દુખે છે માટે માહરી પીઠ મર્દન કરો એમ કહે. ॥ ૫ ॥

માહરા વસ્ત્ર પ્રતિલેખો એટલે જૂનાં જીર્ણ થયા છે, માટે બીજા નવા આણી આપો. તથા મલીન થયા છે તેને ધોવરાવો તથા અન્ન પાણી આણી આપો. તથા સુગંધ કપૂરાદિક લઇ આવો, અથવા ગ્રંથ તે હિરણ્યાદિક લાવો તથા રજોહરણ સારો આણી આપો તથા હું લોચ કરાવી શકું તેમ નથી તે માટે મસ્તક મુંડન કરાવવા એટલે વૃદ્ધકેશ ઉતારવાને અર્થે નાવીને તેડી લાવો એટલા ઉપકરણ વેષધારીના કહ્યા ॥ ૬ ॥

અથવા હવે પ્રકારાંતરે ગૃહસ્થના ઉપકરણ કહી દેખાડે છે કાજળનું ભાજન લાવો તથા ઘરેણાનું ભાજન લાવો તથા ઘુઘરો આણી આપો તથા ધુમરા વીણા મુજને લાવી આપો જેમ હું સર્વ આભરણ પહેરીને તમને વિનોદ ઉપજાવું તથા લોદ્ર અને લોદ્રના ફળ તથા વાંસની લાકડી આણી આપો જેને વામ હાથે ગ્રહણ કરી ડાબા હાથે વીણા વગાડીએ તથા ઔષધ ગુટિકા એટલે ઔષધની ગોળી લાવી આપો જેણે કરી હું સદા યૌવનાભિરામ થકો રહું ॥ ૭ ॥

કુષ્ટ તે પુરાદિક તથા અગર અને તગર ઇત્યાદિ સુગંધ દ્રવ્ય એ સર્વ વસ્તુ ઉસિરવે વાળો તે સહિત પીસેલી એવી સુગંધ લઇ આવો, તથા ઔષધાદિકે સંસ્કાર્યું એવું તેલ મુખના અ

અંગને અર્થે લઇ આવો, જે થકી માણસે મુખ સતેજ દેખાય તથા વાસના કરીયા પેટી પ્રમુખ વસ્ત્રાલંકારાદિક રાખવાને અર્થે લઇ આવો. ॥ ૮ ॥

વળી દ્રવ્ય મેપાએ નીપજાવ્યું એવું નંદીચૂર્ણ તે ઓઠ રંગવાને અર્થે કોઇક પ્રકારે લાવો, આ તાપ તથા વૃષ્ટી રાખવા ભણી છત્ર લાવો, તથા ઉપાનહ જે મોજડી પ્રમુખ તે પગ રાખવા ને અર્થે સમ્યક્ પ્રકારે લાવો, દાત્રાદિક શસ્ત્ર નીલશાક પત્રાદિક છેદવાને અર્થે લાવો, નીલા વસ્ત્ર રંગાવી આપો લાલવસ્ત્ર રંગાવી આપો, એ રીતે વચન કહે ॥ ૯ ॥

વળી દાલસી પત્રશાક અન્નાદિક પકાવવાને અર્થે લાવો, તથા પિત્તોપશમાવવાને અર્થે અથવા સ્નાન કરવાને અર્થે આમળા લાવો, પાણી રાખવાને અર્થે ઘડા મટુકો ઇત્યાદિક લાવો, જેણે કરી મોરોચનનું તિલક કરિયેં તેવી શલિ લાવો તથા જેણે કરી આંખ આંજ્યેં એવી શિલાકા લાવો, ઉન્હાલો જે ગ્રીષ્મ કાલ વિશેષ તે દિવસે વાયુ ઢોળવાને અર્થે વીંજણો લાવો.॥૧૦॥

ચીપીઓ જેણે કરી નાશિકાના નિમાલા સમીપે કાઢીયે તેને સંડાસક કહિયે વળી કાશકી જેણે કરી માથાના વાળ સમારિયે તે તથા વેણી બાંધવાને અર્થે ઉનની કાકશી એ વસ્તુઓ આણી આપો જેણે કરી મુખ વદનાદિક રૂપ શરીર દેખાય તેને આરશી કહિયે તે આણી આપો, દંત પ્રક્ષાલન કરવાને અર્થે દાતણ માહરા સમીપ લાવો. ॥ ૧૧ ॥

પુંગીફલતે સોપારી નાગરવેલીના પાનના બીડા પ્રમુખ તથા સૂત્ર શીવવાને અર્થ સૂઇ એ વસ્તુઓ લઇ આવો, ઘટાદિક ભાજન એટલે લઘુનિતિ કરવા નિમિત્ત રાત્રીને સમયે મને આતેર નિકળના બીક લાગે છે તે માટે તે ભાજન આણી આપો, તંદુલાદિક ધાન સોધવાને અર્થે સુપડું લાવો, ધાન

ખાંડવાને અર્થે ઊખલો લઈ આવો વળી જેમા નાખીને સાજી પ્રમુખ ખાર ગાળીયેં તે પાત્ર લાવો, અથવા લવણાદિક ખાર લાવો ॥ ૧૨ ॥

વળી દેવ પુજાને અર્થે ચંગેરી પ્રમુખ ભાજન તથા કરૂઓ મદિરાનું ભાજન તે આણી આપો તથા અહો આયુષ્મન્' સંખારૂખણ એટલે પુરિષ વિષ્ટા ઘરમા ન પડે માટે ઘરને ન જીવા સંથારો તથા સૂપ ખણાવો વળી શરપાત એટલે ધનુષ્ય બાણ પુત્ર રમાડવાને અર્થે લઇ આવો ગોરહગ એટલે ત્રણ વર્ષનો બળદીઓ શ્રમણના પુત્રને અર્થે રમત કરવા સારૂ લઇ આવો. ॥ ૧૩ ॥

ઘંટિઅ એટલે ઘુઘરાદી સહિડિંમ એટલે વાજીત્ર વિશેષ તે સહિત તથા ચેલા ગોળ કરી કુમર ક્રીડાને અર્થે લઇ આવો જે કરી ને કરી માહારા બાળક રમત કરે તથા હે શ્રમણ વર્ષાકાલ આવ્યો, એ કારણે વર્ષાકાળમા નિવાસ કરવા યોગ્ય ઘર કરાવી આપો કે જે થકી ભિંજાયેં નહીં તથા તે વર્ષાકાલ યોગ્ય એટલે વર્ષાકાલ આવ્યો, તે કારણે વર્ષાકાલમા નિવાસ કરવા યોગ્ય જોડા ખાપને માટે તાડુલાદિક લઇ આવો ॥ ૧૪ ॥

બેશવા નિમિત્તે માંચી આણી આપો, પણ તે કેવી લાવો કે જે નવાસુત્રે વણી હોય અથવા ચર્મ થકી વણી હોય તેવી લઇ આવો વરસાદમા ચાલતાં પગે કાદવ ન લાગે તેના અર્થે કાષ્ઠની પાવડી માહારા સારૂ આણી આપો, અથવા ગર્ભસ્થ પુત્રના ડોહલા પુરાવવાને અર્થ વસ્તુઓ લાવો એમ આજ્ઞાપે (ભવતિદાસાકંત) એટલે શ્રી જે છે તે પુરૂષનો પોતાની આજ્ઞામા પ્રવર્તાવે એહવ પામે બંધાણા એવા વિષયાર્થી પુરૂષ સ્ત્રીના દાસ થાય ॥ ૧૫ ॥

હવે જાત એટલે ગૃહવાસને વિષે પુત્રરૂપ ફલ ઉત્પન્ન થયા

થતા જે વિટંબનાઓ થાય તે કહેછે, કોઇક સ્ત્રી ગર્ભના કાર્યે વ્યાકુળ થઇ થકી પુરૂષ પ્રત્યે કહે કે એ બાળક તમે સંભાળો અથવા એનો ત્યાગ કરો હું એની વેઠ કરી શકતી નથી મેં નવમાસ સુધી ઉદરે ધર્યો અને તમે ક્ષણ માત્ર પણ પુત્રને ખોળામાં લેતા નથી એમ ક્રોધના વચન બોલે તે વારે કોઇ એક પુરૂષ આક્રોશતાપિ સ્ત્રીનો વશવર્તી થકો પુત્રનો પોષક થાય જેમ ઉંટનો ભારવાહક જેટલો ભાર શિર ઉપર નાખે તેટલો ભાર આરડતો થકો ઉપાડે તેમ તે પુરૂષ પણ સ્ત્રીની પાસે ઉંટ તુલ્ય જાણવો. ॥ ૧૬ ॥

રાત્રીને વિષે પણ નિદ્રામાંથી ઉઠીને બાળક રડતો હોય તેને હાથે બાળકને રમાડે કોની પેરે તોકે, ધૂર્તધારક (ધાત્રીવ ત્સંધાપર્યંતિ) એટલે ધાત્રીની પેરે રાખે જેમ ધાત્રી બાળકને રૂડી રીતે પાળે તેમ તે પુરૂષ પણ બાળકને પાળે, કદાપિ ત પુરૂષ શુદ્ધિરામ એટલે ઘણો લજ્જાવંત હોય તોપણ સ્ત્રીને વ શે નિર્લજ્જ થાય, હંસ એટલે ધોબીની પેરે સ્ત્રીના તથા બાળકના વસ્ત્ર ધોવે તથા બીજા પણ જે કાંઇ કામ કહે તે સર્વ દાસની પેરે કરે ॥ ૧૭ ॥

એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે સ્ત્રીનું કિંકરપણું પૂર્વે અતીત કાળને વિષે ઘણા પુરૂષોએ કર્યું અને વર્તમાન કાળે પણ સ્ત્રીનું દાસ પણું ઘણા પુરૂષો કરે છે તથા આગમિક કાળે પણ કરશે ભોગને અર્થે જે અભિમુખ એટલે સનમુખ થયા તેના એ દૃષ્ટાંત થાય એવા રાગાંધ પુરૂષ જે સ્ત્રીને વશ વર્ત થયા ત દાસ સમાન તથા પાશમાં પડેલા મૃગ સમાન તથા વેચાતો લીધે લો ચાકર તે સમાન તથા નિર્ધન સમાન પણ ન કહેવાય કિં બહુના તે કોઇ સરીખા ન કહેવાય, એવો કોઇ પદાર્થ નથી કે જેની ઉપમા એવા અધમને આપીને તેની તુલના કરી બતા

સ્ત્રીએ. તે પુરૂષ સક્રિયપણા થકી રહિત માટે સાધુ પણ નહીં અને તાબુલાદિક પરિભોગ થકી રહિત માટે ગૃહસ્થ પણ ન કહે વાય માટે ઊભય ભ્રષ્ટ જાણવા ॥ ૧૮ ॥

હવે ઉપદેશ કહે છે એમ જે પૂર્વોક્ત સ્ત્રીનો વિનમ્રપો માયાદિ કારણ જાણીને તથા તેનું સંસ્તવ તેહ સંવાસ એટલે ભેળું વસવું તેને ઉત્તમ પુરૂષ વર્જે ત્યાગ કરે, તજ્જાતિ એટલે તે સ્ત્રીના સંગથકી છે ઉત્પત્તિ જેની એવા એ પ્રત્યક્ષ કામભોગ તે અવદ્ય કરાએ (વમાજ્યાત) એટલે પાપ કર્મકારી દુર્ગતિના દા તાર છે એમ શ્રી તીર્થંકર ગણધરે કહ્યું છે ॥ ૧૯ ॥

એમ સ્ત્રીના સંવાસ થકી ઘણા ભયના કારણ ઉત્પન્ન થાય છે માટે તે શ્રેયકારી કલ્યાણકારી નથી, એ હેતુ જાણીને પોતાના આત્માને સ્ત્રીના સંગ થકી નિરૂંધીને એટલે નિવારીને સંમાર્ગને વિષે સ્થાપન કરીને ચારિત્રીઓ જે હોય તે સ્ત્રી અને પશુ એટલે ત્રિયંચનો સહવાસ કરે નહીં, તથા પોતાના હા થથી સ્પર્શ માત્ર પણ ન કરે ॥ ૨૦ ॥

શુદ્ધ નિર્મળ લેશ્યાવંત ચિતનો વ્યાપાર છે જેનો એવો પંડિત તે પરની કરેલી ક્રિયાદિક સંબંધીની ક્રિયા અથવા ભો ગને અર્થે પરને હાથે પોતાને વિષે સ્પર્શાદિક જે ક્રિયા કરાવવી તેને જ્ઞાનવંત પુરૂષ મન વચને અને કાયાયે, કરવું, કરાવવું ને અનુમોદવું, એમ ત્રિવિધિવર્જે અર્થાત્ કામભોગને ટાળે તથા અન્ય સર્વ શીતાદિક પરિસહ જે કહ્યા છે તેણે તે અણગાર સ્પર્શ્યો થકો સહે એટલે સહન કરે ॥ ૨૧ ॥

એમ એ પૂર્વોક્ત સમસ્ત ઉપદેશ શ્રી મહાવીર દેવે આદ્ય એટલે કહ્યો છે તે શ્રી મહાવીર પરમેશ્વર કેવા છે તો કે પાપ રજ રહિત તથા મોહરહિત છે, માટે તે સાધુ સમ્યક્ દર્શન ચારિત્રે કરી યુક્ત થકો મુક્તિને પામે, અધ્યવસાય નિર્મળ થકો

એવો ભીક્ષુ એ સંબાદિક કલેશ થકી વીમુક્ત થયો થકો જ્યા સુધી મોક્ષ જાય ત્યા સુધી સુખે સંયમ પાળે તિબેમિદુ અર્થ પૂર્વવત્ જાણવો. ॥ ૨૨ ॥

४ स्त्री परिज्ञा नामे चोथु अध्ययन समाप्त ॥

हवे नरयविभत्ति नामा पांचमु अध्यायन श्री जंबु स्वामि पूछे छे अने श्री सुधर्म स्वामि जंबू प्रत्ये कहे छे के पूर्वे चोथा अध्ययनमां अनाचारी कह्या तेथा अनाचारी जे होय तेने नरक गति प्राप्त थाय माटे नरयविभत्ति नामा पांचमुं अध्ययन कहेछे

સુધર્મ સ્વામિ કહેછે કે તમે મને પુછયા કે નરક કેવા છે તથા જીવ કેવે કર્મે કરી નર્કે જાય તથા ત્યા કેવી વેદના છે તેમ મેં પણ પૂર્વે કેવળી મહાર્ષિ શ્રી મહાવીર દેવને પૂછયું હતું કે હે ભગવાન્ ! તાપ સહિત નરકના ભય જે તીવ્ર દુખ રૂપ છે તે કેવા છે ? અજાણતા એવા મુજને હે મુનિ તમે કેવળ જ્ઞાને કરી જાણતા થકા કહો કે, કેવી રીતે બાળ એટલે અજ્ઞાની જીવ નરકમા જઈ ઉપજે ॥ ૧ ॥

એમ મેં વિનય સહિત પૂછયું છતા મહોટો છે અનુભાવ એટલે મહાત્મ્ય જેનો આશુપ્રજ્ઞ એટલે સર્વત્ર સદા ઉપયોગ થકી કેવળ જ્ઞાનવંત એવા કાસ્યપ શ્રી મહાવિર દેવ તેણે એમ કહ્યું તે પ્રમાણેજ તમને કહીશ (પવેદિતંદુખમ વાર્થદુગ્ગં) એટલે દુખનું કારણ છે માટે દુર્ગમસ્થાનક નરકાવસા કહ્યા છે, (આદીનિકદુકૃતિનો પુરસ્તાત્) એટલે અત્યંત દીન પુરૂષ જેનો આશ્રય કર્યો છે એવા દુષ્કૃત એટલે પાપકૃળ સહિત તે નરકાવાસાને પુરસ્તાત્ એટલે આગળ કહેશે તે તમે એકાગ્ર ચિત્તે સાભળો. ॥ ૨ ॥

જે કોઇક મહારંભીયા બાળ એટલે અજ્ઞાની, આ સંસારને વિષે અસંયમે જીવિતવ્યના અર્થી એવા જીવ રૌદ્ર એટલે પ્રાણીને ભયના ઉપજાવનાર એવા અનેક પાપકર્મ કરે, તેવા પુરૂષ તીવ્ર પાપોદયને લીધે ઘોરરૂપ એટલે અત્યંત બીહામણું રૂપ (તમિસંધયારે) એટલે મહા અંધકારે સહિત જ્યા આંખે કરી કાંઇજ દેખાય નહીં માત્ર અવધિજ્ઞાને કરી થોડું થોડું ઘુવડની પેરે દેખે અને જ્યા ખેરના અંગારાથી અનંતગણો તાપ છે એવા નરકને વિષે પડે છે ॥ ૩ ॥

જે પુરૂષ તીવ્રપણે કરી બેંદ્રિયાદિક ત્રસ જીવ અને પૃથ્વી કાયાદિક સ્થાવર જીવ તેને જે પુરૂષ સદાકાળ સ્વાત્મસુખનો અર્થે જાણી કરીને હણે તથા જે પ્રાણીઓનું ઉપમર્દન કરનાર હોય તથા (परद्रव्यापहारक) એટલે અદત્તાદાનનો લેનાર હોય તથા (नाभिस्यते सेवनीयस्य किंचित) એટલે સેવવા યોગ્ય એવા જે વ્રત પચ્ચખાણાદિક છે તે નકરે અર્થાત અવિરતિ જતોજ રહે પરંતુ કાકમાસાદિકની પણ વિરતિ કરી શકે નહી ॥ ૪ ॥

(मागरिमक) એટલે ધૃષ્ટપણે પાપને વિષે નિશંક જતો (बहुनां माणा नतिपाती) ઘણા પ્રાણીઓનો અતિપાતિ વિનાશક એટલે જીવ ઘાતક, ધૃષ્ટપણે બોલનાર શાસ્ત્ર માંહે જે હિંસા તે હિંસા નહીં એવા વચનનો બોલનાર અનિ વૃત્ત એટલે ક્રોધ થકી ઉપશમ્યો નથી, એવો જતો બાળ એટલે અજ્ઞાની નરકને પામે અંતકાળે એટલે મરણ સમે નીચું મસ્તક કરી અધોગતિયે અંધકારને વિષે જાય દુર્ગ વિષમ સ્થાનકે છેદન ભેદનાદિક દુઃખને પામે ॥ ૫ ॥

હવે તે નારકી પર્યાપ્ત ભાવે પોહોંચ્યા થકા પરમાધાર્મિકના શબ્દ સાંભળે તે કહે છે મુદ્ગરાદિકે કરી હણો, ખડગાદિકે કરી છેદો, શુલાદિકે કરી ભેદો, અગ્નીયે કરી બાળો, ઇત્યાદિક કરણને દુખકારી એવા પરમાધાર્મિકના શબ્દને સાંભળીને તે નારકીઓ, ભયે કરીને નાશ પામ્યા છે સંજ્ઞા એટલે મન જ્યાં પા જેના તથા ગાત્ર પણ ભાંગ્યા છે, એવા છતા એવી વાંછના કરે કે (કાદિશં ગ્રગમ) એટલે અમે કયી દિશાયે નાશી જઈએ કે જ્યાં ગયા થકા અમને ભય ટળી જાય. ॥૬॥

એમ ચિંતવી ભય ભ્રાંત છતા નાસતા થકા જે પામે તે કહે છે (ચાદિંગાગાર) એટલે ખયરના અં ગારના પુંજ જ્વાળા કરાળ જ્યોતિ સહિત એવી જે ભૂમી તેની છે ઉપમા જેને એવી ભૂમિને અતિ ક્રમતા તે નારકી અત્યંત દાઝતા બળતા થકા કરુણ એટલે મહા દીન સ્વરે આક્રંદ કરે, પરન્તુ તે નારકી કેવા છે તોકે, જેનો સ્વર પ્રગટ જાણ્યામાં આવે નહીં એટલે જેવા ગુંગાના શબ્દ તેવા શબ્દે બોલે વળી કેવા છે તોકે, ત્યાં ઘણા કાળ રહેવાની સ્થિતિ છે જેની એટલે ઉત્કૃષ્ટ તત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ અને જઘન્ય દશ હજાર વરસની સ્થિતિ આયુની ॥ ૭ ॥

હવે ગુરૂ શિષ્ય પ્રતે કહે છે કે જે તે સાંભળી છે તે સૂ સાંભળી છે તો કે, વૈતરણી નામની નદી ઘણી દુર્ગ એટલે વિષમ કેવી વિરસ છે તો કે, ક્ષુર એટલે છુરીની પેર તીક્ષ્ણ છે સ્રોત એટલે પાણીનું પૂર જેને વિષે એવી તે વૈતરણી નદી માંદા વિષમ નમાં તે નારકીનું નરકની અગ્નિના તાપે તપ્યા છતા પાણીના અર્થિ તરશ્યા થકા તરે પણ કેવા છતાં તે નારક, તો જ્વાને અલ દૃષ્ટતા આયના ...

શક્તિ ભાલે કરી હણાતા થકા તે નદીને દુઃખે પીડયા છતા બળાત્કારે તે વૈતરણી નદી અગાધ છે, માટે તરવાને અસમર્થ છતા પણ તરે, તે વારે ઘણાજ દુઃખી થાય પછી તરવાને નૌકાની વાન્છના કરે તે વારે ફરી અત્યંત દુઃખી થાય તે આગલી ગાથાયેં કહે છે ॥ ૮ ॥

પછી તે અસાધુ કર્મ પાપકારક એવા નારકી તે નાવ માંહેલા જે લોખંડના ખીલા તેણે કરી વીંધાય નાવાયેં ચડયા (સ્મૃતિહીણા) એટલે વિવેક રહિત થાય તથા અન્ય વલી પરમાધાર્મિક લોક તે નારકીઓને નાશી જતા દેખિને ત્રિશુલ સહિત એવી દીર્ઘ એટલે લાંબી શૂલીયેં વીંધી કરીને નીચા ધરતીને વિષે નાખે. ॥ ૯ ॥

કેટલાક નારકીને પરમાધાર્મિક લોક તેમના ગળામા અત્યંત વજનદાર શિલા બાંધીને માહા અગાધ ઉંડા એવા પાણીમા બોળે ફરી તે માંહેથી કાઢીને પછી કલંબુ પુલ સરખી વેલુને વિષે તથા (મ્મુરેય) એટલે અગ્નિને વિષે આઘા પાછા ઘાલે અત્યંત તમેરેતી માહે ચણાની પેરે શેકે ત્યા વળી અન્ય પરમાધાર્મિકો તે નારકીને માસની પેશીની પેરે પચાવે (ઉદ્દ પિયાઈ માસાઈ ઈત્યાદિ) ॥ ૧૦ ॥

વળી નથી જ્યા સૂર્ય તેને અસૂર્ય સ્થાનક કહિયે એટલે કુભીને આકારે માહા અંધકાર રૂપ નરકાવાસ, તથા જ્યાં મહા અત્યંત તાપ છે અત્યંત અંધકાર છે, એવા મોટા વિશાળ દુસ્તર સ્થાનકને પાપના ઉદયથી તે નારકી પામે છે જે નરકાવાસામા સર્વકાળ ઉંચુ નીચુ અને તિર્યંગ્ એટલે સર્વ દિશાઓને વિષે પ્રજ્વલિત અગ્નિને સ્થાપ્યો છે અર્થાત જ્યા સદાકાળ અગ્ની બળ્યા કરે છે એવા કઇ માંહે નારકીઓને પાડે ॥ ૧૧ ॥

જે નરકાવાસાને વિષે ઉંટનો આકારે ગુફાઉ તે ગુફામાંહે

પ્રવેશ કરતોજ અગ્નીના આવર્ત્તમા પડે, એવો અજાણ બાપડો પોતાના કર્મને નથી જાણતો તથા લુપ્ત પ્રજ્ઞા એટલે જેની પ્રજ્ઞા લોપાઇ ગઇ છે, એવો છતો તે નારકી ત્યા દાઝે. વળી સર્વકાળ કરૂણા પ્રાય દયામણુ એવું પુર્ણ તાપનુ સ્થાનક ત્યા આકરા પાપ કર્મે કરી હોવુ ત્યા અત્યંત દુઃખ રૂપનુજ ધર્મ એટલે સ્વભાવ છે એવુ સ્થાનક નારકી પામે. ॥ ૧૨ ॥

ચારે દિશે ચાર અગ્નિ સમારંભીને એટલે પ્રજ્વલિત કરીને જે નરકાવાસને વિષે ક્રુર કર્મના કરનાર એવા પરમાધામિકો તે અજ્ઞાની એવા બાપડા નારકીઓને તપાવે, તે નારકી ત્યા પૂર્વોક્ત રીતે તાપ સહન કરતા કદર્થના અત્યંત દુઃખ ભોગવતા છતા ઘણા કાળ સુધી રહે. કોનીપેરે તો કે, જેમ જીવતા મત્સ્ય અગ્નિ પાસે મૂક્યા છતા અત્યંત તાપનું દુઃખ પામે પણ પરવસપણાને લીધે ત્યાથી નાશી શકે નહીં, તેમ તે નારકીઓ પણ જાણી લેવા. ॥ ૧૩ ॥

ત્યા તે નારકી નરક માંહે નારકીઓને ત્રાસવા ઉત્પાતનુ જે સ્થાનક છે તે કેવુ છે તો કે, સર્વને મહા દુઃખદ કારણ છે ત્યા અસાધુ કર્મિ એવા પરમાધાર્મિકો હાથમા કુહાડા લઇને તે નારકીઓને પકડીને તેના હાથ તથા પગ બાંધી કાષ્ટની પેઠે ત્રાડે એટલે છેરે ॥ ૧૪ ॥

વળી તે પરમાધાર્મિકો તે નારકી જીવોહુજ રક્ત કાઢીને કડાહમા નાખી ફરી તેજ લોહીમા તે નારકીઓને પચાવે, તે નારકીઓ કેવા છે તો કે, દુર્ગંધ વસ્તુ તેણે કરી ખરડ્યા છે અંગ જેમના એવા તે નારકીઓને કેવી રીતે પચાવે તો કે, પ્રથમ તેમનું ઉત્તમાગ ભેદીને પછી (પરિવર્તયંતા) એટલે સમુદ હોય તેને ઉપરું કરે અને ઉપરાંઠુ હોય તેને સમુદ કરે અર્થાત ઉલટાવી પતરાવીને પચાવે ત્યા પચના ઘણા તે નાર

ની તાપે કરી જ્વલિત છતા આમા પાછા ઉછળતા હાસતા થકા મુખે રળવળે, કોની પેરે તો કે, જેમ જીવતા મચ્છ તમે લોખંડની કઢાહમા નાખ્યા થકા અત્યંત રળવળે, તેની પેરે તે નારકીઓ પણ વેદના સહન કરતા થકા રળવળે ॥ ૧૫ ॥

પણ તે નારકી ત્યા પચાવ્યા થકા બળીને ભસ્મ ન થાય, મરણ પામે નહીં, શરીર છાંડે નહીં અત્યંત ઉગ્ર વેદનાએ પણ પોતાના કૃતકર્મે તે કર્મનો અનુભાગ જે વિપાક તેને ભોગવતા થકા શીતોષ્ણ વેદના દહન હનન છેદન ભેદન તાડન તર્જનાદિક તથા તિક્ષ્ણ ત્રિશૂળારોપણ કુંભીપાક સાલ્મલી વૃક્ષાદિકે કરી ઉપજાવેલા જે દુઃખ, તે દુઃખે કરી દુઃખી થકા પોતાના કરેલા દુષ્કૃતને પોતે ત્યા જીવતા થકાજ રહે પણ આયુષ્ય પૂરણ કર્યા વગર મરણ પામે નહીં ॥ ૧૬ ॥

તે નરક વાસને વિષે તે નારકીને આલોલવે એટલે આ બાપાળા કરવે કરી અત્યંત વ્યાપ્ત (શીતાર્ત છતા) એવા નારકી સુખને અર્થે, અત્યંત તપ્ત અગ્નિને વિષે જાય, પરંતુ ત્યા વિષમ અગ્નિ સ્થાનકને વિષે પણ શાતા ન પામે નિરંતર જ્યા આકરો તાપ છે એવા નરકને વિષે પરમધામિક તેને તપાવે, તેલ તપ્ત કરીને કષ્ટ આપે, એમ અનેક પ્રકારે પરમાધામિક દેવો નારકી જીવોને વેદના કરે છે ॥ ૧૭ ॥

તે નરક માંહિ નારકીના આક્રંદ શબ્દ નગરના વધ જેવા સંભળાય છે, જેમ કોઈ એક નગરનો નાશ કરે તે વારે મહા કોળાહળ શબ્દ થાય, એવો આક્રંદ શબ્દ હા માત, હા તાત, હું અનાથ, તારે શરણાગત છું, મુજને રાખ, ઇત્યાદિક શબ્દ સાંભળીયે'! (दूसो पनीगानि पदानिवम नरके शब्द:) એટલે ત્યા નરકને વિષે કરુણા પ્રલાપ સહિત એવા પૂર્વોક્ત પરોના દયામણા શબ્દ બોલે, જેને દુષ્ટ વિપાક રૂપ કર્મે વર્તમાનકાળે

ઉદય થયા છે, એવા નારકીને મોહનીય કર્મના ઉદય વાળા એવા પરમાધામિક દેવો તે પુનઃપુન પૂર્વોક્ત રીતે ઉત્સાહ સહિત નારકીઓને એટલા દુઃખ કરે ॥ ૧૮ ॥

તે પાપિષ્ઠ પરમાધામિકો નારકી પ્રાણીના ઇંદ્રી વિકુર્વિત કર ઉપાન વેગળા કરે, તે નારકીને એટલા દુઃખ શા વાસ્તે કરે તેના કારણ તમને યથા તથ્ય કહ્યું ત્યા દુઃખ વિશેષ એટલે પાછલા ભવના કરેલા કર્મ તેને સંભારીને તે નરકપાળ પુરૂષો તેને કહે કે, અરે બાપડા! તેં પૂર્વ ભવને વિષે માંસ ભક્ષણ, મદ્યપાન, જીવ ઘાત, મૃષાવાદ, ચોરી, પરસ્ત્રી ગમન, કર્યા છે, તે સાંપ્રત તાહારે ઉદય આવ્યા છે, તેને પોતે દુઃખ ભોગવે છે મારે આમ શા વાસ્તે મારડે છે એ રીતે તે પરમાધામિક પુરૂષો સર્વથા પ્રકારે તે નારકીને દુઃખ રૂપ કરે કરી પૂર્વકૃત કર્મના ઉદય થકી પી ડ કરે ॥ ૧૯ ॥

તે નારકી દઝાયા થકા પાછલી યોજન ઊંચા ઉછળીને નરકને વિષે રેમ્રિ પડે તે નારકિ કેવા છે તો કે, દુષ્ટ રૂપ મહા તાપે કરી પૂર્ણ છે, નાના પ્રકારના દુઃખ તથા મેલ સહિત છે ત્યા તે નારકી અશુચી વસ્તુના આહારી છતા ઘણો કાળ સુધી રહે કર્મને વશ પડ્યા એવા ના કીને પરમાધામિક વિકર્વિને પીડે ॥ ૨૦ ॥

સદા કાળ તે નરક પરિપૂર્ણ ધર્મ એટલે આ તાપનુ સ્થાનક ત્યા કમને ઉદયેં કરી એવા નારકી અતીત દુઃખનો ધર્મ એટલે સ્વભાવ છે જ્યા તે સ્થાનકે નારકીનો શરીર નિવડબંધ માંહે પ્રક્ષિપીને, મસ્તકે છિદ્રકરી તેને તપાવે સર્વ શરીર ચર્મની પેઠે વિસ્તારીને ખીલાવેં કરી ઉખડે. ॥ ૨૧ ॥

તે પરમાધામિકો તે અજ્ઞાની નારકીઓના ક્ષુર એટલે છુરીયેં કરીને નાસિકાને છેદે તથા હોઠ છેદે તથા બંને કાન પણ છેદે

તથા મધમાસાદિ મૃષા બોલવું ઈત્યાદિ પાપ તેમને સંભારીને આપીને, તે નારકીની એક વેંહેંત પ્રમાણ જીભ બાહેર કાઢીને તીક્ષ્ણ સૂલિયેં કરી સંતાપે, એટલે એ રીતે તે નારકીને પીડ વેદના આપે. ॥ ૨૨ ॥

તે નારકી કાન હોઠ પ્રમુખ અંગો પાંગના છેદન થકી લોહિ ઝરતા થકા સુકા તાડ વૃક્ષના પાન જેમ પવને ઉડતા શબ્દ કરે, તેની પેરે તે બાળ અજ્ઞાની નિરવિવેકી એવા નારકી બાપડા રાત્રી દિવસ ત્યાં આક્રંદ શબ્દ કરે, ત્યા તે નારકીના અંગોપાગ છેદ્યા પછી તેના સરીરમાથી લોહી પરૂ તથા માંસાદિક ઝરે તે વારે તેને સેંક કરી અગ્નીયેં પ્રજ્વાલીને લવણાદિકે ખારે અંગોપાગ ખરડ્યા છતા રૂધિર પરૂ અને માસ એટલાવાના રાત્રી દિવસ તેમના શરીરમાથી ગળતા થકા રહે છે. ॥ ૨૩ ॥

વળી શ્રી સુધર્મસ્વામી શ્રી જંબુસ્વામી પ્રત્યે કહે છે કે, યદિ તેં શ્રી મહાવીર માથિત રૂધિર અને પરૂની પાત્રી એટલે રૂધિર અને પાકી રૂધિર તે પરૂ એ બંને જ્યાં પચે છે એવો સ્થાનક કુંભી ભાજન વિશેષ તે સાંભળી છે તે કેવી છે તોકે, નવિ અગ્નિના તેજ કરતા પણ ઘુણું કરી અધિક છે એટલે અત્યંત બળતી છે એવી પુરૂષ પ્રમાણ થકી અધિક મોટી કુંભી ભાજન વિશેષ તે કેવી છે તો કે, ઊંટને આકારે ઊંચી છે અને રૂધિર અને પરૂ એણે કરી પરિપૂર્ણ ભરેલી છે ॥ ૨૪ ॥

હવે ત્યા કુંભી માંહે નારકીને શું કરે તે કહે છે તે પરમાધાર્મિક કુંભી માંહે ઘાલીને આર્ત શબ્દ કરતા તથા કરૂણ પ્રલાપ કરતા એવા તે બાપડા અજ્ઞાન નારકીને પકવેં કરી પચાવે, તૃષાયેં પીડયા થકા પાણી માગે તે વારે તેને ત્રાણ ઉકાળીને તેનો રસ પીવરાવે, તે વારે તે મહામા મહા દીન સ્વરે કરૂણાકારી વિલાપ કરે ॥ ૨૫ ॥

જેવું ઇદ એટલે આ મનુષ્ય ભવમા અલ્પ મુખને અર્થે પરોપઘાતિપણું આદરીને પોતાના આત્માયે કરી પોતાના આત્માને જ્ઞંપ્યો, તથા પૂર્વ જન્મે અધમ એવા લુબ્ધકાદિકના સતમ દશ ભવ ભોગવી ઘણા કર્મોપાર્જીને અત્યંત ક્રુર પાપ કર્મના ઘણી દુઃખ વેદના ભોગવવાને ઘણો કાળસુધી ત્યા નરકને વિષે રહે. (યથાકૃતાનિકર્માણિ) જેવા અધ્યવસાયે કરી જેવા ભાવે કર્મ કીધા હોય તેવાજ નરકમા પણ સિવાય શસ્ત્રે દુઃખ ઉપજે જેમ માસ ભક્ષણ કરનારને તેનાજ શરીરમાથી માસ કાપી અગ્ની વર્ણ કરી ખવરાવે, મદ્યપાનીને તમે કથીરનો રસ પીવરાવે, મત્સ ઘાતકીને મ્હોરે, ભેદે, અસત્ય ભાષણ કરનારની જિવ્હા છેદે, પરધના પદારીના અંગોપાંગ મ્હોરે, સંપરના વૃષણ મ્હોરે, સાદમસી વૃક્ષનું આલિંગન કરાવે ઇત્યાદિક જેવું જેવા કર્મ ઉપાર્જ્યા હોય તેને તે સરખાજ દુઃખ પરમાધામિકો ઉપજાવે ॥૨૬॥

તે પાપી અનાર્ય માતા પિતા અને સ્ત્રી આદિકને અર્થે ઘણા કલુષ એટલે પાપકર્મ ઉપાર્જન કરીને પછી ઠઇ ચે માતા પિતા તથા કાતા એટલે સ્ત્રીયાદિક તે થકી (વિપ્પહુણા) એટલે રહિત અર્થાપતિ એકાકી છતા તે દુર્ભિગંધ દુઃખે કરી ભર્યો તથા અશુભ સ્પર્શવાન એવા નરકને વિષે (કર્મોપગતા) અશુભ કર્મને લીધે કુણિ એટલે માસ પેસી રૂધિર પરૂ આતર કેશ્મુ ઇત્યાદિક કસમલે કરી સમાકુલ એવા નરક સ્થાનમા ઘણો કાળ અવસ્ય પણે રહીને પૂર્વોક્ત દુઃખ સહન કરે તિભિમિનો અર્થ પૂર્વવત્ જાણવો ॥ ૨૭ ॥

इति नरक विभक्तिय नाम प्रथमोदेशक समाप्त

—o—

हवे पांचमा अध्यायननो बीजो उद्देशो मागधम रूप एने विषे पण एज नरकना भाव कहेछे

અથ એટલે હવે અપર એટલે બીજા શાશ્વત દુઃખનો ધર્મ એટલે સ્વભાવ છે જેને વિષે એવા નરકના દુઃખ જ્યા સુધી જીવે ત્યા સુધી તે નારકી જેમ ભોગવે, તેમ તમને યથા તથ્ય કહીશું, એટલે જે રીતે શ્રી વીર પરમેશ્વરના મુખથી સાંભળ્યું છે તે રીતે તમોને કહીશું, દુષ્કૃત કર્મના કરનાર એવા અજ્ઞાની નિર્વિવેકિ જીવ તે જે રીતે પોતાના પૂર્વકૃત કર્મને વેદે છે ભોગવે છે તે રીતે કહીશું ॥ ૧ ॥

ત્યા પરમાધાર્મિક દેવ તે નારીકાના હાથ પગ બાંધીને છુરે કરી તથા ખડગે કરી પેટને કાપે તે કેવી રીતે કાપે તોકે, બાળ નારકીને ગ્રહણ કરી એટલે પકડીને તેના શરીરને લાકડા દિકે હણીને ખંડ ખંડ કરે, આગલા ભાગથી સઘળા ચર્મ તે પુંઠ પ્રદેશ કાઢે, અને પુંઠનું ચર્મ તે આગળ કાઢે, તથા ડાબા પાસાનું ચર્મ જમણે પાસે કાઢે અને જમણી બાજુનું ચર્મ ડાબી બાજુએ કાઢે, એ રીતે ચામડી ઉખેડી નાખે ॥ ૨ ॥

તે પરમા ધામિકો ત્રણ નરક પૃથ્વીને વિષે નારકીના અવસ્તન અને ચાર નરક પૃથ્વીમા મૂળથી આદલીને બ ને બાહુ કાપે, તથા મોહોટા લોહના ગોળા તપાવી તે નારકીનું મુખ વિકાશીને એટલે મુખ ઉઘાડીને તે માંહે નાખે તથા લોખંના રથમા જોતરી પૂર્વના કરેલા કર્મ સંભળાવીને તે નારકીને ખરે હલાવે તથા અત્યંત રોશ કરીને તે નારકીના પડના ભાગ ને આરે કરી વીંધે ॥ ૩ ॥

જેમ લોખંડનો ગોળો તપ્ત અગ્નિએ સહિત જાજ્વલ્યમાન હોય અથવા ઉષ્ણ કથીર હોય તેની છે ઉપમા જેને એટલે તેના

સરખી તમ એવીજે ભૂમિ, તેને અતિક્રમતા એટલે બળતી પૃથ્વી પર ચાલતા તે નારકી બળતા થકા કરુણ એટલે દયાજનક શબ્દ કરે અર્થાત્ હે માતા હે તાત ઇત્યાદિક વિલાપ કરે ! તથા આરે કરિ ચોવા એટલે પ્રેર્યા થકા તપ્ત એવા ધુસરે જોતર્યા થકા જેમ ગળિયા બળદ ચાલતા આરડે તેમ તે નારકી આરડ્યા કરે ॥૪॥

અજ્ઞાની નિર્વિવેકી બળ રહિત એવા નારકીને તપ્ત ઇરન લોહના જેવી પૃથ્વીયે બળાત્કારે અતિ ક્રમાવે એટલે ચલાવે તે વારે તે બાપડા વિરસ શબ્દ કરે તે ભૂમિ કેવી છે તો કે, પ્રજ્વલિત એટલે જ્યા ઉષ્ણ લોહ સમાન રૂધિર અને પરૂનો કર્દમ છે એવી છે તથા જે વિષમ સ્થાનકે કુંભીપાક શાલ્મલી વૃક્ષ પ્રમુખ વિરમ સ્થાનક છે, ત્યા ચાલતા કર્મકરની પેઠે અથવા ગળિયા બળદની પેરે દંડાદિકે તાડના કરીને આ ગળ કરી ચલાવે પણ તે નારકી પોતાની ઇચ્છાયે આ ગળ જ ચાને અથવા પોતાને ગમે તે સ્થાનકે રહી જવા પણ પામે નહીં ॥ ૫ ॥

તે નારકીને અત્યંત વેદનાક્રાંત એવું નરક અથવા તેવો માર્ગ તેને વિષે ચલાવતા થકા આકાશું સિલાયે કરી હણીને નીચા પાડી નાખે, પણ તે આગળ જઇ શકે નહીં તથા સંતાપની નામે કુંભી ત્યા શાશ્વતી છે તે માટે અધો હતો ઘણા આરા કર્મનો કરનાર બાપડો પણ સંતાપ સહન કરે ॥ ૬ ॥

વળી નરકના દુઃખ કહે છે ત બાળ નારકીને પરમાધાર્મિક લોકો કંદૂનામા ભાજન વિશેષ તેન વિષે પ્રક્ષેપીને પચાવે તે વારે તે નારકી દાઝતા થકા બળતા ચણાની પેર ઊંચા ઉછળે ત્યા આકાશમા વળી તને દ્રોણ કાકાદિક પક્ષીઓ ગા તા થકા ખાતા થકા ત્યા થકી બીજા સ્થાનકની દિશા તરફ નાશે ત્યા વળી અન્ય સિંહ વ્યાઘ્રાદિક તેને ખાએ. ॥ ૭ ॥

નામ શબ્દ સંભાવનાર્થે છે ઉંચું ચિતાને આકારે એવું અગ્નિનું સ્થાનક છે તે સ્થાનક પામીને શોકે તમ થકા દીનસ્વરે કરીને આક્રંદ કરે તથા પરમાધામીઓ તે નારકીનું મસ્તક નીચું કરીને શરીર વિકૃષિ છેદીને લોહની પેરે શસ્ત્રે સુઇઅળાદિક તેણે કરી ખંડ ખંડ એટલે ટુકડા ટુકડા કરે ॥ ૮ ॥

ત્યા નરકને વિષે ઉંચા આભાદિકને વિષે નીચે મસ્તકે બાંધીને જેમ ખાટકી છાલીનું ચર્મ ઉખેડે તેમ પરમાધાર્મિક તે નારકીઓનું ચર્મ ઉખેડી નાખે પછી તે નારકીના ચર્મ રહિત એવા અંગને વજ્ર સમાન છે ચાંચ જેમની એવા કાક સમળી સ્વ પક્ષીઓ તેને ખાય, એ રીતે નરક પાલે છેદન ભેદન મૂર્છિત થયા થકા પણ તે નારકી મરણ પામે નહીં તેનું કારણ, કહે છે, સંજીવની નામે એવી શાશ્વતી ભૂમી છે જેહને વિષે પોહોતા થકા પ્રાણી પાપ સહિત એવા પરમાધાર્મિક લોક તેને હણે છેદે ભેદે પરંતુ તેણે કરી તે મરે નહીં, કિંતુ પારાની પેરે તેહનું શરીર મળી જાય. ॥ ૯ ॥

તે પરમાધાર્મિક પુરૂષો તીક્ષ્ણ વલ્લભતુ શૂલિયે કરીને નારકીના શરીરને (અભિતાપયંતિ) એટલે પીડે જેમ ભુખ્યાક એવા જે કુતશાદિક તેને (વશોપગંત) એટલે વશ પડ્યા એવા સ્વાપદ મૃગાદિક પશુ તે જેમ મરણાંત કદર્થના પામે તેમ તે નારકી જીવો પણ શૂલિયે વિંધ્યા થકા દીનસ્વરે આક્રંદ કરે એકતો અભ્યંતર શોકાદિક અને બીજો બાહેર હનનાદિકે કરી નિશાન છતા એમ બન્ને પ્રકારે એકાંત દુઃખ ભોગવે પરંતુ મરણ પામે નહીં ॥ ૧૦ ॥

વળી સર્વ કાળ નિરંતર જળતું બળતું એવે નામે જ્યાં પ્રાણિને હણીયે તે ભોટું સ્થાનક છે, જે સ્થાનકે કાષ્ઠ રહિત

અગ્નિ પ્રજ્વલે છે ત્યા ઘણા ક્રૂરકર્મે બાંધ્યા થકા ઘણા કાળ સુધી રહે કેવા થકા તિહાં લોકે, મોટા બીહામણા આક્રંદ સ્વર કરતા થકા તથા ઘણા કાળની સ્થિતિ છે જેમની એવા થકા રહે. ॥ ૧૧ ॥

તે પરમાધામિક ત્યા નરકને વિષે મોહોટી અગ્નિની ચિતા સમારંભીને તેમાં અનેક કાષ્ટ પ્રક્ષેપીને તે માંહે નારકીને નાખે તે ત્યાં દાઝતા થકા કરુણ સ્વરે આક્રંદ કરતા ત્યાંતે ચિતામાંહિ બળ્યા થકા આ પાપકર્મના કરનાર એવા નારકી આવર્ત્તે, વિલય થઈ જાય કોની પેરે તોકે જેમ ઘૃત તે જ્યોતિએ અગ્નિ તે માંહે પાપિ થકો વિલય થઇ જાય તેની પેરે વિલય થાય પરંતુ ઘૃતવો અગ્નિમાંહિ સર્વથા બળી જાય પણ નારકી જીવ તે અગ્નિમા મરણ પામે નહીં ॥ ૧૨ ॥

હવે વળી દુઃખનો બીજો પ્રકાર કહે છે ત્યા સર્વકાળ સં પૂર્ણ ધર્મ એટલે ઉષ્ન આ તાપનુ સ્થાનક્યે સ્થાનકે તે નારકી ને નિગ્રહકર્મે આણી ઢાકવા થકા જ્યા અત્યંત દુઃખરૂપ ધર્મ નો સ્વભાવ છે, એવા સ્થાનકે નરકપાલ તે નારકીના હાથ અને પગ બાંધીને શત્રુની પેરે દંડ કરી સમા સે તાડના કરે ॥૧૩॥

તે પરમાધામિકો દંડાદિકે કરી બાળ અજ્ઞ એવા નારકી ની પીઠને ભાંજે તથા લોહના ઘણ કરીને મસ્તકને પણ ભેદી નાખે, ચૂર્ણ કરી નાખે વળી અપિ શબ્દ થકી બીજા પણ અંગોપાંગ એજ રીતે મુદગળે કરી ભેદી નાખે, તે નારકી ચૂર્ણ થવાથી ભિન્ન દેહ છતાં પાટીઆની પેરે બન્ને પાસે કર વતે કરી છેદ્યા થકા તપ્ત આરે કરી વીંધતા થકા તપ્ત કપિ શાદિકના માર્ગને વિષે તે નારકીને પ્રવર્ત્તાવે પ્રતિ ભાવ એટલે તપ્ત રુધીરના સ્પર્શ પાન કરાવવાને વિષે નિયોજે એટલે પ્રવર્ત્તાવે. ॥ ૧૪ ॥

રૌદ્ર એવા અસાધુ કર્મિ એટલે અન્ય નારકીઓને હણવા દિક કાર્યે પાપના કરનાર અથવા પૂર્વ ભવના કરેલા એવા રૌદ્ર અસાધુ કર્મ તેને પ્રેરતા થકા એટલે પૂર્વકૃત દુષ્કૃતને સ્મરણ કરાવીને સરાભીપાત એટલે બાણાદિકે કરી જેમ હસ્તિને અસાધ્વિર્યે વાહીયેં તેમ તે પરમાધામિકો મહાવતની પેરે તે નારકીઓને વાહે અથવા ઊંટની પેરે વાહે એટલે ચલાવે, તેના ઉપર એક બે અથવા ત્રણ રૂપે આરૂઢ થઈને દુઃખ આપે ક્રોધે કરીને કકાણુઓ એટલે તેના મરમ સ્થાનકને આરાદિકે કરી વિંધે ॥ ૧૫ ॥

અજ્ઞાની એવા નારકીને બળાત્કારે કરી રક્ત અને પરુ રૂપ રૌદ્ર કર્દમે કરી વિષમ તથા કાંટાવાળી એવી મહોટી ભૂમિકાની વેષ્ઠન વિષે અતિ ક્રમાવે તે જેમ જેમ આકરા ચલાવે તેમ તેમ દુઃખ પામે તથા મુર્છિત એવા નારકીઓને અનેક નરકપાળો માર્યે કરી બાધીને તેના પૂર્વકૃત પાપ કર્મે પ્રકાશીને કોટ એટલે નગરની બલિબાકુળ જેમ કાગડા દિશે દેશાખંડ થઈ વિખરી જાય તેમ પરમાધારમિકો તે નારકીના ખંડાખંડ કરી વિખેરી નાખે. ॥ ૧૬ ॥

હવે વળી વિકુર્વ્યો એવો મોહા દુઃખનું કારણ પણો લાંબા એવો પર્વત નરકમાંહે આકાશ પર્યંત ઉંચોવિકુર્વે નિષ્પાદે ત્યાં તે પર્વત ઉપરથી અત્યંત પાપ કર્મના કરનાર એવા ઘણા નારકી પડતા થકા અંધકાર રૂપે દીવેં કાંઈ પણ દેખે નહીં, પરંતુ હસ્ત સ્પર્શ માત્ર થાય અને પડતા થકા તો પરમાધામિક તેને ઘણુ પીડા આપે ત્યાં હજાર ઘડી ઘણા મુહુર્ત અધિક એટલે ઉપસક્ષણથી ઘણા કાળ સુધી એવું દુઃખ પામે ॥ ૧૭ ॥

તે નારકી મહા પાપકર્મના કરનાર તે સમાધિતા એટલે અત્યંત પીડ્યા થકા આક્રંદ કરે અહોરાત્ર પરિતપ્યમાન થકા

રૂદન આક્રંદ કરે એકાન એટલે નિશ્ચય રૂપ કૂર એટલે દુઃખો ત્પતિનુ સ્થાન જ્યા છે એવું મહંત એટલે વિસ્તીર્ણ નરકને વિષે ત્યા વિષમ કૂર પાસાદિક ગલવંનાદિકે કરી હણાતા થકા આક્રંદ કરે ॥ ૧૮ ॥

પુર્વે જ મના વૈરી, સરખા તે પરમાધાર્મિક રોષ સહિત કોપાયમાન થઇ મુદગળ સહિત મુશળ ગ્રહણ કરીને તે નારકીના મસ્તાદિકને ભાંગી નાખે તે વારે, તે નારકી બાપ ! બિચ રેહી થકા લોહિવમતા છતા પ્રાબલ્યે કરી અધો મુખ કરી ધરણી તલને વિષે પડે ॥ ૧૯ ॥

ત્યા ભુખ્યા અને મોહોટા શરીરના પ્રમાણ વાળા મન સ્થિત એટલે ધૃષ્ટ સદાકાળ ક્રોધ સહિત એવા શીયાલિયા જીવ ને તે નરકને વિષે પરમાધાર્મિએ વિકૂર્વેલ ત્યા નારકીમા કૂકડા સાકળે કરી બાધ્યા થકા એવા જે માહા પાપી અત્યંત કૂર કર્મના કરનાર નારકીઓ તેને ખંડ ખંડ કરી ભક્ષણ કરે ॥૨૦॥

તે નરકને વિષે સદાકાળ પાણીએ ભરપુર એવી મહાવિષમ નદીરૂપ સ્થાન છે તેમા અગ્નિમા જલ્યો એવો લોહનો ધાળો તેના સર ખું ઉષ્ણ પાણી છે, જે પાણી પીતા થકા ધર્ણ ખારૂ તથા ઉષ્ણ લાગે માટે વિષમ છે, જે એવી વિષમ નદી તેને વિષે તે નારકી પેઠા થકા જાતા થકા દાઝતા થકા એકાકી અ થ ણ પ્લવન કરતા પરવશ પડ્યા થકા દુઃખ ભોગવે. ॥૨૧॥

એ પુર્વોક્ત બંને ઉદેશામા જે નારકીના દુઃખ કહ્યા તેને બાળ અજ્ઞાની એવા નારકીના જીવો તે ફરસે છે, રૂદન કરે છે જેની નિરંતર ઘણા કાલ સુધી રેહેવાની સ્થિતિ છે એવા નારકી ત્યા હણાતા થકા તેને કોઇ પણ ત્રાણ શરણ એટલે રા ખવાને સમર્થ નથી પોતે એકલા થકાજ નાના પ્રકારના પોતાના રૂપા ત્યા દુઃખ ભોગવે ॥ ૨૨ ॥

જે જીવે જેવા ભાવે પાછલા જ માતરે કર્મ કીધા છે તે કર્મ તેવીજ વિધિયેં સંસારમા ભમતા થકા બારગતિને વિષે જીવને ઉદય આવે પરંતુ નરક માહેતો એકાંત નિ.કેવલ દુઃખરૂપ ભવ ઉપાર્જીને તે નારકી જીવ દુઃખી થકા અત્યંત દુઃખ વેદે. ॥૨૩॥

હવે ઉપદેશ સ્વરૂપ કહે છે એ પૂર્વોક્ત નરકના તીવ્ર દુઃખ સાંભળીને જે ધૈર્યવંત પુરૂષ છે તે શું કરે તે દેખાડે છે જે થકી નરકના દુઃખ ન ભોગવે એવા સર્વ ચતુર્દશ રજ્જવાત્મક લોકને વિષે જે કોઈ ત્રસ અને સ્થાવર જીવ છે તે કોઇને હણે નહીં તથા એકાંત દ્રષ્ટી એટલે નિશ્ચલ સમ્યકત્વધારક તથા પરિગ્રહ રહિત એવો થતો તું શબ્દથી મૃષાવાદાદિકનું વર્જન પણ જાણી લેવું તથા લોક તે ઇહા પ્રસ્તાવ થકી અશુભ કર્મકારી લેવો તથા કષાય લોક લેવો તેના સ્વરૂપને જાણી ને એવા લોકને વશમા ન પડીશ. ॥ ૨૪ ॥

એ જેમ અશુભ કર્મિને નરક ગતિ કહી તેમ તિર્યંચ મનુષ્ય તથા દેવતાની ગતિ એમ ગતિ મલી ચતુર્ગતિક સંસારને વિષે અનંત તદ્રુ રૂપ વિપાક એટલે અનંત એવો કર્મનો જે વિપાક સબુદ્ધિમાન (સર્વમેત દિતિવેદિત્વા) એટલે પંડિત પુરૂષ એ પૂર્વોક્ત સર્વને ગતિ એમ જાણીને જે રીતે શ્રી ભગવંતે કહ્યો છે તે રીતે કાલ કરે એટલે વાછ સુવાછ તોકે, કાલ એટલે જ્યા સુધી મરણ પ્રાપ્ત થાય ત્યા સુધી પ્રોવ એટલે સંયમને આચરે એ તાવતા ચારિત્ર વિના જીવ ચતુર્ગતિક સંસારમા ભ્રમણ કરે તે કારણ માટે જાવ જીવ સુધી ત્રિવિધે ધર્મ રૂપ નિરતિચાર ચારિત્ર પાલવાને વાછે અને સર્વથા પાપનો ત્યાગ કરે તિબ્રમિનો અર્થ પૂર્વવત જાણવો. ॥ ૨૫ ॥

इति श्री नरक विभक्ति नामे पांचमा अध्ययन संपूर्ण थयो ॥

अथ द्वितीय सूत्रकृतांगे षष्ठमाध्ययन प्रारम्यते पांचमा अध्ययनने विषे नरकनां दुःख कह्यां ते श्री महावीर देवे उपदेश्या छे ते माटे आ छट्ठा अध्ययनने विषे श्री महावीर परमात्मानी गुणो स्किर्तनी पूर्वक स्तुति કરે છે. પૂર્વોક્ત નરકના દુઃખ સાંભળીને સંસારના ભયથી બીક પામ્યા ઉપજ્યા એવા પુરૂષો શ્રી સુધર્મસ્વામીને પૂછે છે તે કેવુ પૂછે છે તો, કે સાધુ તથા બ્રાહ્મણ તથા આચારીતે ગૃહસ્થ ક્ષત્રિયાદિક તથા અન્ય તીર્થિકતે શાક્યાદિક તાપસ પ્રમુખ જાણવા સર્વ શું પૂછે તે કહે છે તે કયો એકાંત હિતનો કરનાર એવો (અનીદશમતુલ) એટલે નિરૂપમ શાશ્વત સાધુ સમીક્ષાએ યથાસ્થિત તત્વજ્ઞાને કરી જ્ઞાત પુત્ર શ્રી મહાવીર દેવે કેવો ધર્મ કહ્યો છે, કે જેણે કરી જીવ સુખ પામે. ॥ ૧ ॥

કેવું જ્ઞાન વળી દર્શન ચારિત્ર રૂપ કેવું તથા યમ નિયમ રૂપ શીલ કેવું છે એ બધુ જ્ઞાત પુત્ર એટલે ક્ષત્રિય શિરોમણી સિદ્ધાર્થ રાજાના પુત્ર શ્રી મહાવીરને વિષે કેવું હતું તે, અહો વામવાન્ ! એ સર્વ જે રીત તમે જાણો છો યથા તથ્ય એટલે સત્ય નિરૂપણ રૂપ, જેમ તમે સાંભળ્યું છે, (યથા નિશાંતે) એટલે સાંભળીને જેમ હૃદયને વિષે ધારણ કર્યું છે, તેમ અમને કહો ॥ ૨ ॥

એમ શ્રી સુધર્મ સ્વામિને પુછયા થકા સુધર્મ સ્વામિ શ્રી મહાવીર દેવના ગુણ કહે છે તે શ્રી મહાવીરદેવ ખેદજ્ઞ એટલે સંસારી જીવોને કર્મ વિપાક થકી ઉત્પન્ન થયું જે ખેદ એટલે દુઃખ તેને જાણે જાણીને ઉપદેશ આપી તેના દુઃખ ટાળવાને સામર્થવાન તથા કર્મ વિદારવાને નિપુણ અને મહોટા ઋષીશ્વર સાધુ તથા અનંત અવિનાશી જેનું જ્ઞાન પ્રગટ્યું છે અનંત અ

વિનાશી જેમનું દર્શન પ્રગટ્યું છે યશસ્વી એટલે જેના યશ ત્રણ ભુવનમાં વ્યાપ્યા છે લોકને ચક્ષુ ભૂત સમાન છે કેમકે લોકના ભાવના જે ભેદ તે સર્વ પરીક્ષે છે માટે લોકને ચક્ષુને સ્થાનકે વર્તે છે, એવા શ્રી મહાવીર પ્રણીત જે શ્રુત ચારિત્રરૂપ ધર્મ તેને ધર્મ જાણો તથા તેજ સંયમને વિષે ધૃતિ એટલે ધૈર્યપણું તે પણ શ્રી મહાવીરનોજ પ્રરૂપ્યો એટલે કહ્યો એટલે શ્રુત ચારિત્રરૂપ સંયમને વિષે જેહને રતિ છે, ધૈર્ય છે ॥ ૩ ॥

ઊંચા નીચા અને તિર્છા એટલે ચૌદરાજ લોકમાંહિ પૂર્વાદિક અઢાર દ્રવ્ય દિશાઓ અને અઢાર ભાવદિશાઓ મધ્યે, જે બેંદ્રિયાદિક ત્રસ પ્રાણી અને એકેંદ્રિ પૃથવિયાદિક જે સ્થાવર પ્રાણીઓ છે તેને ભગવંત નિત્યા નિત્ય ભેદ દ્રવ્ય પર્યાય ભેદ સમ્યક્ પ્રકારે જાણે એવા શ્રી મહાવીર વીતરાગ દેવ તેણે સંસાર સમુદ્રમાંહિ પડતા બુડતા પ્રાણીને દ્વીપ સમાન એવો સમભાવિ ધર્મ કહ્યો છે ॥ ૪ ॥

તે ભગવંત સર્વદર્શિ એટલે લોકા લોકને દેખનાર વળી બાવીશ પરીસહને જીતવા થકી કેવળજ્ઞાની થયા (નિરામગંધ) એટલે મૂલોત્તર ગુણ વિશુદ્ધ સંયમ પાળક તથા ધૈર્યવંત સ્થિતાત્મા એટલે સમસ્ત કર્મના ક્ષય થકી આત્મ સ્વરૂપમાંજ જે સ્થિત થયા છે તથા અનુત્તર એટલે પ્રધાન સર્વ જગતમાં નિરૂપમ જ્ઞાતા માટે વિદ્વાન એટલે ભલી બુદ્ધિવંત છે. તથા ગ્રંથથકી અતીત એટલે નિર્ગ્રંથ બાહ્યાભ્યંતર પરિગ્રહ રહિત છે સપ્ત ભય રહિત છે, તેના નામ કહે છે, પેહું ઇહલોક ભય બીજું પરલોક ભય ત્રીજું આદાન ભય ચોથું અકસ્માત ભય પાંચમું વેદના ભય છઠું અપકિર્તિભય સાતમું મરણ ભય તથા ચાર પ્રકારના આયુકર્મ કરી રહિત છે. ॥ ૫ ॥

તે ભગવંત ભૂતિ પ્રાજ્ઞ એટલે અનંત જ્ઞાની તથા અપ્રતિબંધ વિહારી જાણવા, ઓઘ એટલે સંસાર રૂપ સમુદ્રને તરનાર ધીર એટલે નિશ્ચલ અનંત જ્ઞાન રૂપ ચક્ષુના ધરનાર જેમ સુર્ય સર્વ થકી અધિક તપે તેમ ભગવંત જ્ઞાને કરી સર્વ થકી ઉત્તમ પ્રધાન છે, તથા વૈરોચનેંદ્ર એટલે અગ્નિ જેમ અંધકારને ... અધિક પ્રકાશ કરે છે, તેમ શ્રી મહાવીર યથાસ્થિત

...શક જાણવા. ॥ ૬ ॥

ઋષભાદિક પ્રભાવવંત તીર્થંકરો તન્ સંબંધી જે

તેનો નાયક એટલે તેને જાણે એવા ચારિત્રવાન

શ્રી મહાવીર ઉતાવળી પ્રજ્ઞાનો જાણ જેમ ઇન્

...નો નાયક મહા પ્રભાવવંત દેવો માંહિ પ્રધાન

...વીર કેવળ જ્ઞાની સહસ્ત્ર પુરૂષોમા દેવતાના

... તેની પેરે વિશિષ્ટ મહાનુભાવ જાણવા. ॥ ૭ ॥

...વંત પ્રજ્ઞાએ એટલે બુદ્ધિએ કરીને અક્ષય છે, વા

...ગુને અર્થે છે કોની પેરે તોકે, જેમ સમુદ્ર જે મ

સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર નિર્મળ જેનું જળ છે. ઇત્યા

...ી અનંત અપાર છે તેમ શ્રી વીર પણ અકલુષ

...ના ભિક્ષાપે આજીવિકા કરે છે યદ્યપી નિઃશેષ કર્મ

ક્ષય ...દા ત્રૈલોક્યને પુજ્ય છે તથાપિ ભિક્ષાપે આ જીવે છે પ

...દ અક્ષીણ મહાનસી પ્રમુખ લબ્ધીને પ્રયુંજતા નથી. એવા અનેક ગુણ યુક્ત શ્રી મહાવીર દેવ છે તથા શક્રેન્દ્ર દેવતાના સ્વામિ તેની પેરે દીપિમાન છે ॥ ૮ ॥

તે ભગવંત શ્રી મહાવીર વીર્યંતરાય કર્મનાક્ષય થકી બળે કરી પ્રતિપૂર્ણ વીર્યમાન છે, એટલે સંઘયણાદિકે બળવાન છે સુદર્શન શબ્દે મેરૂ પર્વત તે જેમ સર્વ પર્વતમાં શ્રેષ્ઠ છે, તેમ ભગવંત પણ ઐશ્વર્યગુણે કરી સર્વમા શ્રેષ્ઠ છે વળી દેવલોકના

નિવાસી દેવતાને તે મેરૂ પર્વત હર્ષનો કરનાર છે, પ્રશસ્ત એવા અનેક વર્ણાદિક ગુણે કરી બિરાજમાન એટલે શોભે છે તેમ શ્રી ભગવાન પણ જાણવા ॥ ૯ ॥

તે મેરૂ પર્વત શતસહસ્ર યોજન પ્રમાણ સર્વથી ઊંચ પણે જાણવો તેમજ તે પર્વતના ત્રણ કાંડ છે, એક ભૂમિમય બીજો સુવર્ણમય ત્રીજો વૈડુર્યમય છે અને પંડગવન છે તે વેજયંતિ એટલે ધ્વજા સમાન શોભે છે તે મેરૂ પર્વત (નવણવતિ) એટલે નવાણુ હજાર યોજન ઊંચો જાણવો અને નીચે ભૂમિ મધ્યે એક હજાર યોજનનો કંદ છે એમ સર્વ મળી એક લાખ યોજન પ્રમાણ છે ॥ ૧૦ ॥

તે મેરૂ પર્વત આકાશને ફરશીને રહ્યો છે તથા ભૂમિકાને અવગાહી રહ્યો છે, તિર્છો ઊંચો અને નીચો એમ લોક વ્યાપ્ત છે જે મેરૂ પર્વતને ચોફેર અગીઆરસેને એકવીશ યોજનને અંતરે સુર્ય પ્રમુખ જ્યોતિષિ દેવો પરિભ્રમણ કરતા થકા પ્રદક્ષિણા કરી રહ્યા છે, તથા તે મેરૂ પર્વત સુવર્ણમય છે, તથા ઘણા પર્વત અહીં નંદનાદિક ચાર જાણવા એવા રળીયામણા વન છે એને વિષે, એટલે પહેલી ભૂમિકાને વિષે ભદ્રશાલ વન છે, તે ઉપર પાંચસે યોજન ઊંચું બીજું નંદન વન છે, તે ઉપર સાડીબાસઠ હજાર યોજન ઊંચું જાતા વળી ત્રીજું સોમનસ વન છે, તે પછી છત્રીસ હજાર યોજન ઊંચું જાતા શીખર ઉપર ચોથું પંડગવન ખંડ છે. જે પર્વતને વિષે મહેંદ્ર પણ ક્રીડા કરવાને અર્થે સ્વર્ગ થકી આવી તે રતીસુખ ભોગવે છે ॥ ૧૧ ॥

તે પવત વળી કેવો છે તો કે, મંદર મેરૂ સુદર્શન સુરગિરિ ઇત્યાદિક શબ્દે કરી મહોટા પ્રકાશવાન એટલે પ્રસિદ્ધ એવો જતો શોભે છે તથા સુવર્ણની પેરે દેદીપ્યમાન શુદ્ધમાલ વર્ણે છે,

સર્વ પર્વતમા અનુત્તર એટલે પ્રધાન એવી પર્વ એટલે મેખલાએ કરી દુર્ગ એટલે વિષમ છે અર્થાત સામાન્ય જીવને ચડતા વિષમ છે તથા પ્રધાન મણી અને ઔષધિયેં કરી દેદીપ્યમાન ભૂમિ સરખો પૃથવી પ્રદેશની પેરે જાણવો. ॥ ૧૨ ॥

મહી એટલે પૃથવીને વચમા આવેલો જે જમ્બુદ્વીપ તેના મધ્ય ભાગે એટલે વચમા વર્તે છે, નગેંદ્ર એટલે સર્વ પર્વતોના ઇંદ્ર સરખો એ મેરૂ પર્વત જાણવો તે પર્વત લોકમા સુર્યની પેરે વિશુદ્ધ નિર્મળ કાંતિવાન છે એમ પ્રકર્ષે કરી જાણીયે, એ પ્રકારે કરી લક્ષ્મીયે સહીત તે મેરૂ રત્ન અનેક વર્ણે કરી સહિત છે તથા મનને રમાડનાર તથા જેની બપોતિ અર્ચિમાલી એટલે સુર્ય તેની પેરે દશ દિશિને વિષે પ્રકાશ પામે છે ॥ ૧૩ ॥

હવે એ મેરૂ પર્વતની ઉપમાઓ શ્રી મહાવીર ભગવતની સાથે જોડ છે, સુદર્શન નામા જે ગિરિ એટલે પર્વત તેનો જે યશ કહિયે છેએ તેવો મહોટો મેરૂ પવત જાણવો. એ મેરૂની ઉપમાયે શ્રમણ તપસ્વી જ્ઞાત પુત્ર શ્રી મહાવીર દેવ જાણવા કેવી રીતે તોકે, જાતિયેં કરી, યશે કરી દર્શને કરી જ્ઞાને કરી અને શિળે કરી સમસ્ત જેટલા ધર્મ માર્ગના પ્રકાશકો છે તેમા શ્રી મહાવીર દેવ પ્રધાન છે ॥ ૧૪ ॥

જેમ લાબપણે સમસ્ત પર્વતમા નિષધ પર્વત શ્રેષ્ઠ છે, તથા જેમ વર્તુલાકાર સમસ્ત પર્વત માંહિ રૂચક નામા પર્વત શ્રેષ્ઠ છે, તેની ઉપમાયે શ્રી મહાવીર દેવ જગતમા ભૂતિપ્રજ્ઞ એટલે પ્રજ્ઞાવેં કરી શ્રેષ્ઠ જાણવા. સમસ્ત મુનિઓ માંહિ તાત્ત્વ રૂપ જાણવાને અત્યંત જ્ઞાનવંત જાણવા (પ્રકર્ષેણ જાનાતિતિ પ્રજ્ઞ) એ ભાવ જાણવો ॥ ૧૫ ॥

તે શ્રી મહાવીર પ્રધાન એવો જે સર્વોત્તમ ધર્મ તને પ્ર રૂપીને પ્રકાશીને પ્રધાનમા પ્રધાન એવો જે શુક્લધ્યાન તેને

ધ્યાવે તે ભગવંતને યોગ નિરૂંધકાળે સુક્ષ્મ કાય યોગ રૂંધના વખતે શુક્લધ્યાનનો ત્રીજો ભેદ જે સુક્ષ્મ ક્રિયા અપ્રતિપતિ એવે નામે છે, તે થાય યોગ નિરોધ થયા પછી શુક્લધ્યાનનો ચોથો ભેદ ઉપરત ક્રિયા અને અનિવૃત્તિ નામે ધ્યાવે તે ધ્યાન વર્ણવે છે સુરત્ન પ્રધાન શુક્લ વસ્તુની પેરે ઉજ્વલ અપગંડ એટલે દોષ રહિત અર્થાત મિથ્યાત્વ રૂપી કાદ કર્દમ તેણે કરી રહિત એવું નિર્દોષ શુક્લધ્યાન સુવર્ણની પેરે ઉજ્વલ છે અ થવા અંક શબ્દે ઉદકર્દ્ર કહેવુ તે સરખું ઉજ્વલ છે, તથા શંખ અને ચંદ્રમા તેની પેરે એકાંત અવદાત એટલે અત્યંત શુક્લ એવું શુક્લ ધ્યાન છે, તેને ધ્યાવે ॥ ૧૬ ॥

તે ભગવત શૈલેશી અવસ્થાયેં શુક્લધ્યાનના ચોથા ભેદને અનંતર સાદિ અનંત એવી સિદ્ધિ ગતિને વિષે પોહોતા તે સિદ્ધિ કેવી છે તોકે, સર્વમા ઉત્તમ તથા લોકને અગ્રે વર્તમાન છે તે કારણ માટે પરમ પ્રધાન મહોટા ઋષીશ્વર શ્રી મહાવીર દેવ છે જે જ્ઞાને કરી, દર્શને કરી, ચારિત્ર શિલે કરી સમસ્ત જ્ઞાનાવર્ણાદિક આઠે કર્મને શોધી કર્મ ખપાવીને મુક્તિને વિષે પોહોતા. ॥ ૧૭ ॥

વળી ઉપમાએ કરી ભગવંતને સ્તવે છે, જેમ વૃક્ષો માંહે પ્રસિદ્ધ દેવ કુરૂ ઉત્તર કુરૂને વિષે અવસ્થિત એવું શાલ્મળી વૃક્ષ મોહોટું છે, જેને વિષે સુવર્ણ કુમારપ્રમુખ ભુવનપતિ દેવો આવીને રતિવેદે છે, એટલે ક્રીડા રૂપ સુખ ભોગવે છે. તથા જેમ વનને વિષે નંદન વન શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે ઉત્તમ શાખાયે કરી સહિત કહ્યું છે તેમ જ્ઞાન અને શીલ એટલે ચારિત્ર તેણે કરી શ્રી મહાવીર મહાપ્રાજ્ઞ એટલે મોહોટા જાણવા. ॥ ૧૮ ॥

જેમ શબ્દમા સ્તનિત એટલે મેઘની ગર્જનાનો શબ્દ પ્રધાન એટલે શ્રેષ્ઠ કહ્યો છે, તથા જેમ ગ્રહ નક્ષત્ર અને તારાને વિષે

ચંદ્રમા મહાનુભાવ કહ્યો છે, તથા જેમ સમસ્ત ગંધમા ગોશીર્ષ ચંદન શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે, એમ સમસ્ત સાધુમા અપ્રતિજ્ઞ એટલે આ લોક પરલોકની આશંસા કરવાની જેને પ્રતિજ્ઞા નથી અર્થાત ઈહલોક પરલોકની આશંસા રહિત એવા શ્રી મહાવીરને મોહોટા શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે. ॥ ૧૯ ॥

જેમ સમસ્ત સમુદ્રમા સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર શ્રેષ્ઠ કહ્યો છે જેમ નાગકુમાર દેવોમા ધરણેંદ્રનામા ઇંદ્ર શ્રેષ્ઠ કહ્યો છે, જેમ ઇક્ષુરસોદક સમસ્ત રસમા પ્રધાન વૈજયંત એટલે વખાણ્યો છે, તેમ તપ ઉપધાને કરી તથા વિશેષે કરી સમસ્ત મુનિમા શ્રી મહાવીરને પ્રધાન વખાણ્યા છે ॥ ૨૦ ॥

જેમ હસ્તિઓને વિષે ઇંદ્રનું વાહન ઐરાવણ હસ્તિ પ્રધાન કહ્યો છે જેમ મૃગ પ્રમુખ શ્વાપદ જનાવરોમા સિંહ પ્રધાન કહ્યો છે ભરતક્ષેત્રની અપેક્ષાયેં જેમ પાણીમા ગંગાનદીનું પાણી નિર્મળ કહ્યું છે જેમ સમસ્ત પક્ષીઓમા ગરુડ મોટેરા કહ્યા છે અપરનામે વેણુ દેવ એ જેમ પ્રધાન કહ્યા છે તેમ નિર્વાણ જે મોક્ષ માર્ગ તેના સ્થાપન કરનારા વાદી લોકમાં શ્રી મહાવીર મોટેરા કહ્યા છે ॥ ૨૧ ॥

જેમ યુદ્ધ શુભટોમા જ્ઞાતવિદિત વિશ્વસેન એટલે ચક્રવર્તિ પ્રધાન કહ્યો છે જેમ ફુલમા અરવિંદ કમળ મોટું કહ્યું છે જેમ ક્ષત્રીમા દંતવાક્ય એટલે ચક્રવર્ત્તિ પ્રધાન કહ્યો છે તેમ સમસ્ત ઋષીઓમા શ્રી વર્ધમાન સ્વામિ શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે ॥ ૨૨ ॥

જેમ સમસ્ત દાનને વિષે અભયદાન શ્રેષ્ઠ કહ્યું, જેમ સત્ય વચનમા નિરવદ્ય એટલે જે વચનના ઉચ્ચારે કરી પરને પીડા ઉપજ ન થાય તે વચન શ્રેષ્ઠ વખાણ્યું છે જેમ સર્વ તપમા નવવિધ બ્રહ્મગુપ્તિ સહિત બ્રહ્મચર્ય શ્રેષ્ઠ કહ્યો છે તેમ લોકમા ઉત્તમ શ્રમણ તપસ્વી શ્રી મહાવીર દેવ શ્રેષ્ઠ વખાણ્યા છે ॥ ૨૩ ॥

જેમ સ્થિતિમાં પ્રધાન લવ સપ્તમ દેવતા એટલે પંચાનુત્તર વિમાનવાસી દેવો કહ્યા છે, કારણ કે તેમનું મનુષ્યમાં સાત લવ પ્રમાણ આયુકર્મ જો શેષ રહ્યું હોત તો મુક્તિ પામત તે માટે એને લવ સપ્તમ દેવો કહિયે. અન્ય સભાઓમાં જેમ સૌધર્મા સભા શ્રેષ્ઠ કહી છે. જેમ સમસ્ત ધર્મોને વિષે નિર્વાણ જે મોક્ષ તે પ્રધાન કહ્યો છે, કેમકે અન્ય દર્શનીઓ પણ પોતપોતાના ધર્મને વિષે મોક્ષ પ્રધાન બોલે છે. માટે તેમ જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીર થકી અન્ય કોઈ જ્ઞાની નથી, એટલે સર્વમાં ઉત્તમ જ્ઞાનવંત શ્રી મહાવીર દેવ જાણવા ॥ ૨૪ ॥

જેમ પૃથ્વી સકલ પદાર્થને આધાર ભૂત છે! તેમ શ્રી મહાવીર સર્વ સત્વને અભય પ્રદાને કરી રૂડા ઉપદેશના દાન થકી આધાર ભૂત છે. આઠ પ્રકારના કર્મ ખપાવ્યા છે (વિગત બુદ્ધિ) એટલે અભિલાષ રહિત થયા છે. વળી સંનિધ ન કરે એટલે કાંઈ પણ સંચય કરે નહીં તથા ઉતાવળી પ્રજ્ઞાના ધણી એટલે કેવળી એવા ભગવંત જાણવા. તથા સમુદ્રની પેરે તરવાને દુસ્તર એવો મોહોટો સંસાર સમુદ્ર તેને તરીને મુક્તિ પ્રત્યે પોહોતા છે, વળી શ્રી મહાવીર કેવા છે તો કે, અભય કરનાર એટલે સર્વ જીવના ભયના ટાળનાર છે, તથા શૂરવીર છે અનંત ચક્ષુના ધણી એટલે સર્વ સ્વરૂપ દેખે છે જાણે છે ॥ ૨૫ ॥

ક્રોધ વળી માન તથા માયા તેમજ વળી લોભ તે પર વશના રૂપ જાણવો એ ચાર અધ્યાત્મ દોષ છે, તેને સંસાર વધારવાના કારણ જાણીને એ ચારે કષાયને છાંડીને શ્રી મહાવીર અરિહંત થયા, મહા જ્ઞાની થયા, તે કારણ માટે શ્રી મહાવીર સ્વામિ પોતે પાપ કરે નહીં, તથા બીજા પાસે પાપ કરાવે નહીં, અને પાપ કર્મના કરનારની અનુમોદના પણ કરે નહીં ॥ ૨૬ ॥

હવે ક્રિયાવાદીના એકસોને એંશી ભેદ, અક્રિયાવાદીના ચોરાશી ભેદ, વિનયવાદીના બત્રીશ ભેદ, અને અજ્ઞાનવાદીના સડસઠ ભેદ, એ સર્વ મળી ત્રણસેને ત્રેસઠ થયા તે પાખંડી દર્શનીઓના અનુવાદ એટલે ભેદ જાણવા. એ ચારે દર્શનીના દર્શન સ્વરૂપ તેને દુર્ગતિ જવાના કારણ જાણીને. તે શ્રી મહા વીરદેવ સર્વ વાદને જાણીને સૌ માર્ગનો ત્યાગ કરીને ચારિત્ર રૂપ ધર્મને વિષે (દીર્ઘરાત્ર) એટલે જાવજ્જીવ સુધી ઉપસ્થિત એટલે સાવધાન થયા છે ॥ ૨૭ ॥

તે ભગવતે શ્રી સહિત રાત્રી ભોજન તથા ઉપલક્ષણથી ગ્રજાતિ પાતાદિકને પણ નિવાર્યા છે વળી કર્મ રૂપ દુઃખ ક્ષય કરવાને અર્થે ઉપધાનવંત થયા, એટલે તપસ્યા કરી, દેહ શો ષવીને કર્મ ખપાવ્યા. ઇહ લોક અને પરલોક એ બન્નેને જા ણીને સર્વ પાપના સ્થાનકને પ્રભૂતપણે પોતે વારંવાર નિવાર્યા છે ॥ ૨૮ ॥

હવે શ્રી સુધર્મ સ્વામિ પોતાના શિષ્ય પ્રત્યે કહે છે અરિહંતનો ભાખેલો જે ધર્મ તે કેવો છે તો કે, સમકય પ્રકારે અર્થ કરી પદ કરી શુદ્ધ એટલે ઉજ્વલ યુક્તિ સહિત તેને સા ભળીને તે ધર્મને સદ્દહતા એટલે સત્ય કરી માનતા થકા. અનેક જન કર્મ રહિત થાને અનાયુષ્ય થયા એટલે સિદ્ધ થયા અથવા આગામિક કાલે ઇંદ્રાદિક પદવી પામ્યા. (નિયામિનો અર્થ પૂર્વવત્ જાણવો) ॥ ૨૯ ॥

(ઇતિ શ્રી વીરસ્તુતિ નામે છઠ્ઠા અધ્યયન સમાપ્ત)

हवे सातमो अध्ययन प्रारंभीए छैयें छठा अध्ययनने विषे श्री महावीरनुं स्तवन करतां श्री महावीरने कुशील कह्या, हवे आ सातमा अध्ययनने विषे ते थकी विपरीत कुशीलिया होय छे जे अगरह धर्मीकाने त्यागे संसारमांहे भ्रमण करे तेनुं स्वरूप कहे छे।

પૃથ્વીકાય અપ્પકાય અને વાઉકાય અહીં પ્રકાર થકી એ ચારે નિકાય સૂક્ષ્મ અને બાદરના ભેદ કરી બે પ્રકારે જાણવા તથા તૃણ વૃક્ષ બીજ શાલી પ્રમુખ વનસ્પતિકાય જાણવી, અને ત્રસત બેઇંદ્રિયાદિક જીવ જાણવા તેના અનેક પ્રકાર છે, તે કહે છે, જે ઈંડા થકી ઉપના એવા પંખી તથા સર્પ પ્રમુખ તથા જે જરાયુ તે ગાય પ્રમુખ જીવ જાણવા અને સંસ્વેદજ એટલે પ્રસ્વેદ થકી ઉત્પન્ન થયેલા એવા જું, માકણ, પ્રમુખ જીવ જાણવા વળી રસજા તે જે સૌવીરાદિકને વિષે ઉપજે તેનાજ વર્ણ સરખા જે જીવ હોય તે જાણવા. એ રીતે જીવના ભેદ કહ્યા. ॥ ૧ ॥

એ પૂર્વોક્ત પૃથિવ્યાદિક છ જીવ નીકાય શ્રી તીર્થંકર દેવે કહી છે એ છ જીવ નિકાય જે છે તે સાતા સુખને જાણે છે વાંછે છે એટલે સર્વ જીવ સુખાભિલાષી છે એ છકાયને જે દંડ ઘાત કરે દીમકાસ પીડા આપે તેને જે દુઃખ થાય તે કહે છે, તે જીવ એજ છકાયને વિષે (વિપર્યાસમુપૈતિ) એટલે વિનાશ પામે અર્થાત વારંવાર એને વિષેજ પરિભ્રમણ કરે ॥ ૨ ॥

વળી એકેંદ્રિયાદિકથી આદીને પંચેંદ્રિય પર્યંત જીવની જાતિ છે તેને વિષે એક સ્થાનકથી બીજે સ્થાનકે પરિભ્રમણ કરતા થકા ત્રસ તથા સ્થાવર જીવને વિષે વિનિપાતમેત્ય એટલે ઉપત્તિ અને વિનાશ પામે. તે ક્રૂર કર્મના કરનાર વતિ જાતિને

વિષે ઉત્પત્તિ પામીને, તે બાળ અજ્ઞાની જે વળી ત્યા દુષ્ટ એવા પાપ કર્મ કર તો વળી તેહીજ દુષ્ટ કર્મે કરી એટલે ઘોર અ થવા પરદારા ગમન ઈત્યાદિક દોષે વળી વિનાશ પામે. ॥૩॥

જે કર્મ કરે તે કર્મ આ જન્મને વિષે અથવા પરજ મને વિષે વિપાક આપે, અથવા એકજ કર્મ, સો સહસ્ર, લાખ, ક્રોડ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા, ઇત્યાદિક ઘણા ભવ સુધિ પણ વિપાક આપે જેવા વિધિયેં કર્મ કર્યાં હોય તેવા વિધિયેં ભોગવે. અથવા અન્ય વિધિયે પણ ભોગવે. (શિરચ્છેદાદિક હસ્તપાદ ચ્છેદનાદિક દુખ પામે એવી રીતે તે કુશીલિયા અરહદ ઘડી ક્રાને ન્યાયે સંસારને વિષે ફરી ફરી ભવ પરંપરાયે પરિ ભ્રમણ કરતા થકા દુઃખ ભોગવે તથા એકેક ચ્છેદનાદિક દુઃખે પીડ્યા થકા તે દુઃખના ધોમે કરી વળી નવા નવા કર્મ બાંધે તેને ફરી ભોગવે પણ ભોગવ્યા વિના છુટેજ નહીં ॥ ૪ ॥

જે કોઈ માતા પિતાદિકને હિત્વા એટલે છાંડીને અને સ્વજન વ ર્ગનો ત્યાગ કરીને, શ્રમણ ને વ્રતે ઉઠ્યા અર્થાત્ અમે સાધુ છૈયેં એવું બાલતા છતા, ઉદેશાદિક પરિભોગે કરી અ ગ્નિને સમારંભ કરે અથવા કરાવે. તથા અનુમોદે, તેવા પા ખંડી લોક તે કુશીલ ધર્મિ જાણવા. એમ શ્રી તીર્થંકર ગણધરાદિક કહે છે જે પોતાના આત્મસુખને અર્થે પ્રાણીની હિંસા કરે છે, તે કુશીલિયા જાણવા. ॥ ૫ ॥

જે અગ્નિ ઉજ્વાલે પ્રદીપ્ત કરે તે ત્રસ અને સ્થાવર જી- વોના અતિપાત એટલે વિનાશ કરે અને તેમ વળી ત અગ્નિને પાણીયેં કરી બુઝાવતા થકા પણ અનેક ત્રસ અને સ્થાવર જીવ હણાય છે, એમજ અગ્નિને અણુઆળતા તથા ઓલવતા થકા પણ પ્રાણીઓના ઘાત થાય છે, તે માટે પંડિત સદવિવેકનો જાણ હિંસાનો ત્યાગ કરી તથા દયામા ધર્મ છે એમ વિમાસીને

પંડિત અગ્નિકાયનો સમારંભ કરે નહી ॥ ૬ ॥

હવે અગ્નીનો સમારંભ કરવા થકી બીજા જીવો કેવી રીતે હણાય તે કહે છે, પૃથવી તે પણ જીવ અને અપ એટલે પાણી તે પણ જીવ તથા સંપાતિમ પ્રાણી તે પતંગીયા પ્રમુખ ત્યા સમ્યક્ પ્રકારે પડે. તથા (સંસ્વેદજ) તે કાષ્ટ તથા છાણાદિ કને વિષે ઉત્પન્ન થએલા જીવ કાષ્ટ નીમિત ઘુણાદિક કીડી પ્રમુખ જાણવા એટલા સ્થાવર જંગમ જીવને જે અગ્નીનો સમારંભ કરે તે દહે એટલે બાળી નાખે. ॥ ૭ ॥

તથા હરિકાય તે અંકુરાદિક સમસ્ત વનસ્પતિ જાણવી એ સર્વે જીવ તે વિલંબક જાણવા વિલંબક શબ્દે જીવનો આકાર ધારણ કરે જેમ કલલ, અર્બુદ, માસ, પેશી, એટલી અવસ્થા ગર્ભમા થાય. અને ગર્ભ પ્રસવ્યા પછી બાળકુમાર તરૂણ વૃદ્ધ એટલી અવસ્થા મનુષ્ય ધારણ કરે, તેમ શાલ્યાદિક વનસ્પતિ પણ અંકુર મૂલ સ્કંધ પત્ર શાખાદિક વિશેષ જે છે તે પણ વર્દ્ધમાન થકા બાળ તરૂણ વૃદ્ધાવસ્થાદિક ભાવ પામે છે તથા એ હરિતાદિક જે છે તેના મૂલ પત્ર શાખાદિકને વિષે, પૃથક્ પૃથક્ જુદા જુદા જીવ જાણવા, એટલા વનસ્પતિને આહાર તથા સરીરને અર્થે, જે આત્માના સુખને અર્થે એટલે એને છેદવા થકી માહારા આત્માને સુખ થશે, એવી આત્મ સુખની પ્રતી તે જે કહેર, તે પુરૂષ ધીઠાઈપણે ઘણા જીવોના ઘાતનો કરનાર જાણવો ॥ ૮ ॥

ઉત્પત્તિ એટલે મૂલાદિક કોમળ તથા વૃદ્ધિ એટલે શાખા પ્રશાખાદિ જે વનસ્પતિ તેનો વિનાશ કરતો હોય તથા બીજ ફિક એટલે તેના ફલનો વિનાશ કરતો હોય, તને અસંયત એટલે ગૃહસ્થ અથવા પ્રવ્રજિત અન્યલિંગી અથવા સ્વલિંગી આત્માના દંડનાર કહિયે. તે જીવ આવીને ઉપઘાતે પોતાના

આત્માનો ઉપઘાત કરે છે જે આત્મા સુખને અર્થે હરીકાયને છેદે તેને લોક માંહિ અનાર્ય ધર્મી શ્રી તીર્થંકર ગણધર કહે છે જે પ્રાણી ધર્મોપદેશે આત્મસુખને અર્થે બીજાદિક વનસ્પતિકાયને છેદે છેદાવે, તથા અનુમોદે, તથા એવો ધર્મોપદેશ કહે, તે પાખંડી અનાર્ય જાણવો ॥ ૯ ॥

વનસ્પતિ કાયના વિનાશક પ્રાણીઓ ઘણા જન્મ સુધી ગર્ભાદિક અવસ્થાને વિષે વર્તતાજ મરણ પામે એટલે કલલ અર્બુદાદિક અવસ્થાએ વર્તતા થકાજ મરણ પામે તથા જન્મ્યા પછી બોલતા, અણબોલતા, થકા તથા અન્ય મનુષ્ય ન્હાની મોટકીના ધણી, કુમારાવસ્થાએ સ્થિત થકા મરે, તથા યુવાનવય તરૂણવય તથા મધ્યમવય સ્થવિરવય એ સર્વ અવસ્થાને વિષે આયુષ્યના ક્ષય વિષે પ્રલીન થકા એટલે સ્વકર્મ ભોગવતા દીન દુઃખી ભુખ, તૃષ્ણાદિક, સહન કરતા થકા ત પાપી જીવો શરીર ત્યાગ કરે એટલે જેવું પાપ સમાચારે તેવું ભોગવે ॥ ૧૦ ॥

અહો! જીવો તમે જુઓ જે મનુષ્યપણું પામવું દુર્લભ છે, એમ જાણો (દુલ્લહેખલુ માણુસ્સેભવે) ઇત્યાદિક વચને સુણે એટલે પ્રતિબોધ પામો. તથા નરક તિર્યંચાદિક ગતિને વિષે અનેક દુઃખ છે તેનો ભય દેખીને બાલિશ એટલે અજ્ઞાન પણાને લીધે સદ્વિવેક પામવો દુર્લભ છે એવી રીતે જાણો તથા એ લોક એકાંત દુઃખી છે, જ્વરિત એટલે જેમ જ્વરગ્રસ્ત જીવ દુઃખી હોય તેમ એ સર્વ લોક પોત પોતાના કર્મ રૂપ તાપે કરી કરી વ્યાકુલ થતા સંસારમાં વિપર્યાસ એટલે ફરી ફરી નાશ પામે છે ॥ ૧૧ ॥

અહીં ધર્મ સ્થાપનાના અધિકારે કોઇ એક મુર્ખ કુશીલ દર્શની એમ કહેછે કે, (આહારેણ સંપયક) એટલે લવણ તેને વ

વર્જવા થકી મોક્ષ છે એટલે સર્વ રસનુ સાર લવણ છે મત (લ
વણા વિણુ રસા ઈતી વચનાત્) તથા પાઠાંતરે આહાર
(પંચક લવણ પંચકમિદં) આહાર આ શ્રી પાંચ ભેદ વર્જવા
થકી મોક્ષ થાય છે, તે આહાર પંચકના નામ કહે છે એ
ક લસણ, બીજે પલાંડુ, ત્રીજે કરભી, એટલે ઉંટણી ગાયો
ગોમાંસ પાંચમું મદ્ય તથા એક વારી શીતલોદકના ઉપભોગ
થકી મોક્ષ કહે છે એટલે જેમ પાણી બાહ્યમલ ઉતારે છે, તેમ
અંતરંગ મલ પણ તે પાણીજ ઉતારે છે એમ કહે છે કોઇ
એક વળી હુતાશન એટલે અગ્નીના હોમ થકી મોક્ષ છે એમ
પ્રરૂપે છે જેમ સુવર્ણાદિકના મલને અગ્ની બાળે છે, તેમ આ
ત્મના મળનો પણ અગ્નીજ નાશ કરે છે ॥ ૧૨ ॥

હવે એ પૂર્વોક્ત દર્શનીઓને ઉત્તર કહે છે પ્રાત:સ્નાનાદિકે
કરી આદિ શબ્દ થકી હસ્ત પાદને ધોવે કરી મોક્ષ નથી, કેમકે
પાણી નાખવા થકી તદાશ્રિત જીવોનો ઘાત થાય છે તે માટે
એમ કર્વા થકી મોક્ષ પ્રાપ્ત ન થાય, તથા ખાર એટલે લવ
ણને અણ જમવે કરી પણ મોક્ષ નથી, જો લુણ નખાવા થકી
મોક્ષ પ્રાપ્તી થતી હોય તો જે દેશમા સર્વથા લુણ મલતુંજ
નથી, તો ત્યા નિવાસ કરનારા લોકોને દુર્ગતિ પણ ન થાય
પરંતુ એ વચન અસંબધ જાણવો. અને તે મુર્ખ મદ્ય, માંસ, તથા
લસણનો પરિભોગ કરીને મોક્ષાર્થે થકા અન્યત્ર સ્થાનકે વાસ
કરે, એટલે તેને પણ શુશીલવિના મોક્ષ નથી. એ તાવતા તેને
સંસારમા નિવાસ કલ્પે ॥ ૧૩ ॥

જે મુર્ખ પાણીએ કરી મોક્ષ પ્રરૂપે છે એટલે સંધ્યા પ્રભાત
અને સકારના મદળ થકી અપ્પાનને વિષે પાણીનો સ્પર્શ કરવા
થકી મુક્તિ કહે છે, તે પણ મુષા જાણવો કેમકે ઉદકના સ્પર્શ
થકી જો સિદ્ધિ થાયતો પાણી મધ્યે સર્વકાળ માછલા પ્રમુખ જીવો

રહેછે. અથવા જલ પણ પાણીમા રહે છે તેને પણ મુક્તિ હો વી જોઇએ, તેમ તો થતું નથી. કારણ કે પાણી જેમ અનિષ્ટ મલને હરણ કરે છે તેમજ ઇષ્ટ મલ જે સુગંધ દ્રવ્ય છે તેને પણ હરણ કરે છે ॥ ૧૪ ॥

જો ઉદકના સ્પર્શ થકી મોક્ષ થાય તો માછલા કૂર્મક, એ ટલે કેકડા, તથા સર્પ, જલકાગ, જળચર, વિશેન, જલમા નુષ, એટલે મનુષ્યાકૃતિ જેવા રાક્ષસ એ સર્વ મોક્ષગામી થશે. તે કારણ માટે જે કુશલ એટલે તીર્થંકર દેવ તેણે એ અસ્થાન અયુક્ત કહ્યું છે, તો શું કહ્યું છે! તો કે ઉદક થકી જે મોક્ષ કહે છે તે પુરૂષ અજ્ઞાની પાપિષ્ટ પાખંડી અલ્પમતિ વાળા જાણવા ॥ ૧૫ ॥

ઉદક જો અશુભ કર્મરૂપ મળને હરણ કરે તો એમજ શુભ એટલે પુણ્ય તેને પણ હરણ કરે, અને જો પુણ્યને હરણ ન કરે તો કર્મ મળ પણ અપહારી શકે નહીં માટે જે ઉદક થકી સિદ્ધિ કહે છે, તે એ વચન ઇચ્છામાત્રજ બોલે છે જેમ જા ત્યંધ પુરૂષ માર્ગ દેખાડનાર હોય તો તેની પછવાડે ચાલવા થકી વાછિત માર્ગ પામિયેં નહીં, તેમ મૂર્ખ પ્રાણી પણ ધર્મની બુદ્ધિયેં પ્રાણીઓનો વિનાશક એવા શૌચ માર્ગનો સેવન કરતા થકા મોક્ષ પામે નહીં, એમ ભગવત કહે છે ॥ ૧૬ ॥

જે જીવ મકર્મે કરી જીવ ઘાતાદિક અનેક પાપ કૃત્યો કરી કર્મ ઉપાર્જીને પછી સીતોદક એટલે ત્રિસંધ્યાયે પાણીનો સ્પર્શ કરી ઉપાર્જિત કર્મનો નાશ કરીને સિદ્ધ પામે તો પાણીના પાન કરી કોઇ મિક જીવઘાતક એવા માચ્છીગર પ્રમુખ પણ સીઝે તે માટે જે ઉદક થકી સિદ્ધી કહે છે તે મૃષાવાદ બોલે છે. ॥ ૧૭ ॥

હુતાશન જે અગ્નિ તે થકી જે મોક્ષ કહે છે એટલે સંધ્યા પ્રભાત, અને મધ્યાન્હે, એમ ત્રિસંધ્યાયેં અગ્નીને ફરસવે

કરી ઘૃતાદિકવડે અગ્નિને વિષે હોમ કરવે કરી સિદ્ધિ છે એમ અગ્નિહોત્રી નામના દર્શનીઓ કહે છે, તેને પૂછીયે જે એમ કરવા થકી જો સિદ્ધિ થતિ હોય તો અગ્નીના ફરસનારા કુકર્મિ એવા લોહકાર, અંગાર દાહક, કુંભકાર, ભાડભુંજા, સોની, પ્રમુખને પણ મોક્ષ પ્રાપ્તિ થવી જોઇએ, કેમકે એ લોહકાર પ્રમુખ તો સદા અગ્નિ તર્પણ કરતા થકાજ રહે છે, માટે તે દુર્ગતિમા નહીંજ જાય. અથવા તે દર્શનીઓ મંત્રનુ કારણ દેખાડે તો તેને એમ કહેવું કે જે, અત્યંત તમારા આજ્ઞાકારી હોય તે એવું તમારૂં બોલવુ પ્રમાણ કરશે. પરંતુ અન્ય જનો એ વાત માને નહીં, જેમ તેમ ભસ્મ કરણ સરખા તો મંત્રે કરી શું વિશેષ છે ॥ ૧૮ ॥

માટે જે સ્નાન અને હોમાદિકે કરી સિદ્ધી બોલે છે તે અવિમારસ્યો બોલે છે, કેમકે એવા કારણો થકી સર્વથાપિ સિદ્ધિ ન થાય, તે અશુદ્ધ એટલે તત્વના અજાણ ધર્મની બુદ્ધિયે પાપ કરતા થકા ઘાત પામશે, એવું જાણી કરીને ભૂત એટલે પ્રાણી માત્રને સાતા એટલે સુખ પ્રતીલેખીને તેણે હણવું નહીં, એમ વિદ્વાન વિવેકને ગ્રહીને ત્રસ, અને સ્થાવર, જીવોને સુખ પ્રીય છે, દુઃખ અપ્રિય છે, એવું જ્ઞાને કરી જાણે (બહુશ્ત પાપ નાશુતઓદયા ઇતિ વચનાત્) ॥ ૧૮ ॥

પરંતુ જે કુશિલીયા છે, તે પ્રાણીઓના ઉપમર્દન કરવા થકી સાતામાને છે, તેને ફળ કહે છે તે પૃથિવ્યાદિકના આરંભે સુખાભિલાષી છતા નરકાદિક ગતિને વિષે જાય પછી ત્યા આક્રંદ કરે, તથા ખાડગાદિક શસ્ત્રે છેદન થવાથી કદયમાન થકા નાસી જાય, એમ તે પાપ સહિત પ્રાણી દુઃખી થાય, તે કારણે ચારિત્રીઓ જુદા જુદા જીવોને જાણીને વિદ્વાન હોયતે, આત્મગુપ્તવંત છતો સંયમ આચરે ત્રસ, અને સ્થાવર, જીવની હિ

સાકાજ્મી એવી ક્રિયા દેખીને તે થકી નિવર્તે ॥ ૨૦ ॥

જે શીતળ વિહારી ગુદ્ધ નિર્દોષ એવા આહારને લઈને સંનિધિ કરી જમે તથા વિકટ એટલે ફાસુ પાણીયેં કરી અગ્નિ પાત્ર સંકોચી પ્રાસુક પ્રદેશે બેસી દેશથકી અથવા સર્વથકી સ્નાન કરે, તથા જે વસ્ત્ર ધોવે, તથા લુસે, એટલે લાંબું હોય તેને ફાડીને ન્હાનો કરે, તથા ન્હાનું હોય તેને સાંધીને મહોટું કરે, ઇત્યાદિક વાતો શોભાને અર્થે જે કરે, તે સંયમ થકી દૂર વર્તે છે એમ શ્રી તીર્થંકર ગણધર કહે છે ॥ ૨૧ ॥

જે ધીર બુદ્ધીવંત પુરૂષ હોય તે ઉદકને વિષે કર્મબંધ જાણીને જાવજ્જીવ સુધી ફાસુ પાણી પીએ તે સાધુ બીજ કંદાદિક અણભોગવતો સ્નાન, અભ્યંગ, ઉદ્ધર્તનાદિકને, વિષે તથા સ્ત્રીને વિષે વિરતી હોય પણ કુશીલ દોષ આચરે નહીં ॥૨૨॥

જે કુશીલિયા માતા તથા પિતા પ્રમુખ કુટુંબ ત્યાગીને આગાર એટલે ઘર તથા પુત્ર અને પશુ જે ગવાદિક તથા ધનને ત્યાગી પંચ મહાવ્રત અંગીકાર કરી પછી રસગૃદ્ધિએ આશક્ત છતા જિન્હા લોલપી સરસ આહારને ગવેષતા થકા મોહોટા કુલને વિષે, રૂ ા રસનો આહાર પામવાને અર્થે જે ભ્રમણ કરે, તે ચારિત્ર થકી દૂર જાણવા એમ શ્રી તીર્થંકર ગણધર કહે છે ॥ ૨૩ ॥

જે સ્વાદુક કુળને વિષે રસલંપટ થકા ગોચરી કરવાને જાય, એવા ઉદર પૂર્ણ પેટાર્થિ થકા જેને જેવો ધર્મ રૂચે તેને તેવો ઉપદેશ આપે, તે પુરૂષો આચાર્યના ગુણને શોભે જાણે, ઉપલ ક્ષણ થકી સહસ્ત્ર લાખ ક્રોડમે ભાગે પણ પહોંચે નહીં, એમ શ્રી તીર્થંકરાદિક કહે છે તથા જે સાધુ આહાર વસ્ત્રાદિકને અર્થે બીજાને મુખે પોતાના ગુણ કેવરાવે, લાલ પાલ કરે, તે પણ કુશીલિયા જાણવા ॥ ૨૪ ॥

જે પોતાનું ધનાદિક છાંડીને પછી પરભોજનને વિષે દીન એટલે ઢચામણો થાય, એમ ઉદર વૃદ્ધ થકો રહે તે, જીહસ્પને, બહીજનની પેરે, મુખેમંગળિક વચન કહે, જીહસ્પની પ્રસંસા કરે, યત ॥ सोमे सोमस्सगुणा, चिरयंसनचारिया वस वि मासु, हराकहासुवासि, पच रकं अस्सादिठासि ॥ १ ॥ ઈત્યાદિક વચન પેટને અર્થે બોલે. જેમ મહોટો સુઅર, નીવાર એટલે આવસના કણને વિષે વૃદ્ધ થતો, અદૂર એટલે તરત ઘાત પામે. તેમ કુશીલિયા પણ આહાર વૃદ્ધ થતા સંસારમાંહે અનંતા મરણ પામે. ॥ ૨૫ ॥

તે કુશીલિયા અન્નને અર્થે, પાણીને અર્થે, તથા અન્ય વસ્ત્રાદિકને અર્થે, જેને જેવું ગમતું હોય તેના આગળ તેવુંજ બોલે. સેવકની પેરે જેમ સેવક પોતાના શાનને ગમતું બોલે, તેમ એ કુશિલિયા પણ બોલે, તે સદાચાર થકી ભ્રષ્ટ એવા પાસથ્થાનો ભાવ તથા કુશીલિયાનો ભાવ પામે. તે કેવો થાય તો કે, નિસ્સાર થાય જેમ પુલાક એટલે ધાનના છાતરા તૂસ નિસ્સાર હોય છે, તેમ તે પણ તેના સરખાજ નિસ્સાર જાણવો ॥ ૨૬ ॥

હવે કુશિલિયાનું આચરણ કહે છે, જે અજ્ઞાન કુલને વિષે પિંડ એટલે, આહાર પાણી લીયે અંત પ્રાંત આહારે કરી સંયમ પાળે પણ દીનપણું અંગીકાર કરે નહીં તથા તપસ્યાયે કરી પૂજા સતકારને વાંછે નહીં, એટલે શબ્દાદિકની પૂજાને નિમિત્તે તપસ્યા કરે નહીં, પરંતુ આત્માર્થે કરે યદુક્ત (ઇહલોગ થયા એ તવમાહેજ્જા) ઇત્યાદિક ભાવ જાણીને તથા શબ્દને વિષે, રૂપને વિષે, અસંપ્રમાન એટલે તત્પર ન હોય અને સર્વ કામને વિષે, વૃદ્ધપણું ટાળીને સાન્નેદર ન કરે, તેને સાધુ

જાણવો. ॥ ૨૭ ॥

સમસ્ત સંગ તેમા સ્નેહ તે અભ્યંતર સંગ અને ધન ધા ન્યાદિક બાહ્ય સંગ એ બે પ્રકારના સંગ થકી અતીત એટલે રહિત, વિવેકવાન તથા સર્વ શારીરિક અને માનસીક દુઃખ તેને સહન કરનાર, એટલે પરીસહોપસર્ગ જનિત દુઃખનો સહન કરનાર જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્રે કરી, સંપૂર્ણ કામભો ગની અભિલાષ રહિત તથા અનિયતચારી એટલે અપ્રતિ બધ વિહારી સર્વ જીવને અભયનો કરનાર એવો સાધુ, તે વિષય કષાયે કરી અનાકુલ એટલે કષાયને ઉપશમાવે કરી નિર્મળ થયો છે જેનો આત્મા એવો સાધુ મહાનુભાવ જાણવો. ॥૨૮॥

ભાર એટલે સંયમ તેની યાત્રા નિરવાહ કરવાને અર્થે આ ચિત્રિઓ શુદ્ધ નિર્દોષ આહાર ગ્રહણ કરે, તથા સાધુ પૂર્વે આ ચરિત પાપકર્મનો વિવેક એટલે પૃથક ભાવે વા છે તથા પરી સહાદિક ઉપન થકે દુઃખને ફરસ્યો છતો, ધ્રૌવ શબ્દે સંયમ અથવા ધ્રૌવ શબ્દે મોક્ષ તેને ગ્રહણ કરે, કોનીપેરે તો ! કે જેમ કોઇક શૂરવીર સુભટને સંગામને મસ્તકે શત્રુએ પરાભવ્યો થકો પછે ફરીને શત્રુને દમન કરે, તેમ ચારિત્રિઓ કર્મ રૂપ શત્રુથી ઉપન્યા જે ઉપસર્ગ અને પરીસહ તેથી પરાભવ્ય પામ્યો થકો પણ, કર્મને દમે અને આતમ સ્વરૂપને સાધે ॥ ૨૯ ॥

પરીસહોપસર્ગે હણાતો થકો પણ તે સાધુ સમ્યક્ અહિ યાસે કોની પેરે તોકે, ફલગ એટલે પાટીઆની પેરે, તિહાં એ ટલે રહે જેમ પાટીઓ બન્ને પાસે છોલાતુ થકું, પણ રાગ દ્વેષ ન કરે તેમ સાધુ પણ ઉપસર્ગ પરિસહ ઉપને થકે રાગ દ્વેષ રહિત થકો રહે. અંતક એટલે મૃત્યુ આવવાનો સમાગમ વાછે, અર્થાત્ પંડિત મરણ વાછે, પણ તપસ્યાયેં કરી શરીર શો ષવાને લીધે દુર્બલતા પામવા થકી મનમા શંકા તથા ભય

આવે નહીં, જ્ઞાનાવર્ણીયાદિક આઠ પ્રકારના કર્મ ખપાવીને વળી નર્યંત એટલે સંસારને ન પામે, એટલે મુક્તિ પામે. જેમ અક્ષ એટલે ધુરી તેના ક્ષય થકી ગાડલું સમ વિષમ માર્ગે ન ચાલે, તેમ સાધુ મોક્ષ પહોતા પછી સંસારમાંહે પાછા આવે નહીં તિબેમિનો અર્થ પૂર્વવત જાણવો ॥ ૩૦ ॥

इति कुशील परिभाषा नामे सातमो अध्यायन समाप्त थयो

हवे आठमुं वीर्याध्ययन कहे छे सातमा अध्ययनमां कुशी लियाना आचार कह्या, ते आचार संयमने विषे वीर्यांतराय कर्मना उदय थकी थाय छे, ते माटे आ अध्ययनमां सुशीलियानो वीर्य देखाडे छे, तथी ए अध्ययननुं नाम वीर्याध्ययन छे

તે વાર્યો વિર્ય પરાક્રમ બે પ્રકારે શ્રી જીનેશ્વરે કહ્યું છે તે વીર્ય પ્રકર્ષે કરી કહિયે છૈયે, તું એવા વિતર્ક કરી વીર નામા સુભટનું કેવું વીરપણું, અને કેવી રીતે એ વીર કેવાય છે, તથા કેવી રીતે એ પ્રકર્ષે કરી વીર્ય કહે છે ? ॥ ૧ ॥

એટલે આઠ પ્રકારે કર્મ ક્રિયા અનુષ્ઠાન રૂપ વીર્ય કહે છે, અથવા અકર્મ એટલે જીવનું સહેજ સ્વરૂપ તેને પણ એક વીર્ય કહે છે એમ બે પ્રકારે વીર્ય કહે છે, અહો સુવ્રતો ! એજ બે સ્થાનકે કરી બળ વીર્યના ભેદ જાણો, એટલે એક સકર્મક અને બીજો અકર્મકના ભેદ કરી બે પ્રકારનો વીર્ય જાણવો, જેને વિષે વ્યવસ્થિત મર્ત્ય મનુષ્યો દેખાય છે ॥ ૨ ॥

વળી શ્રી તીર્થંકર દેવ પ્રમાદને કર્મ કહે છે, તે પ્રમાદ કહે છે (मद्य विसय कषाया निद्राविकथाय पचमे भणिया इत्यादिक) તથા અપ્રમાદને અકર્મ કહે છે, જે પ્રમાદિયો કર્મ કરે તે બાળ

વીર્ય કહીએ, અને જે અપ્રમાદિ થકો કર્મ કરે તે પંડિત વીર્ય કહિયે તે બાળ અને પંડિતવીર્ય આવી રીતે છે, અભવ્યને અનાદિ અપર્યવસિત અને ભવ્યને, અનાદિ સપર્યવસિત અથવા સાદિ સપર્યવસિત જાણવો ॥ ૩ ॥

કોઇ એક શસ્ત્ર એટલે ખડગાદિ હથિયાર ધનુષ્ય વિદ્યાદિક શીખે, અથવા શાસ્ત્ર એટલે જ્યોતિષાદિક શાસ્ત્ર તથા નિમિત્ત વૈદ્યક ઔષધ પ્રમુખ શીખે, શા વાસ્તે શીખે? તો કે, જીવોને અતિપાત એટલે વિનાશ કરવાને અર્થે શીખે, તથા કોઇ એક હિંસક મંત્રાદિક ભણીને જે અશ્વ વર્ણયાગ અશ્વમેધ, મનુષ્ય મેધ, અજામેધ પ્રમુખ કરે એ બેંદ્રિયાદિક ત્રસ જીવ તથા પૃથિવ્યાદિક સ્થાવરજીવ તેને વિવિધ પ્રકારે હણવા નિમિત્તે પૂર્વોક્ત મંત્રાદિ ભણે. ॥ ૪ ॥

કોઇ એક માયાવિ પુરૂષ માયા કેળવીને શબ્દાદિક વિષય રૂપ કામભોગનો સમારંભ કરે, એટલે પોતાના ચિત્તને વિષે આશક્ત છતા કામ સેવના કરે, એવા તે પોતાના આત્મ સુખના અર્થે વિષય ગૃદ્ધ છતા, જીવના હણનાર તથા અંગોપાંગના છેદનાર તથા પેટના કાપનાર થાય ॥ ૫ ॥

મને કરી, વચને, કરી, એવ પરપૂર્વાર્ધ છે અને કાયાએ કરી, આશક્ત છતા તંદુલ મચ્છની પેરે કર્મ બાંધતા, તથા આ ભવ આ લોકને વિષે અથવા પરલોકને વિષે, પણ એ બન્ને લોકને વિષે કૃત્ય કારીતપણે કરી તે જીવ ઘાતના કરનાર પુરૂષ નિશ્ચે થકી અસંયતિ જાણવા ॥ ૬ ॥

જીવ ઘાતનો કરનાર પુરૂષ તે વિશેષરૂપ વૈર ને અનેક જીવોની સાથે કરે, તથા તે વૈર કરી પરલોકે પણ સાથે એટલે વૈર સાથે સંબંધ કરે, પાપના સમીપ પામી એવા સાવદ્યાનુષ્ઠાનરૂપ આરંભના કરનાર તે અંતકાળે વિપાકાવસરે અનંતા

વેદનીયના ઉદય થકી દુઃખનો સ્પર્શ પામે ॥ ૭ ॥

હવે કર્મ બાંધવાના બે પ્રકાર કહ્યા છે, એક ઈર્યાપથિકિ ક્રિયા, અને બીજી સાંપરાઈકિ ક્રિયા, એ બે થકી જીવ કર્મનો બંધ બાંધે છે, આત્મ દુષ્કૃતકારી એટલે સ્વયં પાપકારી રાગ દ્વેષાશ્રિત એટલે રાગદ્વેષે વ્યાકુલ બાળ એટલે અજ્ઞાની, સદસદ્ વિવેક રહિત, એવા છતા તે પુરૂષો પોતાના આત્માના ઘાત કરનાર એટલે આત્માને દુઃખના દેનારા એવા ઘણા પાપ કરે ॥ ૮ ॥

એ પૂર્વોક્ત અનુક્રમે સકર્મ વીર્ય કહ્યો, તે કર્મ બાંધવાનું કારણ છે માટે એ બાળનું વીર્ય કહ્યું, એ બાળવીર્ય કહ્યા અનંતર અકર્મ વીર્ય તે પંડિતનું વીર્ય જાણવો. તે હું કહું છું, માટે હે શિષ્યો તમે સાંભળો! ॥ ૯ ॥

મુક્તિ ગમન યોગ્ય એવો જીવ દ્રવ્ય રાગ દ્વેષ રૂપ જે કષાય તે થકી મુક્ત એટલે રહિત સર્વથા પ્રકારે કર્મ બંધનનો છેદ કરનાર એવો છતો પાપ કર્મને ક્ષય કરી, જેને પામીને જીવ સમસ્ત શલ્ય કાપે, અથવા પાઠાંતરે પોતાના શલ્ય કાપે. ॥ ૧૦ ॥

હવે જે વસ્તુ પામીને શલ્યને છેદે તે દેખાડે છે ન્યાય એટલે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ જે મોક્ષ માર્ગ શ્રી તીર્થંકર દેવનો ભાખ્યો, તેને ઉપાદાન એટલે ગ્રહણ કરીને ધર્મ ધ્યાનને વિષે ઉદ્યમ કરે, અને જે બાળ વીર્યવંત તે વળી વળી અનંત ભવ ગ્રહણને વિષે જેમ જેમ નરકાદિક દુઃખના આવાસોને વિષે પર્યટન કરે, તેમ તેમ અશુભતર એટલે દુર્ધ્યાનપણું પ્રવર્દ્ધમાન થાય, એવો સંસારનું સ્વરૂપ જાણીને પંડિત પુરૂષ ધર્મ ધ્યાનને વિષે પ્રવર્તે ॥ ૧૧ ॥

હવે સંસારનું અનિત્યપણું દેખાડે છે જે જીવના વિવિધ

પ્રકારના પ્રધાન સ્થાનક છે, તથા દેવલોકમા ઇંદ્ર તથા સા માનિક ત્રયસ્ત્રિંશકાદિકના સ્થાન છે, મનુષ્યને વિષે ચક્રવર્તી વાસુદેવ, બળદેવ, તથા માડલિકાદિકના સ્થાન છે, તિર્યંચને વિષે પણ ક્યાએક ઇષ્ટયોગ ભૂસ્વાદિક સ્થાન છે, તે સર્વ સ્થા નને છાડશે, એમા ગૃદ્ધ કરવો નહીં તથા જ્ઞાતિ મૈત્રી સુહ્દ એટલે બાધવાદિક એ સર્વનું અનિત્ય અશાશ્વત એવો વાસ છે ॥ ૧૨ ॥

એ રીતે પડિત પુરૂષે અવધારીને પોતાનો મમત્વ સ્વ ભાવ ઉદ્ધરે એટલે સ્વજનાદિકને વિષે મમત્વ ન કરે, આર્ય જે વીતરાગ પ્રણીત મોક્ષ માર્ગ રૂપ ધર્મ તેને આદરે, તે ધર્મ કેવો છે, તો કે, સર્વ ધર્મ માહે પ્રધાન અબાધિત એટલે અદૂ ષિત છે, પ્રગટ છે ॥ ૧૩ ॥

હવે શુદ્ધ ધર્મ પરિજ્ઞાન જે રીતે થાય તે રીતે કહે છે, જાતિ સ્મરણાદિકે કરી તથા પોતાની મતિયે કરી જાણીને અ થવા અન્ય ગુર્વાદિક પાસેથી ધર્મનો સાર જે ચારિત્ર તેને સા ભળીને, અંગીકાર કરે પંડિત વીર્ય સંપન્ન એવો સાધુ સંયમને વિષે ઉદ્યમવંત થકો પાપકર્મ જે સાવદ્યાનુષ્ઠાન તને પચ્ચખે એટલે નિરાકરે ॥ ૧૪ ॥

જે કોઈ પ્રકારે કરી પોતાનો ક્ષેમે કુશલે કરી આયુષ્યને ઉપક્રમ એટલે વિનાશ જાણે, અર્થાત પોતાનુ મરણ જાણે, તેના અંતરાલે એટલે વિચાલે ક્ષિપ્ર એટલે ઉતાવલો, તે પંડિત સંલેખના રૂપ શિક્ષા શીખે, અને તે શિક્ષાને મરણાવધિ સુધિ અંગીકાર કરે ॥ ૧૫ ॥

જેમ કાચબો પોતાના અંગ તથા હાથ મસ્તકાદિક ઉપા ંગને પોતાના દેહને વિષે ગોપવે, એ રીતે પંડિત જે છે તે પણ, પાપ જે સાવદ્યાનુષ્ઠાન રૂપ તેને અધ્યાત્મ એટલે સમ્યક્ દર્શન

જ્ઞાનાદિક ભાવનાયેં કરી, ઉપસંહરે એટલે મરણ કાળ સુધી સહેતુપણાયે કરી પાપ કર્મને નિર્જરે ॥ ૧૬ ॥

કાચબાની પેરે હાથ પગ અંગોપાંગાદિકને ગોપવી રાખે તથા મનના અકુશલ વ્યાપાર તથા શ્રોત્રાદિક સર્વ ઇંદ્રીઓના વિષય થકી નિવર્ત્તે. તથા મનનો પાપમય પરિણામ એટલે માઠો અભિપ્રાય જ્યારે કાંઈ પ્રયોજન પડે, ત્યારે તેવોજ જે પાપરૂપ ભાષાનો દોષ તેને પણ સંવરે ॥ ૧૭ ॥

તથા કોઈ પુજા સત્કાર કરે, તે વારે માન રાખવું, તે આશ્રી કહે છે અલ્પમાન, અલ્પમાયા, અને ચકાર થકી અનુક્રમે ક્રોધ તથા લોભ, પણ લેવો તેને જાણીને પંડિત વિવેકી જન હોય તે અંહીં પાઠાંતરે (अइमाणायिति) અત્યંત માન, અત્યંત માયા, તેમજ અત્યંત ક્રોધ, અને લોભ, એનો સર્વથા પ્રકારે ત્યાગ કરે, એમ પણ કહ્યું છે બીજું પાઠાંતર એ રીતે મેં ગુરૂની પાસેથી સમ્યક પ્રકારે સાંભળ્યું છે કે ! એ ક્રોધાદિકના જયથી વીર પુરૂષનું વીર્ય પરાક્રમ જાણવું, પણ જે, સંગ્રામમાં શત્રુને હણે તે એટલામાટે વીર સુભટ ન કહેવાય. એ ત્રીજું પાઠાંતર મોક્ષનો અર્થિ આત્મહિતાર્થી એવો સાધુ તે ચારીત્રને રૂડીરીતે ગ્રહણ કરીને પછી ક્રોધાદિકને જીતવાનો ઉદ્યમ કરે એ પ્રકારે વીર પુરૂષનું વીર્ય જાણવો તથા સાતાગારવને વિષે નિભૃત એટલે અનુદ્યુક્ત અથવા સાતાગારવે કરી રહિત તથા ઉપશાંત એટલે કષાયના જીતવા થકી પ્રશાંતવાન તથા માયા રહિત છતો સંયમાનુષ્ઠાન આચરે એ શુદ્ધ માર્ગનો ભાવ જાણવો. ॥ ૧૮ ॥

પ્રાણીઓના પ્રાણને હણે નહી. તથા દંત શોધનમાત્ર પણ અદત્ત લીએ નહી, માયા સહિત મૃષાવાદ ન બોલે. કેમકે પર વંચનાના નિમિત્ત જે મૃષા બોલાય છે, તે માયા વિના બોલાતું નથી. કિંતુ માયા સહિતજ બોલાય છે તે માટે મૃષાની આ

રિ તે માયાજ જાણવી. તેવી માયાને પરિહરે, ત્યાગ, સંયમને તેનો તથા જીતેંદ્રિય સાધુનો એહિજ ધર્મ સત્ય જાણવો. ॥ ૧૯ ॥

મહાવ્રતોનું અતિક્રમ એટલે ઓલંઘન કરવાની વચને કરી, તથા મને કરી, પણ પ્રાર્થના કરે નહીં એ બન્નેના નિષેધના થકી ત્રીજો કાયાનો અતિક્રમ દૂર થકીજ નિષેધ્યો એમ પોતાની મેળેજ જાણી લેવો સર્વ થકી કરણ કરાવણ તથા અનુમતિયેં કરી, બાહ્યાભ્યંતર ભેદે કરી, સંવૃત ગુપ્તેંદ્રિય એવો થતો, આદાન એટલે સમ્યક્ દર્શનાદિકનું ગ્રહણ કરે તથા શુધ્ધ આહાર ગ્રહણ કરે એમ ગ્રહણ કરેલી ચારિત્રને સમ્યક્ પ્રકારે શુદ્ધ ક્રિયા સહિત પાળે ॥ ૨૦ ॥

સાધુને ઉદ્દેશીને જે કોઇ અનાર્ય પુરૂષે કર્યું એવું જે પાપ તથા વર્તમાન કાળે જે પાપ કરે છે તથા આગામિક કાળે જે પાપ કર્મ સાવદ્યાનુષ્ઠાન આરંભાદિક સાધુને અર્થે જે કરશે તે સર્વને મન વચન અને કાયાયે કરી અનુમોદે નહીં તે કોણ અનુમોદે નહીં તોકે, જે મહાનુભાવ આત્મગુપ્ત જીતેંદ્રિય હોય તે, એવા પાપ કૃત્યને અનુમોદે નહીં ॥ ૨૧ ॥

જે અશુદ્ધ તત્વ માર્ગના અજાણ પરંતુ વ્યાકરણાદિક ભણેલા, તેથી લોક માંહિ પુજ્ય મોટા કેવાય એવા વીર પુરૂષ પણ સમ્યક્ત્વ પરિજ્ઞાન થકી વિકલ હોય એવા પુરૂષનું જે દાન તપ, નિયમાદિકને વિષે પરાક્રમ એટલે ઉદ્યમ તે અશુદ્ધ જાણવો તે સર્વ કર્મબંધના કારણને વિષે સફળ થાય. પણ સુખ વેદની ચિકિત્સાની પેરે કર્મ નિર્જરાના કારણને વિષે સફળ ન થાય. ॥ ૨૨ ॥

જે શુદ્ધ તત્વ માર્ગના જાણ એવા તિર્થંકરાદિક મોટા પુજ્ય પુરૂષ ઘનઘાતિ કર્મ વિદારવાને શુરવીર, સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટિ હોય. તેમનો જેટલો નિયમાદિક ક્રિયા, અનુષ્ઠાનને, વિષે ઉદ્યમ

છે તે સર્વ શુદ્ધ નિર્મળ જાણવો, તે સર્વ ઉત્તમ કર્મબંધના કારણને વિષે અફળ થાય. કિંતુ સુવૈદ્ય ચિકિત્સાની પેરે તે કર્મ નિર્જરાનુંજ કારણ થાય. ॥ ૨૩ ॥

તેનું તપ જે અનશનાદિક તે પણ અશુદ્ધ જાણવું તે કોઈ અશુદ્ધ જાણવું, તો કે, જે મોટા પ્રવ્રજ્યાદિક કુળ તે થકી નીકળીને ચારિત્રિયા થયા છતા, પણ જે મુનીશ્વર પૂજા સત્કારને અર્થે, તપ, કરે તેનો તપ પણ નિઃફળ, માટે અશુદ્ધ જાણવો. અને જે તપ કરતા અનેરા ગૃહસ્થાદિક જાણે નહીં જે તપમા પોતાની શ્લાઘા પ્રશંસા ન બોલે, તે તપ આત્મને હિતે જાણવો. ॥ ૨૪ ॥

અલ્પાહારનો જમનાર, તથા અલ્પ પાણીનો વાપરનાર, તથા સુમતિ સાધુ અલ્પ ભાષણનું કરનાર, પરને હિત રૂપ વચનનું બોલનાર, ક્ષમાવંત ક્રોધાદિકના ઉપશમ થકી કષાયને અભાવે શીતલ પરિણામિ તથા ઇંદ્રિયોનો દમનાર, લોલુપતા રહિત, એ રીતે સાધુ જે છે, તે સર્વ કાળ સંયમને વિષે યત્ન કરે ॥ ૨૫ ॥

શુભધ્યાન એટલે ધર્મધ્યાનાદિકના યોગ તેને સમ્યક્ પ્રકારે આદરીને કાયાના અકુશલ યોગની પ્રવર્ત્તિનો ત્યાગ કરે સર્વથા પ્રકારે હસ્ત પાદાદિકે કરી પણ પરને પીડા ન કરે તિતિક્ષા એટલે પરીસહ અને ઉપસર્ગનું જે સહન કરવું, તેને પરમ પ્રધાન કર્મ નિર્જરાનું કારણ જાણીને, જ્યા સુધી મોક્ષ ન પામે ત્યા સુધી દીક્ષા પાળે. તિબેમિનો અર્થ પૂર્વવત્ જાણવો ॥૨૬॥

ઇતિ શ્રી વીર્યનામા આઠમુ અધ્યયન સમાપ્ત

हवे नवमुं अध्ययन प्रारंभिये छैयें आठमा अध्ययनमां धर्मनुं मन पंडितनुं वीर्य कह्युं, तेमां पण पंडितना विषयनु जे धर्म ते धर्म विषे साधु उद्यम करे ते माटे आ नवमा अध्ययनमां ते धर्मनुं स्वरूप कहे छे

શ્રી સુધર્મ સ્વામિ પ્રત્યે શ્રી જંબુસ્વામી બે હાથ જોડીને પૂછે છે, કે માહણ મતિમાન એટલે કેવળી ભગવંત એવા શ્રી મહાવીર દેવ તેને, સમ્યક્ પ્રકારે કરીને કેવા પ્રકારનો ધર્મ કહ્યો છે એમ શ્રી જંબુસ્વામીયેં પૂછ્યા થકા, શ્રી સુધર્મ સ્વામિ બોલ્યા, શ્રી વીતરાગ પ્રણીત ધર્મ તે ઋજુ એટલે સરળ શુદ્ધ સાધુ, યથાવસ્થિત, એવો ધર્મ શ્રી તીર્થંકરનું કહેલો તે હું કહું તે તમે સાંભળો. પાઠાંતરે, એવો ધર્મ તે અહો ! જન, એટલે લોકો હું કહું છું, તે પ્રત્યે તમે સાંભળો ॥ ૧ ॥

બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, તથા વૈશ્ય, અને ચાંડાળ, નિષાદ અથવા બોક્કસતે, અર્થાત્ જાતિ તેમાં જે બ્રાહ્મણ અને શૂદ્ર થકી ઉત્પન્ન થયો તે, નિષાદ એટલે ચાંડાળ અને બ્રાહ્મણ, તથા વૈશ્યની સ્ત્રીથી થયો તે અંબષ્ટ, ને શૂદ્રણી અને બ્રાહ્મણ થકી થયો તે બોક્કસ અહીં માતા પિતાનો પક્ષ જુદો જાણવો મૃગલુબ્ધક હસ્તિ તાપસાદિક, વણિકાદિક, વ્યાપારમાં આજીવિકા કરનાર, શૂદ્ર કરસણી પ્રમુખ, ઇત્યાદિક જે છે તે આરંભના કરનાર છે, તેમજ બીજા પણ પાખંડી પ્રમુખ આરંભના કરનાર અનેક છે. ॥ ૨ ॥

પરિગ્રહ દ્વિપદ, ચતુષ્પદ, ધન, ધાન્ય, હિરણ્ય, સુવર્ણાદિક તેને વિષે મમત્વ તેમાં વૃદ્ધ છતા એવા પુરુષ આરંભના કરનાર તેને નિકેવલ વૈરની વૃદ્ધિ થાય છે અથવા પાઠાંતરે તેવા આરંભના કરનાર પ્રાણીને જન્માંતર કૃતજીવની પેરે પાપ

ની વૃદ્ધિ થાય છે જ્યા વેરી તે પ્રાણીઓની હિંસા કરે તથા તે રીતે સંસાર માંહિ દુઃખના વિભાગી થાય. તથા કામભોગ જે છે તે આરંભ સંવૃત છે આરંભે કરી પુષ્ટ છે. અનેક પાપના કારણે કરી ભર્યા છે તે કારણ માટે તે દુઃખ થકી છૂટે નહીં ॥ ૩ ॥

જે પછી પ્રાણીના પ્રાણને હરિયે તેને મરણ કહિયે, તે મરણને અર્થે જે કૃત્ય કરવું એટલે મરણાર્થ જે કાર્ય કરવું અર્થાત્ અગ્નિ સંસ્કાર જલાંજળી, પ્રદાન, પિતૃ, પિંડ, પ્રમુખ એટલાવાના કરીને પછી જ્ઞાતિ, ગોત્રી, સ્વજન, પુત્ર, કલત્રાદિક, એ સર્વે વિષયાભિલાષા છતા હોય તેમનુ ઉપાર્જન કરેલું જે વિત્ત એટલે ધન, તે ધન જે પૂર્વોક્ત અગ્નિ સંસ્કાર પ્રમુખના કરનારા પુરૂષો તે લિયે, એટલે અંગીકાર કરે અને તે ધનનો ઉપાર્જનાર અનેક કુકર્મ કરી દુર્ગતીયે પાહોતો છતો તે કર્મે કરી સંસારમા ક્લિશ્યતી એટલે પીડાય છતાય. ॥ ૪ ॥

માતા પિતા સ્નુષા એટલે દીકરાની સ્ત્રી તથા ભાર્યા, ભાર્યા, પુત્ર, અંગ જાતિક એટલા સર્વે એ જીવને કર્મ વિપાક ભોગવતા થકા, તે વખતે ત્રાણ ભણી ન થાય, એટલે દુઃખ ટાળવાને અસમર્થ થાય ॥ ૫ ॥

ધર્મ રહિત જીવને રાખવા કોઈ સમર્થ નથી, એ અર્થ આલોચી એટલે સમ્યક્ પ્રકારે વિમાસીને, પરમાર્થ જે મોક્ષ તેનો અનુગામી એટલે મોક્ષનો સાધક નિર્મમત્વ તથા નિરહંકારી એવો છતો, તે સાધુ જિનભાષિત જે સંયમ માર્ગ છે તેને આચરે ॥ ૬ ॥

વિત્ત તે ધન, અને પુત્રાદિક તેને ત્યક્ત્વા એટલે છાંડીને, વળી જ્ઞાતિ, સ્વજન, સ્ત્રી, સ્વસુર વેવાહી પ્રમુખ તથા પરિગ્રહ, તેના ઉપર મમત્વ ભાવ તે સર્વને ત્યક્ત્વા એટલે છાંડીને,

તથા મૂલ શોક તેને ત્યાગીને અથવા પાઠાંતરનો અર્થ કહે છે મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાયરૂપ, બંધના કારણ, અને જેનો કોઈ રીતે અંત એટલે પાર ન આવે, એવો શોક તેનો ત્યાગ કરીને નિરપેક્ષ એટલે વિષયાદિકને અણવાંછતો, થકો સંયમ પાળે તેને સાધુ જાણવો. ॥ ૭ ॥

પૃથ્વીકાય, અપ્પકાય, તેઉકાય, અને વાયુકાય તથા વૃક્ષ બીજ શાલિ પ્રમુખ એ પાંચમી વનસ્પતિ કાયની જાતિ એ સર્વે સ્થાવર જીવો જાણવા, અને ઇંડા થકી ઉપજે, જે વાગુલિ પ્રમુખ, હસ્તિપાદિક, તથા મનુષ્યાદિક, કીટાદિક, જુ પ્રમુખ, તીડાદિક એ સર્વે ત્રસકાય જીવો જાણવા. ॥ ૮ ॥

પૂર્વોક્ત છકાય જીવો તે ત્રસસ્થાવર તથા સૂક્ષ્મ બાદર પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તાના ભેદ કરી, તે છકાયને પંડિત જ્ઞ પરિજ્ઞાયે કરી ભલીપરે જાણીને, અને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાયે મન, વચન, અને કાયા એ ત્રણ કરણે કરી સાધુ આરંભ પરિગ્રહ ન કરે, કેમકે એ આરંભ પરિગ્રહથકી પૂર્વોક્ત છકાય જીવોની વિરાધના થાય છે, માટે સાધુ આરંભી પરિગ્રહી ન થાય. એ પ્રાણાતિપાત વિરમણ નામા પ્રથમ વ્રતનો અધિકાર કહ્યો. ॥ ૯ ॥

હવે બીજે વ્રત આદિ કહે છે, અસત્ય બોલવું તથા મૈથુન તે ભોગ કામાદિક, પરિગ્રહ તથા અદત્તાદાન એ ચુરાવવાદિક અવ્રત જેઠ તે, લોકમાંહે શસ્ત્રરૂપ છે, તથા શસ્ત્રની પરે કર્મ ગ્રહણ કરવાનું કારણ છે, તેને વિદ્વાન્ એટલે પંડિત જ્ઞ પરિજ્ઞાયે જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાએ પરિહરે ॥ ૧૦ ॥

માયા, તથા લોભ જે નિર્વિવેકપણાથકી થંડિલની પેરે હોય તે ક્રોધ, જે અપધ્યાને કરી સ્થંભાદિકની પેરે ઉંચું હોય, તેને માન કહિયે એ ચારેનો ત્યાગ કરે કેમકે, એ ચાર કષાયને લોકમાં કર્મ ગ્રહણ કરવાના કારણ કહ્યા છે, તે માટે એને

પંડિત જ્ઞ પરિજ્ઞાએ જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાએ પરિહરે ॥૧૧॥

હાથ પગ વસ્ત્રાદિકને ધોવું, તથા રંગવું વળી નખ રોમાદિકનું સમારવું, પખાલ સેવે, વમન કરવું, આંખનું આંજવું અન્ય કોઇ શરીર સંસ્કારાદિક જેણે કરી સંયમનો ઉપઘાત થાય, તેવા સર્વ કારણોને જાણીને પંડિત પરિહરે ॥ ૧૨ ॥

સુગંધીક દ્રવ્ય તે ગંધ, માલ્ય તે ફુલ, અને શરીર સ્નાન તે શરીર પ્રક્ષાલન દેશ થકી તથા સર્વ થકી કરવું તથા દાંત પ્રક્ષાલન તે દાતણ પ્રમુખનું કરવું તથા સચિત અચિતાદિકનો પરિગ્રહ, સ્ત્રી કર્મ તે તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવી પ્રમુખ ને હસ્ત કર્મ, કુચેષ્ટાદિકનું કરવું, એ સર્વને પંડિત અશુભ જાણીને વર્જે ॥ ૧૩ ॥

સાધુને નિમિત્તે કરેલો આહાર, સાધુને અર્થે મૂલ્ય આપીને લીધેલો આહાર, સાધુને અર્થે ઉધારે લીધેલો આહાર, વળી સાધુને અર્થે ગૃહસ્થે સામો આણ્યો. એવો આહાર, આધાકર્મીના કણ સહિત આહાર, ત્રિભંગના એ બધો અનેષણિય સદોષ આહાર જાણીને પંડિત પુરૂષ એને પરિહરે ॥૧૪॥

ઘૃત પાનાદિક ઔષધ જેણે કરી પ્રાણી બળવંત મત્ત થાય અથવા આસન એટલે શૂન્ય જેણે કરી આત્મા શૂન્ય થકો રહે, તથા આંખનું અંજનાદિક, તથા રસલોલુપતા, તથા જે કરવા થકી પરજીવને ઉપઘાત થાય તે કર્મ, તથા હાથપગ વસ્ત્રાદિકનું પખાલવું, તથા લોધ્રાદિક દ્રવ્યે કરી શરીરનું ઉગટવું કરવું, એ સર્વને કર્મ બંધનું કારણ જાણીને પંડિત પરિહરે ॥૧૫॥

અસંયતિની સાથે પર્યાલોચન એટલે આલોચન કરવું તથા અસંયમાચરણ કરવું, કરાવવું તથા અસંયતિના અવગુણનની પ્રસંસા કરવી, તથા પ્રશ્ન જે લોક વ્યવહાર જ્યોતિષાદિક તેનો નિર્ણય કરવો, તથા સાગારિક જે સજ્યાત્તર, તેના ઘરનો પિંડ લેવો, એ સર્વને પાપના કારણ જાણી પંડિત પ

રિહરે ॥ ૧૬ ॥

(અર્થપદં) એટલે અર્થ પદ તે ધન, ધાન્ય, ઉપાજવાનો ઉપાય, ન શીખે, અથવા બીજે અર્થે અષ્ટાપદ એટલે ધૃતક્રીડા ન શીખે, અધર્મના વચન ન બોલે, અથવા હિંસાકારી વચન બોલે નહીં, તથા કુશિલ પ્રસિધ્ધ છે, કલહ અથવા બીજો કો ઇપણ વિવાદ પંડિત જ્ઞ પરિજ્ઞાવેં જાણીને, પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાવેં પરિહરે ॥ ૧૭ ॥

પાવડી, તથા ખાસડા, તથા તાપ ટાળવાને અર્થે, છત્ર, તથા નળી માહે પાશ ઘાલી નાખે ધૃત રમત વિશેષ ચામર, મોરપીછ, પ્રમુખના વીંજણા, તથા અન્ય ગૃહસ્થ પાસેથી ક્રિયા કરાવે, તથા (અન્યોન્ય) એટલે માંહોમાંહે ક્રિયાનું કરવું, એટલે બીજો આપણી કરે, આપણે બીજાની કરિએ તે ક્રિયા જાણવી એ સર્વ કર્મ બંધના હેતુ છે, એમ તેને જ્ઞ પરિજ્ઞાએ જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાએ કરી પંડિત પરિહરે ॥ ૧૮ ॥

વડીનીત, લઘુનીત, તેનો મુનિ, હરિત કાય વનસ્પતિ ઉ પર સ્થંડિલ ન કરે, પ્રાસુ પાણીયેં કરી વનસ્પતિકાય, હરિત કાય, બીજને કદાપિ પરહા ન કરે, એટલે નિશ્ચે થકી દૂર ન કરે ॥ ૧૯ ॥

પર એટલે અન્ય ગૃહસ્થ તેનો પર કાંસાદિકના ભાજનને વિષે અન્નપાણી આહારાદિકને કદાપિ ભુંજે નહીં, એટલે જમે નહીં, પોતે (અચેલક) એટલે વસ્ત્ર રહિત છતાં પણ પરકે વૃત્રઆદિક તેનુ જે વસ્ત્ર, તેને ન ભોગવે. એટલે એ સર્વને સં યમ વિરાધવાના કારણ જાણીને, જે પંડિત હોય તે પ રિહરે ॥ ૨૦ ॥

ગૃહસ્થનું આસન, જે માચી પ્રમુખ તથા પર્યંકાસન તેના ઉપર બેસવું, તથા ગૃહસ્થના ઘરને અંતરે, અથવા ગૃહસ્થના

ઘરમા બેસવું ગૃહસ્થને કુશલાદિકનું પૂછવું, તથા પૂર્વ ક્રીડાદિકનું સંભારવું, એ સર્વને જાણીને પંડિત પરિહરે ॥ ૨૧ ॥

જે સર્વ વ્યાપિ તેને યશ કહિયે, અને જે એક દેશ વ્યાપિ તેને કિર્ત્તિ કહિયે, તેજ શ્લાઘાની જાતિ જાણવી. તથા ભાદિકની વંદના પૂજા સત્કાર વસ્ત્રાદિકે કરી કરાવવાની જે વાંછા કરવી, તથા સર્વ લોકમા જે વિષય ઈચ્છા કામરૂપ તેની વાંછના કરવી, એ સર્વને પંડિત કર્મ બંધના કારણ જાણીને પરિહરે ॥ ૨૨ ॥

જે અન્ન પાણીયેં કરીને, આ લોકને વિષે, સાધુ પોતાનો નિર્વાહ કરે, આજીવિકા કરે, તેવા અન્ન પાન, ને તથા વિધ રે ખીને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર કાળ અને ભાવની અપેક્ષાએ શુદ્ધ નિર્દોષ ગ્રહણ કરે વળી એજ અન્ન પાણીનું બીજા અસંયતિને દેવું, ત સર્વને જ્ઞ પરિજ્ઞાએ અનર્થનું હેતુ જાણીને પંડિત પરિહરે ॥ ૨૩ ॥

એ રીતે મહામુની આજ્ઞાભંતર પરિગ્રહ રહિત એવા શ્રી વર્દ્ધમાન સ્વામી તેને કહ્યા છે તે શ્રી વર્દ્ધમાન કેવા છે, તોકે, અનંત જ્ઞાન દર્શનના ધરનાર છે તેણે એ શ્રુત ચારિત્ર રૂપ ધર્મ ઉપદેશ્યો છે, સિદ્ધાંત રહસ્ય પ્રકાસ્યો છે ॥ ૨૪ ॥

વળી જે ગુરૂવાદિક મોહોટા પુરૂષ બોલતા હોય તેની વચમા આડીને ન બોલે, તથા મર્મનું વચન જેના બોલવા થકી કોઇ જીવ દુહવાય, એવા વચન બોલે નહીં (માવસ્થાન) એટલે માયાયેં કરી પ્રધાન વચન બોલવાનું પણ વર્જે, તો શું બોલે? તોકે, કાંઇ વિચાર વિમાશીને બોલે જે ભાષા બોલવા થકી કાંઇ પણ દુષણ ન લાગે, તેવી ભાષા પ્રકાશે ॥ ૨૫ ॥

એક સત્યા, બીજી અસત્યા, ત્રીજી સત્યા મૃષા, ચોથી અસત્યામૃષા, એ ચાર ભાષા માહેલી ત્રીજી ભાષા જે કાંઇક સત્ય, અને કાંઇક અસત્ય છે, તે પણ ન બોલે જે ભાષાના

બોલવા થકી પછી મહા પશ્ચાતાપ કરવો પડે, એટલે પરભવે એના ઉદયથી દુઃખ થાય, તે વારે પશ્ચાતાપ કરે જે સાવધ એવું હિંસાકારી વચન તે ન બોલે એટલે આ અમુક ચોર છે, એને મારો, આ ધાતુનો પ્રયોગ કરો, અથવા આ ખેત્ર ખેડો, એવી ભાષા ન બોલે એવી આજ્ઞા નિશ્ચે શ્રી મહાવીર દેવની છે ॥ ૨૬ ॥

હાસ્યાવાદતે રેશ વિશેષે કુર વચન વિરોધ છે, તે માટે હાસ્ય એમ ન બોલે, તથા હું સખી એમ પણ ન બોલે મો ટનો પ્રકાશ કરી બોલાવવો જે તું અમુક નીચ જાતી છો એવું વચન પણ ન બોલે, તું તું એવો અમનોજ્ઞ તિરસ્કારનું અ મુ ક્ષમનું વચન તે સર્વથા પ્રકારે ન બોલે, કેમકે સાધુને એવા વચન બોલવા યુક્ત નથી ॥ ૨૭ ॥

સર્વ કાળે સાધુ પ્રકૃતીએ ક્રોધ અથવા બ્રહ્મચારી થકો રહે, તથા જિનશાસનથી વિરૂદ્ધ એવા અનાચારી પાસત્થાદિકનો નિ વિધે સંસર્ગ ન કરે, તે પાસત્થાદિકનો સંસર્ગ કેવો છે, તોકે એના થકી શુભરૂપ જે સંયમ તેના ઘાતના કરનાર, એવા એના થકી ઉપસર્ગ ઉત્પન્ન થાય છે કેમકે તે પ્રાયેં શાતાનાર્થપણ વર્તનારા હોય છે, તે માટે તેની સાથે સુવિહિત પુરૂષ સંસર્ગ કરે, તો તે પણ શાતાના ચપળાને પામે. તેથી શુભરૂપ સંયમનો ઘાતક થાય છે, માટે પંડિત જે હોય તે પ્રતિબોધ પામીને એવા સ્વેચ્છાચારીઓનો સંસર્ગ તેને દુખનું કારણ જાણીને ત્યાગ કરે ॥ ૨૮ ॥

જરા રોગાદિક કારણ વિના ગૃહસ્થના ઘરને વિષે ન બેસે એટલે ગૃહસ્થને ઘેર ન બેસવું, એ સાધુનો ઉત્સર્ગ માર્ગ કહ્યો છે અને અપવાદે તો જરા રોગાદિક કારણ વિના ન બેસે તથા કોઇ એક લબ્ધીમાન ધર્મોપદેશાદિક વચન દેવાને કારણે પણ

પેઠે, તથા ગામને વિષે બાળક ક્રીડા હાસ્ય કંદર્પ હસ્ત સ્પર્શ આલિંગનાદિક ખેલ, દડિ પ્રમુખાદિક ક્રીડાને સાધુ ન કરે, વળી પ્રતિશે હસવાદિક ક્રિયાની મર્યાદાને ભગવંતની આજ્ઞાથકી વિરૂધ જાણીને, અતિક્રમે નહી, હસે નહીં ॥ ૨૯ ॥

ઉદાર, ઉદભટ, પ્રધાન, એવા ગૃહસ્થના કામભોગાદિક સાભળીને તેની વાછા કરે નહીં, તથા સંયમને વિષે યત્ન કરતો શુદ્ધ ચારિત્ર પાળે, વિહાર કરવાને વિષે પ્રમાદ ન કરે, અપ્રમત્તપણે વિચરે, ત્યા વીહાર કરવાને વિષે ઉપસર્ગ પરિસહ ઉપને થકે, તેને ફેરરૂપો થકો અદીનપણે સમ્યક્ રીતે અહિયાસે ॥ ૩૦ ॥

કોઈક લાકડી અને મુષ્ટ્યાદિકે કરી હણ્યો છતો ક્રોધ ન કરે, તથા દુર્વચને કરી આક્રોશ ઉપજાવ્યો થકો પણ ક્રોધ ન કરે, અને પ્રતિ વચન પણ ન બોલે, કિંતુ સુમન થકો પૂર્વોક્ત પરિસહન સહન કરે, પરંતુ તેવા પરીષહની પોકારે પીડ્યો થકો કોલાહલ ન કરે ॥ ૩૧ ॥

પામે થએલા કામભોગને પ્રાર્થે નહીં, એટલે ભોગવે નહીં, એ સાધુનો વિવેક શ્રી તીર્થંકરે કહ્યો છે, તથા જે આચરવા યોગ્ય એવા જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્રાદિક તેને શીખે, પરંતુ કોની પાસેથી શીખે, તોકે ગુરૂ જે આચાર્ય તેની પાસેથી સદા શીખે, એટલે ગુરૂ કુલ વાસ કહ્યો ॥ ૩૨ ॥

સાભળવા વાંછતો એવો જે સાધુ તે પોતાના ગુરૂની ફરી વૈયાવચ્ચાદિક વિશ્રામણાદિકે કરી સેવા કરે, તે ગુરૂ કેવા હોય તોકે સ્વપર સિધ્ધાંત જાણવાને જાણી છે, પ્રજ્ઞા જેની એટલે રૂડા ગીતાર્થ, તથા રૂડા તપના કરનાર એવા ગુરૂની સેવા કરે તે કેવા પુરૂષ ગુરૂની સેવા કરે, તોકે કર્મને જીતવા સમર્થ તથા જે સત્ય બુધ્ધિના ગવેરાણ હાર, તથા ધૈર્યવંત, એટલે જે-

અને સંયમમાં એકાગ્ર ચિત્ત છે, અને જીતેંદ્રિય એવા જે પુરૂષ હોય તે ગુરૂની સેવા કરે ॥ ૩૩ ॥

જે (પુરૂષાદાનીય) એટલે સત્ય માર્ગની ગવેષણા કરનાર એવા મનુષ્ય તે એમ જાણે છે, જે ગૃહસ્થને ભાવે રેવા થકા જ્ઞાન રૂપ દીપક અથવા સંસારનો ઉધ્ધાર તેને નથી દેખતા માટે ચારિત્ર આદરે છે, તે વીર પુરૂષ રાગ દ્વેષાદિક બંધનથી રહિત થકા અસંયમે જીવિતવ્ય વાછે નહીં, એટલે જીવવાને અર્થે અસંયમ કરે નહીં ॥ ૩૪ ॥

શબ્દ ગંધરૂપ, રસ, સ્પર્શાદિકને વિષે (અગૃધ્ધ) એટલે અમૂર્છિત તથા છકાયના આરંભને વિષે પ્રવર્તે નહીં, એ સ ર્વ નિષેધવાના કારણ કહ્યા, તે સર્વને સિધ્ધાંત થકી વિપરીત જાણી તે આચરવા નહીં, તથા જે વિધિ દ્વારે કહ્યું છે, તે સર્વ સિધ્ધાંતને અનુસારે જાણીને આચરવું ॥ ૩૫ ॥

અતીત માન, અતીત માયા, ચ શબ્દ થકી ક્રોધ, લોભ પણ લેવા એ ચાર કષાયને પંડિત જ્ઞ પરિજ્ઞાવે જાણીને પ્રત્યા ખ્યાન પરિજ્ઞાએ કરી પરિહરે, તથા રસ ગારવ, રૂધ્ધિગારવ, અને સાતાગારવ એ સર્વેને સર્વથા પરિહરે, સાધુ, ચારિત્રિઓ, આત્મને સંયમે,એટલે વાછે તિબ્બમિનો અર્થ પૂર્વવત જાણવો. ॥૩૬॥

इती श्री धर्मानामा नवमु अध्ययन समाप्त

हवे दसमु समाधि नामे अध्ययन कहे छे नवमा अध्ययमने विषे धर्म कह्यो, ते धर्म समाधि विना थाय नही, माटे दशमा अध्ययनमां समाधिनुं स्वरुप कहे छे

(मतिमंत) એટલે કેવળી ભગવાન્ તને કેવળજ્ઞાને કરી

વિચારીને ધર્મ કહ્યો, તે ધર્મ કેવો છે, તો કે રૂજુ, એટલે સરળતાપણું, તેનેજ સમાધિ કહીયે તે સમાધિ શ્રી કેવળી ભગવંતે મને ઉપદેશી છે, તેમજ શ્રી સુધર્મ સ્વામિ જંબુપ્રત્યે કહે છે કે, હું તમને કહું છું તે તમે સાંભળો, જે એવો સાધુ હોયતે સમાધિને પ્રાપ્ત થયો, એ રીતે જાણો, તે સાધુ કેવો હોય તે કહે છે જેને તપ, સંયમ, પાળતા થકા ઇહ લોક, તથા પરલોકના, સુખની વાંછા કરવી, એવી પ્રતિજ્ઞા નથી, તેને અપ્રતિજ્ઞ કહીયે, એવો, તથા નિદાન રહિત, એટલે આશ્રવ રહિત, એવો છતો રૂડી રીતે સંયમ પાળે, તે સાધુ સમાધિ પ્રાપ્ત જાણવો ॥ ૧ ॥

ઉંચા, નીચા, અને તિર્યંચા એમ દિશા દિશ, એટલે સર્વ લોક માંહે દિશિ, વિદિશિ, તે વિષે જે બે ઇંદ્રિયાદિક ત્રસ જીવો, તથા પૃથવિકાયાદિક, સ્થાવર જીવો છે, તે સમસ્ત જીવોને હાથે કરી, પગે કરી, અથવા સમસ્ત કાયાયે કરી, સંયત છતો એની હિંસા ન કરે, ઉપલક્ષણ થકી એને કોઇ પણ કદર્થના ન કરે, તથા અનેરાનુ અદત્તાદાન ગ્રહણ કરે નહીં, એ અર્થથી પરિગ્રહ મૈથુન મૃષાવાદાદિકને પણ ન સેવે. ॥ ૨ ॥

સમાધિવંત જે સાધુ છે, તે એમ જાણે કે શ્રી વીતરાગે જે ધર્મ ભાખ્યો છે, તે રૂડો કહ્યો છે એ સુતાખ્યાત ધર્મ એવો હોય, એમ સાધુ જાણે, એટલે શ્રીતાખ્ય, પણું કહ્યું, તથા જે શ્રી વીતરાગે કહ્યું, તેને સંદેહ રહિત પણે, તહત્તિ કરી માનતો થકો રહે, એટલે જ્ઞાન, દર્શન, રૂપ સમાધિ કહી, તથા નિર્દોષ આહારનો લેનાર, એવો છતો, વિચરે એટલે સંયમ પાળે, તથા પ્રજ્ઞ એટલે સર્વ જીવને પોતાના આત્મતુલ્ય કરી લેખવે, તથા જીવવાને અર્થે આપ એટલે આશ્રવ ન કરે, અધિત અસંયમાશ્રવ ન કરે, તથા સુતપસ્વી એવો સાધુ ધન,

ધાન્યાદિક, પરિગ્રહનો સંચય ન કરે ॥ ૩ ॥

સમસ્ત ઈંદ્રિયનો સંવર કરીને નિરાભિલાષી થાય, તે કોને વિષે તોકે પ્રજા એટલે સ્ત્રીને વિષે નિરાભિલાષી થાય, અર્થાત સ્ત્રીને દેખી પાંચે ઈંદ્રિયોનો સંવર કરે, તથા સર્વ થકી વિપ્રમુક્ત એટલે સ્વજનાદિક દ્રવ્ય સંગ, અને ક્રોધાદિક ભાવ સંગ એ સર્વ સંગ થકી રહિત થયો છતો એવો સાધુ સંયમ આચરે, તથા પ્રત્યેક જુદા જુદા પૃથ્વીકાયાદિક જે સત્વ એટલે જીવ છે, તેમને દુઃખે કરી, (આર્ત્ત, પરિતપ્પમાન,) એટલે સંસારરૂપ કડાહમા કર્મરૂપ ઈંધણે કરી પચતા એવા દેખીને સમાધિવાન સાધુ સર્વ જીવની દયા પાળે. ॥ ૪ ॥

એ પૂર્વોક્ત પૃથિવ્યાદિક જીવનો અજ્ઞાની જીવ અનેક સંઘટ્ટન પરિતાપ ઉપદ્રવાદિકે કરી, પાપ કર્મ કરતો થકો વળી તે જીવ તેહિજ પૃથીવ્યાદિક જીવોને વિષે આવીને ઘણા દુઃખ પામે જે પાપકર્મ પોતે જેવા પ્રકારે કર્યું હોય, તે પાપ કર્મ તેવા પ્રકારે તે જીવ ભોગવે હવે તે પાપ કહે છે અતિવાય એટલે જીવની ઘાત, તે થકી જ્ઞાનાવર્ણીયાદિક પાપ કર્મને સમાચરે તથા બીજા સેવકાદિકને પણ જીવ ઘાતની પ્રેરણા કરતો થકો પાપ કર્મ બાંધે, એટલે હિંસા કરતો કરાવતો તથા અનુમોદતો થકો પાપ કર્મનું બંધ કરે, એમજ મૃષાવાદાદિકને પણ સેવતો સેવરાવતો અનુમોદન કરતો થકો પાપ કર્મનું બંધ કરે ॥ ૫ ॥

દીન એટલે દયામણી એવી આહાર લેવાની જેની વૃત્તિ છે, તેને આદીન વૃત્તિ કહિયે, એવો છતો પણ પાપકર્મ બાંધે, કેમકે આહારની લોલ્યતા થકી આર્ત્ત રૌદ્ર ધ્યાને વર્ત્તે તે થકી કર્મ બાંધે, એવું જાણીને શ્રી તીર્થંકર ગણધરે સંસાર તત્વાનુકારણ એકાંતે આહારાદિકને અર્થે પણ અસત્યાદિક ન કહે,

એવી સમાધિ કહી છે તે કારણે શુદ્ધ એટલે તત્વનો જાણ એવો સાધુ સમાધિને વિષે રક્ત હોય, તે સાધુ વીવેકી એવો છતો શું કરે તે કહે છે પ્રાણાતિપાત જે જીવની હિંસા તે થકી વિરમીને સંયમને વિષે જેનો આત્મા સત્યમાર્ગને વિષે ભાવ સ્થિત છે એવો થાય. ॥ ૬ ॥

સર્વ જગત એટલે જીવ અર્થાત્ ૭ નિકાયના જીવ તે સર્વને સમતા ભાવે કરી, પોતાના આત્મા સમાન દેખે, પ્રીતિ ભાવતે રાગ, અપ્રિતિ ભાવ તે દ્વેષ, એ બન્ને કોઈ ઉપરે ન કરે, એટલે કોઈ ઉપર સારૂં માઠું ચિંતવે નહીં, તથા કોઈક ચારિત્ર આદરી પછી તેને પાળવા અસમર્થ એટલે દીન થાય, વળી વિષયાભિલાષી થકો ગૃહસ્થપણું આદરે, કુંડરીકની પેરે સંસારમાંહે ખુંચે, વળી કોઇ એક વસ્ત્ર, પાત્રાદિકે, કરી પૂજા વાંછે, તથા લોકમાંહે પોતાની શ્લાઘા કરાવવા માટે આજીવ્યોપાર્જનિક ક્રિયાસ પણ સેવે, એવો પુરૂષ સમાધિ થકી ભ્રષ્ટ જાણવો ॥ ૭ ॥

આધાકર્મિ, ઉદ્દેશી, આહારને અત્યંત વાંછતો થકો તેવો આહાર લેવાને અર્થે અત્યંત ભ્રમણ કરે, એવો છતો સંસારરૂપ કાદવમાંહે ખુતોજ રહે. સ્ત્રીને વિષે આસક્ત જુદા જુદા તે રમણીના હાવ ભાવ વિલાસને વિષે મૂઢ છતો, દ્રવ્ય વિના એની પ્રાપ્તિ ન થાય, એમ વિચારી તે બાળ એટલે અજ્ઞાની પુરૂષ પરિગ્રહ જે ધન ધાન્યાદિક તેનો સંચય કરતો થકો, વળી ઘણા પાપ કર્મને ઉપાર્જે અર્થાત્ પાપનો સંચય કરે ॥ ૮ ॥

જે કોઇ પરોપતાપ રૂપ કર્મ કરી વૈરનું અનુબંધ કરે, તેને વૈરાનું મૂળ કહિયે. અથવા આરંભને વિષે આસક્ત છતો કર્મનો સંચય કરે, એવો પુરૂષ અહીં થકી ચવીને તે પરમાર્થ થકી દુર્ગ એટલે વિષમ દુષ્કર એવા નરકાદિક સ્થાનકને પામે, તે

કાસ્ત્ર માટે પંડિત હોય તે, સમ્યક્ પ્રકારે આત્માધીન શ્રુત ચા રિત્રરૂપ ધર્મ જે શ્રી વીતરાગે ભાખ્યો છે, તેને વિષે વિચરે એવો સાધુ સર્વ સંગ થકી વિપ્રમુક્ત થયો વિચરે ॥ ૯ ॥

સાધુ આ સંસાર માંહે આજીવિકાને અર્થે લાભ, એટલે ધનધાન્યાદિક ઉપાર્જન કરવાનો ઉપાય તે ન કરે, તથા વળી પુત્ર કલત્રાદિકનો સમાગમ અણ કરતો થકો સંયમને વિષે પ્રવર્તે, શુદ્ધ ચારિત્ર પાળે, તથા કોઇ કાર્ય ઉપના થકા વિમાસીને બોલે, પણ શુંક બોલે નહી. એટલે શબ્દાદિક પાંચ પ્રકારના વિષયને વિષે મુદપણું ટાળીને આત્માધીન બોલે. અર્થાત્ પ્રા ણીની હિંસાકારક એવી કથા ન કરે, એટલે જે વચન થકી જીવ હણાય નહીં તેવા વચન બોલે. ॥ ૧૦ ॥

આધા કર્મિ પ્રમુખ આહારાદિકનો સર્વથા પ્રકારે સાધુ અભિલાષ કરે નહીં, તથા જે આધા કર્મિ આહારની વાંછના કરે, એવા પાસથ્થાદિક તેને સંસ્તવે નહી, એટલે તેની સાથે પરિચય કરે નહીં તથા શરીર તેને કૃશ કરે, નિર્જરાને આત્માધીન એમ વિચારે જે શરીરને કૃશ કરીયે તો નિર્જરા થાય, એમ ચિંતવી શરીર કૃશ કરતા કદાચિત્ શોક દુઃખ ઉ પજે, તો શરીરથી મમત્વ અણ કરતો તે શોક છાંડી ચારિત્ર પાળે, સંયમગુણે સાવધાન થાય. ॥ ૧૧ ॥

વળી સાધુ એકત્વપણાનીજ પ્રાર્થના કરે, એટલે એકત્વ પણું વાંછે કારણ કે જીવ એકલો આવ્યો, તથા પરભવે દુર્ગ તિને વિષે જાય, તેવારે પણ એકલોજ જાય. પણ કોઈ એને સ હાયી થાય નહી, એકલોજ કર્મ બાંધે એકલોજ ભોગવે, તે માટે એકત્વ ભાવના ભાવે, એમ એકત્વ ભાવનાયે પ્રકર્ષે કરી મોક્ષ એટલે સંગ રહિત પણો, થાય, એમ રખીને મૃષા એટલે અ લીક ભાષા બોલે નહીં એમ એકત્વ ભાવનાનો અભીપ્રાય તે

વેરને વધારે છે, એટલે જે જીવની ઉપઘાત કરે તે તે જીવની સાથે વૈરની વૃદ્ધિ થાય છે ॥ ૧૭ ॥

તે બાપડા આયુષ્યના ક્ષયને અજાણતા એટલે આયુષ્ય ખુટે છે, તેને નથી જાણતા અહીં યેવ પરપૂર્વાર્થે છે એવા છતા અતીત મમત્વ કરે છે, એટલે આ માહારૂં હું એનો એવા મમત્વને નથી મુકતા, તે મહોટા સાહસિક એટલે પાપ થકી બીતા નથી એવા મંદ એટલે અજ્ઞાની અહોરાત્ર પરિતપ્યમાન, એટલે દ્રવ્યને અર્થે મમ્મણ શેઠીની પેરે પશ્ચાતાપ કરે, કામક્લેશ કરે, તથા આર્તધ્યાન થયા થકા એવા તે મૂર્ખ સંસારને વિષે પરિભ્રમણ કરે, પરંતુ અજરામર વણિકની પેરે કોઇ કાળે મનમા એમ ન જાણે, જે અમને જરા અને મરણ અવશ્ય આવશે, એમ વિચારે નહીં એવા તે મૂર્ખ અજ્ઞાની જાણવા. ॥ ૧૮ ॥

યથા દ્રષ્ટાંતે સુવર્ણાદિક દ્રવ્ય તથા ગાય ભેંસ પ્રમુખ પશુઓ એ સર્વ તારો ત્યાગ કરશે, માટે એમને વિષે મમત્વ કરીશ નહીં વળી યથા દ્રષ્ટાંતે ભાર્યા, માતા, પિતા, સ્વસુરાદય પ્રિય મિત્ર, તે પણ પરમાર્થે થકી તને કામ નહીં આવે, તોપણ તું બાપડો તેમને અર્થે વિલાપ કરે છે (લાલપ્પતે સોપિમોહમુપૈતિ) એટલે વિત્ત, પુત્રાદિકને અર્થે લાલપાલ કરે છે, એમ તે બાપડો કુરીકની પેરે, મોહપાશે પડ્યો થકો, પછી તેનું ઉપાર્જન કરેલું વિત્ત તેને બીજા જન અપહરે, એ પ્રકારે જીવતા, તથા મરણ, પામ્યા પછી પણ તને ક્લેશજ થાય. ॥ ૧૯ ॥

જેમ (ક્ષુદ્ર મૃગ) એટલે ન્હાના એવા મૃગ પ્રમુખ, અટવીને વિષે વિચરનાર જીવો તે, સીંહનામા જનાવર થકી બીહીતા થકા, સિંહને દૂર ટાળીને, વેગળા થકા ચરે, એ દ્રષ્ટાંતે પંડિત

જે છે, તે પણ સમ્યક્ પ્રકારે શ્રી વીતરાગ ભાષિત શ્રુત ચારિત્ર રૂપ ધર્મને આશ્રયીને, હિંસાદિક સાવધાનુષ્ઠાન રૂપ જે ક્રિયા તેને પાપ રૂપ જાણીને તેનાથી દૂર રહે, એ રીતે સાધુ શુદ્ધ સંયમ પાળે. ॥ ૨૦ ॥

મતિમંત, પ્રજ્ઞાવંત, એવો મનુષ્ય સમ્યક્ પ્રકારે ધર્મને જાણતો થકો, પોતાના આત્માને પાપ થકી નિવર્તાવે, જીવનો ઘાત તે થકી ઉપજતા થયા એવા જે શારીરીક અને માનશીક દુઃખ તેને જાણીને, શું જાણીને, તો કે વૈરાનુ બંધા વૈરના કારણ જાણીને, મહાભયના ઉપજાવનાર એવા આશ્રવોનો નિરોધ કરે, એટલે સર્વ આશ્રવનું મૂળ તે હિંસા જાણવી, માટે હિંસા થકી નિવર્ત્તે, તે સાધુ ભાવ સમાધિવંત જાણવો અથવા પાઠાંતરે (સનિવાણ ભૂએઓ પરિવએજ્જા) ॥ ૨૧ ॥

મોક્ષ ગામી મુની. મૃષા બોલે નહીં, એ મૃષાવાદનો જે પરિહાર એજ મોક્ષરૂપ સમાધિનુ પણ સંપૂર્ણ કારણ જાણવું માટે તે મૃષાવાદને સાધુ પોતે કરે નહીં, તથા બીજા પાસે કરાવે નહીં, તથા અન્ય કોઈ કરતો હોય તેને અનુમોદે નહીં, એવો સાધુ ભાવસમાધિવંત જાણવો ॥ ૨૨ ॥

ઉદગમ, ઉત્પાદન, અને એષણા, એ ત્રણે દોષ રહિત એવો શુદ્ધ નિર્દોષ આહાર, પ્રાપ્ત થયે, અથવા ન થયે છતા પણ કદાપિ સાધુ રાગ દ્વેષ કરી પોતાને દુષવે નહીં, તથા અમૂર્છિત, અગૃદ્ધ, એટલે લોલુપતા રહિત ફરી ફરી તે રૂડા આહારની વાંછા ન કરે તથા ધૃતિમંત, તથા બાહ્યઅંતર, ગ્રંથી રહિત તથા પૂજાનો અર્થી ન થાય, તથા શ્લાઘાને અર્થે ક્રિયા ન કરે પરંતુ કર્મ નિર્જરાને અર્થે, મોક્ષને અર્થે, સંવરને વિષે પ્રવર્ત્ત એવો સમાધિવંત સાધુ જાણવો ॥ ૨૩ ॥

ગૃહસ્થાવાસ થકી નિકળીને, ચારિત્ર આદરીને, જીવિત

પ્રકર્ષે કરી મોક્ષ છે સૂષા રહિત એવો પ્રધાન સત્યપણું એનેજ ભાવ સમાધિ કહીએ, જે સાધુ અ ક્રોધી, એટલે ક્ષમાવંત, સત્યને વિષે રક્ત, તથા તપસ્વી એટલે ચારિત્રાનુષ્ઠાનવાન્ એવો જે સાધુ ભાવ સમાધિવંત જાણવો. ॥ ૧૨ ॥

સ્રીને વિષે મૈથુન સેવવા થકી નિવર્તે, તથા ધન્ય ધાન્યાદિક પરિગ્રહનો સંચય નજ કરતો થકો, તથા નાના પ્રકારના મનોજ્ઞ એવા વચનના જે પ્રકાર તેને વિષે અથવા નાના પ્રકારના વિષય તેને વિષે રાગદ્વેષ રહિત હોય, તથા ત્રાણ એટલે છકાયનો રક્ષપાળ થકો, એવો ભાવ સમાધિને વિષે પ્રાપ્ત થયેલો, જે સાધુ તે વિષયને નિશ્રમ એટલે ન પામે એટલે વિષયને વાંછે નહીં ॥ ૧૩ ॥

હવે ભાવ થકી સમાધિ શી રીતે સાધુ પામે. તે દેખાડે છે તે ભાવ સાધુ પરમાર્થનો જાણ શરીરશક્તિને વિષે નિસ્પૃહિ થકો, તથા સંયમને વિષે અરતિ, અને અસંયમને વિષે રતિ, તેને ટાળીને તૃણાદિકનો કઠોર સ્પર્શ સહન કરે આદિ શબ્દ થકી ઉંચો, નીચો પ્રદેશ, તેનો સ્પર્શપણ જાણવો, તે સ્પર્શનેપણ સહન કરે, તથા શીત પ્રમુખનો સ્પર્શ, તથા ઉષ્ણનો સ્પર્શ, દંશમશકાદિકનો સ્પર્શ, તેને પણ સાધુ સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે, તથા સમાધિવંત સાધુ સુરભીગંધ, દુરભિગંધના, પરિસહને પણ સમ્યક્ પ્રકારે (અહિયાસે) એટલે સહન કરે ॥ ૧૪ ॥

વચને કરી ગુપ્ત મૌનપણુંની એટલે વીચારીને, ધર્મ સંબંધનું ભાષણ કરનાર એવો સાધુ ભાવ સમાધિને વિષે પોહોતો કહેવાય, તથા કૃષ્ણ, નીલ, અને કાપોત, એ ત્રણ અશુભલેશ્યાને પરિહરીને તેજુ, શુક્લ, અને પદ્મ, એ ત્રણ શુભ લેશ્યાને ગ્રહણ કરીને, સંયમાનુષ્ઠાન પાળે, તથા પોતે ઘરને બાંધે નહીં બીજાને હાથે બંધાવે નહી, ઉપલક્ષણ થકી બંધાવતાને અન

ધારે નહીં, તથા બીજા પણ ગ્રહસ્થપણાના કર્તવ્યને પરિહરે, તથા પ્રજાલોકને વિષે વિષયમિશ્રિત ભાવનો ત્યાગ કરે, જે પચન, પાચનાદિક ક્રિયા કરતા ગ્રહસ્થ સમાન થાય, તે ન કરે, અથવા પ્રજા એટલે સ્ત્રી તેની સાથે, મિશ્ર ભાવનો ત્યાગ કરે, એટલે સ્ત્રી થકી દૂર રહે. ॥ ૧૫ ॥

જે કોઇ સાંખ્ય દર્શની લોક માંહે એમ કહે છે કે, આત્મા અક્રિય છે, આત્માને ક્રિયા નથી. પણ પ્રકૃતિ સર્વ ક્રિયા કરે છે એમ બંધ મોક્ષને અણમાનતા થકા બોલે છે, તેને અન્ય દર્શની કોઈ પૂછે કે, તમારા મતે જો આત્મા કર્તા નથી, તો બંધ મોક્ષ કેમ ઘટે ? તે વારે તેને ફરી એમજ કહે કે અમારા દર્શનમાંજ ધ્રુવ એટલે મોક્ષ છે, પરંતુ અન્ય કોઇ દર્શને મોક્ષ નથી. એવા તે પચન, પાચન, સ્નાનાદિકના આરંભને વિષે, આસક્ત છતા અત્યંત વૃદ્ધ એવા થકા રહે છે પરંતુ તે કહેવા છે, તો કે આ લોકને વિષે મોક્ષનો હેતુ એવો જે શ્રુત ચારિત્રરૂપ ધર્મ તેને નથી જાણતા એવા છે ॥ ૧૬ ॥

આ લોકને વિષે જે મનુષ્ય છે, તે પ્રત્યેક મનુષ્ય પૃથક પૃથક્ જુદા જુદા છંદ એટલે અભિપ્રાય વાળા છે તે અભિપ્રાય કેણ કેણ તે દેખાડે છે ક્રિયાવાદી એમ કહે છે કે, સર્વકાળ ક્રિયાજ સફળ છે અને અક્રિયાવાદી એમ કહે છે કે ક્રિયા કર્યા વિનાજ સર્વ ઇચ્છિત પદાર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે એમજ વળી બીજા વિનય પ્રમુખ વાદીઓ પણ જાણી લેવા, એ સર્વ (પુઢો વ) એટલે પૃથક પૃથક્ વાદ એટલે વદે છે, પરંતુ તે ધર્મના અજાણ બાપડા જાત એટલે ઉત્પન્ન થયેલા બાળક નીરહૂ એટલે શરીર તેને ખંડ ખંડ કરીને પોતાને સુખ ઉપજાવે છે તથા પાઠાંતરે (જયાઽઽબાલસ્સપભ ભણાએ) એવો પણ પાઠ છે એવી રીતે કરતા તે (અસંયતિ) એટલે સંયમ રહિત થકા

વૈરને વધારે છે, એટલે જે જીવની ઉપઘાત કરે તે તે જીવની સાથે વૈરની વૃદ્ધિ થાય છે ॥ ૧૭ ॥

તે બાપડા આયુષ્યના ક્ષયને અજાણતા એટલે આયુષ્ય ખુટે છે, તેને નથી જાણતા. અહીં શેવ પદપૂર્વીએ છે એવા છતા અત્યંત મમત્વ કરે છે, એટલે આ મ્હારૂં છું એનો એ વા મમત્વને નથી મુકતા, તે મહારા સાહસિક એટલે પાપ થકી બીતા નથી. એવા મંદ એટલે અજ્ઞાની અહોરાત્ર પરિતપ્યમાન, એટલે દ્રવ્યને અર્થે મમ્મણ શેઠીની પેરે પશ્ચાતાપ કરે, કાયક્લેશ કરે, તથા આર્ત્તવંત થયા થકા એવા તે મુર્ખ સંસારને વિષે પરિભ્રમણ કરે, પરંતુ અજરામર વણિકની પેરે કોઇ કાળે મનમા એમ ન જાણે, જે અમને જરા અને મરણ અવશ્ય આવશે, એમ વિચારે નહીં એવા તે મુર્ખ અજ્ઞાની જાણવા ॥ ૧૮ ॥

યથા દ્રષ્ટાંતે સુવર્ણાદિક દ્રવ્ય તથા ગાય ભેંસ પ્રમુખ પશુઓ એ સર્વ તારે ત્યાગ કરવો, માટે એમને વિષે મમત્વ કરીશ નહીં વળી યથા દ્રષ્ટાંતે બાન્ધવ, માતા, પિતા, સ્વસુરાદ પ્રિય મિત્ર, તે પણ પરમાર્થ થકી તને કામ નહીં આવે, તોપણ તું બાપડા તેમને અર્થે વિલાપ કરે છે (લાલપ્પતે સોપિમોહઉપેતિ) એટલે વિત્ત, પુત્રાદિકને અર્થે લાલપાલ કરે છે, એમ તે બાપડા કુકરીકની પેરે, મોહપાશે પડમા થકો, પછી તેણ ઉપાર્જન કરેલું વિત્ત તેને બીજા જન અપહરે, એ પ્રકારે જીવતા, તથા મરણ, પામ્યા પછી પણ તને ક્લેશજ થાય. ॥ ૧૯ ॥

જેમ (ક્ષુદ્ર મૃગ) એટલે ન્હાના એવા મૃગ પ્રમુખ, અટવીને વિષે વિચરનાર જીવો તે, સીંહનામા જનાવર થકી બીહીતા થકા, સિંહને દુર ટાળીને, વેગળા થકા ચરે, એ દ્રષ્ટાંતે પંડિત

જે છે, તે પણ સમ્યક્ પ્રકારે શ્રી વીતરાગ ભાષિત શ્રુત ચારિત્ર રૂપ ધર્મને આશ્રીઆને, હિંસાદિક સાવધાનુષ્ઠાન રૂપ જે ક્રિયા તેને પાપ રૂપ જાણીને તેનાથી દૂર રહે, એ રીતે સાધુ શુદ્ધ સંયમ પાળે. ॥ ૨૦ ॥

મતિમંત, પ્રજ્ઞાવંત, એવો મનુષ્ય સમ્યક્ પ્રકારે ધર્મને જાણતો થકો, પોતાના આત્માને પાપ થકી નિવર્તાવે, જીવનો ઘાત ત થકી ઉપજે થયા એવા જે શારીરીક અને માનશીક દુઃખ તેને જાણીને, શું જાણીને, તોકે વૈરાનુ બંધા વૈરના કારણ જાણીને, મહાભયના ઉપજાવનાર એવા આશ્રવોનો નિરોધ કર, એટલે સર્વ આશ્રવનું મુળ તે હિંસા જાણવી, માટે હિંસા થકી નિવર્તે, તે સાધુ ભાવ સમાધિવંત જાણવો અથવા પાઠાંતરે (સનિવાણ ભૂમિઓ પરિવએજ્જા.) ॥ ૨૧ ॥

મોક્ષ નામી મુની મૃષા બોલે નહીં, એ મૃષાવાદનો જે પરિહાર એજ મોક્ષરૂપ સમાધિનુ પણ સંપુર્ણ કારણ જાણવું માટે તે મૃષાવાદન સાધુ પોતે કરે નહીં, તથા બીજા પાસે કરાવે નહીં, તથા અન્ય કોઈ કરતો હોય તને અનુમોદે નહીં એવો સાધુ ભાવસમાધિવંત જાણવો ॥ ૨૨ ॥

ઉદગમ, ઉત્પાદન, અને એષણા, એ ત્રણ દોષ રહિત એવો શુદ્ધો નિર્દોષ આહાર પ્રાપ્ત થયો, અથવા ન થયો છતા પણ કદાપિ સાધુ રાગ દ્વેષ કરી પોતાને દુષવે નહીં, તથા અમૂર્છિત, અગૃદ્ધ, એટલે લોલુપતા રહિત ફરી ફરી તે કદા આહારની વાંછા ન કરે તથા ધૃતિમંત, તથા બાહ્યવંધનથ મુક્ત રહિત તથા પૂજાનો અર્થી ન થાય, તથા ચાચાને અર્થે ક્રિયા ન કરે પરંતુ કર્મ નિર્જરાને અર્થે, મોક્ષને અર્થે, સયમ્ન વિષે પ્રવર્તે એવો સમાધિવંત સાધુ જાણવો ॥ ૨૩ ॥

પૂદરમાવામ [illegible]

અને વિષ નિરાપેક્ષી થતો શરીર ઉપર મમત્વ મૂકીને, પોતાની કાયા વોસિરાવે, તથા પરભવે દેવ અથવા રાજાદિક થવાનું નિયાણું ન કરે જીવિતવ્ય, અને મરણને વાંછે નહીં, એટલે પૂજા સત્કારની પ્રાપ્તિયે કરી જીવિતવ્ય ન વાંછે, અને ઉપસર્ગ પરિસહ ઉપને થકે મરણ પણ ન વાંછે, એવો સાધુ તે કર્મ બંધ થકી મૂકાણો, અથવા વલય એટલે સંસાર થકી મૂકાણો થકો. સંયમાનુષ્ઠાનને પાળે. તિબેમિનો અર્થ પૂર્વવત્ જાણવો.॥૨૪॥

इति श्री समाधि नामक दशमु अध्ययन समाप्त

हवे मोक्ष मार्ग नामे अगीआरमुं अध्ययन कहे छे पूर्वना दशमां अध्ययनमां समाधि कही ते समाधि जो ज्ञान, दर्शन, अने चारित्ररुप, जाणवी ते कारणे एनुं सेवन करिए, तो मोक्ष प्राप्ति थाय, माटे आ अध्ययनमां मोक्ष मार्ग कहे छे

શ્રી જંબુસ્વામી શ્રી સુધર્મસ્વામી પ્રત્યે પૂછે છે કે, મોક્ષ માર્ગ સાધન કરવાનો એવો કયો ધર્મ માર્ગ (અતિમત) એટલે કેવળજ્ઞાનવંત શ્રી મહાવીર પરમેશ્વર તેણે કહ્યો છે જે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, રૂપ સરળ માર્ગ પામિને પ્રાણી તરતા થકા, દુસ્તર, એવા સંસાર સમુદ્રને તરી પાર પામે. ॥ ૧ ॥

સર્વના હિતને અર્થે જે માર્ગ સર્વજ્ઞે ઉપદેશ્યો છે, તે માર્ગ શુદ્ધો નિર્દોષ (અનુત્તર એટલે નિરૂપમ સમસ્ત દુઃખ થકી મૂકાવનાર એવો માર્ગ અહો ' ભગવંત જેવો તમે જાણ્યો છો, તેવો હે ' મહામુનીશ્વર અમને કહો ॥ ૨ ॥

યદ્યપિ મુજને તો તમારી પ્રતિતે માર્ગ સુગમ છે, પરંતુ અન્ય કોઇને માર્ગ હું કેવી રીતે કહું, એવા અભિપ્રાયે પૂછે છે,

યદ્યપિ અમને કોઈ પૂછે, કોણ પૂછે? તો કે દેવો, અથવા મનુષ્ય જે ચક્રવર્તીઆદિક તે પૂછે, તે વારે તેને ક્યો માર્ગ કહીયે, તે તમે કહો ॥ ૩ ॥

એમ શ્રી જંબુ સ્વામિયેં પૂછયા થકા શ્રી સુધર્મસ્વામિ કહે છે, યદ્યપિ તમને કોઇ દેવ, અથવા મનુષ્ય, સંસાર આર્તિનો ક્ષેમ કરનાર એવા માર્ગની વાત પૂછે, તે વારે તેને તમારે જે માર્ગ કહેવો, તે માર્ગનો સાર હું તમને કહુંછું, તે તમે સાંભળો. (આનૂપૂર્વિ) એટલે અનુક્રમે અનુક્રમે કરીને પાળવા અત્યંત દુષ્કર છે, એવો જે માર્ગનો સાર તે કાશ્યપ જે શ્રી મહાવીર દેવ તેણે ભાખ્યો, એટલે કહ્યો, જે માર્ગના ગ્રહણ કરવા થકી પૂર્વે અતીતકાળે ઘણા સત્પુરૂષ દુસ્તર એવો સંસાર સમુદ્ર તર્યા છે, તે ઉપર દ્રષ્ટાંત કહે છે જેમ વ્યવહારીઆ વસ્તુનો લોભી થકા દુસ્તર સમુદ્ર તરે, તેની પેરે તર્યા છે ॥ ૫ ॥

જે માર્ગ ગ્રહણ કરીને, અતીત કાળે અનંતાજીવ સંસાર સમુદ્ર તર્યા, અને હમણા પણ સંખ્યાતા જીવ સંસાર સમુદ્ર તરે છે, તથા આગમિક કાળે પણ અનંતાજીવ તરશે, એમ ત્રણ કાળ સંસાર સમુદ્રને જે વડે તરે છે, એવો જે મોક્ષનો માર્ગ, તેને સાંભળીને, અંગીકાર કરે, તે માર્ગ સમ્યક્ પ્રકારે તમને કહીશું, માટે અહો' જીવો તે સર્વ હું કહું માટે એકાગ્રચિત્તે તમે સાંભળો. ॥ ૬ ॥

પૃથવીકાય જીવ તે પણ જુદા જુદા જાણવા. તેમજ અપકાયના જીવ ઓસપુષ્પદી, પ્રમુખ પૃથક્ પૃથક્ જાણવા. તથા અગ્નિકાયના પણ ઇંગાર, જ્વાલ, મુમ્મુર, પ્રમુખ જીવો જુદા જુદા જાણવા, તથા વાયુકાયના જીવ પણ જુદા જુદા જાણવા, અને તૃણ વૃક્ષની, જાતિ તથા બીજ તે શાલી પ્રમુખ એ સર્વે વનસ્પતિકાયના જીવ જાણવા ॥ ૭ ॥

(અથાનંતર અવરા) એટલે એ પુર્વે જે સ્થાવર જીવો કહ્યા, તે થકી અપર બીજા બેંદ્રિયાદિક પ્રાણ તે ત્રસ જીવો જાણવા એ પ્રમાણે છકાયના જીવો શ્રી તિર્થંકર તથા ગણધરે કહ્યા છે, એટલીજ એ જીવની નિકાય છે, પરંતુ એ થકી ઉપરાંત બીજી કોઇ જીવની નિકાય નથી. ॥ ૮ ॥

એ પૂર્વોક્ત છ જીવની નિકાય કહી. હવે જે કાઇ કરવું, તે દેખાડે છે (સમસ્ત અનુયુક્તિ) એટલે જીવિતવ્ય સાધવાના કારણ તેને કરી જીવને સમ્યક્ પ્રકારે ઓળખીને, યુક્તિવંત પુરૂષ જીવાદીક તત્વને (પ્રતિલેખી) એટલે આલોચીને, સર્વજીવો દુઃખ થકી આક્રાંત થાય છે, એટલે એકાંતે દુઃખ કોઇને વલ્લભ નથી સર્વ સુખના અર્થી છે, તે કારણ માટે પૃથ્વ્યાદિક સર્વ જીવોને હણે નહીં, એ કાયની દયા પાળે ॥ ૯ ॥

એનિજ નિશ્ચય થકી જ્ઞાનીને જાણવાનો સાર છે, જે કોઇ જીવનો વિનાશ ન કરે, પરમાર્થ થકી તેનેજ જ્ઞાની કહિયે કે જે કોઈ પરજીવને પીડા ઉપજાવવા થકી નિવર્ત્તે (ઉક્તંચ) (किंता ए पढियाए इति पयनाय) અહિંસા. જે દયા, તેજ નિશ્ચે થકી એ આગમનું તત્વ જાણવું, કિં બહુના એટલુંજ જાણીને દયાને વિષે યત્ન કરવો, પરંતુ ઘણું જાણ્યું શું ફળ છે ॥ ૧૦ ॥

ઊર્ધ્વ, નીચા, અને તિર્છા, એ તાવતા સર્વ લોકને વિષે જે કાઇ ત્રસ, અને સ્થાવર જીવ છે, તે સર્વ જીવની નિવૃત્તિ કરે, એટલે પ્રાણાતિપાત થકી નિવર્ત્તે, એનિજ વિરતિ, શાંતી, અને નિર્વાણ, શ્રી તીર્થંકરે કહ્યું છે ॥ ૧૧ ॥

પ્રભુ એટલે સમર્થ ઇંદ્રિયનો જીપનાર, મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદાદિક દોષને નિરાકરી એટલે અવગણીને કોઇ પણ જીવની સાથે વિરોધભાવ ન કરે, મન કરી, વચને કરી, વળી

કાયાયેં કરી, નિશ્ચય થકા કોઈ પણ જીવની સાથે જાવજીવસુધી વિરોધ ન કરે ॥ ૧૨ ॥

આશ્રવનો રોધ કરી સંવરને પામ્યો, તે મહાપ્રાજ્ઞ એટલે વિપુલ, બુદ્ધિવંત તથા પરીસહ જીતવાને ધીર સુભટ સમાન એવો છતો દીધેલી એષણાને વરે, અર્થાત દાતારે દીધો, એ નીક નિર્દોષ એવો જે આહાર તેને લિએ, એષણા એટલે આ હા ની ગવેષણા, તેને વિષે સમિતિ સહિત નિત્ય સદાકાળ અને યત્નાએને વર્ત્તતો થકો સંયમ પાળે ॥ ૧૩ ॥

ભૂત એટલે પ્રાણીનો સમારંભ કરી યતિને અર્થે ઉદ્દેશીને કીધો, એવો જે આધાકર્મિક આહાર, (તાદૃસ) એટલે તેવો અન્ન, પાન, વસ્ત્ર, પાત્ર, અને શય્યાદિક તેને જે ગ્રહણ કરે નહીં, તે સુસંયત જાણવો. ॥ ૧૪ ॥

શુદ્ધાહાર પણ જો આધાકર્મિકના એક કણ સહિત હોય, તો તે અશુદ્ધ થાય, તે માટે તેને પૂતિકર્મ કહિયે, એવો આહારાદિકને ન સેવે એટલે ન ભોગવે, એવો ધર્માચાર્ય તે સાચા સંયમવંતનો જાણવો. તથા જે કાંઇ નિર્દોષ આહાર હોય, પરંતુ તેને સદોષ કરી જાણે, તેપણ સશંકિત થયો. તે માટે સર્વથા પ્રકારે ભોગવવું ન કલ્પે. ॥ ૧૫ ॥

મહાવ્રતના સ્થાન, મહાવ્રત, ધર્મયતના, આશ્રય એવા ગામને વિષે અથવા નગરનેવિષે, સાધુ રહ્યા છે, ત્યાંની આ મિન કોઇ એક કૂપ, ખનન, સત્રાકારાદિકનો કરાવનાર, એવો પુરૂષ સાધુને પૂછે, જે એમાં ધર્મ છે, કિંવા નથી. એમ પૂછ્યા થકા આત્મગુપ્ત, તથા, જિતેંદ્રિ. એવો સાધુ આ બોલી પ્રાણી હણાતા હોય, તથા કાવને અંગીકાર નહીં, જે એ તું રૂડું કામ કરે છે, એમ કહે નહીં ॥ ૧૬ ॥

હવે એ સ્વરૂપ વિશેષ દીપાવે છે અહો ! મુનીશ્વર આ

અમારે અનુષ્ઠાને પુણ્યછે, કિંવા નથી. એમ પૂછ્યા થકા તે સાધુ એવી વાણી કહે કે આ સમારંભ કરવામાં પુણ્ય છે, એમ પણ મુખ થકી કહે નહીં, અથવા એમાં પુણ્ય નથી, એમ પણ મુખ થકી કહે. નહી. એમ એ બંને પ્રકારને દોષના હેતુ તથા મહાભયના કારણ જાણીને એવી ભાષા ન બોલે. ॥૧૭॥

હવે જે કારણે એવી ભાષા ન બોલે, તે કારણ કહે છે દાનને અર્થે અનેક લોકને અન્નપાણી આપવા સારૂં જે પ્રાણી એટલે જીવ ત્રસ, અને સ્થાવર, હણાય છે તે જીવોને રાખવાને અર્થે, તે કારણે આ તમારા અનુષ્ઠાને પુણ્ય છે, એમ પણ સાધુ ન કહે ॥ ૧૮ ॥

અને જે લોકને નિમિત્તે ઉપકલ્પે એટલે વાછે, શું વાંછે તો કે અન્ન, પાણી, તથા વિધ રૂપે હુઇ અનેક પ્રકારે કરી ની પજાવે છે, તથાપિ તેનો નિષેધ કરે, તો તેને લાભાંતરાય રૂપ આહાર દેવાનું વિઘ્ન થાય, તે કારણે આ તમારે અનુષ્ઠાને પુણ્ય નથી, એમ પણ ન કહે. ॥ ૧૯ ॥

તે માટે જે કોઈ પરમાર્થેના જાણ યતિ દાનની પ્રશંસા કરે તે, પ્રાણીના વધની ઇચ્છા કરે છે, અને જે યતિ દાન આપવાનો, નિષેધ કરે, તો તે યતિ અનેક જીવોની આજીવિકા નો છેદ કરે છે ॥ ૨૦ ॥

અસ્તિ, અથવા નાસ્તિ, એમ ન કહે, એટલે પુણ્ય છે, કિંવા પુણ્ય નથી એવી બન્ને પ્રકારની વાણીને વળી, તે સાધુ ભાષે નહી, કેમકે એ થકી કર્મરૂપ રજ તેનો લાભ તને જાણીને, તેવી વાણીને ઉચ્ચાર કરવાનો ત્યાગ કરે, તે સાધુ નિર્વાણ પ્રત્યે પામે, એટલે અનવદ્ય ભાષક એવો સાધુ સંસાર રહિત થાય ॥ ૨૧ ॥

નિર્વાણ એટલે મોક્ષ તેને પરમ પ્રધાન જાણે, નક્ષત્ર, ચંદ્ર

માની પેરે, જેમ નક્ષત્રમા ચંદ્રમા પ્રધાન છે, તેમ તત્વના જાણ પુરૂષ સર્વ ગતિમાં મુક્તિને પ્રધાન કહે છે તે માટે સંયમ વંત પુરૂષ તે નિરંતર પ્રયત્નવાન ઇંદ્રિયનું દમન કરનાર થકો, એવો સાધુ મોક્ષને સાધે, અર્થાત્ સર્વ ક્રિયા મોક્ષને અર્થ કરે ॥ ૨૨ ॥

સંસાર સમુદ્રમાં વિચરતા પ્રાણી પોત પોતાના કર્મે કરી છેદન ભેદનની કદર્થના પામતા, એવા અસરણ જીવોને પણ શ્રી તીર્થંકર ગણધરનો કહેલો, આશ્વાસભૂત દ્વીપ સમાન એવો સમ્યક્ દર્શનાદિક ધર્મ જાણવો, એને સંસાર સમુદ્રમાં પરિભ્રમણનો ટાળનાર કહિયે ॥ ૨૩ ॥

એવા ધર્મનો પરૂપનાર કોણ તે કહે છે આત્મા જેનો ગુપ્ત છે, તે આત્મ ગુપ્ત કહિએ તથા સદા દાંત એટલે સર્વકાળ પાંચેંદ્રિયનો સવર કરનાર જેણે સંસારના સ્રોત છેદ્યા છે અનાશ્રવ એટલે પ્રાણાતિપાતાદિક આશ્રવ રહિત એવો જે હોય તે શુધ્ધ ધર્મ કહે તે ધર્મ કેવો છે, તો કે પ્રતિપૂર્ણ સર્વ વિરતિરૂપ તથા નિરૂપમ છે એટલે એવો ધર્મ અન્ય દર્શનીઓના કોઇપણ શાસ્ત્રમાં કહ્યો નથી, માટે એ ધર્મ ઉપમા રહિત છે ॥ ૨૪ ॥

તે શુદ્ધ પ્રતિપૂર્ણ ધર્મના આચારનું જે જાણપણું, તેને વિષે અબુદ્ધ એટલે અવિવેકી છતા, પોતામાં પંડિતપણું માનતા થકા, જે અમેજ ધર્મના જાણ છૈયે, તત્વના જાણ એવા બુદ્ધિમાન અમેજ છૈયે, એવી રીતે માનતા એવા જનોથી ભાવ સમાધિ થકી અત્યંત દૂર વર્તનાર જાણવા. ॥ ૨૫ ॥

એવા કોણ પુરૂષ તે કહે છે તે શાક્યાદિક અન્ય દર્શની અથવા એવા જે સ્વતીર્થિક પાસથ્થાદિક તે બીજ એટલે શાલી ગોધૂમાદિક તથા ઉદક તે સચિત્ત પાણી તથા તેને અર્થે ઉદ્દેશીને જે આહારાદિક કીધા તે સર્વને અવિવેકીપણે ઇચ્છાના

લપટી છતા સોસવીને આર્ત્ત ધ્યાન ધ્યાવે, એટલે સંઘનો સોજ નાદિક થશે, તે વારે આપણને પણ મળશે, એવો આર્ત્તધ્યાન ધ્યાવે, તે તાત્વિકે ધર્માધર્મને વિષે અખેદજ્ઞ એટલે અનિપુણ તથા એવા ધ્યાનના ધ્યાવનાર સદા અસંતોષી હોય, માટે અસમાધિવંત જાણવા ॥ ૨૫ ॥

જેમ ઢંક પક્ષી વિશેષ, તથા કંક પક્ષી વિશેષ, કુલલા પક્ષી વિશેષ, મગુ પક્ષી વિશેષ, કાક પક્ષી વિશેષ, એ સર્વ પક્ષી માસના અર્થિ માસની મૃદ્ધા એટલે વાછના કરનાર છે, તે માછલાની પ્રાપ્તિની એષણાને ધ્યાવતા થકાં રહે છે, એવા માસા આહારી જીવો તે સર્વ કાળ કલુષ એટલે મલીન એવું માછલાની ગવેષણાનું અધમ ધ્યાન ધ્યાવે છે ॥ ૨૭ ॥

એ પ્રકારે કોઇ એક અન્યતિર્થિક અથવા પાસથ્થાદિક, કુશીલિયા શ્રમણ મિથ્યાદ્રષ્ટી અનાર્ય તે વિષયની એષણા એ કરી, સબ્દ રૂપ રસ ગંધની પ્રાપ્તિને ધ્યાવે છે, તે પૂર્વોક્ત ઢંકાદિક પક્ષીની પેરે કલુષિત ચિત્તવાળા અધમ પુરૂષો જાણવા. ॥ ૨૮ ॥

શુદ્ધમાર્ગ જે સમ્યક્ દર્શનાદિક તેને કુમાર્ગની પરૂપણાયે વિરાધતા એવા આ સંસારમાહે, કોઇ એક દુરાચારી પોતાના દર્શનના અનુરાગે પ્રવર્ત્તતા, ઉન્માર્ગે ગમન એટલે અરિહંત ભાષીત તત્વ થકી વિપરીત માર્ગે, પ્રાપ્ત થયા છતા દુઃખ જે આઠ પ્રકારના કર્મ અસાતોદય રૂપ તેણે કરી, તથા પ્રકારે તે ઘાત એટલે નરકાદિક ગતિમાહે અનેક પ્રકારે કરી, જ મ મરણક્રંદન ભેદનાદિક દુઃખની વેદના પામે ॥ ૨૯ ॥

જેમ જાત્યંધ પુરૂષ શતછિદ્ર સહિત એવી નાવને વિષે બેસીને, સમુદ્ર તરી પાર પામવાની ઇચ્છા કરે, પણ તેવી નાવા થકી સમુદ્રનો શીરીતે પાર પામે ? તે પુરૂષ અંતરાલે

વિપરીતિ એટલે વચમાંજ બુડે, પણ પાર પામે નહીં ॥ ૩૦ ॥

હવે એ દ્રષ્ટાંત અન્યતીર્થિક સાથે જોડે છે, એ રીતે કોઇ એક અન્ય દર્શની શ્રમણ મિથ્યા દ્રષ્ટી અનાચારી વિપરીત માનના ઉપદેશક વિપરીત બુદ્ધિના ધણી તે શ્રોત એટલે કર્મનો આશ્રવ તેને વિષે સંપુર્ણ પોહોચ્યા થકા, આગતે કાલે મહાભય એટલે અત્યંત બીહામણા એવા નરકાદિકના દુઃખ પામે. ॥ ૩૧ ॥

એમ સર્વ લોક પ્રસિદ્ધ છકાય જીવોનો વાછલ્યકારી એવો શ્રુત ચારિત્ર રૂપ ધર્મ તેને ગ્રહણ કરીને, તે ધર્મ કાશ્યપ ગોત્રી શ્રી મહાવીર દેવે કહ્યો, તે ધર્મને આદરવા થકી દુસ્તર પાપ તે કહે છે, તે મહાઘોર એવો સંસાર સમુદ્રનો શ્રોત એ રૂપે પ્રવાહ રૂપ સ્થાનક તેને તરે, અર્થાત્ સંસાર સમુદ્રને ઉલંઘીને પાર પામે, તે કારણ માટે આત્માનો ત્રાણ એટલે રક્ષપાલ એવો સાધુ તે એહિજ સમ્યક્ ધર્મને સમાચારે ॥ ૩૨ ॥

વિરતિ સાધુ સંયમાનુષ્ઠાનને શી રીતે પાળે તે ઉપર કહે છે. ગ્રામ ધર્મ જે શબ્દાદિક વિષય તે થકી વિરતિ થકો, અને જે કાંઇ જગત માંહે ત્રસ અને સ્થાવર જીવ છે, તેને પોતાના આત્મ તુલ્યની ઉપમાયે દેખીને તેને રાખવાને અર્થે બળવીર્ય ફોરવતો થકો સંયમ પાળે ॥ ૩૩ ॥

જે કાંઇક માન જે છે, તે ચારિત્રને અતિક્રમે છે, તે માટ તેને અતિમાન કહિયે. એના સાથે ક્રોધ પણ લેવો, એમજ અતિમાયા, અને ચ શબ્દ થકી લોભ પણ લેવો, તે ચાર કષાય પંડિત વિવેકી જન હોય તે, એને સંયમના શત્રુ રૂપ જાણ કરી જાણીને, એ સર્વ કષાયને સંસારનું કારણ જાણીને, તેને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાયે કરી નિરાકરીને, સાધુ મોક્ષને સાથે વાટ કરે ॥ ૩૪ ॥

સાધુનો ધર્મ જે ક્ષમાદિક દશ પ્રકારનો છે, તેને સમ્યક્ જાણીને વૃદ્ધિ કરે, એટલે સમ્યક્ ઉપદેશીને વૃદ્ધિ પમાડે પાડાતરે દશ પ્રકારના યતિ ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા રાખે પાપ ધર્મ જે જીવોને મર્દન કરતો થકો, ધર્મને ભાવે પ્રવર્તે તેને પાપ ધર્મ કહીએ, તેને નિરા કરે એટલે તેનું ઉત્થાપન કરીને ઉપધાન જે તપ તેને વિષે બળવીર્ય ફોરવતો એવો સાધુ, ક્રોધ અને માનને પ્રાર્થે નહીં ચ શબ્દ થકી સાધુ વર્તમાન કાળે એવી રીતે સંયમ પાળે ॥ ૩૫ ॥

એ ધર્મ શ્રી મહાવીર દેવે કહ્યો, કિંવા અન્ય જીનાએ પણ કહ્યો તે કહે છે જે તીર્થંકર અતીત કાળે થયા તથા જે તીર્થંકર અનાગત કાળે થશે ચ શબ્દ થકી જે તીર્થંકર વર્તમાન કાળે બિરાજમાન છે. તે સર્વ એજ ધર્મના કહેનાર જાણવા તેનો પ્રતિષ્ઠાન એટલે અવલંબનનો સ્થાનક તે શાંતિ એટલે સમસ્ત જીવની દયા જાણવી, કોની પેરે તો કે, જેમ સમસ્ત જીવોને આધાર ભૂત પૃથ્વી રૂપ સ્થાનક છે, તેમ સર્વ તીર્થંકર દેવો ને જીવ દયા રૂપ શાંતિજ સ્થાનક તે આધાર ભૂત જાણવો. ॥ ૩૬ ॥

અથ હવે વ્રત પ્રતિપન્ન સંયમ સહિત સાધુને શીત વિષમાદિક ઉંચા, નીચા, અનુકૂળ, પ્રતિકૂળ, એવા પરીસહ ફરસે તોપણ તેણે કરીને તે ધર્મ થકી ન મૂકે, એટલે ધર્મ થકી ભ્રષ્ટ ન થાય, કોની પેરે તો કે, જેમ વાયરે કરી મેરૂ પર્વત ડોલાયમાન ન થાય, તેમ પરિસહ ઉપને થકે, સાધુ જન વ્રત થકી ડોલાયમાન ન થાય. ॥ ૩૭ ॥

તે સાધુ સંવરવાન, મહાપ્રજ્ઞાવંત, ધૈર્યવાન, કર્મ વિદારવાને શૂરવીર, દીધો એષણીક આહાર ગ્રહણ કરવાને વિષે, વિચરે, તથા નિવૃત ઉપશાંત કષાયવાળો એવો છતો, મરણ

કાલમુધી સંયમને વાછે, એમ કેવળજ્ઞાનીઓનો મત છે, અને તેજ કેવળજ્ઞાનીઓનો પ્રકાશેલો માર્ગ શ્રીમહાવીરદેવ કહેછે, પણ મહારી બુદ્ધિએ હું કેતો નથી તિબેમી ॥ ૩૮ ॥

इति श्री सुय कृतांगना प्रथमश्रुत स्कंधने विषे, मोक्षमाग नामे एकादशमो अध्ययन समाप्त ॥

हवे समवसरण नाम बारमु अध्ययन मारंभीय छैये अगी यारमां अध्ययनन विष मोक्ष माग कह्यो ते मोक्षने तो जे कुमाग दूहीने सुमागने पडिवर्ज ते अंगीकार करे, मान माग मतिपत्ति कारिभिये कुमागने परिहरवो, प अधिकार बारमो अध्ययन मारंभिये छैये

એ આગળ વખાણશે. તે ચાર પ્રકારના સમોસરણ એટલે પરતીર્થિકનો સમુદાય જાણવો, તે પ્રાવાદુક એટલે કુવાદિ તે જૂઈ જૂઈ બોલે છે, તે કેવી રીતે તો કે, એકવાદિ ક્રિયાનેજ સફળ કહે છે, તથા બીજો વાદિ અ ક્રિયાનેજ સફળ કહે છે, અને ત્રીજો વાદિ વિનયજ પ્રધાન છે, એમબોલેછે, અનેવળી ચોથા અજ્ઞાનવાદિ તે અજ્ઞાનનેજપ્રધાનપણે માનેછે ॥ ૧ ॥

હવે એ પૂર્વોક્ત ચારે વાદિઓમાના સર્વ પ્રકારે એ સંબંધ મલાપિ અજ્ઞાતિક એવા જે અજ્ઞાનવાદી તેનેજ પહેલા કહે છે. તે અજ્ઞાનવાદી અજ્ઞાની છતા એમ કહે છે જે, અમેજ પ રિત છૈયે, એમ માને છે, પરંતુ તે અસંબંધ લાપી જાણવા, તે મતની જે ભ્રાંતિ તે મટી તવી નથી, માટે મૃષાવાદિ જાણવા વ અજ્ઞાન વાદિ સમ્યક્ ધર્મ પ્રરૂપવાને અનિપુણ એટલે સાક્ષાત્

સત્ય ધર્મનું જ્ઞાન જાણવાને અસમર્થ છે, માટે એ અકોવિદ છે, તો એના સમીપે સાંભળે એવા જે એમના શિષ્ય તે પણ અકોવિદ એટલે મૂર્ખ જાણવા, જે માટે તે એવું અસંબંધ વચન બોલે છે કે, અજ્ઞાન એજ શ્રેય છે, તો એવું તેમનું બોલવું જે છે, તેને મુર્ખજ માન્ય કરે છે ॥ सरिसा सरिसेहिं रमंति इतिव चनात् एम તે અનાર્યોથી થકા સર્વકાળ મૃષાજ બોલે છે ॥ ૨ ॥

હવે વિનયવાદીને જુદા જુદા કરી કહે છે જે સાધુ તે જાૂઠું એવું ચિંતવતા થકા, તથા જે અસાધુ હોય તેને સાધુ એમ કહેતા થકા, એ પૂર્વોક્ત રીતે જે કોઈ જન એટલે લોક બોલે તે લોકને વિનયવાદિ જાણવા, એટલે એક વિનયજ મોક્ષનું કારણ છે, ગુણા ગુણનો વિચાર કાંઇ નથી, એવી રીતે બોલતા અબાળ લોક સરખા એવા તે વિનયવાદી અનેક પ્રકારના એટલે બત્રીશ પ્રકારના છે, તે વિનયવાદીને કોઇએ પુછ્યા થકા એમ કહે કે, એ વિનયજ સર્વાર્થ સિદ્ધિનું કારક છે, પણ બીજું કાંઈ જગત્માં શ્રેય નથી, એમ કહે. ॥ ૩ ॥

ઉપસંખ્યા એટલે સમ્યક્ પરિજ્ઞાન તે જેને વિષે નથી, અર્થાત્ મૂઢમતિ છતા, એવા વિનયવાદી એમ કહે છે કે, અમ જે સ્વર્ગ, અને મોક્ષાદિક, તેની પ્રાપ્તિ અમારાજ દર્શન થકી છે, પણ અન્ય કોઇ દર્શનને વિષે નથી, એમ કહે છે. હવે અકી યાવાદિનું મત કહેછે, લવ એટલે કર્મ, તેના અપશંકી એટલે સાક્ષણહાર એવા લોકાચિત શાક્યાદિક બૌદ્ધ તેના દર્શનને વિષે આમ કહ્યું છે કે, અતીત અનાગત કાળ છે, અને વર્તમાન કાળ નથી કારણ કે ક્ષણિકપણાને લીધે સર્વ પદાર્થ ક્ષણિક છે, એવા વચન થકી (અણાગમીહિ) એટલે જે કાંઇ કર્તવ્ય કરીએ તે, અનાગતજ કહેવાય અને કર્મ કરિએ તે તો વર્તમાન કાળે

હોય, તેજ કર્મ લાગે, તે માટે એના મતે ક્રિયાપણ નથી, એવું સિદ્ધ થયુ, તે કારણે ક્રિયાનું ઉપજાવેલું જે શુભા શુભ કર્મનું બંધ તે પણ કેવી રીતે સિદ્ધ થાય? એવી રીતે તે અક્રિવાદી નાસ્તિક મતના ધારક કર્મ થકી નથી શંકાતા થકા ક્રિયાને કર્મ બંધ માનતા નથી, તે માટે એને અક્રિયાવાદિ કહિએ. ૪

તે લોકાયિક પરવાદી પોતાની વાણીયેં કરી, પ્રથમ અથને વિષે પણ વળી પોતાનેજ વચને નિષેધ કરતા થકા, મિશ્રભાવનેજ અંગીકાર કરે છે, એટલે પોતે બોલતા થકાજ એની અસ્તિ કહે, તેનીજ વળી નાસ્તિ કહે તેમજ એની નાસ્તિ કહે, તેનીજ અસ્તિ કહે છે એ રીતે મિશ્રભાવ જાણવો કેમકે જે નાસ્તિક જીવાદિક પદાર્થનો અભાવ કહે છે, તે પણ પોતે પોતાના શાસ્ત્રે કરી પોતાના શિષ્યને પોતાનો માર્ગ શીખાવે છે, કે સર્વ પદાર્થ શુન્યપણે છે, તે વારે પોતે તથા શાસ્ત્ર, અને શિષ્ય, એ ક્યા છે? એમ ન વિચારે, તે માટે એ અસંબંધ વચનના બોલનાર, માટે એને મિશ્રભાવ સહિત જાણવા, તથા સાંખ્ય દર્શની એમ કહે છે, કે, આત્મા સર્વવ્યાપિ છે, તથા અક્રિય છે, એ પણ અસમંજસ બોલે છે, કારણ કે, એ દર્શનવાળા એમ કહે છે કે પ્રકૃતિને વિયોગે મોક્ષ છે, જો એમ છે તો આત્માને બંધ મોક્ષનો સદભાવ થાપ્યો, એમ સિદ્ધ થયું. કારણકે પ્રકૃતિનો બંધ હતો તેનો વિયોગ થવાથી મોક્ષ થયો. એથી સ્પષ્ટ મા લમ પડે છે કે, બંધ મોક્ષનો સદભાવ થયો, અને બંધ મોક્ષના સદભાવને લીધે આત્મા સક્રિય છે, એવું એમનાજ બોલવા ઉપરથી જણાય છે, તો પોતાનાજ વચનથી જેનું સ્થાપન કર્યું તેને પોતાનાજ વચનથી ઉથાપે છે, એ રીતે મિશ્રભાવ સર્વ દર્શનીઓનો જાણવો. એ વાણિકા માત્ર સર્વ્યું છે, તે અક્રિયાવાદી આર ઠને જે પરવાદી છે, તે જૈન મતાનુસારીને અ

નેક હેતુ દ્રષ્ટાંતે કરી વ્યાકુળ થયો, તેનો ઉત્તર આપવાને અસમર્થ થાય, મુમ્મુષ એટલે મૂક સરખો થાય અર્થાત કાંઈ પણ બોલી શકે નહી તે દર્શની કેવો જાણવો તોકે (અનાનુવાદી) એટલે જીન ભાષિત વચન સાંભળીને, પછી બોલવા અસમર્થ એવો થતો મૌન ભાવનેજ અંગીકાર કરે ઇત્યર્થ હવે યદ્યપિ તે દર્શનીઓ જૈન મતાનુસારીને, સન્મુખ બોલી ન શકે, તથાપિ કદાગ્રહે પકડ્યા થકા, પોતાના પક્ષનું સ્થાપન કરે, તેની રીત કહે છે એમ અમારો એક પક્ષ છે, તે એમ દુપક્ષ જાણવો, એટલે એ પક્ષના શું વખાણ કરિયે, એ અમારા પક્ષનો ત્રીજો કોઈ ઉ થાપી ન શકે, એવો એ પક્ષ ઉત્તમ છે, અહીં પૂર્વાપર વિરોધ વચનછે, તે ભાવ પાછળના ભિન્નભાવ કહેવાથી કહ્યુંછે, એ દુપખ શબ્દનો અર્થ છે, અથવા જે પોતાનું ખોટું હોય, તેને સાચું કરે, તને ઉત્સુત્ર ભાષણ કરવાને લીધે દુપક્ષ એટલે આ ભવમા તથા પરભવમા વિડંબના થાય, એ પણ દુપક્ષ શબ્દનો અર્થછે તથા તે પરવાદિ જે વારે પાછી ન શકે, તે વારે (છલાયતન) એટલે છલે કરી બોલે, તે છલ ત્રણ પ્રકારનાછે એક વાક્છલ, બીજો સામાન્ય છલ, અને ત્રીજો ઉપચાર છલ, એવા છલે કરી બોલીને, પોતાનો એક પક્ષ સ્થાપન કરે, તથા કર્મ એટલે એક પક્ષાદિ સ્થાપન કરવાને અર્થે બોલે ॥ ૫ ॥

તે બૌદ્ધાદિક પરવાદીઓ સત્ય માર્ગને અજાણતા મિથ્યાત્વ પ ણે આવર્યા થકા અસંબંધ વચન બોલે, એનાં તે તત્વને અજાણતા વિરૂધ રૂપ નાના પ્રકારના કુશાસ્ત્રની પ્રરૂપણા કરે, એવા તે અક્રિયાવાદી નાસ્તિકાદિક મિથ્યાત્વી છે, જેમનો મત ગ્રહણ કરીને, ઘણા જીવ મિથ્યાત્વને મોહ્યા થકા, અનંત સંસાર પરિભ્રમણ કરે છે ॥ ૬ ॥

હવે સપ્ત ક્રિયાવાદીનો ભેદ કહે છે તે શુન્યવાદી એમ

કહે છે કે, પ્રમસ્ત લોક પ્રસિદ્ધ જગત્પ્રદીપ સમાન એવો સૂર્ય નથી, વળી તે સૂર્ય ઉગતો નથી, તથા અસ્ત પણ થાતા નથી, એ જે દેદીપ્યમાન સૂર્ય એ જ દેખાય છે, તે માત્ર ચિત્તનો ભ્રમ જાણવો. મૃગ તૃષ્ણા સમાન એ સર્વ ભ્રમ છે, તથા ચંદ્રમાની કળા વૃદ્ધિ પામતી નથી, તેમ હીન પણ થતી નથી, એટલે શુક્લપક્ષાદિને વિષે જે વૃદ્ધિ પ્રમુખ ચંદ્રમાની દેખાય છે, તે સર્વ ભ્રમરૂપ છે અથવા નદીના પાણી તે નથી, (મવના) એટલે નદીપ્રવાહાદિક પણ નથી, તથા વાયરો પણ વાતો નથી તો એ લોક સંપૂર્ણ (વંધ્યસમાન) અર્થ શૂન્ય છે અર્થાત્ એ જગતમાં કાંઈજ નથી, જે કાંઈ દેખાય છે તે સર્વ સ્વપ્નેન્દ્રજાળ સમાન જાણવું ॥ ૭ ॥

જેમ જાતિ અંધ એટલે નેત્રહીન પુરૂષ દીપે કરી સહિત છતા પણ હીનનેત્ર પણાને લીધે, રૂપાદિક જે ઘટપટાદિક વિદ્યમાન પદાર્થો છે, તેને દેખી શકે નહીં તેમ તે અક્રિયાવાદિઓમા અતિ ક્રિયા વિદ્યમાન છતાં, પણ તે ક્રિયાને જેમની (પ્રજ્ઞા) એટલે બુદ્ધિનિરોધ થઇ છે, અર્થાત્ બુદ્ધિહીન એવા તે અક્રિયાવાદી લોકો પોતામા ક્રીયા વિદ્યમાન છતાં પણ તેને મિથ્યાત્વાદિક દોષે કરી નથી દેખતા. ॥ ૮ ॥

જ્યોતિષ ગ્રંથ સ્વપ્ન મુખા મુખના શાસ્ત્ર શ્રીવત્સાદિક લક્ષણ સામુદ્રિક શાસ્ત્ર તે ય શબ્દ થકી અભ્યંતર ભેદ રૂપ પણ જાણવા, તથા નિમિત્ત પ્રસિદ્ધ શકુનાદિક શાસ્ત્ર જાણવા, દેહના લક્ષણ મત્સ્ય તિલકાદિક જાણવા, ઉત્પાત તે ભૂમિકંપાદિકની સૂચના કરનાર શાસ્ત્ર એમ અષ્ટાંગનિમિત્તના પણા લોક પાઠન કરીને, અથાત અષ્ટાંગ નિમિત્ત ભણીને, આ લોકને વિષે અતીત અનાગતાદિક વસ્તુને જાણે છે તેવું પણ એ શૂન્યવાદી જાણતા નથી. જેમ કોઈ સંનિપાતી, યથા તથ્ય

વસ્તુને ઓળખે નહીં, તેના દ્રષ્ટાંતે એ શૂન્યવાદી પણ જાણી લેવા. ॥ ૯ ॥

તેમાં વળી કોઇ એક નિમિત્તવાદી પોતાના મુખ થકી નિમિત્ત પ્રકારયો થકો, તેનો નિમિત્ત જેમ કહે તેમજ થાય છે, એટલે સાચો થાય છે, વળી કોઇકનો નિમિત્તાદિ જ્ઞાન વિપર્યાસપણાને પામે છે, એટલે વિપરે છે, તથા તે એવી વિદ્યાના ભાવનો અભ્યાસ કર્યા વિના, એટલે એવી વિદ્યાને અણ ભણ્યા થકા કહે છે કે, અથવા પાઠાંતરે કોઇ એક મંદ એટલે મુર્ખ એવા અક્રિયાવાદી પ્રમુખ એમજ કહે છે, કે અમેજ આ લોક માંહે અતીવ એટલે સમસ્ત ભાવને જાણીયે છૈયે ॥ ૧૦ ॥

હવે ક્રિયાવાદીનો મત દૂષવે છે જે એકલી માત્ર ક્રિયા કરવા થકીજ મોક્ષની વાંછના કરે છે તે, ક્રિયાવાદિ એવી રીતે (આખ્યાતિ) એટલે કહે છે, તે પોતાને અભિપ્રાયે લોકને જાણીને, અમે યથાવસ્થીત તત્વના જાણ છૈયે, એવી રીતે બોલીને ક્રિયાનું સ્થાપન કરે છે (તથા તથા) એટલે તે તે પ્રકારેં અર્થાત્ જેવા જેવા પ્રકારની ક્રિયા પ્રવર્ત્તે, (તેમ તેમ) એટલે તેવા તેવા પ્રકારનું સ્વર્ગ નરકાદિક ફળ પણ જાણવું એ રીતે તે શાક્યાદિકના શ્રમણ બ્રાહ્મણ ક્રિયાથકીજ સિદ્ધ કહે છે તથા જે કાંઈ આ જગત માંહિ દુઃખ, સુખ છે, તે સર્વ પોતાનું કરેલું, તથા પરનું કરેલું, પણ ન થાય, પરંતુ સર્વ ભવિતવ્યતાનું કરેલું થાય છે હવે એમના મતનું નિરાકરણ કરે છે તીર્થંકર ગણધરાદિક વિદ્યા એટલે જ્ઞાન, અને ચરણ એટલે ચારિત્ર, એણે કરી મોક્ષ છે, એટલે સંસારી જીવોને જ્ઞાન અને ક્રિયાને સંયોગે કરી પ્રકર્ષે જૈનમાર્ગે મોક્ષ છે, એમ કહે છે ॥ ૧૧ ॥

તે તીર્થંકર ગણધરાદિક કેવા છે તો કે લોક માંહે ચક્ષુને

સ્થાનકે છે, તથા આ લોકને વિષે નાયક એટલે સ્વામિ છતા આ લોકને વિષે પોતાના પ્રજાલોકને, આ સર્વે તથા પરભવે હિતકારી એવો સમ્યક ધર્મ માર્ગ પ્રકાશે છે (તથા તથા) એટલે જેવા જેવા પ્રકારે એ લોક પંચાસ્તિકાય રૂપ તે દ્રવ્યાસ્તિક નયના અભિપ્રાયે શાશ્વતો થાય, તેવા તેવા પ્રકારે કહે. અથવા જેમ જેમ રાગ દ્વેષની વૃદ્ધિ, તેમ તેમ સંસારની વૃદ્ધિ થાય, એમ કહે, જે સંસારને વિષે પ્રજા એટલે જીવ, તે રાગ દ્વેષે વ્યાપ્ત છતા નાના પ્રકારે રહ્યા છે, હે માનવ ! તું એમ જાણ ॥ ૧૨ ॥

હવે તે નાના પ્રકાર કહે છે જે રાક્ષસ વતરાદિક યમ લૌકિકા જે પરમાધાર્મિકાદિક દેવો જે વૈમાનિક, જ્યોતિષાદિક દેવો (આધવ) એટલે વિદ્યાધરાદિક, તથા પૃથ્વીકાયાદિક આકાશગામી, એવા પક્ષીઓ, તથા વાયુપ્રમુખ, તથા પૃથિવિને વિષે આમી એવા જે અનેક બેંદ્રિયાદિક જીવ, તે સર્વ પોતપોતાના કર્મ કરી વળી વળી ચતુર્ગતિક રૂપ સંસારમા પરિભ્રમણ કરે છે. ॥ ૧૩ ॥

શ્રી તીર્થંકર ગણધરાદિક, તે એ જે ઓઘ એટલે સંસારતને અપાર સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર સરખો કહે છે એમ તું જાણ તે પ્રમાન સંસાર ગહન છે દુર મોક્ષ એટલે અત્યંત દુસ્તર છે અસ્તિવાદીને, પણ જો એમ છે, એટલે સમ્યક પ્રવર્તકને, પણ આ અપાર સંસાર સમુદ્ર અત્યંત દુસ્તર છે, તો નાસ્તિક વાદીને તો અત્યંત દુસ્તર હોય, એમા કેહુંજ શું જે આ સંસારને વિષે સાવદ્ય ધર્મના પ્રવર્તક કુમાર્ગે પતિત પાંચેદ્રિય સંબંધી વિષયના સેવનાર તથા અંગના જે સ્ત્રી તેને વશ પડ્યા છતા રહે છે, તે ત્રસ, સ્થાવર રૂપ, બે પ્રકારનું જે લોક ત માટે રાગ દ્વેષ કરી પરિભ્રમણ કરે ॥૧૪॥

અજ્ઞાની એવો મિથ્યામતિવાળો જીવ કર્મનો જે સાવદ્યા રંભ તેણે કરી પૂર્વ કૃત કર્મને ખપાવે નહીં, પરંતુ આશ્રવથી નવા કર્મનું બંધ કરે આશ્રવને સર્વ પ્રકારે રોધન કરવા થકી સેલેસી કરવા વસ્થાર્થે (ધીર) એટલે મહાસત્વવંત એવો પુરૂષ કર્મને ખપાવે છે જે મેધાવિ એટલે પંડિત મહાનુભાવ હોય, તે લોભમય એટલે પરિગ્રહ તે થકી અતીત એટલે રહિત હોય, એમ સંતોષી છતો પાપ ન કરે ॥ ૧૫ ॥

જે પુરૂષ એવા હોય તે કેવા થાય? તે કહે છે તે શ્રી વીતરાગ અતીત, અનાગત, અને વર્તમાન, એ ત્રણે કાળ આશ્રી તથા (ગત) એટલે યથા વસ્થિત જેમ છે તેવી રીતે લોકમાંહે સર્વ જીવોના ભાવી સુખ દુઃખાદિકના જાણ એવા થાય, પરંતુ વિભંગ જ્ઞાનીની પેરે આઘું પાછું ન જાણે, એવા જીવો અન્ય જીવોને સંસારનો પાર પમાડે, પરંતુ તેને અન્ય કોઇ તત્વનો દેખાડનાર ન થાય. કિંતુ તે પોતેજ તત્વના જાણ થકા કર્મનો અંતકરનાર હોય છે ॥ ૧૬ ॥

હવે તેમની ક્રિયા કેવી હોય તે કહે છે તે વીતરાગ સમ્યક્ જ્ઞાની તે સાવદ્યાનુષ્ટાન રૂપ એવી જે ભૂત એટલે પ્રાણી તેની હિંસાની શંકાયે દુગંછિત એટલે પ્રાણીની હિંસાને નિંદતા થકા પોતે હિંસા કરે નહીં, તથા અન્ય પાસે હિંસા કરાવે નહીં ઉપલક્ષણ થકી જે હિંસા કરતો હોય તેને અનુમોદે નહીં, તેમજ મૃષા પોતે બોલે નહીં, બીજા પાસે બોલાવે નહીં, તથા બો લતાને અનુમોદન આપે નહીં, એ રીતે સર્વ પંચમહાવ્રતોને સદાકાળ પાળે એમ સર્વ કાળ યત્નવંત એટલે પાપ થકી નિ વર્તે, સંયમને વિષે નમ્ર હોય વિનયવંત હોય એવા ધૈર્યવંત શુભાર હસ્ય છતો સંયમ રૂપ ભૂમિને વિષે કર્મરૂપ સુભટોને જીતવા સમર્થ એવો કોઈ એક શુદ્ધ સમ્યક્ માર્ગે જાણી ધૈર્યવંત

શૂરવીર થાય તે પરીસહાદિકને જીતે ॥ ૧૭ ॥

હવે શું જાણીને સાવદ્યાનુષ્ઠાન ન કરે તે કહે છે. દહરા એટલે બાળક તે કહી પૃથિવિકાયાદિક તથા બેંદ્રિયાદીક સર્વ જાતીના જીવો હોવો તે પણ જીવ છે, અને (વુઢ્ઢા) એટલે મહોટા હસ્તિ પ્રમુખ તે પણ જીવ છે, એવું જાણીને તે સર્વ જીવને સર્વ લોક સ્વાત્મક લોકને વિષે પોતાના આત્મ સમાન દેખે, એ મહાત લોક એટલે સંસાર તેને સારી રીતે આલોચીને સર્વ સ્થાનક અશાશ્વતા જાણીને આ સંસારમા કોઇને સુખ નથી, એવો જાણીને જે પંડિત તત્વના જાણ હોય તે અપ્રમત્તપણે સંયમને વિષે પ્રવર્ત્તે શુદ્ધો સંયમ પાળે. ॥ ૧૮ ॥

જે કોઇ પોતાના આત્માને તથા પરના આત્માને સમ્યક્ પ્રકારે જાણે એટલે જેવી રીતે પોતાના આત્માને જાણે તેવી રીતે પરના આત્માને પણ જાણે, તે પુરુષ પોતાને ઉદ્ધરવાને સમર્થ હોય, અને બીજાને પણ ઉદ્ધરવાને સમર્થ થાય, તે જ્યો વિભૂત પ્રકાશવાન ચંદ્રાદિત્ય પ્રદીપસમાન ગુરૂને જાણીને સર્વ કાળે સેવે. જે વિચારીને શ્રી વીતરાગ ભાષિત ધર્મના સ્વરૂપને સમ્યક્ પ્રકારે કરી પ્રગટ કરે ॥ ૧૯ ॥

જે પોતાના આત્માને સમ્યક્ પ્રકારે જાણે, જે લોકા લોકનું સ્વરૂપ જાણે, જે જીવની ગતિ આગતિ જાણે, અથવા ચારે ગતિનું સ્વરૂપ જાણે, તથા અનાગતનું સ્વરૂપ જાણે, એટલે જ્યા ગયો થકો જીવ ફરી ન આવે એવી જે મોક્ષ ગતિ તેના સ્વરૂપને જાણે, તથા જે શાશ્વતા પદાર્થ અને અશાશ્વતા પદાર્થને પણ જાણે તથા જે જીવના જન્મ અને મરણને પણ જાણે, તથા જન એટલે લોક તેનું ઉપપાત એટલે ઉત્પત્તિ દેવ નારકાદિકને વિષે થાય છે તે પણ જાણે છે. ॥ ૨૦ ॥

અધો ગતિમેં નરકાદિકને વિષે અશુભ કર્મને વિપાકે જી-

અને શરીર પીડાદિક સંતાપ ઉપજે છે, તે સર્વે જાણે, જે આ
શ્રવ ઈંદ્રિય કષાય યોગ અને અવ્રત ઈત્યાદિક સર્વે જાણે તથા
સંવર તે સમિતિ ગુપ્તિ અને પરીસહ ઈત્યાદિક સર્વે જાણે, તથા
પાપોદય થકી દુ:ખ ઉત્પન્ન થાય તે જાણે, અને ઉપશમ થકી
પુણ્યના બેતાળીશ ભેદ પણ જાણે, વળી નિર્જરાના બાર
ભેદને પણ જાણે, તથા બંધના ચાર ભેદને પણ જાણે, તે પર
માર્થ થકી ક્રિયાવાદ બોલવા યોગ્ય થાય. ॥ ૨૧ ॥

એવા જે સમ્યક્વાદી તેને કુળ દેખાડે છે શબ્દ જે વીણા
વેણ પ્રમુખ શ્રોતેંદ્રિયને સુખના આપનાર તેને વિષે તથા રૂપ
તે અનેક કાષ્ઠ, કર્મ, ચિત્ર કર્મ, તથા શિલ્પકર્માદિકને, વિષે અ
સજ્જમાન એટલે તેના ઉપર રાગ દ્વેષને ટાળતો થકો તથા
ગંધને વિષે, રસને વિષે, (અદુસમાન) એટલે દ્વેષને અણકરતો
થકો જીવિતવ્ય અને મરણની વાંછા ન કરે, સમતા ભાવે
વર્તે, આદાન એટલે સંયમ તેને વિષે ગુપ્ત એટલે તેનો રક્ષ
પાળ છતો વલય એટલે માયા તેના થકી વિમુક્ત છતો સંયમ પાળે
તિબેમિ ॥ ૨૨ ॥

इति श्री सूय कृतांगने विषे समवसरण नाम बारमा
अध्ययन समाप्त थयो

हवे यथातथ्य नामे तेरमा अध्ययन प्रारंभीये छैये बारमा
अध्ययनमां जुदा जुदा स्वमतीना समवसरण कह्या, नेतर
तरमां अध्ययनमां यथातथ्य एटले सत्य, स्वरुप, कहाइ छे

યથાતથ્ય, સમ્યક્ જ્ઞાનનો સ્વરૂપ, હવે પ્રવેશિશું, એટલે
કહીશું તથા જીવને નાના પ્રકારના જ્ઞાનાદિક જે ઉત્પન્ન થાય,

તે પણ હવે કહીશું. તથા સત્પુરૂષનું ધર્મ જે શ્રુત ચારિત્ર રૂપ જે દુર્ગતિ થકી રાખનાર તે ધર્મ, અને અસત્પુરૂષ એટલે પર તીર્થિક તથા ગ્રહસ્થ, અને પાસથ્થાદિક તેના સીલ એટલે દુરાચાર તે કહીશું તથા શાતી એટલે નિર્વાણરૂપ અને સંસાર ભ્રમણરૂપ એ બન્નેને પ્રગટ કરીશું. ॥ ૧ ॥

રાત્રિના તેમ દિવસના પણ સમ્યક્ પ્રકારે ઉઠ્યા એટલે સાવધાન થયા, એવા જે નિન્હવાદિક જમાલી પ્રમુખ સ્વદર્શની તથા બોટિકાદિક અન્યદર્શની તે તથા પ્રકારે તીર્થંકરાદિક પાસેથી સંસાર થકી નિકળવાનું ઉપાય એવો જે, પવિત્ર ધર્મ તેને પામીને જમાલી પ્રમુખની પેરે કર્મને, ઉદયેં, તે શ્રી તીર્થંકર, ભાષિત, એવો સમાધિવંત એટલે સમ્યક્, દર્શનાદિક, ધર્મ, તેને અણ સેવતા થકા કદાગ્રહીપણાને લીધે મિથ્યાત્વના પેર્યા સ્વછંદે થયા, તથા એટલે જેમ તેમ બોલતા શ્રી સર્વજ્ઞના માર્ગને ઉથાપતા, અને કુમાર્ગનો ઉપદેશ કરતા એ રીતે પ્રવર્તતા કદાપિ પોતાને આચારના શિખાવનાર એવા ગુરૂ જે મહાનુભાવ તે પ્રત્યે પણ કઠોર વચન બોલે ॥ ૨ ॥

તે સ્વામીદ્રિ પુરૂષ તે વિશોધિત શુદ્ધ નિર્દોષ માર્ગ તેને આચાર્યની પરૂપણા થકી ઉથાપિને કહે, એટલે જે પોતાના ભાવે એટલે સ્વચ્છંદ બોલે, તે અહંકારપણા થકી ઘણા ગુણ જે જ્ઞાનાદિક તેનો અસ્થાન થાય, કેમકે એ સ્વાભિનિવેશ, મિથ્યાત્વના, ભાવ થકી કરીને, જે જ્ઞાન શંકા એટલે શ્રી જીનાગમને વિષે શંકા લાવીને મૃષા બોલે સ્વકલ્પિત, એવો રૂપે તેવો બોલે તનુ કરીને પણ ગુણનો અસ્થાન એટલે કુભાજન થાય. ॥૩॥

જે કોઇ પૂછે, જે તમે કોની પાસેથી ભણ્યા છો' તે વાર પોતાના આચાર્યનું નામ ગોપવીને બીજાનું નામ કહે, તે નિશ્ચે થકી આત્માર્થ જે મોક્ષને અર્થ તને વંચે છે, એ તાત્વના તે

મુક્તિને ન પામે. પરમાર્થ થકી તે અસાધુ થકો પણ આ જગતને વિષે પોતાના સાધુપણું કરી માને, તથા બીજાઓને કહીને પોતાના સાધુપણું મનાવે, તે માયાવી સાધુ આ સંસારને વિષે અનંત ઘાત પામે, એટલે અનંત કાળ પર્યંત સંસારમા પરિભ્રમણ કરે ॥ ૪ ॥

જે ક્રોધી થાય તે જગતાર્થ ભાષી હોય, જગતાર્થ ભાષી એટલે, જેમા જેવો દોષ હોય, તેને તેવો કહે અર્થાત કાણાને કાણો કહે, ખોડાને ખોડો કહે, ઠુંઠાને ઠુંઠો કહે, પાગળાને પાગળો કહે, કોઢીને કોઢી કહે, એવો પ્રકટ નિષ્ઠુર ભાષણ કરનાર હોય, જે ઉપસમાવેલો એવો જે કલહ તેને વળી ઉદીરે એ પુરૂષને જે ફળ થાય તે કહે છે તે પુરૂષ જેમ કોઇ આંધળો પુરૂષ લાકડી ગ્રહણ કરીને માર્ગને વિષે જાતો થકો અનેક કંટક ચતુષ્પદાદિકે કરી પીડાય તેમ, અકોવિદ એવો જે કલહકારી પાપ કર્માચારી જીવ તે પણ ચતુર્ગતિક સંસારમાહે દુઃખ પામે. ॥ ૫ ॥

જે કોઇ વિગ્રહ એટલે કલહકારી હોય તે યદપિ ક્રિયા તો કેટલીક કરે, તથાપિ તે ક્રિયા નિષ્ફળ એટલે શુદ્ધ વિષ થાય તથા અન્યાયનો બોલનાર હોય, તે પુરૂષ કલહ રહિત એવા સમ્યક દ્રષ્ટી તેના સરખો સમભાવી ન હોય, તે માટે સાધુ કલહકારી ન હોય પરંતુ સાધુ કેવો હોય તે કહે છે ઉપપાતકારી, એટલે આચાર્યની આજ્ઞાપાલક, તથા લજ્જાવંત, મનવાળો હોય એટલે અનાચાર કરતો થકો આચાર્યાદિક થકી લજ્જા પામે, તથા એકાંતદ્રષ્ટી એટલે જીવાદિક પદાર્થનો જ્ઞાતા હોય, એકાંત શ્રદ્ધાવંત હોય, તથા માયારહિત હોય, એવા પુરૂષને સાધુ કહિએ. ॥ ૬ ॥

અને આચાર્યાદિકે, ઘણો શીખવ્યો છતો પણ યથાય

તેવાજ ભાવે વર્તે, પણ ગુરૂ વચન વિરોધી ન થાય તેને પે શલ એટલે મનોહર વિનયાદિક, ગુણવંત જાણવો તથા સુક્ષ્મ ભાવનો દેખનાર તથા પરમાર્થ થકી પુરૂષાર્થનો સાધક, તથા તેવીજ જાતિ સહિત સત્કુલોત્પન્ન જાણવો નિશ્ચય થકી તે રૂજુ આચારી એટલે સરળ માર્ગે પ્રવર્તે, તેવા પુરૂષને, આચાર્યાદિકે ઘણો શીખવ્યો છતો, મુખનું રાગ ફેરવે નહીં, અર્થાત પ્રસન્ન મન રાખે તે પુરૂષ શ્રી વીતરાગ સમાન કલહ રહિત થાય ॥૭॥

જે કોઇ લઘુ પ્રકૃતિ પોતાને આત્માને (વસુમંત) એટલે સંયમવંત જાણીને સમ્યક્ પરમાર્થે અપરીક્ષ થકો આત્મોત્કર્ષ અભિમાન કરે, તથા હુંજ તપે કરી સહિતછું, મહારા સમાન બીજો કોઈ તપસ્વી નથી, એવી રીતે જાણીને અભિમાન ધારણ કરી અન્ય જનને બિંબભૂત, ગુણશુન્ય, આકાર માત્ર દેખે, એટલે જળ ચંદ્રમાની પેરે જાણે. ॥ ૮ ॥

તે પુરૂષ એકાંત કૂડ પામે કરીને જેમ મૃગ કૂડ પાસે પડયો થકો દુઃખનું વિભાગી થાય છે. તેની પેરે તે મહામોહ પણ સંસારમાંહે પરિભ્રમણ કરે, તે પુરૂષ કદાપિ મૌનપદ એટલે સંયમપદ તેને વિષે સર્વથા પ્રકારે વિદ્યમાન નથી, એમ સમજવું તથા તે પુરૂષ ઉંચ્ય સ્થાનને વિષે પણ ન પ્રવર્તે કિંતુ તે અતીવ હીન માત્રનેજ પામે. તથા જે માન એટલે પુજાને અથ સ્તકર્ષ એટલે વિવિધ પ્રકારે અભિમાન કરે તે પણ સંયમને વિષે નથી એમ જાણવું તથા જે સંયમને ગ્રહણ કરીને પછી મદવિપાકના ઉદય થકી અન્ય કોઇ મદ સ્થાનકને વિષે માચે તે નિશ્ચે થકી પરમાર્થને અજાણતો અજ્ઞાની થકો સંસારમા પરિભ્રમણ કરે ॥ ૯ ॥

તથા જે બ્રાહ્મણ જાતિ અથવા ક્ષત્રિય જાતિ તે, ઇક્ષ્વાકુ વંશાદિક તેના ભેદ કહે છે. તથા જે ઉગ્રપુત્ર તથા લેચ્છ

એટલે રાજપુત્ર વિશેષ નવમલ્લિક નવલેચ્છીક એવા કુળમા ઉત્પન્ન થયેલા સંસારને અસાર જાણીને રાજ્યપ્રમુખ ત્યાગીને, જે પ્રવજિત થયા એટલે ચારિત્રવાન થયા તે એવા છતા પણ પારકો દીધો એવો જે આહાર તેને ભોગવે, એટલે શુદ્ધાહાર ગ્રહણ કરે પરંતુ ગોત્રને વિષે ગર્વ ન કરે એટલે શુદ્ધાહારનું ગ્રહણ કરનાર એવો ચારિત્રીઓ પોતાના ઊંચગોત્રને વિષે ગર્વ કરે નહીં ગોત્ર કેવો છે તો કે, માનબદ્ધ એટલે ગ્રહણ તથા ક્ષત્રીય વંશના ઉપના સ્વભાવે પોતાના વંશના અભિમાની થાય છે તેમ છતા પણ ચારિત્ર આદર્યા પછી કોઇ પણ પ્રકારના ગોત્રનું આહાર ગ્રહણ કરે, પરંતુ શુદ્ધાહાર ગ્રહણ કરે, પણ પોતાના ગોત્રનો ગર્વ કરીને તેવાજ ગોત્રનો અશુદ્ધ આહાર લેવાની ઇચ્છા ચારિત્રિઓ કરે નહી એ અભિપ્રાય છે ॥ ૧૦ ॥

તે અભીમાની પોતાના ગોત્ર સંબંધી મદના કરનારને જાતિ એટલે તે માતાનુ, પક્ષ, અને કુળ એટલે પિતાનુ પક્ષ, એ બંનેનું મદ ત્રાણને અર્થે ન થાય, કારણ કે સંસારમા ભ્રમણ કરતા પ્રાણીને માતાની જાતિ અને પિતાનું કુળ, તે કાઇ ત્રાણ ભણી ન થાય, હવે જે પદાર્થ જીવને ત્રણ થાય તે કહે છે, વિદ્યા એટલે જ્ઞાન અને ચરણ એટલે ચારિત્ર સુચીર્ણ એટલે એ બન્નેને સારી રીતે આચર્યા થકી મુક્તિનું કારણ થાય છે અર્થાત જ્ઞાન અને ક્રિયા એ બે વીના બીજો કોઇ જીવને શરણ નથી. માટે જે પુરૂષ ગૃહસ્થપણા થકી, (નિષ્ક્રમ્મ) ક્રમ એટલે નિકળી, ચારિત્ર આદરીને ફરી આગારીના કર્તવ્ય જે જાતિ મદાદિક તેને સેવે અથવા સાવદ્યારંભાદિક સેવે, તે પુરૂષ સંસારના પારગામિ ન થાય, કેમકે જ્ઞાન દર્શન, અને ચારિત્ર એજ મુક્તિના કારણ છે, પરંતુ જાતિકુળાદિકનો મદ તે કાંઈ મુક્તિનો કારણ

નથી. એમ જાણવું ॥ ૧૧ ॥

જે નિષ્કિંચન નિષ્પરિગ્રહી મુમુક્ષુ જીવી, એટલે અંતપ્રાંત આહારનો લેનાર હોય, તેને ભિક્ષુ એટલે સાધુ જાણવો, અને જે ગર્વવંત હોય શ્લાઘા એટલે પ્રશંસાનો કામિ એટલે વાંછા કરનાર હોય, તે જીવ આજીવિકા માત્રનો કરનાર છતા શુદ્ધ સંયમનો અજાણ એવો છતો, તે જીવ ફરી ફરી વિપર્યાસને પામે, એટલે વળી વળી જન્મ મરણાદિકે કરીને ઘણો સંસારને વિષે પરિભ્રમણ કરે ॥ ૧૨ ॥

જે સાધુ ભાષાના ગુણ તથા દોષનો જાણ તથા (મુસાહુ વાદી) એટલે પ્રિયવચનનો બોલનાર, એટલે ક્ષીરાશ્રવ મધ્વાશ્રવ લબ્ધીવાળો, વળી પ્રતિભાવંત એટલે ઉત્પાતિકાદિક ચાર પ્રકારની બુદ્ધિનો પારગામી હોય, તથા વિશારદ એટલે પંડિત અર્થ ગ્રહણ કરવાને સમર્થ આગાઢપ્રજ્ઞ, એટલે, પ્રસ્તાવ વેત્તા, અથાત્ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવનો જાણ તથા નાના પ્રકારની ભાવનાયેં કરીને ભાવ્યો છે આત્મા જેમનો એવો છતો, અન્ય જન પ્રત્યે પોતાની પ્રજ્ઞાયે કરી એટલે પોતાના જાણપણે કરી પ ાભવે અર્થાત્, એમ જાણે જે માહરા સમાન કોઇ જાણ પુરૂષ નથી. એ રીતે બીજાને, હણવત ભણે. ॥ ૧૩ ॥

એવા સાધુને દોષ કહે છે એ રીતે અહંકારનો કરનાર જે સાધુ હોય તે સમાધિને પ્રાપ્ત થયો ન કહેવાય. જે સાધુ પ્રજ્ઞાવંત થઇને વ્યુત્કર્ષ એટલે ગર્વને ધારણ કરે, અથવા જે કોઇ સાધુ અલ્પાન્તરાય થકો લાભવાન્ એટલે બીજાને ઉપકરણ આપવાને સમર્થ છતો, લાભના મદે કરી લિપ્ત થાય એટલે મત થાય, અન્ય જનને ખિંસે એટલે બીજાની નિંદા કરે, અને એમ વિચારે જે સર્વ સાધારણ સધ્યા સંસ્તારક પ્રમુખ લાવવાને હુંજ સમર્થ છું, બીજા બાપડા શું ? પેટ ભરવાને પણ

૧૨

સમર્થ નથી, એવો સાધુ બાળ એટલે મૂર્ખ બુદ્ધિવાળો જાણવો ॥ ૧૪ ॥

પ્રજ્ઞાનો મદ તેમ વળી તપનો મદ એટલે હું બુદ્ધિવાન છું, હું તપસ્યાવાન છું, એવો જે મદ તેને, નમાડે એટલે એવો મદ ન કરે તથા ગોત્રનો મદ સાધુ ન કરે, એટલે મ્હારો ઉંચ ગોત્ર છે, હું ઉત્તમ કુળમાં જન્મ પામ્યો છું, એવો અહંકાર સાધુ ન કરે આસમંતથી છતે (આજીવિકા અર્થે) એટલે ચોથો આજીવિક એટલે, અર્થ અર્થાત ધન તેનો મદ સાધુ ન કરે, એમ બીજો પણ કોઈ પ્રકારનો મદ ન કરે તે પંડિત ઉત્તમ પુદ્ગળને વિષે પોતે નિસ્પૃહ એવા આત્મવાળો તે સાધુ જાણવો ॥ ૧૫ ॥

એ પૂર્વોક્ત જે પ્રજ્ઞાદિક મદના સ્થાનક કહ્યા તેને ધીરવાન આત્મિક પુરૂષ સંસારના કારણ જાણીને, પોતાના આત્મા થકી જુદા કરે, એટલા મદના સ્થાનકને સુપ્રતિષ્ઠિત જેનો ધર્મ છે, એવા પુરૂષ ન સેવે, એટલે આદરે નહીં તે સમસ્ત ગોત્રાદિક મદ રહિત એવો મહાપુરૂષ જે હોય એવાને કુળ કહે છે ઊંચ અને અગોત્ર એટલે જેને વિષે નામગોત્રાદિક કર્મ નથી, તેવી ગતિ પામે, એટલે તે સાધુ મોક્ષને વિષે જાય. ॥ ૧૬ ॥

તે સાધુ શરીર સત્કાર રહિત, તથા દ્રષ્ટ એટલે દીઠો છે યથાવસ્થિત ધર્મ જેણે અથવા દ્રઢ ધર્મી એટલે ધર્મને વિષે દ્રઢ એવો છતા કોઈક, અવસરે, ભિક્ષાદિકને અર્થે ગ્રામ નગર, દ્રોણ મુખાદિકને વિષે પ્રવેશ કરે, તે એષણા એટલે આહારની શુદ્ધિ જાણતો તથા અનેષણીય એટલે આહારના અશુદ્ધતાપણાને પણ જાણતો થકો. ઉદ્ગમાદિક દોષને સમ્યક્ પ્રકારે ટાળતો, થકો, અન્નને વિષે તથા પાણીને વિષે અમૂર્છ થકો લોલુપતા રહિત એવો જો સાધુ વિચરે ॥ ૧૭ ॥

કદાચિત સાધુને અંતપ્રાંત ભોજને તથા અરતાને કરી કર્મ યોગે સંયમને વિષે અરતિ ઉપજે અને અસંયમને વિષે રતિ ઉપજે તે વારે સંસારનું સ્વભાવ અસ્થિર જાણીને નરકાદિકના દુઃખને સ્મરણ કરતો થકો, ઉત્પન્ન થયેલી રતી અરતિનું નિરાકરણ કરે, એમ રતિ અરતિને જીતીને સુખે સંયમ પાળે તથા ઘણા જન સહિત છતો તથા એકચારી એટલે એકલોછતો પૂછ્યો અથવા ન પૂછ્યો થકો પણ, એકાંત નિરવદ્ય ભાષા બોલે, કારણ કે અન્ય જનોનો દાક્ષિણ્યપણું તે જીવને ત્રાણ શરણ ન થાય, તે માટે ધર્મ કથાને પ્રસ્તાવે સાધુ એકાંત નિરવદ્ય ભાષા બોલે, અને બીજે પ્રસ્તાવે મૌન રહે, જીવને ગતિ આગતિ તે એકલાનેજ કરવી પડે છે ત્યારે જીવને એકલો પરલોક ગમનાગમન કરતા એક ધર્મ વિના બીજો કોઇ સહાયકારી નથી, એવી રીતે સાધુ પોતાના મનમા જાણે. ॥ ૧૮ ॥

ચતુર્ગતિક સંસારનું કારણ મિથ્યાત્વાદિક છે, તથા મોક્ષ સ્વરૂપનું કારણ સમ્યક્ જ્ઞાનાદિક છે, એવું પરોપદેશવિના સ્વયં પોતેજ જાણીને અથવા ગુર્વાદિકની પાસેથી શ્રવણ કરીને, સમસ્ત પ્રજા એટલે ત્રસ તથા સ્થાવર જીવોને હિતકારક એવો શ્રુતચારિત્રરૂપ જે ધર્મ તેને ભાખે અર્થાત કહે એવો સાધુ જાણવો, એ ઉપાદેયપણું કહ્યો હવે હેયપણું એટલે જે પદાર્થ છાંડવા યોગ્ય છે તે કહે છે જે મિથ્યાત્વ અવિરતિ પ્રમાદાદિક એવા પદાર્થ જે જગતમાંહે ગરહા એટલે નિંદનીક છે, તથા નિયાણા સહિત એવા જે, પ્રયોગ હોય તેને જે ધર્મને વિષે ધીર પુરૂષ હોય તે ન સેવે, ન આચરે ॥ ૧૯ ॥

કોઇ એક મિથ્યાદર્શનીનો અભિપ્રાય જાણ્યાવિના સાધુ, તથા શ્રાવકનો ધર્મ સ્થાપન કરવાની ઇચ્છાએ, કદાચિત્ સાધુ તે પરતિર્થિક આગમ તિરસ્કારના વચન બોલે, તે વારે તે

મિથ્યાદર્શીની શ્રી વીતરાગના વચન ઉપર અસદ્દહણા કરતો થકો, ક્રુદ્ધપણું કરે, એવો છતો વિરૂપ કરે જેમ પાલક બ્રાહ્મણનો સ્કંદસુરિ ઉપર, ક્રૂરભાવ થયો તેની પેરે જાણવું આયુષ્યના કાળનું પ્રમાણ ઘણો હોય તેને ઘટાડે અર્થાત આયુષ્યનું વિનાશ કરે તે માટે સાધુ જણ આગલાનું અભિપ્રાય લઇને પછી, તેના આગળ ધર્મ પ્રકાશે સ્વપરોપકારન અર્થે બોલે અન્યથા મૌનમેવ શ્રેયઃ ॥ ૨૦ ॥

ધૈર્યવાન બુદ્ધિમાન સાધુ દેશનાને અવસરે શ્રોતાનો કર્મ એટલે અનુષ્ઠાન, તથા છંદ એટલે ચિત્તનો ભાવ, એને જુદા જુદા જાણીને એ તાવતા સમ્યક રીત જાણીને યથા યોગ્ય ભાવ ધર્મ કહે, તથા શ્રોતા પુરૂષનુ આત્મ ભાવ એટલે, આત્મા ભાવ તે વિષય ઉપર રૂડપણું એટલે મિથ્યા પરિણામ તેને સર્વથા પ્રકારે, વિશેષ કરી નિર્ધારે એટલે દૂર કરે, અને ગુણને વિષે તેને સ્થાપે, વળી રૂપ જે સ્ત્રીયાદિકના અંગોપાંગના લેવા વાળા એવા અલ્પ બુદ્ધિવાન તુચ્છ પ્રાણી તે ધર્મ થકી કોપાએ ઇહલોકે છેદનાદિક પીડા પામે પરલોકે નરકાદિકનો દુઃખ પામે માટે એ ભાવના કરનાર છે, એ ધર્મ થકી ભ્રષ્ટ કરે એમ કોઇ શ્રોતા કહે, શ્રોતા સ્ત્રીનો રૂદ્ર હોય, તે વારે અપવાદ ધરે, તે વારે પંડિત આગલાનો ભાવ ગ્રહણ કરીને, ત્રસ, તથા સ્થાવર જીવોને, હિતનો કરનાર એવો ધર્મોપદેશ કરે ॥ ૨૧ ॥

સાધુ દેશના આપતા થકો પૂજન, તથા વસ્ત્રાદિકના, લાભની વાંછા ન કરે, તથા શ્લાઘા એટલે આત્માની પ્રશંસા તેની પણ વાંછા ન કરે, તથા રાગ, અને દ્વેષ, કોઇની સાથે સર્વથા ન કરે, અથવા કોઇની નિંદા વિકથા પણ ન કરે, એમ સર્વથા પ્રકારે અનિષ્ટ અનર્થકારી એવી પુજા સત્કારાદિક વસ્તુ તેને સમસ્તપણે વર્જે, તથા અનાકુલ એટલે ક્ષોભાદિક રહિત,

આળશરહિત, તથા કષાયરહિત, એવો છતો સાધુ ધર્મની પરૂપણા કરે ॥ ૨૨ ॥

યથાતથ્ય સત્યમાર્ગ જે સુત્રમત છે તેને આલોચતો સમ્યક્ પ્રકારેં અનુષ્ઠાનને અભ્યાસતો થકો, સર્વ પ્રાણી માત્ર જે ત્રસ, અને સ્થાવર, જીવો છે તેના દંડ એટલે વિનાશનું ત્યાગ કરીને પ્રાણાંતે પણ ધર્મનું ઉલંઘન ન કરે જીવિતવ્ય, અને મરણની વાંછા રહિત સમતા ભાવ સહિત થકો, સુધો સંયમ પાળે, તે સાધુ (વલય) એટલે મિથ્યાત્વ મોહ ગહન થકી વિપ્રમુક્ત થાય, ઇતિબ્રવીમિનો અર્થ પૂર્વવત જાણવો ॥ ૨૩ ॥

इति श्री सूय कृतांगना प्रथम श्रुत स्कंधने विषे यथातथ्य नामे तेरमो अध्ययन संपूर्ण थयो ॥

हवे ग्रंथ परित्याग नामा चौदमो अध्ययन कहे छे तेरमा अध्ययनमां यथा सत्य पणो कह्यो ते यथा सत्य पणो तो बाह्याभ्यंतररुप द्विविध परिग्रहना त्याग विना न थाय, माटे आ चौदमा अध्ययनमां ग्रंथ परित्याग पणो कहे छे

वळी धनधान्य हिरण्यादिक बाह्य ग्रंथ, अने क्रोधादिक अभ्यंतर ग्रंथ, ए द्विविध ग्रंथने त्यागीने, आ प्रवचनने विषे सम्यक् प्रकारे संयम मार्ग शुध क्रियारूप शीख शीखतो थको, संयमने विषे उद्यम करीने गुरुकुळवास एवा ब्रह्मचर्यव्रतनु नव वाड सहित आसेवन करे, तथा ज्यां लग जीव सुधी उपासकादी थइ गुरुनी आज्ञा पाळतो, ग्राहण प्रकारे करीने विनयने शीखे, जे डाह्या पुरुष छे ते, ए कार्यने विषे प्रमाद न करे ॥१॥

હવે ગુરૂ ઉપદેશ વિના પોતાને કેડે અભ્યા થકી નીકળીને જે એકાકીપણે વિચરે તેને ઘણા દોષની પ્રાપ્તિ થાય, તે ઉપર દ્રષ્ટાંત કહે છે યથા દ્રષ્ટાંતે જેમ પક્ષીના બાળકને જ્યાં સુધી પાંખ આવી નથી, ત્યાં સુધી તે પાંખ વિનાનો એવો છતો પોતાના માળા થકી ઉડવાની વાંછા કરતો થકો પાંખ ફફડાવે, પરંતુ આકાશે ઉડીજવાને અસમર્થ થાય, અને તેને પાંખો થકી હીન માસ પેસી સમાન એવો ન્હાનો તરૂણ દેખીને, માંસાહારી એવા ઢંકાદિક પક્ષીઓ તેને અપહરીને, તેનો વિનાશ કરે, તે બાળક કેવો છે. તો કે (અવ્યક્તગતાપક્ષિવા અસમર્થ) એટલે ત્યાંથી નાશી જવાને અસમર્થ એવો છે ॥ ૨ ॥

એ રીતે જેમ તે અવ્યક્ત એવો જે પક્ષીનો બાળક તેનો બીજા ઢંકાદિક ક્ષુદ્ર પક્ષીઓ વિનાશ કરે, તેમ તે અગીતાર્થ નવદિક્ષીત શિષ્ય પણ ગચ્છરૂપ માળા થકી નીકળ્યો, તો પછી તેને અનેક ક્ષુદ્ર પાખંડીરૂપ જે ઢંક પક્ષીઓ તે પોતાને વશઆણી જાણતા થકા, તેને વિપ્રતારીને સંયમરૂપ જીવિતવ્ય થકી મુકાવે, પાંખ રહિત એવો જે પક્ષીનો બાળક તેની પેરે તે અગીતાર્થ શિષ્યને તે પાપધર્મિ એવા અનેક પાખંડી તેને સંયમ થકી હરણ કરે ॥ ૩ ॥

એ માટે ચારિત્રવાન સાધુએ સર્વકાળ ગુરૂ પાસે રહેવો તે કહે છે જાવજીવ સુધી ગુરૂની પાસે રહેવાની વાંછા કરે, જે મુ સાધુ છે, તે એવીજ સ માર્ગરૂપ સમાધિની વાંછા કરે, એટલે પરમાર્થ થકી મનુષ્ય તેનેજ કહિએ, કે જે ગુરૂ કુલવાસે વસતો થકો, પોતાના સ્થાપેલા, અંગીકાર કરેલા, સ માર્ગનો નિર્વાહ કરે ગુરૂ કુલવાસે અણવસતો એટલે સ્વચ્છંદાચારી જીવો સંસારનો અંત ન કરે, ઉલટો અનંત સંસારી થાય, સંસારની વૃદ્ધિ કરે, એવું જાણીને સર્વકાળ ગુરૂ કુલવાસે વસે, ગુરૂ

ની સેવા કરે, એમ મુનિ ગમન યોગ્ય સાધુના આચારને અત્યંત દીપાવતો થકો, જીનભાષિત ધર્મને દીપાવે, એવું જ મુનિ (આશુપ્રજ્ઞ એટલે જે પંડિત હોય તે, ગચ્છ થકી બાહેર નીકળે નહીં અર્થાત સ્વચ્છંદી ન થાય. ॥ ૪ ॥

જે વૈરાગ્ય આદરી ચારિત્રવંત થકો, સ્થાન આમી કાયોત્સર્ગાદિકને વિષે, તથા શયન અને આસનને વિષે, થકા૦ શબ્દ થકી ગમનને વિષે, પરાક્રમ એટલે બળ ફોરવે તે કેવો થકો, ફોરવે તો કે રૂડા આચારસહિત એવો છતો પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ, ને વિષે (આગતપ્રજ્ઞ) એટલે સમ્યક જાણ અથવા અન્યને ઉપદેશ દેતો તે ઉપદેશને ગુરૂ પ્રસાદથકી જાણીને, તેને જુદા જુદો વિભાગ કહે. ॥ ૫ ॥

શબ્દ તે વેણના વીણાદિક કર્ણને સુખના કરનાર, તથા (ભૈરવ) એટલે કર્ણને દુઃખના કરનાર, એવા શબ્દ સાંભળીને, તે શબ્દાદિકને વિષે રાગ દ્વેષ, રહિત એવો છતો મુનિ સંયમ પામી, તથા નિદ્રારૂપ જે પ્રમાદ તે પણ ભિક્ષુ ન કરે, એ પ્રકારે પ્રવર્ત્તતા કોઈ પણ પ્રકારે વિતિગચ્છ એટલે સંદેહ તે થકી નિ કાંત થાય, એટલે સંદેહ રહિત થાય. ॥ ૬ ॥

તે સાધુ ગુરૂ સંઘ સાથે વસતો હોય કારણે પ્રમાદે ખલના પામ્યો છતો, તેને ન્હાને અથવા વડેરાએ શીખામણ દીધી છતા, અથવા રત્નાધિક જે આચાર્ય, અથવા સરખા પર્યાય વાળાએ શીખામણ આપી છતા, તેમની શીખામણ સમ્યક પ્રકારે ન માને, તે સંસાર પ્રવાહે વાહાણે જતો સંસારનો પાર પામી ન થાય, એટલે મુનિ ગામી ન થાય ॥ ૭ ॥

અન્યતીર્થિક અથવા ગૃહસ્થ, તેને સાધુને સિદ્ધાંતને અનુસારે શીખવ્યો છતો, એટલે જેવી રીતે તમે સમાચરો છો તેમ તમારા આગમને વિષે કહ્યું નથી, તથા ન્હાને અથવા વડેરે

શીખામણ શીખવા આપી છતાં, એટલે અતીત કાર્યની કરનારી, તથા પાણીની ભરનારી, એવી દાસી તેણે સિદ્ધાંતને અનુસારે શીખવણ કર્યો છતો, એટલે જેમ તમે ચાલો છો તેમ ગૃહસ્થ પણ ન ચાલે, ઇત્યાદિક વચને કરી શીખવણ કર્યો છતો શું કરે, તે કહે છે ॥ ૮ ॥

તે શીખામણ આપનારના ઉપર તે સાધુ ક્રોધ ન કરે, તથા તેને વ્યથે નહીં એટલે દંડાદિકે પ્રહાર કરીને તેને પીડા ઉત્પન્ન કરે નહીં, તથા કિંચિત માત્ર કઠોર વચન બોલે નહીં, પરંતુ તેમના વચન સાંભળીને આવી રીતે કહે કે, જેમ તમે કહો છો, હું તેમજ કરીશ એમ તેના વચન માન્ય કરે, મનમાં એમ વિચારે જે મને એહિજ શિક્ષારૂપ શ્રેયકારી દાન આપે છે, એવું જાણીને પ્રમાદ ન કરે ॥ ૯ ॥

જેમ (વન) એટલે ગહન અટવીને વિષે કોઇ એક મુર્ખ દિગ્મૂઢ થઇ ભૂલો પડ્યો, તેને કોઇક અમુક પુરૂષ માર્ગનો દેખાડનાર પ્રજા લોકને હિતકારી એવો માર્ગ દેખાડે એ દૃષ્ટાંતે શિષ્ય પણ એમ જાણે, જે મુજને એહિજ શિક્ષાનો માર્ગ શ્રેયકારી કહે છે, જે મુજને વૃદ્ધ પંડિત ગુરૂ આચાર્યાદિક સમ્યક રીતે પુત્રની પેરે શિખામણ શિક્ષા આપે છે, તે શિખામણને શ્રેયકારી માનીને આદરે ॥ ૧૦ ॥

હવે તે મુર્ખ પુરૂષ માર્ગ પામે છતે માર્ગનો દેખાડનાર જે અમુક પુરૂષ તેનો ઉપકાર જાણીને, તેની સવિશેષ વિસ્તાર યુક્ત પુજા કરવી, ઉપમા ત્યાં કહી કોણે કહી તો કે શ્રી વીર પરમેશ્વરે કહી, તે પુરૂષ (અર્થ) એટલે પરમાર્થ જાણી, સમ્યક્ પ્રકારે પોતાને તેનો કરેલો ઉપકાર જાણી, એમ વિચારે જે આ પુરૂષે મને મિથ્યાત્વરૂપ ગહન વનના દુઃખ થકી રૂડો ઉપદેશ આપીને કાઢ્યો છે, તે માટે એની ભક્તિ કરવી ॥૧૧॥

જેમ (હોતા) એટલે માર્ગનો જાણ પુરૂષ ચક્ષુ સહિત છતા પણ અત્યંત અંધકારમય રાત્રીને વિષે માર્ગને ન જાણે, કેમકે અંધકારમા દ્રષ્ટી પડે નહીં, માટે આપ દેખતો છતો માર્ગ ન જાણે. પરંતુ તેજ પુરૂષ સુર્યોદય થયાથી અંધકાર વિનાસ પામે, તે વારેં સર્વ જગતમા વિશેષ પ્રકાશ થયે છતા, વળી સમ્યક્ પ્રકારે તે માર્ગને જાણે ॥ ૧૨ ॥

એ રીતે નવ દિક્ષિત શિષ્ય પ્રથમતો ધર્મને અજાણ્યા સમાન છીપે અપંડિત અગીતાર્થ અણુઝ થકો ધર્મને ન જાણે, શુદ્ધ સિદ્ધાંતના જે અર્થ તે થકી રહિત હોય, પછી તેહિજ શિષ્ય ગુરૂ કુળ વાસે વસ્તો થકો, જિન વચન થકી સમસ્ત સુત્રાર્થ વિચારને સમજીને પંડિત થાય જેમ સુર્યોદય થકી નિર્મળ નેત્ર વાળો પુરૂષ સર્વ માર્ગને જાણે, તેમ સુશિષ્ય પણ શ્રુતરૂપનેત્ર કરી આગમરૂપ સૂર્ય પ્રકાશિત થયાથી નિર્મળ ધર્મરૂપ માર્ગને જાણે ॥ ૧૩ ॥

તે શિષ્ય જાણ થયો થકો શું દેખે તે કહે છે ઊંચા, નીચા, અને તિર્છો, એ તાવતા સર્વ લોકમાહે ત્રસ, અને સ્થાવર, જે જીવો છે, તેન વિષે તે સતતકાળ યત્ન કરતો સંયમ પાળે, રૂડી ક્રિયા કરે, તેને વિષે મન કરી પ્રદ્વેષ ન કરે, (અવિકંપ) એટલે શુદ્ધ સંયમને વિષે અડગ નિશ્ચલ એકાગ્ર ભાવ સહિત એવો રહે. ॥ ૧૪ ॥

તે સાધુ કાળ પ્રસ્તાવે એટલે અવસર લહને, જે આચાર્ય પ્રજા એટલે જીવોને વિષે સમપરિણામે વર્તતા હોય તેવા આ ચાર્યની પાસે સૂત્ર અને અર્થ પૂછે અને તે આચાર્યને પણ મુક્તિ ગમનયોગ્ય જે પુરૂષ એવા પુરૂષના શુદ્ધ મન આચાર્યને જાણ તો થકો, વંદનીક પૂજનીક હોય, યથાખ્યાતનો પાળનાર હોય, તેવા આચાર્યે ગુરૂના વચન શ્રવણ કરતા થકો, જુદા જુદા

અર્થ વિચાર હૃદયને વિષે ધારણ કરી રાખે. એ માર્ગરૂપ કેવળી ભાષિત સમ્યક્ જ્ઞાનાદિ લક્ષણ ધર્મ તદ્રૂપ સમાધિને પોતાના હૃદયને વિષે સ્થાપન કરે ॥ ૧૫ ॥

એ રીતે ગુરૂ કુળ વાસે વસતો એવો ચારિત્રિઓ તે પૂર્વોક્ત શ્રુતરૂપ ધર્મ માર્ગ સાંભળીને, મોક્ષ માગ ગ્રહણ કરીને, ત્રિવિધ પ્રકારે ત્રાણી થાય એટલે મન, વચન, અને કાયાયે, કરી જીવનો રક્ષપાળ થાય. એ સમિતિ ગુપ્તિને વિષે સ્થિત રહિને શાંતિ તથા નિરોધ એટલે સમસ્ત કર્મનો ક્ષય કરે, એમ કહે છે. તે કોણ કહે છે તોકે, ત્રૈલોક દર્શી એટલે સર્વજ્ઞ પુરૂષો એમ કહે છે, વળી તે સાધુ કદાપિ ક્ષણ માત્ર પણ પ્રમાદનો સંગ કરે નહીં, તથા એ પ્રમાદ કરવો, એવો ઉપદેશ પણ કરે નહીં તે પંડિત સાધુ જાણવો. ॥ ૧૬ ॥

તે ગુરૂકુળવાસી સાધુ મુક્તિ ગમન યોગ્યનો આચાર જે મોક્ષ માર્ગ એટલે સમિહિત અર્થ એવો સાંભળીને તેને સમ્યક્ પ્રકારે હૃદયને વિષે અવધારીને, (પ્રતિભાવંત) એટલે બુદ્ધિવંત થાય, તથા વિશારદ એટલે સાંભળનારને તે મોક્ષમાર્ગનો યથા પ્રકાશી એવો મોક્ષાર્થી, તથા બાર પ્રકારનો તપ, તથા સંયમ તેને પ્રાપ્ત કરીને, શુધો નિર્દોષિ એવા આહારે કરી અવધાને મોક્ષને પામે ॥ ૧૭ ॥

હવે ગુરૂ કુલવાસે વસતા જે કરે તે દેખાડે છે તે સાધુ ગુરૂ પાસેથી સાંભળીને પછી તેને સમ્યક્ પ્રકારે જાણીને અન્ય જનોને ધર્મ પ્રકાશે, એવા (બુદ્ધ) એટલે તત્વના જાણ તે જન્માન્તરે સંચિતજે કર્મ તેના અંતના કરનાર થાય, તે યથા વસ્થિત ધર્મના પ્રકાશક બન્નેને એટલે પોતાના તથા પરને કર્મ થકી મુકાવવે કરીને સંસારના પારગામી થાય, જે સમ્યક્ શોધી પૂર્વાપર અવિરોધ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, જાણીને પ્રશ્ન

કહે, એ તાવતા તે ગીતાર્થ સત્ય ધર્મ પ્રકાશતા થકા, પોતાના જીવને, અને પરના જીવને, તારનાર થાય, પૂછનારને સમાધિ ।। કરનાર થાય. ।। ૧૮ ।।

તે ધર્મ કહેતાં થકા કદાપી અન્યથા પણ કેવાય, તે માટે તેનું નિષેધ કહે છે તે ધર્મનું પ્રાપક પુરૂષ પૂછતા સૂત્રના અર્થને ઢાંકે નહીં, એટલે અન્યથા ન વખાણે, તથા પારકા ગુણ દુષે નહીં, એટલે પોતાને અભિમાને કરી અન્યને વિડંબના કરે નહીં, તથા માન ન સેવે, એટલે અહંકાર ન કરે, પોતાની મહોટાઇ પ્રકાશે નહીં, તથા હું બહુ શ્રુત છું, એમ પણ ન કહે તથા પોતાને પ્રજ્ઞાવંત જાણીને, પરનો (પરિહાસ્ય) એટલે ઉપહાસ્ય ન કરે, એટલે કોઇને અજ્ઞાની જાણીને તેને હાસ્ય ના વચન બોલે નહીં, તથા કોઇને આશીર્વાદના વચન ન બોલે, એટલે તમે બહુ ધનવાન્, બહુ પુત્રવાન્, દીર્ઘાયુષ્યમાન, છો, ઇત્યાદિક વચન ન કહે. ।। ૧૯ ।।

તથા ભુત એટલે પ્રાણી તેની હિંસાની શંકાયે સાવદ્ય વચન જાણીને આશીવાદ ન આપે, પાપને નિંદતો થકો, તથા (મંત્રપદ) એટલે વિદ્યાએ કરીને, માત્ર એટલે સંયમ તેને નિઃસાર ન કરે, વળી મનનો પરૂપક સાધુ તે ધર્મનો પ્રકાશ કરતો થકો, સાંભળનાર પુરૂષોની પાસેથી વસ્ત્રાદિકના લાભની ઇચ્છા કરે નહીં, નિરીહ છતો ધર્મ પ્રકાશે, તથા અસાધુનો હિંસારૂપ વસ્તુદાન તર્પણાદિક એવા જે ધર્મ તેને સેવે નહીં, એટલે એવો સાવદ્ય ધર્મ ન બોલે. ।। ૨૦ ।।

તથા જે થકી પોતાને અને પરને હાસ્ય ઉપજે, તે ન કહે. તથા પાપ ધર્મ એટલે સાવદ્ય ધર્મ ન બોલે, તથા રાગ, દ્વેષ, રહિત અકિંચન એવો છતો સાધુ સત્ય વચનજ બોલે, અને જે પુરૂષ એટલે કઠણ નિષ્ઠુર વચન હોય, તેને જ્ઞ પરિજ્ઞાયે

જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાયેં પરિહરે તથા પુજા સત્કારાદિકને પામતો થકો, ઉ માદ ન કરે તથા પોતાની યશ કીર્તિ દેખીને શ્લાઘા ન કરે, તથા અનાકુલ હોય, એટલે ધર્મ કરવો થકો વ્યાકુળ ન થાય, તથા કષાય રહિત એવો સાધુ જાણવો ॥ ૨૧ ॥

સાધુ સુત્ર અર્થને વિષે નિ શંકિ છતો પણ શંકા રાખે, એટલે ગર્વિત ન થાય. એ અર્થ જે રીતે હું જાણું છું, તે રીતે બીજો કોઈ જાણતો નથી, એમ ન કહે, એકાંત વાદ ટાળે, તથા સ્યાદ્વાદવચન બોલે, સિદ્ધાંતનો સર્વ પ્રથક્ પ્રથક્ અર્થ વેંચીને વ્યાખ્યા કરે તથા સંયમને વિષે સમ્યક્ પ્રકારે ઉઠ્યા એવા સાધુ ધર્મ કથાને અવસરે બે ભાષા બોલે, એકતો સત્યાભાષા, અને બીજી અસત્યામૃષા, એટલે એકતો સત્યભાષા, અને બીજી વ્યવહારારિક, એ રીતે બે ભાષા બોલે, તથા રાજાયે અને રંકે, પુછ્યો થકો પ્રજ્ઞાવંત મહાનુભાવ એવો સાધુ બં ન્નેને સમભાવે ધર્મ કહે. ॥ ૨૨ ॥

હવે તેને બે ભાષાયેં કરી ધર્મ કહેતા થકા, કોઈએક પં ડિત હોય તે સમી રીતે સમજે, અને કોઇએક મુર્ખ હોય તે વિપરીતપણે સમજે, એટલે તેને અર્થની પૂરેપુરી સમજણ ન પડે, તો તેમ તેમ સાધુ તે શ્રોતાને મધુર ભાષાયે કરી સમ્યક્ સમજાવે, સત્યમાર્ગ દેખાડે પરંતુ તેની ભાષાને અવહિલે નહી તથા તેને તિરસ્કાર ન કરે, તથા તેની ભાષાને નિંદે નહીં, થોડા સુત્રાર્થ થોડા કાળ સુધી કહે, પણ વ્યાકરણ તર્કે કરી ઘણા કાળ સુધી આલજાલ કહી વિસ્તારે નહી (યત (સોઅપાવત્તવો) બહુસ્સુઅ અપ્પજ્જેહિ થાવેહિ જાણિય થોવો બહુ અપ્પરેહિ સોહોઇ નિ સ્સારો) ॥ ૧॥ ઇતિવચનાત્ ॥ ૨૩ ॥

જે અત્યંત વિષમ અર્થ હોય તે સમ્યક્ પ્રકારે વિસ્તારીને બોલે, જેમ શ્રોતા પુરૂષ સુખે સમજે, તેમ પ્રતિ પૂર્ણ ભાષાયે

કરી બોલે, (અજ્ઝસિયઅવિપ્પામિસિઓ ઇત્યાદિક) પૂજ્યભાવે તથા ગુરૂને સમીપે સાંભળીને, સમ્યક્ પ્રકારે અર્થ દેખીને, ભલીરીતે તે અર્થને વિચારીને, આજ્ઞા વિશુદ્ધ વચન પ્રમુખે એમ ઉત્સર્ગ અપવાદ માર્ગને દર્શાવનારી એવી શુદ્ધ વાણી કહેતો થકો, સાધુ પાપનું વિવેક કરે, એટલે પાપનું પરિહાર કરે ॥ ૨૪ ॥

શ્રી તીર્થંકરાદિકે જેમ વચન કહ્યા છે, તેમજ ભલીરીતે શીખે તેમજ પાળે તેમજ મુખથી ભાખે, એટલે પ્રકાશે, તથા (વેલ) એટલે મર્યાદા ઉલ્લંઘે નહીં, વળી સાવદ્ય વચન બોલે નહીં, એવો તે (દિઠ્ઠીમ) એટલે સમ્યક્ દ્રષ્ટીવંત તે પોતાનો સમ્યક્ દર્શન દૂષાએ નહી, તેવી રીતે પરૂપણા કરે તે પુરૂષ શ્રી તીર્થંકરભાષિત સમાધિ માર્ગ બોલી જાણે ॥ ૨૫ ॥

આગમાર્થ કહેતો થકો લૂસે નહીં, એટલે અપશબ્દ બોલી સૂત્રાર્થ દૂષવે નહીં તથા પ્રચ્છન્નભાષી ન થાય, એટલે સૂત્રાર્થ ગોપવે, નહી, સૂત્રનો ભલો અર્થ પ્રકાશે, તથા ત્રાણ એટલે છકાયનો રક્ષપાલ એવો સાધુ સુત્ર અર્થ અન્યથા ન કરે, ગુરૂની ભક્તિ આલોચીને બોલે, પણ ગુરૂની અભક્તિ થાય તેમ ન બોલે, જે રીતે શ્રુતને સમ્યક્ પ્રકારે કરીને ગુરૂસમીપે સાંભળ્યું હોય, તે રીતેજ અર્થ બોલે, (અન્નથાબ્રૂયાત નો કદા ભવતિ)॥૨૬॥

તે સાધુનું એ રીતે ઉપદેશાદિક વ્યવહારે પ્રકાશતો શુદ્ધ કહેવાય, તથા ઉપધાનવંત એટલે જે સુત્રનો જે તપ સિદ્ધાંતોમા કહ્યો છે તેને ઉપધાન કહિયેં, તેનો કરનાર જે જે ધર્મ સમ્યક્ જાણે, તે તે ધર્મ ત્યાં ત્યાં અંગીકાર કરે, જેમ જેમ શ્રી વીતરાગની આજ્ઞાઆવે, તેમ તેમ ધર્મ ભાખે, પણ શ્રી વીતરાગની આજ્ઞા વિરુદ્ધ ન બોલે, એવો જે થાય તે આદેય વચન એટલે સમસ્ત લોકને ગ્રાહ્ય માનનીક વચન બોલે, તથા

કુશલ નિપુણ તથા જ્યાંત સ્પષ્ટ તે અવિભાસ્યો ન કરે, તે સાધુ શ્રી વીતરાગ પ્રણીત સૂધો સમાધિ ધર્મ માર્ગ ભાખવાને યોગ્ય થાય, ઈત્યાદિકનો અર્થ પૂર્વવત જાણવો. ॥ ૨૭ ॥

ए रीते ग्रंथनामा चौदमो अध्ययन समाप्त थयो

हवे पंदरमुं आदान नामे अध्ययन प्रारंभिये छैये आदान एटले ग्रहण करवुं, एटले रुडी शिक्षारूप चारित्रानुष्ठानने ग्रहण करवुं तेनुं द्रव्ये करी तथा भावे करी शुद्ध स्वरूप कहे छे

જે દ્રવ્યાદિક પદાર્થ અતીતકાળે થયા તથા જે વર્તમાન કાળે વર્તે છે તથા આગમિક કાળે જે થશે, તેના યથાવસ્થિત સ્વરૂપનો પરૂપવો તથી પરૂપણાના અધિકારીપણા માટે નાયક કહિયે, તે સર્વ દ્રવ્યાદિક ભાવને સંપૂર્ણ જાણે, તે જાણતો છતો સર્વ પ્રાણીઓનો રક્ષપાલ તે દર્શનાવરણીય કર્મનો અંતકરનાર જાણવો, અર્થાત્ તે દર્શનાવરણાદિક ઘાતીકર્મ ભાવને ખપાવે. ॥ ૧ ॥

સંશય એટલે મિથ્યાજ્ઞાન તેનો અંતકારક જે ઘાતીકર્મનો ખપાવનાર તે સર્વ નિરૂપમ જાણે, એટલે તેના જેવો જ્ઞાનવંત બીજો કોઈ નહીં, એમ જે નિરૂપમ જ્ઞાનેકરી પદાર્થનો પ્રકાશ કરનાર તે તિહાં તિહાં બૌધ્ધાદિ દર્શનીને વિષે ન પ્રવર્તે, એટલે તે પ્રાણી જિનમત રાખીને, અન્ય દર્શનીને વિષે તત્વ ન જાણે. ॥ ૨ ॥

જે જે ભાવ શ્રી વીતરાગે જ્યાં ત્યાં ભલીપેરે કહ્યા છે એટલે મિથ્યાત્વ, અવિરત, પ્રમાદાદિકે સંસારનું કારણ છે અને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તે મોક્ષ માર્ગ છે. ત્યાં ત્યાં તેહિજ ભાવને

સત્યકરી જાણવા, જે સદા એટલે સર્વકાળ એવા સત્ય વચને કરી સંપન્ન હોય તે શું કરે, તે કહે છે ભૂત એટલે પ્રાણી માત્રને વિષે મૈત્રીભાવ કલ્પે, સર્વ જીવ આત્મા માત્રને સમાન કરી લેખવે, એટલે જેવો પોતાનો આત્મા તેવો પરનો આત્મા જાણે. ॥ ૩ ॥

ત્રસ અને સ્થાવર, જે ભૂત એટલે પ્રાણી સાથે વિરોધ ન કરે, એટલે પ્રાણી માત્રને હણે નહીં એવો ધર્મ (બુસી મઓ) એટલે સંયમવંતનો જાણવો, સાધુ સર્વ લોકમાહે ત્રસ અને સ્થાવર જીવોને રૂડીપેરે જાણીને શુદ્ધ ધર્મનેવિષે ભાવના ભાવે. ॥ ૪ ॥

જે ભાવના ભાવે તેને જે હોય તે દેખાડે છે ભાવનાના યોગ કરી જેનો વિશુદ્ધ નિર્મળ આત્મા છે, તે પુરૂષ સંસારરૂપ સમુદ્રને વિષે નૌકા સમાન કહ્યા છે, ત ઉપર દ્રષ્ટાંત કહે છે જેમ નાવા સમુદ્રને તીરે પોહોચાડે, તેમ તે પુરૂષના ઉપદેશ થકી જીવ ચારિત્ર રૂપ પ્રવહણે કરીને સંસારના સર્વ દુઃખ થકી છુટાએ, અને મોક્ષરૂપ કાંઠે પોહોચે. ॥ ૫ ॥

પંડિત સર્વ દુખ થકી છુટાએ તે પંડિત કેવો હોય તો કે સર્વલોકને વિષે જે પાપ એટલે સાવદ્યાનુષ્ઠાન તેનો જાણ હોય, એવાને પુર્વના સંચિત સર્વ પાપ કર્મ ત્રુટે, વળી નવા કર્મ ન કરે, એટલે ન બાંધે એટલે તે જીવ આકર્મી થાય સર્વ કર્મોના ક્ષય મુક્ત થાય. ॥ ૬ ॥

કારણકે જે સમસ્ત ક્રિયા રહિત હોય, એવા અણ કરતાને નવા કર્મનો બંધ નથી, તે વારે આઠ પ્રકારના જે કર્મ તેના વિપાકને નિર્જરીને, તે સમ્યક્ જાણે, તે કર્મ રૂપ શત્રુનો વિદારણ કરવા થકી શ્રી મહાવીરદેવ કર્મના બંધને તથા કર્મની નિર્જરાને જાણીને તે પ્રમાણે કરે, જે કરે થકે ફરી સંસારમા ન

ઉપજે, અને ઉપજાવાને અભાવે ફરી મરણ પણ ન પામે. ॥૭॥

એ મહાસુભટ પુરુષ શ્રી મહાવીર સંસારચક્રમા મરણ પામે નહીં, જેને પૂર્વના કરેલા કર્મ રહ્યા નથી, તો તે નવા કર્મ બાંધવાની વાંચ્છા ન કરે, એ કારણ જાણવો, જે કારણ માટે આ સંસારમાંહે સ્ત્રીનો સંગ પ્રધાન છે, પરંતુ તેને સ્ત્રી પરભાવી ન શકે, દ્રષ્ટાંત કહે છે જેમ વાયુ અગ્નીની જ્વાળા પ્રવેશ કરીને તેને અતિક્રમી જાય, પરંતુ વાયુ પોતે પ્રજ્વલે નહીં, તેમ લોકને વિષે સ્ત્રી મિશ્ર છે, તે સ્ત્રી અગ્નિ જ્વાળા સમાન છે, પરંતુ વાયુ સરખા સાધુને છીપી ન શકે, તે માટે મહાવીર સુભટને કર્મનો બંધ નથી. ॥ ૮ ॥

જે પુરૂષો સ્ત્રીને નથી સેવતા, તે પુરૂષોને આદિ એટલે પ્રથમ મોક્ષગામી જાણવા, તે પુરૂષો સ્ત્રીના બંધન થકી મૂકાણા થકા, જીવિત શબ્દે બોલે એ સંયમપણો કાંઈ પણ વાંછે નહીં કારણકે પરિગ્રહાદિકનુ મૂલ કારણ સર્વ સ્ત્રીજ છે ॥ ૯ ॥

તે પુરૂષ અસંયમને નિષેધિને સર્વ કર્મનો અંત કરે, તે ક્રિયા અનુષ્ઠાને કરી મોક્ષને સન્મુખ થકા જે શ્રી વીતરાગ પ્રણીત માર્ગ છે, તે માર્ગને લોકોના હિતને અર્થે પ્રકાશે, અને પોતે પણ તેહિજ સમાચરે ॥ ૧૦ ॥

જેનો (અનુશાસન) એટલે ઉપદેશ, દાન તે સર્વ પ્રાણિને વિષે પૃથક્ પૃથક્ જુદો જુદો પરણમે, તેની પેરે તોહે, પૃથ્વીને વિષે જેમ ઉદક જુદો જુદો પરણમે, તેની પેરે તેનો ઉપદેશ પરણમે છે, તથા પૂજાને વિષે દ્રવ્યરત એનો ભાવાર્થ કહે છે, જે દેવતાદિક સમવસરણાદિક પૂજા કરે છે ત્યાં ત્યાં તેને દ્રવ્ય થકી ભોગ છે, પરંતુ તે ભાવ થકી ભોગ નથી, તે કારણ માટે સંયમવંત તહિજ જાણવા, એ વચન શ્રી તીર્થંકર દેવ આશ્રી કહ્યા છે વળી આશ્રવ રહિત જ્યણાવંત તથા ઇંદ્રિયનો દમન કરનાર,

સંયમને વિષે રૂડ, અને મૈથુન થકી વિરત, એટલે વિષય રહિત. ॥ ૧૧ ॥

મૈથુનને નીવાર સમાન જાણે, જેમ સૂકરાદિકને ખાવાની વસ્તુ આપી લોભાવીને મારી નાખીયે અથવા દુઃખ આપીયે, તેમ મૈથુનને એવો જાણીને સ્ત્રીનો સંગ ન કરે, તે કેવો પુરૂષ જાણવો? તો કે, (સ્રોત) એટલે જે સંસાર તેમા અવતરવાના કારણે વિષય કષાયાદિક છે, તે જેણે છેદ્યા છે, વળી રાગ દ્વેષ થકી રહિત, તથા (અનાકુલ) એટલે અક્ષોભ સદા શાંત ગુ-ણવાન એવો છતો, કર્મ વિવર લક્ષણની સિધ્ધિ પામે, એવી બીજી વસ્તુ કોઇ જગતમા નથી, તે માટે એ સિધ્ધિને કોઇ ઉપમા નથી. ॥ ૧૨ ॥

આવેલિય એટલે સંયમ તેને વિષે જે ખેદજ્ઞ એટલે નિ-પુણ હોય તે કોઈ જીવની સાથે વિરોધ ન કરે, સર્વ જીવોની સાથે મૈત્રી ભાવ આણે મન વચન પુન. કાયાએ કરી ત્રિ-કરણ શુધ્ધ જે એમ કરે તેનેજ પરમાર્થે થકી ચક્ષુવંત નિર્મળ દ્રષ્ટીવાળો જાણવો. ॥ ૧૩ ॥

નિશ્ચે તદ્વિધ પુરૂષ સંયમી મનુષ્યોની ચક્ષુ જેવો જા-ણવો, જે પુરૂષ (કાંક્ષા) એટલે વિષય તૃષ્ણાનો અંત કરે, તે સંસાર અને કર્મનો અંતકારી જાણવો, તેના ઉપર દ્રષ્ટાંત કહે છે. છરો જેમ જુદી કોઈ પદાર્થ છેદવાને અર્થે, અત્યંત તીક્ષ્ણ ધારાએ વહે, ધારને અંતે છેદન ક્રિયામા સમર્થ હોય, જેમ ગા-ડાનો પઇડો પણ અંતે પ્રવર્ત્તે, તેમ મોહાદિકને અંતે મુક્તિરૂપ કાર્ય સિધ્ધ થાય. ॥ ૧૪ ॥

તેમ ધીર પુરૂષ પણ અંત સેવે, એટલે વિષયનો અંત કરે, તથા અંત પ્રાંત આહાર સેવે, તે કારણે આ સંસારને વિરે અંતના કરનાર જાણવા, આ મનુષ્ય લોકરૂપ સ્થાનકને પામ્યા

શોભા શુશ્રુષા સહિત તેને કહીએ, શું કહિએ તોકે માહણ કહિએ, તથા શ્રમણ કહિએ, તથા ભિક્ષુ કહીએ, તથા નિર્ગ્રંથ કહિએ તે હે ! મહામુનિ એ ચાર શબ્દનો અર્થ અમને કહો ॥૧॥

એમ શિષ્યે પુછે થકે, હવે ભગવંત બ્રાહ્મણાદિક ચાર નામનો યથાક્રમે ભેદ સહિત અર્થ કહે છે. જેણે પ્રકારે સર્વ પાપ કર્મારંભ ક્રિયા થકી, નિવર્ત્યો પ્રેમ તે રાગ, અને દ્વેષ, તે અપ્રિતિ કલહનું બોલવું, અભ્યાખ્યાન, એટલે અછતા દોષનું પ્રકાશવું પરના ગુણનું અણસહેવું, અને પારકા દોષને પ્રકાશવું પારકા દોષ બીજા આગળ પ્રકાસવા સંયમને વિષે અરતિ અસંયમ વિષયાદિકને વિષે રતિ, પરવંચના મૃષા અલિક ભાષાનું બોલવું મિથ્યાદર્શન શલ્ય એટલે અતત્વને વિષે તત્વની બુદ્ધિ તેનજ શલ્ય કહિએ, એ સર્વ થકી વિરત એટલે નિવર્ત્યો છે વળી પાંચ સમિતિએ સમિતા થકા જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર સહિત પ્રવર્તે સદા સંયમને વિષે પ્રયત્ન કરે એટલે સાવધાન થકો રહે એવો છતો કોઇના ઉપર ક્રોધ ન કરે, તથા અભિમાન રહિત હોય, ઉપ લક્ષણ થકી માયા તથા લોભરહિત, એવા ગુણે સહિત જે હોય તે માહણ એટલે બ્રાહ્મણ જાણવા. ॥ ૨ ॥

જે માહણના લક્ષણ કહ્યા તે અહીં સર્વ જાણવા વળી શ્રમણના વિશેષ કહે છે, જે અનાશ્રિત અપ્રતિબંધ વિહારી તથા નિયાણા રહિત કષાયથકી રહિત, (અતિપાતંચ) એટલે જીવહિંસા તથા મૃષાવાદ મૈથુન પરિગ્રહ એ સર્વને, જ્ઞ પરિજ્ઞાયે જાણીને, પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાયે પરિહરે એટલે, મૂળ ગુણ કહ્યા, હવે ઉત્તર ગુણ કહે છે ક્રોધ, માન, માયા તથા લોભ અને પ્રેમ શબ્દે રાગ દ્વેષ અને પણ સમ્યક્ પ્રકારે સંસારના કારણ જાણીને પરિહરે, એ રીતે જે જે કર્મનો બંધ જે થકી પોતાના

પૂર્વે અતીતકાળે ઘણા ચારિત્રિયા થયા, અને વર્તમાન કાળે પણ છે, તથા આગમિકકાળે પણ ઘણા સુમત સંવભાવ જ્ઞાની થશે તે કેવા થશે તોકે, દુર્નિબોધ એટલે દુર્લભ એવો જે જ્ઞાનદર્શન, અને ચારિત્રરૂપ માર્ગ તે પરમ ઉત્કૃષ્ટો પામીને તેહિજ માર્ગના પ્રકાશક છતા, સંસાર સમુદ્રને પૂર્વે તર્યા વર્તમાને તરે છે, અને આગમિકકાળે તરશે. तिणेमिना अर्थ पूर्ववत् जाणवो ॥ २९ ॥

ए रीते पंदरमां पविनामा अध्ययन समाप्त

हवे सोळमुं गाहा नामे अध्ययन आरंभिये छैए पंदरमां अध्ययनमां जे विधिरूप तथा प्रतिनिषेधरूप भाव कह्या, ते यथोक्त विधि आचरतो सुसाधु कहेवाय एवा भावे आ सोळमो अध्ययन कहेछे

પશ્ચાદ ભગવાન હવે શ્રી ભગવંત મહાવીરદેવ સભામાંહે એમ કહે છે તે સાધુ ઈંદ્રિયોને દમવે કરી, દાંત તેણે કરી મુક્તિ ગમન યોગ્ય તથા નિઃપ્રતિકર્મ એવો શરીર છે જેહનો તેને એમ કહેવો ત્રસ, અને સ્થાવર જીવોને માહણો એવો જેનો ઉદેશ છે તે માહણ કહિયે અથવા નવ વિધ બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિ સહી (માહણ) એટલે બ્રાહ્મણ કહીએ તથા (શ્રમણ) એટલે તપસ્વી થઈ ભિક્ષા અતદાનના કરનાર આરંભનો ત્યાગ કરે, નિર્દોષ ભિક્ષાર્થે પ્રવર્તે, અથવા આઠ પ્રકારના કર્મને ભેદે તે માટે ભિક્ષુ કહિયે તથા બાહ્ય અભ્યંતર પરિગ્રહ રહિત માટે નિર્ગ્રંથ કહિએ. એમ શ્રી ભગવાને કહે થકે શિષ્ય પૂછે છે કે, કેવી રીતે દાંત મુક્તિ ગમન યોગ્ય તથા શરીરની

શોભા શુશ્રુષા રહિત તેને કહીએ, શું કહિએ તોકે માહણ કહિએ, તથા શ્રમણ કહિએ, તથા ભિક્ષુ કહીએ, તથા નિર્ગ્રંથ કહિએ તે કહે ! મહામુનિ એ ચાર શબ્દનો અર્થ અમને કહો ॥૧॥

એમ શિષ્યે પુછ થકે, હવે ભગવંત બ્રાહ્મણાદિક ચાર નામનો યથાક્રમે ભેદ સહિત અર્થ કહે છે. જેણે પ્રકારે સર્વ પાપ કર્મારંભ ક્રિયા થકી, નિવર્ત્યા પ્રેમ તે રાગ, અને દ્વેષ, તે અપ્રિતિ કુવચનનું બોલવું, અભ્યાખ્યાન, એટલે અછતા દોષનું પ્રકાશવું પરના ગુણનું અણસહેવું, અને પારકા દોષને પ્રકાસવું પારકા દોષ બીજા આગળ પ્રકાસવા સંયમને વિષે અરતિ અસંયમ વિષયાદિકને વિષે રતિ, પરવંચના મૃષા અલિક બાદનું બોલવું મિથ્યાદર્શન શલ્ય એટલે અતત્વને વિષે તત્વની બુદ્ધિ તેનેજ શલ્ય કહિએ, એ સર્વ થકી વિરત એટલે નિવર્ત્યા છે વળી પાંચ સમિતિએ સમિતા થકા જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર સહિત પ્રવર્તે સદા સંયમને વિષે પ્રયત્ન કરે એટલે સાવધાન થકો રહે એવો છતો કોઇના ઉપર ક્રોધ ન કરે, તથા અભિમાન રહિત હોય, ઉપ લક્ષણ થકી માયા તથા લોભરહિત, એવા ગુણ સહિત જે હોય તે માહણ એટલે બ્રાહ્મણ જાણવા. ॥ ૨ ॥

જે માહણના લક્ષણ કહ્યા તે અહીં સર્વ જાણવા વળી શ્રમણના વિશેષ કહે છે, જે અનાશ્રિત અપ્રતિબંધ વિહારી તથા નિયાણા રહિત કષાયથકી રહિત, (અતિપાતંચ) એટલે જીવહિંસા તથા મૃષાવાદ મૈથુન પરિગ્રહ એ સર્વને, જ્ઞ પરિજ્ઞાએ જાણીને, પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાએ પરિહરે એટલે, મૂળ ગુણ કહ્યા, હવે ઉત્તર ગુણ કહે છે ક્રોધ, માન, માયા તથા લોભ અને પ્રેમ શબ્દે રાગ દ્વેષ અને પણ સમ્યક્ પ્રકારે સંસારના કારણ જાણીને પરિહરે, એ રીતે જે જે કર્મનો બંધ જે થકી પોતાના

આત્માને મોક્ષ હેતુ એટલે અપવર્ગના કારણ રૂપે તે તે શા વધાનુષ્ઠાન થકી ચારિત્રિઓ પૂર્વેજ, એટલે આગળ કહીજ આ ત્મહિત વાળ્યો થકો વિરતિ કરે પ્રાણાતિપાત ન કરે એવો છતો દાંત એટલે ઇંદ્રિયનો દમનાર દ્રવિક એટલે મુક્તિગમન યોગ્ય નિષ્પ્રતિકર્મ શરીરવાળો એટલે શરીરની શુશ્રૂષાએ રહિત એવા ગુણે સહિત વિશિષ્ટ શ્રમણ કહેવો ॥ ૩ ॥

હવે ભિક્ષુ શબ્દનો વિશેષ કહે છે આંહિયા ભિક્ષુને વિષે પણ જે પૂર્વે શ્રમણ શ્રમણના ગુણ કહ્યા તે સર્વ જાણવા, અને વળી અનેરા વિશેષ કહે છે અભિમાન રહિત વિનીત એટલે વિનયવંત સંયમને વિષે આત્માનો નમાડનાર એ વણ શબ્દના અર્થ પૂર્વવત્ જાણવા સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે શું સહન કરે ? તે કહે છે વિરૂપરૂપ એટલે અનુકૂળ પ્રતિકૂળ એવા નાના પ્રકારના ઉપસર્ગ પરીસહને સહન કરે, તથા અધ્યાત્મયોગે કરી નિર્મળ ચિત્તને પરિણામે શુદ્ધ ચારિત્રવંત થકો ઉપસ્થિત એટલે ચારિત્રને વિષે ઉદ્યમી સાવધાન થયો પરીસહ ઉપસર્ગે કરી અક્ષોભ્ય છે જેહનો આત્મા સંસારની અસારતા જાણીને દુર્લભપણું જાણતો પારકા, દીધેલા આહારનો, જમનાર એટલે નિર્દોષ આહારી એવાને ભિક્ષુ કહેવો ॥ ૪ ॥

હવે નિર્ગ્રંથનો વિશેષ કહે છે આંહીયા પણ પૂર્વેના ગુણ સર્વ લેવા, વળી જે વિશેષ ગુણ છે તે કહે છે એકલો રાગ દ્વેષ રહિત તથા પોતાને એકલોજ જાણે, એટલે સંસારમાં મહારો કોઇ સંબંધી નથી એવો બુદ્ધ એટલે તત્વનો જાણ સમ્યક્ પ્રકારે જેણે આશ્રવને રૂંધ્યો છે, તથા સુસંવૃત એટલે કાચબાની પેરે સુસંવૃત ઇંદ્રિય રૂપ સમિતિએ કરી સમિતો, (સુસામાયિકવંત) એટલે જેને શત્રુમિત્ર સમાન છે, આત્મવાદ પામેલો એટલે આત્માને વિષે ઉપયોગ લક્ષણ જીવ અસંખ્ય પ્રદેશી જીવ લોક

વિકથાનો ભજનાર દ્રવ્ય પર્યાયરૂપ, નિત્યાનિત્ય ભેદભિન્ન પોતાના કરેલા કર્મનું ભોગવનાર, ઇત્યાદિક આત્મવાદે પહોતો એટલે આત્મ તત્વનો જાણ, તથા વિદ્વાન પંડિત શુદ્ધમાર્ગનો જાણ તથા દ્રવ્ય અને ભાવના ભેદે કરી બન્ને પ્રકારના આશ્રવ રૂપિ જે સ્રોત જેણે પરિછિદ્યા છે તથા પુજા સત્કારના લાભનો અર્થી ન થાય કિંતુ નિર્જરાનો અર્થી થાય ધર્મનો અર્થી ધર્મનો જાણ શુદ્ધ માર્ગના ગવેષણહાર, નિયાગ પ્રતિપન્ન એટલે મોક્ષમાર્ગે પહોતો એવો છતો સમતા આચરે એવો થકો દાંત દ્રવિક વોસટ્ટકાએ તેને નિર્ગ્રંથ કહેવો. ॥ ૫ ॥

હવે શ્રીસુધર્મ સ્વામિ જંબુ પ્રમુતિ સાધુ પ્રત્યે કહે છે કે, તમે એમ જાણો કે જે મેં કહ્યો તે નિશ્ચે કરી સત્ય છે એમ જાણો કારણ કે હું સર્વજ્ઞની આજ્ઞાએ કહું છું તે સર્વજ્ઞ ભગવંત તીર્થંકર દેવ પરોપકારી કેવા છે તો કે, મહાભય થકી રાખનાર છે માટે તેમના કહેલા વચન હું તમને કહું છું

तिबेमिनो अर्थ पूर्ववत् जाणवो ए रीते श्री सुधर्म स्वामिये जंबुस्वामि प्रत्ये कह्या ए गाथानामे सोलमो अध्ययन समाप्त

इतिश्री सूयगडांगसूत्र भाषांतर
प्रथम श्रुत स्कंध समाप्तम्

પુસ્તક મળવાના ઠેકાણા.

ખંભાત બંદર—શા. ઉત્તમચંદ મોતીચંદ ઠે. ચુનારવાડામાં.

રાજકોટ—શા. નાથાભાઈ રૂગનાથ ઠે. કડીઆવાડમાં મનજી કુવાની શેરીમાં.

અમદાવાદ—મણિલાલ પરીખ ઠે. ભાટીઆના કુવાની પોળ.

અગાઉથી આશ્રય આપનાર સદ્ગૃહસ્થોનાં મુબારક નામ

ખંભાતબંદર. (૩૩)

૫ શેઠ. ફુલચંદ ખીમચંદ હા. ભાઈ દીવાળી.
૫ શા. વાડીલાલ પ્રભાભાઈ હ. ભાઈ ચંદન.
૨ ધધવી. પોપટલાલ વખતચંદ સ્થાનક ખાતે.
૨ પરીખ. પ્રેમચંદ મુળચંદ.
૨ શા. દેવચંદ ખુશાલચંદ.
૨ શા. જેચંદ અમીચંદ હ. ડાહ્યાભાઈ
૧ શા. મણીલાલ જમનાદાસ.
૧ શા. અનોપચંદ ખેમચંદ.
૧ શા. પાનાચંદ લખમીચંદ.
૧ શા. પોપટચંદ રૂપચંદ.
૧ શા. કસ્તુરભાઈ પ્રભાભાઈ
૧ શા. અંબાલાલ તારાચંદ.
૧ શા. મોહનલાલ મકનજી.
૧ શા. ધુળાભાઈ રણછોડ.
૧ શા. નથાભાઈ ઝવેર
૧ ઝવેરી. બાબુજીવન [illegible]
૧ શા. નગીનદાસ પાનાચંદ.
૧ શા. હરખચંદ રતનચંદ.
૧ શા. નેમચંદ રાયચંદ.
૧ શા. ચુનીલાલ મોહનભાઈ
૧ શા. વખતચંદ તારાચંદ

મુંબાઈબંદર (૨૪)

શા. રણછોડ નાથાભાઈએ પોતાના સ્વર્ગવાસી પુત્ર કપુરચંદના સ્મરણાર્થે નીચેના સ્થાનકોમાં ભેટ મોકલવા સાર ૧

૧ મુંદ્રાબંદરના સ્થાનકમાં.
૧ માંડવી બંદરના સ્થાનકમાં.
૧ જામનગરના સ્થાનકમાં.
૧ અંજારના સ્થાનકમાં.
૧ માનકુવાના સ્થાનકમાં.
૧ બેરાજાના સ્થાનકમાં.
૧ લાકડીઆના સ્થાનકમાં
૧ ભચાઉના સ્થાનકમાં.
૧ રાપરના સ્થાનકમાં.
૧ ભોરારાના સ્થાનકમાં

શા. નેણશી હરખચંદે સ્વર્ગવાસી ભાઈ કુવરજીભાઈ તે શેઠ. મુળચંદ દેવજી મુંદ્રાબંદરવાળાના પતિના સ્મરણાર્થે નીચેના સ્થાનકોમાં ભેટ મોકલવા સાર ૧

૧ મુંદ્રાબંદર છોકરીના સ્થાનકમાં.
૧ „ આઠકોટી મોટી પક્ષના સ્થાનકમાં.
૧ અંજાર છોકરીના સ્થાનકમાં

૧ „ આરોગ્યની મોટી પાઠશાળા સ્થાનકમાં
૧ શું નગર. છબીલાના સ્થાનકમાં.
૧ „ આરોગ્યની મોટી પાઠશાળા સ્થાનકમાં.
૨ માંડવી બંદર. આરોગ્યની મોટી પાઠશાળા સ્થાનકમાં.
૧ ખરોપના સ્થાનકમાં.
૧ લીંબડીના સ્થાનકમાં.
૧ માનકુવાના સ્થાનકમાં.

---

૧ મૂ. ચાંદીલાલ મુનીલાલ ગાંધી.
૨ શા. કરમશી ધરમશી.
૧ શા. લાલચંદ આણંદજી

અમદાવાદ (૨૦)

૨ સુરા વીરચંદભાઈ વેલજી સંઘાણી
૧ શા. મોહનલાલ લલ્લુભાઈ.
૧ શા. મગનલાલ મુનીલાલ.
૧ શા. છગનલાલ છબીલદાસ વા.
૧ શા. પાનાચંદ નગીન મોહનલાલ.
૧ શા. હીરાલાલ મગનલાલ.
૧ શા. દામોદર ન નરશી
૧ શા. અમૃતલાલ [illegible]
૧ શા. ખેમચંદ નગીન.
૧ શા. સખીરામ સાંકળ
૧ મ. મૂ. મુનીલાલ નેમચંદ મોદી
૧ શ. અમરનાથ નથુભાઈ
૧ શા. વીરચંદ નાનારામ

૧ શા. નરસુદાસ લલ્લુભાઈ
૧ શા. દેવશંકર કાળીદાસ.
૧ મે. છગનલાલભાઈ પ્રેમાભાઈ
૧ ઠ. સુ. નેમચંદભાઈ મંગળદાસ.
૧ રા. સ. મોહનલાલ મગનલાલ
૧ શા. મોહનલાલ જમનાદાસ

બોટીયા બંદર (૧૧)

૧ મા. વલભજી ખેતશી.
૧ દોશી. ભીમજી કરસનજી
૧ મ. માણેકચંદ રતનશી
૧ સંઘવી. દરમચંદ લાલજી
૧ મા. નાનજી મુળજી
૧ મા. હીરાચંદ પીતાંબર
૧ મા. તારાચંદ નથુભાઈ
૧ ગાંધી. દેવરાજ વીરજી
૧ મેતા. આણંદ ભગવાનલાલ.
૧ મોદી કરસનજી ધારશી
૧ સંઘવી. કાનજી મગાદાસ

વેરાવળ બંદર (૧૧)

૨ શા. રૂપચંદ માવજી
૨ શા. સોભાગ્ય ચાંપશી
૧ શા. મેઘાનચંદ મીઠા
૧ ર. માનજી શિવચંદ ક મ
ફર્નચંદ

૧ શા હીરાધર ઝવેરચંદ હા. ભા ખીમાઇ
૧ શા મનજી શેમચંદ
૧ શા સવચંદ કરશનજી
૧ શા છગનલાલ પીતાંબર.
૧ કપાશી. જમનાદાસ હીરચંદ.

સાણંદ (૧૦)

૭ શા. તપવજી પ્રેમચંદ.
૭ શા. ઉજમશી માણેકચંદ.
સાણંદ જૈનશાળા.
૭ શા. ગુપવજી ભાભુજી
૧ ભા કેવુચંદ નગીદાસ
૧ ભા કેશવજી મોતીચંદ.

સુરત બંદર (૧૦)

૮ વકીલ. ભગુભાઇ મલાભાઇ
૧ વકીલ. મગનલાલ નેમચંદ.
૧ વકીલ. મંછુભાઇ લલ્લુભાઇ
૧ શા વાઘચંદ ઉત્તમચંદ.
૧ ભા ગુલાબચંદ નવલચંદ.
૧ શા લાલચંદ ફુલચંદ.
૧ શા દલસુખ મોતિમલ

મોરબી (૬)

૬ મોદી નરશીજી દા. ભારવર
...

૧ મેહેતા સુખલાલ મોનજી.
૧ સુ. હ. વનેચંદ પીપરભાઇ
૧ મેહેતા. નીમચંદ દેવચંદ
૧ મેહેતા. મીઠાભાઇ ભીમજી

ભાવનગર બંદર (૫)

૧ શા. ઉમેદ દેવકરણ
૧ જૈનજ્ઞાન મણીરત્ન પુસ્તકાલય.
૧ જૈનધર્મ સુબોધ પ્રચારક સભા ની લાયબ્રેરી
૧ શા. માણેકચંદ પાનાચંદ
૧ શા જીવન ગાંગીદાસ

બોરસદ (૩)

સદીયા નાથાભાઇ કાહાનદાસ
૧ શ મોતીલાલ જેઠાલ કા કુન
૧ ભા મીઆજન દાદાભાઇ
૧ શા મોતીલાલ વલભચંદ દાપાવના

ખેડા (૪)

૧ ભા. ચુનીલાલ હીરાચંદ
૧ ભા. છગનલાલ સવચંદ
૧ ભા ચતુર્ભુજ દલસુખરામ
૧ ભા. લાલચંદ માણેકચંદ.

પોરબંદર (૪)

૨ પોરબંદર જૈન પુસ્તક સંગ્રહ
હા. મનમોહનદાસ કપુરચંદ.

પરાસણ. (૩)

૧ શા. ફુલચંદ નારણભાઈ
૧ શા. મોહનલાલ લલુભાઈ
૧ શા. ખુશાલચંદ છગનભાઈ

રાજકોટ. (૨)

૧ શા. મગનલાલ માવજી
૧ શા. કરસનજી માવજી

નાર (૨)

૨ શા. વખતચંદ ફુલચંદ સ્થાનક ખાતે.

નરોડા. (૨)

૧ શા. વાડીલાલ લલ્લુભાઈ
૧ પટેલ. ભાઈભા કાશીદાસ.

મઝેવડી જુનાગઢ તાબે (૨)

૧ હ.સ. છગનજી ગોવિંદજી સૂત્રમાસ્તર
૧ શા. જીવનલાલ મુળજીભાઈ

કાલાવડ (૨)

૨ પટેલ. મુળજી મનજી આરતર.

ધોરાજી (૫)

૧ દેશી અમરતલાલ ગુલાબભાઈ
૧ શિરસ્તેદાર રતનજી. હા. ચોપડભાઈ
૧ શા. કાળીદાસ નેમચંદ.
૧ શા. ગુલાબચંદ પનજી
૧ શાહ કપુર અમરાજી

સરધાર (૫)

૫ શા. પુરુષોત્તમ કરસનજી

અમરેલી (૧)

૧ શ. લાખાભાઈ રતનશી પટેલ

ધર્મપુર (૧)

૧ શ. શ. કપુરચંદ મેઘજી મોદી

આશી. (૧)

૧ રોમઢીયા. મનજી ગોવિંદજી

પ્રાતીજ (૧)

૧ મરી તુલજારામ નેમચંદ

બોરદા (૧)

૧ શ. મોહનલાલ ગોવિંદજી

પાળીયાદ (૧)

૧ શા. મોહનભાઈ મગનભાઈ

ધાર (૧)

૧ શ. શ. વીરચંદભાઈ સવજી મોદી

કચ્છ બીદડા (૧)

૧ શા. રવશી આશારીયા પુ.

વસો. (૧)

૧ શા. સાકરચંદ જમનાદાસ

કચ્છ કોડાય. (૧)

૧ શા. હીરજી રતનશી.

ઉમરાળા. (૨)

૧ જૈનજ્ઞાન રત્નચિંતામણી પુસ્તક
હા. શા. ગોપાલ ડોસાભાઈ
૧ શા. ભીમજી ગીગા.

સોનગઢ. (૧)

૧ શા. મગનલાલ માણેકચંદ હા.
ભાઈ રામજી.